

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Матеріали

IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

*До 30-річчя створення кафедри «Бухгалтерський облік»
і 20-річчя створення кафедри «Аудит та оподаткування»*

Кіровоград - 2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кіровоградський національний технічний університет (КНТУ)
Факультет обліку та фінансів

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Матеріали

IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

***(до 30-річчя створення кафедри «Бухгалтерський облік»
і 20-річчя створення кафедри «Аудит та оподаткування»)***

(19 – 20 травня 2016 р.)

Кіровоград - 2016

Представлені матеріали досліджень вчених і науковців з проблем соціально-економічного розвитку на макро-та мезорівнях, облікової теорії і практики, теорії і практики розвитку внутрішньогосподарського контролю і аудиту, фінансово-кредитного механізму розвитку економіки та соціальної сфери, економічної теорії, формування та реалізації маркетингової політики, інформаційних технологій в управлінні соціально-економічними системами.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.

Редакційна колегія:

О.М. Левченко, д.е.н., проф.; **Г.М. Давидов**, д.е.н., проф.; **Н.С. Шалімова**, д.е.н., проф. (*відп. редактор*); **Г.І. Кузьменко**, к.е.н.; **О.В. Пальчук**, к.е.н., доц.; **В.М. Савченко**, к.е.н., проф.; **Г.Т. Пальчевич**, к.е.н., проф.; **В.Ф. Гамалій**, д.ф.-м.н. професор; **Л.В. Кононенко**, к.е.н., доц. (*відп. секретар*); **О.А. Магопець**, к.е.н., доц.; **В.В. Будулатій** (техн. редактор)

Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 19-20 травня 2016 р. – К.: Ексклюзив-Систем, 2016. – 286

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Кіровоградського національного технічного університету, протокол № 5 від 26 травня 2016 року.

ЗМІСТ

Андрошук І. І.

Розвиток вітчизняної системи нормативного регулювання виконання завдань з надання впевненості 11

Базиліук А. В.

Роль грошей у адекватності і повноті бухгалтерського обліку 14

Бачинський В. І.

Бюджетування в системі управління витратами підприємств: аспекти управлінського обліку 16

Баяра Д. О.

Розвиток системи корпоративного аудиту та внутрішнього контролю в Україні 19

Биковець В. М.

Бізнес-асоціації в системі підтримки і розвитку підприємництва в Україні 22

Бицюра Ю. В.

Досягнення високого рівня продуктивності праці як визначальна якісна ознака утвердження постіндустріального суспільства 24

Біла С. О.

Пріоритети легалізації неформальної зайнятості на ринку праці України 27

Бондар М.І., Єршова Н.Ю.

Детермінантна роль сутності і природи фірми в розвитку стратегічного управлінського обліку 30

Величко Я. М.

Фінансові аспекти функціонування освітньо-наукових кластерів 32

Верденхофа О. (Verdenhofa Olga)

Усовершенствование регулювання системи вищого образования в ЕС 34

Вишневська В. А.

Інформаційний бізнес як інноваційний засіб розвитку економіки України 37

Волчкова Г. К. Трансформація зайнятості як передумова формування соціального капіталу.....	40
Гавриленко О. Є. Завдання внутрішнього контролю фінансових результатів на підприємствах міського транспорту.....	42
Гамалій В.Ф., Кошик О. М. Структурна модернізація економіки України.....	45
Гамалій В.Ф., Макаренко Л.М. Аналіз ефективності управління підприємством на базі сучасних програмних продуктів корпорації «Парус».....	49
Гаркавая В. Г., Буховец Т. В. Направлення совершенствования механизма финансирования социальной сферы в современных условиях.....	52
Gechbaia Badri, Bakhtadze Armaz Strategic Management of the Firm in Terms of Competitiveness.....	55
Гечбаия Бадри, Саникидзе Гамлет Кластерные стратегии и развитие аграрного сектора Грузии.....	59
Гейдор А. П., Мурашко М. О. Загрози економічної безпеки підприємства.....	63
Гніденко Н. А. Проблеми інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту.....	65
Goletiani Ketevan The Necessity to Improve the Logistic Processes of the Transport System.....	68
Головченко Н. Ю., Головченко О. О. Процес надання житлово-комунальних послуг як специфічний об'єкт економічного контролю.....	71
Головченко О.О. Передумови виникнення житлово-комунального господарства як галузі з особливим механізмом економічних відносин.....	73
Грінько А. П., Бочуля Т. В. Моделі лізингових операцій для цілей бухгалтерського обліку	

та аналізу	76
Грiшнова О. А. Інформаційні технології в системі сучасних чинників кон'юнктури ринку праці.....	78
Гуляєва Н.М., Камінський С. І. Напрями вдосконалення кредитної політики підприємств торгівлі.....	81
Гурьянова Л. С., Клебанова Т. С. Моделирование механизма анализа и контроля распределения финансовых ресурсов территориальных образований.....	83
Gushko Sergii Informative Economy: Its Forming, Essence and Basic Features.....	85
Давидов Г. М., Давидова І. В. Розвиток аудиту як науки та професійної діяльності: історичний досвід та перспективи	87
Дрозд І. К., Письменна М. С. Облікові розрахунки в умовах новітніх інформаційних технологій	90
Дорина Е. Б., Русак И. Н. Формирование брендов районов в сфере регионального туризма Беларуси	95
Djakona Valentina Мониторинг динамики развития интеллектуального капитала предприятия	98
Загреба І. Л. Сучасні тенденції інвестиційного середовища	101
Замула І. В. Экологически чистая продукция: сущность и маркетинговый анализ.....	104
Іваницька О. М. Загальні засади підвищення ефективності діяльності державних підприємств.....	107
Іванченко В. О. Сучасний стан розвитку фермерських господарств: їх фінансування та кредитне забезпечення	110

Калита П. Я. Бизнесу в деловом совершенствовании необходимо содействие со стороны правительства	113
Каленюк І. С. Напрями удосконалення фінансування системи освіти	116
Кернасюк Ю. В. Інтелектуальні інформаційні технології моделювання розвитку сільськогосподарського виробництва	121
Кіндрацька Л. М. Що формує основу аудиту діяльності суб'єкта господарювання	124
Кісіль М. І. Інвестиційна проблема в сільському господарстві Донбасу	126
Клименко Я. В. Визначення та використання дефініції «афілійовані особи» у вітчизняному та міжнародному законодавстві	129
Козинець Г. О. Державне фінансове регулювання розвитку інтелектуального капіталу	132
Кононенко Л. В., Бурлака Ю.М. Проблемні аспекти розвитку управлінського обліку в аграрній сфері	135
Концева В. В. Проблеми формування та обліку фінансового результату діяльності підприємств	138
Кравченко В.П., Фільштейн Л.М. Особливості реалізації процентної політики	140
Кравченко Т. В., Кравченко А.С. Роль реінжинірингу бізнес-процесів підприємств у забезпеченні сталого розвитку економіки	143
Крячко В. Г. Галузевий аспект обліку капіталу аграрних підприємств	144
Костенко В. Г. Формування та облік залученого капіталу сільськогосподарських підприємств	147

Кузьменко Г. І. Інформаційна прозорість функціонування підприємства як суб'єкта податкових відносин та реалізація принципів соціальної відповідальності	150
Kuznetsova Mariya Sustainability Accounting: New Approach to Information Disclosure	153
Кузнецова Н. Б. Фінансова складова розвитку креативного людського капіталу.....	155
Лазаришина І. Д., Лазаришин А. В. Використання можливостей облікової інформації для забезпечення потреб економічного аналізу.....	158
Левченко О. М., Царенко І.О. Вплив соціально-мережових технологій на якість підготовки фахівців	159
Лисенко А. М. Етапи формування та реалізації маркетингової стратегії регіону	162
Лозова Г. М., Клименко В. В. Шляхи реформування економіки України для розбудови інформаційного суспільства та макроекономічної стабілізації	165
Лоханова Н. О. Деякі проблемні питання застосування МСФЗ 15 "Виручка по договорах з клієнтами"	168
Магомедова А. М. Контроль в господарській діяльності франчайзингових підприємств	171
Магопець О. А., Босенко А.В. Удосконалення підходів щодо трактування сутності поняття «управління оподаткуванням»	173
Мельник Т. А. Сучасні методи оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання	176
Назарова Г. Б. Класифікаційні ознаки прибутку підприємства та їх вплив на організацію внутрішнього контролю та аудиту	179

Насипайко Д. С. Модернізація системи митної справи як умова економічної безпеки держави.....	182
Нестеренко Ю. О. Розвиток фермерського господарства центральних областей України у період її незалежності	184
Ніколаєв І. В. Впровадження технологій дистанційної освіти у навчальний процес КНТУ	187
Овчинніков А. В. Проблема розподілу коштів підприємств звільнених від податків в Україні	190
Олексієнко А. О. Облік земельних ресурсів та витрат на їх поліпшення у фермерських господарствах – суб'єктах мікропідприємництва	192
Осецька Д. В. Аналіз впливу фінансової політики на розвиток інноваційного підприємництва	195
Осецький В. Л. Можливості і перспективи розвитку підприємництва в Україні	198
Пальчевич Г. Т. Сучасний стан та перспективи фінансового забезпечення інноваційного розвитку	199
Пальчук О. В., Нечай Н. М. Проблеми побудови облікової моделі соціально-трудова відносин на підприємстві.....	202
Панченко Є. Г., Рудуха Н. Є. Реформування банківського сектору України: парадигма євроінтеграції.....	205
Петрик О. А. Оперативний внутрішній аудит бізнес-процесів підприємства	208
Пищуліна О. М. На шляху до якісної зайнятості: світовий досвід для України.....	210

Подплетний В. В. Світовий досвід фінансово-кредитного регулювання підприємництва	213
Попова С. П. Фінансово-кредитні важелі державної підтримки розвитку фермерства.....	216
Пугаченко О. Б. Вплив організаційної структури служби матеріального забезпечення на облік операцій із запасами.....	219
Рубан В. М. Мотивація відтворення інтелектуального капіталу	222
Рузмайкіна І. В. Зміни у порядку визнання та первісної оцінки об'єктів оренди згідно МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда»	226
Савченко В. М., Селіщева Є. В. Оцінка в системі фінансового обліку	229
Савченко О. С., Дяченко Н. М. Організаційні та методичні складові облікової політики сільськогосподарських підприємств в частині розрахунків з бюджетом за податками та платежами	232
Смірнова І. В., Смірнова Н. В. Розвиток бухгалтерського аутсорсингу в Україні	235
Смірнова І. В., Смірнова Н. В. Аналіз підходів до оцінки незавершеного виробництва з метою складання фінансової звітності	237
Смірнов О. О. Особливі економічні зони та проблеми їх функціонування	238
Смолева Т. М. Стан та перспективи застосування МСФЗ в Україні.....	241
Соколова З. С. Участие малых и средних предприятий развивающихся стран в глобальных цепях приращения стоимости при содействии государственно-частного партнерства	244
Струтинська О. М. Етика в роботі працівників аудиторських фірм як чинник забезпечення її якості.....	246

Тетеринец Т. А. Кредитование как форма инвестирования воспроизводственных процессов в Республике Беларусь	249
Филюк Г. М. Проблеми та перспективи розвитку конкуренції в галузі електроенергетики.....	252
Фоміна Т. В. Внутрішній аудит розрахунків з оплати праці	255
Цимбал Л. І. Індикатори інтелектуального лідерства країн.....	257
Черновол О. М. Управління витратами промислового підприємства в контексті взаємозв'язку із системою контролю	259
Шайкан А. В. Інструментарій бухгалтерського обліку для стратегічного управління вищим навчальним закладом	262
Шалімов В. В. Забезпечення ефективності місцевого оподаткування в Україні	263
Шалимова Н. С. Проблемы определения качественных характеристик аудиторского отчета	267
Шегда А. А. Тенденції розвитку професійної мобільності працівників в Україні	270
Шегда М. В. Екологічно орієнтований маркетинг лакофарбової продукції	273
Шелковникова О.В. Побудова сучасної інформаційної системи підприємства	275
Юрченко О. В. Формування системи управління витратами на людський капітал	279
Яковенко Р. В. Вимірювання результатів економічної діяльності в умовах сучасних цивілізаційних зрушень	281

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ

Документи, які регламентують порядок виконання завдань з надання впевненості, які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації, представлені двома групами: 1) ті, що застосовуються до всіх завдань з надання впевненості (Концептуальна основа завдань з надання впевненості, міжнародний стандарт завдань з надання впевненості (МСЗНВ) 3000 «Завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації», Кодекс Етики Професійних Бухгалтерів та Міжнародний стандарт з контролю якості 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудити та огляди фінансової звітності, а також інші завдання з надання впевненості і супутні послуги»); 2) ті, що застосовуються до завдань з надання впевненості з чітко визначеним предметом завдання (МСЗНВ 3400 «Перевірка прогнозованої фінансової інформації», МСЗНВ 3402 «Звіти з надання впевненості щодо заходів контролю в організації, що надає послуги», МСЗНВ 3410 «Завдання з надання впевненості щодо звітів з парникових газів», МСЗНВ 3420 «Завдання з надання впевненості щодо складання гіпотетичної фінансової інформації, яка включається в проспект емісії») [2-4].

Тенденції розробки цих стандартів показує, що всі вони є самодостатніми, оскільки предмети завдання суттєво відрізняються. Порівняння змісту існуючих міжнародних стандартів завдань з надання іншої впевненості, які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації, показує, що їх зміст поступово ускладнюється, оскільки увага починає приділятися більш детальним питанням, зокрема: врахуванню подальших подій, розгляду порівняльної та іншої інформації, розширенню звіту за рахунок включення пояснювальних параграфів та параграфів з інших питань. Цей процес знайшов віддзеркалення в переглянутому МСЗНВ 3000 «Завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації», який починає діяти для звітів, які датуються після 15 грудня 2015 року. Але і цей стандарт не охоплює всі питання, оскільки в ньому недостатньо висвітлені, зокрема, питання дослідження і реагування на шахрайство та недотримання вимог законодавства.

Можна виділити такі тенденції розробки нормативного забезпечення завдань з надання впевненості, які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації: 1) розробка стандартів для спеціалізованих сфер, тобто для конкретних завдань з чітко визначеним предметом завдання, які включають всі питання організації і методики їх виконання, доречні для даного предмету; 2) вибір для розробки стандартів для спеціалізованих сфер предметів завдань, які мають важливе значення для захисту суспільних інтересів та інтересів

окремих осіб, наприклад, звітів, які готуються відповідно до вимог нормативних та законодавчих документів (звіти щодо парникових газів, звіти щодо прогнозованої фінансової інформації, звіти щодо функціонування систем контролю); 3) відкладання розробки стандартів, які були б загальними для всіх завдань з надання впевненості, незалежно від предмету завдання, і регламентували окремі питання (наприклад, планування завдань, порядок визначення суттєвості тощо); 4) ускладнення вимог інших документів, зокрема, Кодексу етики, з метою деталізації вимог окремо для завдань з аудиту та огляду історичної фінансової інформації, інших завдань з надання впевненості, супутніх та інших послуг.

Можна виділити такі суттєві відмінності в розробці стандартів завдань з надання впевненості від міжнародних стандартів аудиту, а саме: якщо при розробці останніх основна увага концентрувалася на розробці стандартів з регламентації питань, які можуть бути використані і при проведенні аудиту фінансової звітності в цілому, і при проведенні аудиту окремих компонентів фінансової звітності, статей, рахунків, а окремі стандарти з перевірки конкретних об'єктів (компонентів фінансової звітності, зокрема, балансу, звіту про фінансові результати; статей, рахунків, які стосуються конкретних об'єктів, наприклад, основних засобів, нематеріальних активів, інших операційних витрат) практично не розроблялися, то дотепер при розробці стандартів для завдань з надання впевненості, які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації, простежується протилежна тенденція.

Розглянемо вітчизняну практику розробки нормативних документів з питань організації і методики виконання таких завдань. У 2003 р. Комісією зі стандартів та практики аудиту Аудиторської палати України було започатковано розробку Науково-практичного коментарю з практики застосування в Україні Міжнародних стандартів аудиту, забезпечення впевненості та етики і Положень з національної аудиторської практики. Результатом цих розробок стало видання в 2005 році навчального посібника «Аудит: Застосування міжнародних стандартів в аудиторській практиці України» [1], який був рекомендований суб'єктам аудиторської діяльності для застосування у практичній діяльності. В подальшому важливість цих питань підкреслювалася наповненням планів методичних розробок та розробкою окремих положень. На даний час Аудиторською палатою України розроблено проект одного документу, який стосується інших завдань з надання впевненості, зокрема, перевірки податкової звітності, а саме: проект Положення з національної практики завдань з надання впевненості «Завдання з незалежної перевірки податкової звітності (завдання з податкового аудиту)» (Рішення Аудиторської палати України №246/12 від 23 лютого 2012 року [5]). Його розроблено у відповідності із Законом України «Про аудиторську діяльність», Кодексом етики професійних бухгалтерів, Міжнародними стандартами контролю якості, Міжнародною концептуальною основою завдань з надання впевненості, Міжнародним стандартом завдань з надання впевненості 3000 «Завдання з надання впевненості, що не є аудитами чи оглядами історичної фінансової інформації».

Робота в сфері вітчизняної стандартизації виконання завдань з надання впевненості повинна йти на двох рівнях: державний (загальнопрофесійний) та рівень суб'єкта аудиторської діяльності. Ця робота повинна йти в таких напрямках. По-перше, розробка Положень з національної практики виконання завдань з надання впевненості, які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації, які б регламентували, по-перше, загальні питання організаційного забезпечення та методики виконання завдань, які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації (погодження умов завдання, планування, повідомлення інформації тощо), а по-друге, пропонували методику виконання конкретних видів завдань. Розробка Положень з національної практики є важливим, в першу чергу, для уніфікації підходів до виконання завдань, які можуть бути прийняті як обов'язкові до виконання, а також для подальшого розвитку практики виконання завдань з аудиту та інших завдань з надання впевненості. По-друге, розробка внутрішніх стандартів з виконання завдань з надання впевненості як складової внутрішньої системи контролю якості, які б містили методику виконання завдань для конкретних об'єктів і зразки робочих документів. Враховуючи складність інших завдань з надання впевненості, доцільно використати підхід, який застосований в міжнародній практиці – розробка окремих стандартів для окремих об'єктів, які повинні базуватися на попередньо визначених етапах виконання завдання.

Література:

1. Аудит : Застосування міжнародних стандартів в аудиторській практиці України. Навчальний посібник. – К. : ТОВ «ІАМЦ АУ «Статус» – 2005. – 172 с.
2. Додаток до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 3, видання 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_3_all.pdf
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 1, видання 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf
4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 2, видання 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_2_all.pdf
5. Рішення Аудиторської палати України «Про проект Положення з національної практики завдань з надання впевненості «Завдання з незалежної перевірки податкової звітності (завдання з податкового аудиту)» від 23 лютого 2012 року №246/12 [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.apu.com.ua/files/ris/131268569.doc

Базиліук А.В.

д.е.н., проф, завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

РОЛЬ ГРОШЕЙ У АДЕКВАТНОСТІ І ПОВНОТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Бухгалтерський облік є невід'ємним атрибутом людських відносин, що унормовує взаємини з приводу обміну результатами праці, створює можливість розширення виробничої діяльності і реалізації споживчих запитів за умов навіть тимчасової втрати засобів існування. Як економічне явище облік виник із необхідності підтримання життєдіяльності людини у ворожому для неї середовищі - при наявності численних ризиків як природного характеру, так і спровокованих непродуманими або навмисними діями інших людей. Нейтралізацію обумовлених цим тимчасових втрат забезпечувало позичання необхідного для підтримування життя людини майна або продуктів, які підлягали ретельному обліку, оскільки мали бути поверненими в аналогічному обсязі і якості. У стародавніх документах, які фіксувалися на глиняних дощечках, збереглися свідчення того, що облік обміну здійснювався у формі подвійного запису. В такий спосіб відображалися усі операції по прийому і передачі будь-яких товарів у їх натуральній речовій формі, тобто по кількості, мірі або вазі. Є історичні докази того, що існував і жорсткий контроль за виконанням прийнятих при цьому зобов'язань.

Треба визнати, що натуральний обмін історично є найбільш тривалим. Деякі країни навіть у 19 столітті використовували його в повсякденній практиці. Характерно, що у періоди економічних криз, коли внаслідок нерівномірного розподілу створеного продукту, виникає криза неплатежів, яка звужує сферу обміну і гальмує економічне зростання, населення теж вдається до натурального обміну, як найбільш справедливої форми взаємин, що забезпечує адекватність оцінки результатів праці здійснених операцій. За таких умов з'являється можливість обмінюватися справжніми цінностями, що має кожна людина – власними результатами праці без будь-яких посередників, що можуть спотворити відповідну оцінку. Саме на основі відновлення справедливості в обміні щоразу відбувається подолання кризових явищ. В зв'язку з цим саме адекватність і повнота обліку представлених до обміну товарів, послуг та інших цінностей є необхідною і достатньою умовою економічного розвитку будь-якої країни, а можливе ігнорування цієї умови порушує рівновагу і забезпечує нарощування кризового потенціалу.

Першопричиною спотворення пропорцій обміну є ухилення від духовних цінностей, злочинна мотивація, що керує людиною у її намаганні обманути, винайти різні схеми або технології, щоб незаконно привласнити результати праці інших людей. Для реалізації зловмисної діяльності ще з стародавніх часів використовували різні методи. Детально вони були описані Фомою Аквінським ще в середньовіччя. Прояви цієї діяльності систематично і цілеспрямовано

намагалися попередити, але повністю подолати так і не вдалося. Ще й досі ця боротьба триває і носить відкритий характер.

Водночас, на відміну від описаних Аквінським семи традиційних, існують і приховані, не вивчені до сих пір, способи обману, використання яких суттєво позначається на достовірності і адекватності обліку, що спотворює відтворювальну основу життєдіяльності людини, призводить до згортання виробництва, розвитку численних проблем соціального характеру: поширення масштабів і глибини бідності, зростання безробіття, тощо. Латентність обману забезпечується використанням цілком легітимного інструменту - грошей, які традиційно розглядають як засіб обігу і платежів. Вважається, що гроші є мірою вартості, на основі якої встановлюються ціни товарів послуг та інших цінностей. В зв'язку з цим уряди всіх країн, міжнародні організації та інституції намагаються підтримувати цінову стабільність і боротися з інфляцією. Але чим більше борються з цією проблемою, тим більшою вона стає або породжує розвиток процесів явно кризового характеру.

Причиною такого становища є дещо застарілі уявлення щодо сутності грошей. Концептуально гроші представляють у вигляді певної абстракції (інструменту, товару) з позицій їх функціональності, тобто того, що вони виконують. Відповідно до цього ще у 19 ст. Маркс на основі узагальнення наукової спадщини своїх попередників виділив п'ять функцій, які і досі є загальновизнаними у науковому середовищі. Між тим для визначення сутності важливіше знати не те, що роблять гроші, а для чого вони призначені, які їх ознаки, властивості і роль в реалізації цього завдання. Це має розкривати принципово інший, цільовий підхід до визначення сутності грошей. З'ясування природи обміну і ролі в його реалізації грошей дозволило визначити, що гроші по суті – це багатофункціональний механізм численних перетворень різноманітних цінностей у грошовий кількісний еквівалент, що визначається на основі врахування попиту і пропозиції представлених до обміну товарів, послуг чи інших активів. Дія цього механізму спрямована на розв'язання ключового завдання – наближення до повноти обміну створеної суспільством вартості.

Зважаючи на нові аргументи було спростовано одно з провідних положень існуючої натеper теорії грошей про їх стабільність. Гроші за своєю природою є волатильними і реагують на будь-які зміни у попиті і пропозиції, які, між іншим, можуть бути як природними, що зумовлені змінами у виробництві та споживчих уподобаннях населення, так і штучно створеними через директивне втручання, наприклад, в процес формування рівня оплати праці, цін, тарифів, їх податкової складової, та інше. Волатильність – це базова властивість грошей, що має ключове призначення - прискорювати або уповільнювати обіг певних цінностей і усувати в такий спосіб виникаючі цілком природно окремі диспропорції між попитом і пропозицією. Закономірним наслідком такого регулювання є переорієнтація грошових потоків і реструктуризація виробничої системи, які можуть носити як позитивний характер, що відповідає реальним запитам суспільства, так і негативний, пов'язаний з корисливим перерозподілом створеного суспільного багатства. Як багатофункціональний механізм гроші сьогодні виконують регулювальну функцію.

Не вдаючись до переосмислення сутності грошей Кейнс на початку ХХ століття теоретично обґрунтував концепцію керованої інфляції, втілення якої дозволило подолати наслідки великої депресії у США у 30-ті роки. Між тим реалізація цієї концепції вже у 60-х роках призвела до інфляційного стрибка через те, що не були враховані інші особливості грошового механізму. Зокрема, його дезорганізуючу здатність, що проявляється у разі дії факторів, які блокують природні реакції грошей на попит і пропозицію. Мова йде про кредитування, що створює емісійний (мультиплікативний) ефект штучного розширення грошової маси і дозволяє фінансувати збільшення випуску продукції в розрахунок на збільшення споживання від взятих у борг грошей. Реалізація цієї схеми забезпечує можливість нарощування обсягів виробництва і збільшення прибутків, але за рахунок утворення боргів. Закономірним наслідком її використання є значні обсяги заборгованості, посилення соціальної нерівності, звуження матеріальної основи відтворення.

На сучасному етапі треба переосмислити роль грошей в організації обміну. В зв'язку з цим мають бути визначені нові норми і правила використання грошей, що обмежують емісійну і дезорганізуючу функції грошей і створюють потужну мотивацію для розвитку матеріального виробництва на основі реального зростання потреб і запитів суспільства. Це дозволить гармонізувати економічні процеси, підвищити повноту і адекватність бухгалтерського обліку.

Бачинський В. І.

к.е.н., проф., завідувач кафедри бухгалтерського обліку
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна

БЮДЖЕТУВАННЯ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА: АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Система управління витратами підприємства в загальному економічному механізмі може вважатися досить ефективною лише в тому разі, коли вона надає змогу не тільки раціонально використовувати наявний ресурсний потенціал, а й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого зниження витрат і, відповідно, забезпечувати розвиток підприємства як на поточний момент часу, так і у довгостроковій перспективі.

Основними вимогами до інформаційної системи управління витратами є: відповідність інформації потребам управління; забезпечення мінімальним, але достатнім обсягом інформації для прийняття управлінських рішень; забезпечення оперативного реагування на відхилення; достовірність інформації; регулярність інформації для простеження динаміки; багатоваріантність інформації для розгляду альтернативних рішень; результативність інформації, яка полягає у зіставленні результатів із витратами; комплектність інформації.

Управління за центрами відповідальності – це система, яка забезпечує

планування, моніторинг, оцінювання, контроль і регулювання діяльності кожного центру відповідальності. Створення й функціонування системи обліку за центрами відповідальності, як елементу системи управління витратами, передбачає:

- визначення центрів відповідальності з урахуванням особливостей організаційної структури підприємства;
- складання бюджету для кожного центру відповідальності;
- регулярне складання звітності про виконання центрів відповідальності;
- своєчасний аналіз причин відхилень та оцінка діяльності центрів відповідальності.

Бюджетування – адаптована до динамічних ринкових умов система планування, обліку та контролю ресурсів та результатів діяльності підприємства за центрами відповідальності, що дозволяє аналізувати прогнозні та вже отриманні показники з метою ефективного управління підприємством. Налагоджена система бюджетування передбачає ефективне управління як витратами та відповідними їм доходами, так і управління грошовими потоками в частині прогнозування грошових надходжень та здійснення грошових платежів, що дозволяє передбачити в бюджетному періоді брак готівкових коштів або їхній залишок та вчасно вжити відповідні коригувальні заходи щодо оптимального розподілу вказаних потоків, що сприяє збалансуванню фінансових ресурсів і забезпеченню ліквідності та платоспроможності підприємства.

Для побудови ефективної системи бюджетування витрат необхідно використовувати інтегрований підхід, який передбачає виконання всіх функцій управління: планування, організації, обліку, контролю, аналізу, мотивації, регулювання, кожна з яких зумовлює формування відповідних підсистем для прийняття дієвих управлінських рішень.

До основних етапів проведення оцінки економічної ефективності впровадження системи бюджетування можна віднести:

- 1) виявлення на підприємстві сфер діяльності, в яких розкриті позитивні та негативні зрушення, а саме локалізація ефекту;
- 2) виявлення позитивних і негативних чинників, діючих з моменту впровадження системи бюджетування;
- 3) проведення якісного аналізу виявлених чинників у рамках кожної сфери діяльності (характер дії, динаміка, АВС-аналіз);
- 4) виявлення з переліку тих чинників, для яких можлива не тільки якісна, але й кількісна оцінка;
- 5) проведення кількісної оцінки кожного з виявлених факторів (розрахунок в грошовому вираженні ефекту, що виник за певний період завдяки дії кожного чинника);
- 6) екстраполяція дії кожного чинника за певний період у майбутньому; 7) оцінка в грошовому вимірюванні витрат, пов'язаних з впровадженням системи бюджетування, за роками проекту; 8) вибір ставки бюджетування;
- 9) дисконтування грошових потоків і розрахунок показників ефективності проекту.

Бюджетування доцільно розглядати як окрему компоненту системи управлінського обліку, що дозволить комплексно пов'язати інструменти управління та облікову систему.

Управлінський облік ґрунтується на даних та результатах, отриманих із внутрішніх джерел на сьогоднішній день чи в минулому, служить цілям тактичного та оперативного управління.

В системі управлінського обліку використовуються наступні методи та інструменти: система "директ-костинг"; "стандарт-кост"; граничні величини; методи оцінки економічної ефективності тощо, які є основою бюджетування і перевірки досягнутого рівня виконання показників. Для оцінки діяльності використовуються переважно показники витрат і результатів.

До основних завдань управлінського обліку та компоненти бюджетування включаються: керівництво при плануванні і розробці бюджету (поточне і оперативне планування); визначення "вузьких" і пошук "слабких" місць для тактичного управління; визначення всієї сукупності підконтрольних показників відповідно до поточних цілей; порівняння планових (нормативних) і фактичних показників, результатів і витрат з метою виявлення причин, винуватців і наслідків відхилень; аналіз впливу відхилень на виконання поточних планів; мотивація і створення систем інформації для прийняття поточних управлінських рішень; порівняння фактичних контрольних показників з плановими; виявлення основних "сильних" і "слабких" місць підприємства (SWOT - аналіз) і проведення коригування бюджетів.

Отже, впровадження бюджетування допомагає створити цілісну і досить ефективну систему управління. Процес бюджетування на підприємствах дозволить: поліпшити фінансові результати на основі управління прибутком і витратами, раціонально розподіляти та використовувати ресурси, оптимізувати витрати по підприємству та впровадити оперативний контроль за постійними та змінними витратами; поліпшити платоспроможність підприємства на основі ефективного управління грошовими потоками; підвищити якість та оперативність прийняття управлінських рішень; узгоджувати, координувати дії окремих підрозділів і відділів підприємств, а також напрямків діяльності для досягнення поставлених глобальних завдань.

Література:

1. Адаменко Т. М. Особливості стратегічного управління затратами підприємства / Т. М. Адаменко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2011. – № 23(II). – С. 100–106.
2. Колісник Г.М. Складові системи управління витратами підприємницьких структур [Електронний ресурс] / Г.М. Колісник // Економічний вісник університету. – 2011. - № 17. - Режим доступу до журн.: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_2/Kolisnuk.pdf
3. Костецька Н.І. Стратегічне управління витратами як засіб забезпечення конкурентоспроможності підприємства / Н.І. Костецька, М.І. Холчан // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Інноваційна економіка. – 2012. – № 5. – С. 81-86.
4. Леонов Я.В. Система управління витратами як фактор підвищення конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / Я.В. Леонов // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. - № 1(3). Том 2. - Режим доступу до журн.: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2010_1_2/24.pdf

5. Партин Г. О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : монографія / Г. О. Партин. – К. : УБС НБУ, 2008. – 219 с.

Баюра Д.О.

д.е.н., проф., професор кафедри економіки підприємства
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО АУДИТУ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Тематика формування ефективної системи корпоративного аудиту та внутрішнього контролю в Україні в останні роки набуває значної актуальності. Це пов'язано із необхідністю розвитку наглядової практики у великих публічних акціонерних компаніях, інтегрованих корпоративних структурах приватного та державного корпоративного секторів економіки. Досвід європейських та американських публічних компаній засвідчує, що структури, інструменти та технології ефективних систем корпоративного аудиту та контролю досить різноманітні, але переважно націлені на реалізацію стратегій зростання бізнесу та ринкової капіталізації, а особливо зорієнтовані на захист прав акціонерів та інших заінтересованих осіб (стейкхолдерів).

Особливий вплив на розвиток систем корпоративного аудиту та внутрішнього контролю має закон Сарбейнса-Окслі, якій був прийнятий у США у 2002 році, але його положення носять глобальний характер. Наприклад, відповідно до цього закону забороняється американським біржам проводити лістинг компаній незалежно від кран їх походження, якщо у їх складі не сформовано комітет із аудиту з числа незалежних членів. Крім того, цим актом введено норму про підготовку підзвіту про систему внутрішнього контролю за фінансовою звітністю до річних звітів [1]. У створенні ефективної системи саме внутрішнього контролю може послужити модель організації COSO, яка визначає внутрішній контроль як процес, який здійснюється в першу чергу з точки зору корпоративного управління радою директорів. Ця практика в даний час поширилася на більшість підприємств корпоративного типу у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Тому метою даного дослідження є обґрунтування необхідності формування в Україні ефективної системи корпоративного аудиту та контролю у великих публічних акціонерних товариствах. Дійсно, «проблематика застосування внутрішнього аудиту в Україні є досить новою. Як вже зазначалося лише окремі найбільш успішні вітчизняні підприємства корпоративного типу створили комітети з аудиту. Є також відповідні рекомендації Національного банку України щодо запровадження ризик-менеджменту та внутрішнього аудиту в комерційних банках, які були прийняті ще у 2004 році» [2, с. 124]. Крім того, не дивлячись на окремі наукові праці

Дорош Н.І. [3], Максимової В.Ф. [4] та інших, нині потребують додаткових наукових досліджень та вирішення завдань побудови саме корпоративного аудиту та внутрішнього контролю у самій системі корпоративного управління.

Проведення корпоративного аудиту та контролю можуть здійснювати різноманітні органи акціонерного товариства: ревізійна комісія, ревізор, спеціальний комітет із аудиту у складі наглядової ради, офіційний незалежний аудитор, наглядова рада, незалежні директори, корпоративний секретар. Однак, найбільш чітко функціонує дана система у тих публічних компаніях, які мають спеціальне положення «Про корпоративний аудит та внутрішній контроль в компанії». Назва даного документу може бути різною. Адже саме розуміння ефективності корпоративного управління навіть у фахівців викликає дискусії. Відповідні висновки про стан корпоративного управління повинні бути відображені у звітах виконавчого органу та наглядової ради. ОЕСР тлумачить корпоративне управління як комплекс взаємовідносин між керівництвом підприємства, наглядовою радою, акціонерами та іншими стейкхолдерами. Корпоративне управління також розглядається як спосіб управління та нагляду, що впливає на те, як підприємства корпоративного типу досягають своїх корпоративних цілей, виходячи із наявних джерел капіталу. Таким чином, ці ключові аспекти повинні бути закладено у систему корпоративного управління та контролю.

До основних функцій системи корпоративного аудиту та внутрішнього контролю з точки зору ефективності корпоративного управління, на нашу думку, слід віднести:

1) нагляд за достовірністю та повнотою фінансової та нефінансової звітності акціонерного товариства та іншої публічної звітності, яка суттєво впливає на прийняття рішень акціонерів, потенційних інвесторів та інших стейкхолдерів;

2) забезпечення ефективності усіх процедур внутрішнього контролю та управління усіма видами ризиків;

3) нагляд за роботою внутрішнього ревізора та координація відносин із зовнішніми аудиторами акціонерного товариства;

4) забезпечення дотримання вимог законодавства, внутрішніх корпоративних документів, політик та процедур.

Особливу увагу при формуванні системи корпоративного аудиту та контролю слід приділяти ключовим показникам ефективності корпоративного управління. Їх можна класифікувати за окремими групами прояву:

1. Органи управління АТ:

- функції, компетенції, порядок скликання, проведення та прийняття рішень загальними зборами акціонерів;

- функції, компетенції, порядок формування та організація роботи наглядової ради та правління;

- роль та функції ревізійної комісії та корпоративного секретаря.

2. Організаційна структура:

- відповідність організаційної структури акціонерному капіталу;

- відповідність організаційної структури реалізації прав акціонерів та механізми захисту прав міноритарних акціонерів;
- механізми вирішення конфліктів інтересів найманих менеджерів і акціонерів.

3. Емісія цінних паперів та їх обіг:

- облік прав власності на цінні папери;
- порядок збільшення та зменшення статутного капіталу та фінансові аспекти випуску та обігу акцій та облігацій;
- чинники, які впливають на підвищення вартості акцій та дивідендна політика АТ.

4. Прозорість корпоративного управління та розкриття інформації:

- оприлюднення регулярної та особливої інформації;
- оптимальна облікова політика та система бюджетування;
- фінансова та нефінансова звітність, у тому числі у сфері КСВ.

5. Корпоративна реструктуризація та реорганізація АТ:

- цілі та економічні передумови корпоративної реструктуризації та реорганізації, захист прав акціонерів у реалізації заходів;
- методики розрахунку коефіцієнтів обміну акцій у процесі реорганізації та управління активами та витратами.

6. Управління фінансовими ресурсами АТ:

- аналіз структури та шляхів збільшення капіталу;
- оцінювання впливу структури капіталу на вартість АТ;
- методики оцінювання економічної доцільності інвестицій.

Звичайно це далеко не вичерпний перелік показників, які характеризують ефективність корпоративного управління, які повинні бути у функціонуванні ефективної системи корпоративного аудиту та контролю. Кожне корпоративне підприємство здійснює свою діяльність на основі угод. Тому у розвитку системи корпоративного аудиту та внутрішнього контролю можуть бути в нагоді як агентська, так і контрактна теорії фірми. Наприклад, укладання таких типів контрактів як: на основі введення грошового ліміту за ціною договору; узгодження контрактів правління із наглядовою радою; заборона використання контрактів за принципом накопичувального підсумку або сукупністю аналогічних угод. Зазначені проблеми ще потребують наукового обґрунтування.

Література:

1. Закон Сарбенса-Оксли от 2002 г. Обзор положений/ «Эрнст энд Янг», 2002. – 24 с.
2. Баюра Д.О. Аудит у системі корпоративного управління акціонерних товариств / Д.О.Баюра // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2009. – Вип. 20. – С. 124-129.
3. Дорош Н.І. Інтегрована модель внутрішнього контролю підприємства: адаптація закордонного досвіду в Україні/ Н. І.Дорош, Т. В. Яцик //Економічний аналіз: зб. наук. праць/Тернопільський національний економічний університет – Тернопіль: “Економічна думка”, 2015. – Том 22. – № 2. – С. 68-74.
4. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку: Монографія. – К.: АВРІО, 2005. – 262 с.

Биковець В.М.
перший віце-президент,
генеральний директор Співки підприємців малих,
середніх і приватизованих підприємств України
м. Київ, Україна

БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЇ В СИСТЕМІ ПІДТРИМКИ І РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Бізнес-асоціації в більшості країн світу є ключовим і дуже дієвим елементом інфраструктури підтримки підприємництва, невід'ємною частиною громадянського суспільства, показником його спроможності до самоорганізації, захисту прав та інтересів підприємців. Розбудові таких об'єднань приділяється велика увага як з боку держави, так і з боку громадськості.

Разом із тим спостерігаються різні ефекти від діяльності бізнес-асоціацій в країнах з різним рівнем розвитку. Так, у США кожен четвертий підприємець є членом будь-якого об'єднання, кожен дев'ятий – членом понад двох. Загальна кількість профспілкових бізнес-асоціацій у США понад 3300. У Польщі таких об'єднань налічується близько 1300. Якщо взяти Угорщину чи Чехію, то в кожній з цих країн налічується близько 1000 бізнес-асоціацій. Це свідчить про те, що підприємці в багатьох країнах вбачають велику користь в об'єднанні і намагаються розв'язувати свої проблеми саме через об'єднання в організації такого типу.

В Україні загальна кількість офіційно зареєстрованих об'єднань підприємців різного рівня наближається до 800. Але варто підходити до цієї цифри досить виважено, оскільки до задекларованої кількості об'єднань зараховані ті, які не є дійсно працюючими. Це об'єднання, які були створені на так званих «помилкових принципах», тобто за вказівками “згори”, під вибори, для отримання гранту тощо. Реально, кількість дійсно працюючих об'єднань підприємців в Україні на всіх рівнях (від національного до місцевого) не перевищує 200. А це означає, що досить невелика кількість підприємців є членами таких організацій (близько 13,2%).

Підприємці не вступають до об'єднань підприємців чи професійних організацій з багатьох причин. Численні дослідження, проведені міжнародними організаціями і національними соціологічними центрами свідчать, що основними причинами, які стоять на заваді вступу підприємців до підприємницьких об'єднань, є наступні:

- підприємці не володіють інформацією про відповідні об'єднання;
- підприємці не мають достатнього часу, щоб брати участь в роботі підприємницьких об'єднань;
- підприємці не отримують від таких об'єднань належної практичної підтримки;
- бізнес-асоціації не відстоюють чи відстоюють неефективно інтереси своїх членів;

- підприємців відштовхує необхідність сплати членських внесків.

Разом з тим, не зважаючи на таку досить невелику кількість працюючих в Україні бізнес-асоціацій, відсутність достатньої інформації про них і скептицизм з боку підприємців щодо вступу до таких організацій, в Україні існують об'єднання підприємців, які дійсно активно працюють, орієнтовані на своїх членів, надають їм істотну допомогу і суттєву підтримку.

Послуги, що найчастіше надаються об'єднаннями підприємців своїм членам, включають:

- надання інформації;
- проведення різноманітних заходів (тренінгів, семінарів, конференцій, круглих столів);
- пошук партнерів, налагодження ділових контактів;
- доступ до новітніх комп'ютерних технологій;
- пошук фахівців для підприємств – членів об'єднання;
- сприяння просуванню товарів та послуг своїх членів на зовнішніх ринках.

Шляхом активної участі представників бізнес-асоціацій у роботі дорадчих рад, комітетів, комісій, створених при органах виконавчої влади різного рівня, об'єднання намагаються впливати на рішення, які стосуються підприємництва, брати участь у підготовці проектів законодавчо-нормативних актів. Тим самим підприємницькі об'єднання демонструють розуміння того, що набагато краще запропонувати зміни на стадії підготовки окремого проекту законодавчо-нормативного акту, ніж потім намагатися скасувати вже прийняті рішення.

Якщо уважно проаналізувати основні завдання, види діяльності об'єднань підприємців, то можна виділити декілька основних функцій, які вони покликані виконувати:

- захисна (захист позицій підприємців, їх прав та інтересів, в тому числі і перед громадськістю);
- представницька (вплив бізнес-асоціацій на державні механізми щодо створення правових основ розвитку підприємництва, визнання його як рушійної сили економічного прогресу);
- консультаційно-освітня, методична (надання інформаційних, консультаційних послуг, організація навчання тощо).

Об'єднання в бізнес-асоціації – це реальна можливість взаємовигідної корпоративної співпраці однодумців та колег на чисто прагматичних засадах, спільне вирішення багатьох проблем, з якими підприємець знаходиться один на один, можливість власними руками формувати сприятливі умови для успішного здійснення підприємницької діяльності.

Бицюра Ю.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна

ДОСЯГНЕННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ЯКІСНА ОЗНАКА УТВЕРДЖЕННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвинуті країни, активно впроваджують нові технології у виробництво, використовують новітні знання, досягнення науки і техніки, застосовують високотехнологічні засоби механізації, автоматизації, комп'ютеризації тощо. Це дозволило їм не лише підвищити рівень продуктивності праці та конкурентоспроможності національної економіки, а й вийти на вищий щабель цивілізаційного розвитку – формування постіндустріального суспільства.

Підвищення продуктивності праці має важливе значення для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Підвищення темпів економічного зростання, рівня життя населення, підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки в значній мірі визначаються зростанням продуктивності праці.

На нашу думку, базовою методологічною платформою відповідної трансформації індустріального у постіндустріальне суспільство є зростання продуктивності праці у секторах національної економіки та розширене відтворення на цій основі обсягів виробленої продукції, зростання доходів і засобів життєдіяльності людини.

В економічній літературі і господарській практиці для оцінки ефективності використання трудових ресурсів використовують показник продуктивність праці, який визначається обсягом продукції, виробленої за одиницю часу, або співвідношенням обсягу продукції та кількістю праці, витраченої на виробництво цього обсягу. Продуктивність праці є одним з найважливіших показників рівня розвитку продуктивних сил і зрілості відповідних їм економічних відносин.

У 2013 р. країнами-лідерами за рівнем суспільної продуктивності праці, розрахованим як відношення ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС) до чисельності зайнятих, є Катар (129325 дол.), Норвегія (127940 дол.), Люксембург (125871 дол.), США (114985 дол.), Ірландія (105007 дол.). Україна серед 60 країн посіла лише 57 місце з відповідним показником 16367 дол. За показником ВВП за ПКС у розрахунку на одну відпрацьовану годину лідерами є Норвегія (73,13 дол./люд.-год.), Люксембург (70,39 дол./люд.-год.), Ірландія (61,50 дол./люд.-год.), Катар (59,74 дол./люд.-год.), США (58,99 дол./люд.-год.). Україна в рейтингу зайняла лише 55 місце з відповідним показником 8,85 дол./люд.-год. [1, с.369–370]. Тобто рівень продуктивності праці в Україні становить лише 15% від продуктивності праці США.

За даними, що надаються Організацією економічного співробітництва та розвитку, найвищий рівень суспільної продуктивності праці (за показником

ВВП у розрахунку на одну відпрацьовану годину) мають Люксембург, Норвегія, Бельгія, США, Нідерланди, Ірландія, Франція, Німеччина, Данія, Швейцарія. Так, у 2014 р. продуктивність праці в Люксембурзі була вищою порівняно зі США на 36,9%, в Норвегії – на 28,5%, в Бельгії – на 2,5%. Для порівняння зазначимо, що у 2014 р. у США показник ВВП у розрахунку на одну відпрацьовану годину становив 67,0 дол./люд.-год. [2].

Під впливом нових інформаційно-інтелектуальних технологій період 70–90 рр. XX ст. вирізнявся високими темпами зростання продуктивності праці. Найбільш ефективно втілити нові технології і забезпечити стрімке зростання продуктивності праці вдалося таким країнам, як Південна Корея, Японія, Ірландія, Іспанія, Фінляндія, Норвегія, Франція. Але на початку 90-х рр. виробничий потенціал цих технологій вичерпався, а нові технології не змогли стримати сповільнення зростання продуктивності праці у подальші роки.

Про гальмування темпів науково-технічного прогресу свідчать такі дані: якщо від 1970 до 2000 рр. співвідношення продуктивності праці країн Західної Європи до США зросло з 68,1% до 92,7% (у Німеччині) і з 62,5% до 84,9% (у Великій Британії), то за період 2000–2014 рр. цей показник у Німеччині зріс лише до рівня 96,1%, а у Великій Британії взагалі зменшився до 75,4%. Падіння цього показника спостерігалось у багатьох розвинутих країнах, а саме: Люксембурзі, Бельгії, Нідерландах, Франції, Швеції, Фінляндії, Канаді, Італії та ін. В цілому у 2000–2014 рр. для країн ЄС–28 продуктивність праці зросла лише на 2,2% і на 24,3% відстає від рівня США [2]. Ці дані фактично свідчать про провал «Лісабонської стратегії» і новоприйнятої стратегії «Європа–2020», в яких ставилось завдання стати найконкурентоспроможнішою та найдинамічнішою у світі економікою.

Незважаючи на негативну динаміку продуктивності праці в ЄС, серед цих країн виділяється група країн, що динамічно розвиваються активно інвестуючи в інновації і використовуючи трансфер технологій, підвищують рівень продуктивності праці і глобальної конкурентоспроможності. Зокрема, за період 2000–2014 рр. лідерами темпів зростання продуктивності праці стали: Литва, Естонія, Латвія, Словаччина, Чехія, Ірландія. Водночас зазначені країни мали дуже низький початковий рівень продуктивності праці і виробничих технологій.

За даними Центру світової конкурентоспроможності, у 2013 р. найвищі темпи зростання суспільної продуктивності праці були зафіксовані у Китаї (7,3%), Філіппінах (6,3%), Індонезії (5,8%), Казахстані (5,2%), Індії (4,3%), а в Україні цей показник був лише на рівні 0,1% [1, с.370].

За даними Міжнародної організації праці, загальносвітовий темп зростання продуктивності праці зменшився від середньорічної ставки 1,5% у докризовий період 2000–2007 рр. до 1,0% впродовж кризових років, після чого поживався до 1,4% у 2010–2014 рр. [3, с.23]

Період зародження постіндустріального суспільства у 70-80 рр. XX ст. вирізнявся високими темпами зростання продуктивності праці за рахунок впливу нових інформаційно-інтелектуальних технологій, що стало джерелом підвищення добробуту розвинутих країн. На початку 90-х рр. виробничий

потенціал цих технологій вичерпався, а нові технології не змогли стримати сповільнення зростання продуктивності у подальші роки. Об'єктивно, що за даного техніко-організаційного рівня виробництва, що сформувався в розвинутих країнах, зростання продуктивності праці має певну межу. Перспективи подальшого зростання продуктивності праці пов'язані з новими нано- і біотехнологіями тощо.

Завдяки застосуванню нових технологій, виробничі процеси починають здійснюватися при мінімальній участі людини, підвищуючи тим самим продуктивність праці. Такі технології є наукомісткими і вимагають постійного підвищення кваліфікації і нагромадження знань. Це є ознакою постіндустріального суспільства, оскільки нова економіка базується на знаннях та інформації, що втілюються в інноваціях через нові технології та відповідну продукцію, забезпечуючи не лише підвищення продуктивності праці, а й рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Аналіз статистичної інформації показав, що на відміну від загальноприйнятих уявлень, формування постіндустріального суспільства в розвинутих країнах відбувається хоча і зі значним зростанням частки сфери послуг у загальних обсягах виробництва, але з дуже низькими темпами продуктивності праці, тоді як цей показник у сільському господарстві і промисловості є порівняно вищим. Це свідчить про прискорений розвиток саме матеріального виробництва, його технічне переозброєння на основі нових технологій. Тобто продуктивні сили суспільства ще не досягли такого рівня розвитку, щоб відбулося прискорене якісне зростання сфери послуг – науки, освіти, інформації, культури, охорони здоров'я. Інформація та знання, як головні виробничі ресурси, переважно стали драйверами сільського господарства і промисловості, а не сфери послуг.

Особливість зазначених тенденцій потрібно враховувати у економічній політиці в Україні. Маючи значний природно-ресурсний потенціал, наша країна повинна активно розвивати аграрний сектор і промисловість, впроваджуючи у виробництво досягнення науково-технічного прогресу.

Для України характерним є критичне відставання за суспільною продуктивністю праці від інших країн світу. За цим показником наша країна займає низькі позиції у світі, маючи продуктивність праці на рівні близько 15% від рівня США. Для того, щоб наблизитись до рівня розвинутих країн світу, необхідно не концентруватись лише на ринкових реформах, а поєднати їх з технічним переозброєнням економіки, впровадженням інформаційно-інтелектуальних і ресурсощадних технологій, перейти на новий технологічний спосіб виробництва.

Література:

1. IMD World Competitiveness Yearbook 2014 / International Institute for Management Development. – Lausanne, 2014. – 559 p.
2. OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/std>
3. World employment and social outlook 2015: The changing nature of jobs / International Labour Office. – Geneva: ILO, 2015. – 162 p.

Біла С.О.

д.держ.упр., проф., заслужений економіст України
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ПРІОРИТЕТИ ЛЕГАЛІЗАЦІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Забезпечення детінізації підприємницької діяльності та національної економіки стає викликом, практичною проблемою, без вирішення якої марно сподіватися на успіх соціально-економічних реформ. Особливої актуальності це питання набуває для України. В українській економічній науці існує багато варіантів визначень «тіньова економіка»: «сіра», «чорна», «неофіційна», «незаконна», «нелегальна», «прихована», «паралельна», «фіктивна» економіка. У СНР ООН 1993 «тіньова економіка» розглядається як нелегальна, не обчислювана офіційно, фіктивна, корислива діяльність (юридичних та фізичних осіб), спрямована на отримання доходу, що приховується від офіційного обліку будь-яким (у т.ч. кримінальним, та/або протизаконним) шляхом. Тіньова економіка традиційно пов'язана з формуванням, розподіленням та використанням доходів поза участі держави. Існують декілька рівнів проявів тіньової економіки. Так, ознаками «неофіційної економіки» вважають законну підприємницьку та економічну діяльність, але поза контролем держави (наприклад – дрібноселенське товарне виробництво, готівковий дрібнотоварний обмін тощо). Ознаками «напівофіційної» («напів-правової»), «сірої» економіки є «ухиляння від оподаткування», виплата заробітних плат «у конвертах» тощо. Специфіка існування «поза правової» («нерегламентованої») економіки тісно пов'язана з корупційними схемами, «приписуванням», створенням «фірм-одноденок», «фінансових пірамід» тощо. Кримінальна економіка пов'язана із злочинним «відмиванням грошей», «чорними бізнес-операціями», пов'язаними з проституцією, з нелегальною торгівлею зброєю та людьми, «відмиванням грошей» тощо. На практиці існує тісний зв'язок між «легальною» та «тіньовою» економікою, адже грошовий обіг періодично проходить і легальну, і нелегальну сферу; формує як «тіньові» доходи фізичних та юридичних осіб, так, з часом, спрямовує їх у легальні канали грошового обігу (наприклад – офіційна оплата послуг, купівля товарів групи «розкоші», дорогих авто, житла тощо [1]).

Серед об'єктивних причин виникнення та швидкого розповсюдження обсягів тіньової економіки інституціоналізм визнає «ціну підкорення закону». Якщо витрати фірми (у т.ч. її «трансакційні витрати») перевищують легальну «ціну підкорення закону» (легальну сплату податків та соціальних платежів, плату за офіційне отримання ліцензій, дозволів), то фірма «іде» у тінь [2]. Серед причин поширення тіньової економіки науковці та експерти називають: недосконалість ринкових відносин, неефективність системи державного управління економікою, недосконалість механізмів державного регулювання економіки; політичну нестабільність та корупцію; відсутність ефективної

політики розподілу доходів; зменшення прошарку середнього класу у суспільстві, розповсюдження бідності, маргіналізацію суспільства та ін. Поряд з соціально-економічними виокремлюють інституційні чинники: конфлікт держави та суспільства, недовіра громадян до держави (органів державної влади), недосконалість судової та правоохоронної системи, відсутність боротьби з корупцією та ін. Прискорюють «тінізацію економіки» – «політична криза», військові конфлікти, рестрикційне оподаткування, безробіття, незадовільний стан соціального захисту населення та ін.

Існують декілька методів вимірювання обсягів тіньової економіки (у масштабах національної економіки в цілому). Зокрема, відповідно до методичних рекомендацій Мінекономрозвитку (від 18.02.2009 № 123), рівень тіньової економіки розраховується за методом: «витрати населення – роздрібний товарообіг», «фінансовим», «монетарним», «електричним методами та методом «збитковості» [2]. Відповідно, різні методи вимірювання тіньової економіки приводять до різних оцінок рівня тінізації української економіки. Так, обсяги тіньової економіки в Україні (за період 2014 – 2016 рр.) суттєво різняться: від показника 17 % ВВП (за оцінками Державної служби статистики), до 40 % ВВП (Інтегрований показник рівня тіньової економіки (Мінекономрозвитку)); за експертними оцінками – від 25 до 58 % ВВП [1]. Невід’ємною складовою тіньової економіки є тіньовий ринок праці.

Таблиця 1

Кількість неформально зайнятого населення за віковими групами
в Україні у 2015 році

	Усього		У тому числі за віковими групами (років), у % до загальної кількості зайнятого населення відповідної вікової групи							Праце- здат ного віку, тис. осіб
	тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих	15–24	25–29	30–34	35–39	40–49	50–59	60–70	
Усе населення	4303,3	26,2	36,1	26,8	25,0	25,6	24,0	24,0	37,2	4046,3
жінки	1772,2	22,5	30,5	22,0	20,5	21,6	20,0	22,1	39,3	1626,5
чоловіки	2531,1	29,5	40,4	30,5	28,6	29,2	28,1	25,9	35,0	2419,8
міські поселення	2118,3	18,7	26,6	20,3	19,9	19,8	17,5	15,8	14,9	2052,5
сільська місцевість	2185,0	42,6	49,4	42,0	40,6	39,7	37,6	41,5	74,1	1993,8

Джерело: [3].

Як свідчать дані таблиці 1, за 2015 р. кількість неформально зайнятих осіб в Україні (тобто ті економічно-активні особи, які працюють без офіційного оформлення, отримують заробітні плати «у конвертах»), становлять біля 26,2 %. Найбільша кількість осіб, що є неформально зайнятими – перебуває у сільській місцевості. Адже саме у сільській місцевості спостерігаються найнижчі показники оплати праці, найменша кількість офіційно зареєстрованих

робочих місць, найвищий рівень безробіття. Все це «тисне» на ринок робочої сили та сприяє збільшенню неформальної зайнятості. За видами економічної діяльності, у 2015 р. рівень неформальної зайнятості становив: 38,6 % (у сфері сільського, лісового та рибного господарства); 22,1 % (у сфері оптової торгівлі, ремонту авто, мотоциклів); 16,1 % у сфері будівництва; 6,8 % у промисловості; 4,1 % у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності та ін. (показники наведені у відсотках до загальної кількості неформально зайнятого населення України за 2015 р.) [3].

На регіональному рівні найвищими є показники неформальної зайнятості (у відсотках до кількості зайнятого населення у відповідному регіоні) у Івано-Франківській області (53,8 %), Чернівецькій області (49,8 %), Рівненській області (49,4 %), Закарпатській області (47,3 %), Херсонській області (45,0 %), а також у межах від 35,7 % до 26,3 % у Вінницькій, Луганській, Одеській, Черкаській, Сумській, Волинській, Тернопільській областях [3]. Спостерігається обернена залежність між рівнем освіти людини та пропорціями формальної та неформальної зайнятості. Так, серед осіб, що мають вищу освіту, включаючи повну, базову та неповну вищу освіту, у 2015 р. у сфері формальної зайнятості працювало 61,8 % (а у сфері неформальної зайнятості – 27,5 %). Водночас, серед осіб, що мали професійно-технічну освіту офіційно зайняте населення становило 23,3 % (а неформально зайняте населення – 33,2 %). Населення, що мало повну загальну середню освіту на ринку праці представлено так: 13,9 % – офіційно зайняте населення; 34,3 % – неформально зайняте населення [3].

Існують загальновизнані у світовій практиці напрями та пріоритети легалізації неформальної зайнятості в умовах ринку. Найбільш перспективними серед них слід визнати: запровадження стабільної системи єдиного соціального внеску та стабільних правил оподаткування; знизити податок на доходи фізичних осіб; ввести відповідальність (насамперед – адміністративну) за несплату податків для працівників – фізичних осіб; запровадити систему обов'язкового накопичувального пенсійного страхування (що підвищить зацікавленість працюючих у «білих зарплатах»); прийняти новий Трудовий кодекс, що захищав би як права робітників, так і права бізнесу (працедавців), підвищив соціальну відповідальність бізнесу за легалізацію зайнятості; сприяти розповсюдженню безготівкової форми розрахунків у масштабах національної економіки; запровадити нульову декларацію для всіх працюючих (економічно активного населення) тощо. Водночас, кожен з цих напрямів має свої сильні та слабкі сторони (ризики та переваги впровадження). Тому успіх легалізації неформальної зайнятості на ринку праці України залежить від системних реформ національної економіки, боротьби з корупцією, побудови правової держави та соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Література:

1. Тетяна Тишук. Міф та реальність: Рівень тіньової економіки в Україні (Грудень 8, 2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voxukraine.org/2015/12/08/mif-ta-realnist-pro0riven-tiniovoi-economicy-v-ukraini-ua/>
2. Біла С.О. Тіньова економіка та її вплив на структурне трансформування українського виробництва / С.О.Біла // Економіка України. – 2000. – № 10. – С. 54 – 61.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Бондар М.І.

д.е.н., проф.,

завідувач кафедри обліку підприємницької діяльності

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана,

Єршова Н.Ю.

к.е.н., доц.,

доцент кафедри економічного аналізу та обліку

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

ДЕТЕРМІНАНТНА РОЛЬ СУТНОСТІ І ПРИРОДИ ФІРМИ В РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

На початку ХХІ століття розвиток теорії фірми відрізняється певним оновленням методології дослідження, що безумовно впливає на облікову парадигму. Характерною тенденцією такого оновлення є поступове віддалення наукової думки від класичної парадигми економічного мислення за одночасного наближення до сучасних системно-синергетичних уявлень про сутність і природу підприємства. Здобутки теорії фірми набувають все більшої актуальності у зв'язку із розвитком економіки, яка характеризується, з одного боку, зростанням швидкості бізнес-процесів у вигляді появи нових засобів зв'язку, різного роду технологій підтримки прийняття рішень, а з іншого – ступенем непередбачуваності змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах підприємств. В таких умовах, розвиток теоретико-методологічного базису стратегічного управлінського обліку безпосередньо пов'язаний з розвитком теорії фірми. Сучасний погляд на завдання, роль та місце стратегічного управлінського обліку в обліково-інформаційній системі підприємства потребують розширення власно економічного бачення внутрішнього простору фірми і розгляду зовнішніх факторів, які досить різноманітні і носять не тільки потоковий (потоки праці і капіталу), але і середовищний характер (вплив інституцій, тенденцій тощо).

Теорія фірми виступає як конкретна система поглядів, що пояснює природу, поведінку, еволюцію та інші аспекти функціонування фірми. В залежності від ідеології певної теорії фірми формується та працює механізм цілепокладання фірми - система певних економічних, соціальних, виробничих та організаційних відносин. Побудова цих відносин розуміється різними теоріями фірми по-різному і, як слідство, абсолютно по-різному формується та працює механізм цілепокладання. Останній, визначає методологію та методичний інструментарій управління суб'єктом господарювання, що, в свою

чергу, впливає на систему обліку як інформаційну базу підтримки управлінських рішень.

В раках концепції теорії фірми формуються завдання стратегічного управлінського обліку як системи та визначення вкладу обліково-аналітичної інформації при формуванні цілепокладання фірми, внутрішньофірмових зв'язків та зв'язків фірми із зовнішнім середовищем (табл. 1).

Таблиця 1

Розвиток стратегічного управлінського обліку з позиції теорії фірми (авторська розробка)

Підхід до теорії фірми	Теорії фірми	Головні завдання стратегічного управлінського обліку
Ресурсний підхід, або ресурсно-технологічний	Неокласична теорія Теорія ринкової вартості	розвиток обліково-аналітичного інструментарію з позицій оцінювання і прогнозування вартості підприємства, його акціонерного капіталу; оптимізації певних бізнес-процесів пов'язаних із прийняттям рішень про виведення на ринок нових товарів, торгових марок, освоєння нових його сегментів
Ресурсно-когнітивний підхід	Підприємницька теорія Конгитивна теорія фірми	розвиток обліково-аналітичного інструментарію з позицій дослідження процесів руху знань, комунікацій, процесів навчання, процесів прийняття рішень та інших поведінкових і когнітивних моментів; оптимізації певних бізнес-процесів пов'язаних із прийняттям рішень про виведення на ринок нових товарів, торгових марок, освоєння нових його сегментів
Соціально-середовищний підхід	Біхевіористська теорія Інституційна теорія Теорія корпорацій Дж. Гелбрейта	розвиток обліково-аналітичного інструментарію з позицій домінуючого значення поведінкових характеристик учасників, тобто процесів взаємодії з навколишнім середовищем, зокрема, зміни своїх станів в залежності від зовнішнього впливу і, навпаки, зміни зовнішнього середовища відповідно до закономірностей свого розвитку; розвиток обліково-аналітичного інструментарію з позицій корпоративного управління: удосконалення обліково-аналітичної інформації, як джерела достовірних даних і показників, які підтверджують обґрунтованість діючих контрактних відносин; регулювання обліку і звітності в умовах глобалізації економіки (розробка структури взаємопов'язаних теоретичних постулатів (єдиних норм для всіх облікових прийомів), методологічних принципів (специфічних облікових прийомів) і практичних процедур (прикладних інструментів для реалізації прийомів обліку), що дозволить організувати і позиціонувати стратегічний управлінський облік як системну облікову технологію)

Концептуалізація стратегічного управлінського обліку на основі базових методології теорії фірм має бути спрямована на формування інформаційного

поля фірми як цілісного поліструктурного суб'єкту в просторі та часі. Подальший напрямок розвитку теорії фірми та теорії обліку має бути спрямований на взаємну координацію та взаємне збагачення.

Величко Я.М.

аспірант

Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України
м. Київ, Україна

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ КЛАСТЕРІВ

В сучасних умовах господарювання пріоритетного значення набуває створення та розвиток кластерів у різних сферах діяльності, які мають системний характер і формують потенціал національної економіки. Прогресивною формою на сьогодні є організація діяльності освітньо-наукових кластерів (ОНК), яка передбачає взаємодію стійких механізмів: управлінських, фінансових, дослідницьких, виробничих та комунікаційних.

У процесі формування ОНК виникає низка проблем, які значно ускладнюють та уповільнюють процедуру їх створення, а саме:

- відсутність достатньої кількості фінансових ресурсів;
- недостатня кількість висококваліфікованих кадрів;
- застаріла матеріальна база та відсутність дорогого устаткування для проведення досліджень;
- складність юридичних аспектів у процесі оформлення прав на новостворену інтелектуальну власність та формування патенту;
- недосконале законодавче регулювання фінансових відносин між учасниками кластера;
- складність механізму фінансування, що передбачає вкладання матеріальних інвестицій на всіх стадіях від появи ідеї до її реалізації [3].

Як бачимо, першочерговими виступають проблеми фінансового характеру. Для того, щоб створити дієвий механізм функціонування ОНК, який у результаті своєї діяльності забезпечить країну висококваліфікованими кадрами, здатними продукувати новації та забезпечити високу конкурентоспроможність економіки, необхідно створити стійку систему фінансування за рахунок залучення як бюджетних, так і позабюджетних коштів. Основними джерелами фінансових ресурсів для діяльності ОНК в Україні можуть виступати:

1. Власні кошти: як правило, власні вкладення займають найбільшу частину фінансування ОНК, оскільки кожен з його учасників зацікавлений у високій результативності впроваджуваного проекту за найкоротший період часу.

2. Кредити та позики: в складних економічних умовах суб'єкти господарської діяльності все частіше вимушені звертатися до залучення банківських кредитів та позик, що значно уповільнює темпи розвитку кластера.

3. Державне фінансування: процес залучення державної підтримки та гарантій є досить складним та включає налагодження співпраці з державними організаціями, пошук потенційних інвесторів для забезпечення фінансової підтримки та сприяння розвитку новітніх технологій при створенні кластера.

4. Позабюджетні кошти (венчурне фінансування): венчурні інвестиційні фонди покликані інвестувати накопичені кошти в особливо ризиковані проекти. Зазвичай вони здійснюють інвестиції в компанії, які займаються впровадженням новітніх наукових розробок та діють в інноваційній сфері [2; с. 81-82].

Головним інструментом з боку уряду України у сфері розвитку кластерного підходу має стати фінансування комплексних програм розвитку освітньо-наукових кластерів. Програма розвитку кластера передбачає сукупність проектів, які об'єднані загальною стратегією. Такий підхід у різних країнах світу набув популярності на початку 90-х років і довів свою високу ефективність.

За Американською моделлю фінансування стартовий капітал надається міською владою на розвиток проектів ОНК, надалі залучаються кошти з венчурних фірм та учасників кластера. Таке фінансування активно використовують Сполучені Штати Америки та Канада.

Азіатська модель передбачає активне формування нормативно-правової бази, в якій чітко висвітлюються питання субсидювання та пільгового оподаткування. За цією моделлю державні кошти виділяють на всіх стадіях реалізації проектів ОНК. Також державою реалізовується так звана «кластерна стратегія», яка включає різні програми, в рамках яких виділяються значні фінансові інвестиції на розвиток кластерів у різних галузях економіки. Дану модель застосовують уряди Китаю та Індії з метою зниження рівня безробіття та підвищення конкуренто спроможності.

Європейську модель використовують у своїй діяльності Данія, Іспанія, Італія, Франція та ін. Державні кошти інвестують на науково-дослідницьку діяльність, попередню оцінку життєздатності та допроектне фінансування. Загальне фінансування проектів ОНК за Європейською моделлю поєднує виділення коштів як з боку місцевих органів влади, управлінь та відомств, так і з боку приватних фірм, інвестиційних фондів та, зокрема, учасників кластера [1].

Таким чином, при розробленні дієвого механізму фінансування розвитку освітньо-наукових кластерів в Україні необхідно проаналізувати сукупність організаційних форм, методів та інструментів призначених для оптимізації і досягнення збалансованості фінансової структури розвитку економіки країни в цілому. Особливо важливим є впровадження фінансування для створення та розвитку ОНК за рахунок коштів державного бюджету, приватного сектору, а також фондів, створених для інноваційного розвитку підприємств.

Література:

1. Дмитренко М.О. Світовий досвід функціонування фінансового механізму кластерних утворень / М.О. Дмитренко // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – № 3. – С. 706-711.
2. Стариченко О. Особливості та можливості венчурних інвестиційних фондів в Україні / О. Стариченко // Фінансовий ринок України. – 2012. – № 5.
3. Тиньгаев А.М. Формирование организационно-финансового механизма функционирования инновационных кластеров / А.М. Тиньгаев // Системное управление. – 2013. – Вып. 3. – С. 113-121.

Верденхофа Ольга

МВА, проректор по международным связям,
руководитель отдела внешних связей, Высшая школа менеджмента
информационных систем
г. Рига, Латвийская Республика

Verdenhofa Olga

MBA, Vice Rector of Foreign Connections,
Head of International Relations Department, ISMA University
Republic of Latvia, Riga

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЕС

Рынок образовательных услуг является важной частью экономической системы любой страны. При переходе к экономике знаний возрастает его роль в формировании технологического, интеллектуального и экономического потенциала развития страны. Такие процессы не могут находиться вне поля зрения государства и регулироваться исключительно рыночными механизмами.

Существует множество подходов к участию государства в функционировании рынка образовательных услуг – от полного контроля до увеличения роли рыночного саморегулирования. Возрастающая роль образования в качественно новых экономических взаимоотношениях требует пересмотра как существующего набора инструментов регулирования рынка образовательных услуг, так и поиска оптимальной комбинации государственных и рыночных механизмов. Конечной целью этого поиска выступает повышение эффективности и результативности функционирования сферы образования. При этом стоит отметить, что эффекты от внедрения тех или иных механизмов наблюдаются не сразу, а через определенный период времени.

Развитие рынка образовательных услуг на современном этапе усложняется под влиянием воздействия большого количества факторов. Усложнение образовательной практики требует новых подходов, развития существующего инструментария, поиска оптимальной модели соотношения государственных и рыночных регулятивных механизмов. Эти вопросы

предопределяют рассмотрение регулирования не как отдельной функции, а в системе управления образованием в целом.

Достаточно распространено мнение, что регулирование рынка образовательных услуг касается только государственного сектора. Тем не менее, оно не может не учитывать рыночную его часть и не влиять на отношения в этом секторе рынка. Во-первых, развитие частного сектора образования существенно зависит от содержания и эффективности управления государственным сектором в стране. Во-вторых, в самом государственном секторе также присутствуют рыночные отношения.

В Латвии сформирована бинарная система обучения (академические и высшие профессиональные заведения). Высшие учебные заведения должны иметь не менее 40% преподавателей с научной степенью доктора наук. В академиях – не менее 50%, если другое не определено Кабинетом министров для определенного вида учебных заведений. Для уровня подготовки доктора наук необходимо не меньше 65% штатного персонала со степенью доктора философии. Выделяется две группы программ подготовки: академические (бакалавр, магистр) и профессиональные.

Однако Латвия является активным участником процессов европейской интеграции, что обуславливает необходимость формирования третьего уровня регулирования, причем не столько уже международного, сколько – глобального. В глобальном масштабе усиливаются интеграционные процессы в различных сферах деятельности высших учебных заведений. Существующие различия в нормативной базе, устройстве образования разных стран требуют поиска таких механизмов, которые бы позволяли национальным системам образования сберечь свои особенности и эффективно участвовать в глобальном пространстве. Необходимо отметить также растущую открытость рынков труда разных стран, что актуализирует важность унификации требований к подготовке специалистов.

В целом процессы глобализации заостряют необходимость унификации систем образования, что включает огромный комплекс вопросов: сопоставимость уровней и квалификаций, признание дипломов в других странах; возможности мобильности студентов и работников. При этом остро стоит вопрос национальных особенностей и потребностей национального рынка труда. Ведь на каждом рынке стандартные формы деятельности приобретают характерные черты и находят новые формы проявления. Проявлением растущей необходимости унификации образования выступает Болонский процесс, в рамках которого разработаны механизмы формирования единого общеевропейского образовательного пространства.

Проблемы соотношения разных источников финансирования актуальны для каждой страны. Международными документами (например, в мировом докладе «Образование для всех 2000-2015») признается недостаточность государственного финансирования для обеспечения эффективного и успешного развития современной системы образования. В связи с чем практически все правительства стран мира ставят задачи поиска новых способов привлечения дополнительных ресурсов в сферу образования [1].

Именно поэтому в мире появляются новые организационно-правовые формы университетов. Например, в Германии в земле Нижняя Саксония получили распространение фондовые университеты, учредителями которых являются общественные или частные фонды, либо которые сами являются фондами по своей организационно-правовой форме. Преимуществом такой формы университета является расширенная возможность финансирования из различных источников: государственного, средств фонда, различные налоговые льготы, привлечение частного капитала. Например, в Гессене такую специфическую форму приобрел университет Гёте, который находится во Франкфурте на Майне.

В связи с такой сложной системой финансирования и регулирования рынка образовательных услуг в Германии разработана система индикаторов оценки деятельности высших учебных заведений и их конкурентоспособности. К таким относятся результаты конкурса «выдающихся инициатив», участие в масштабных научных проектах, количество лауреатов премий Лейбница, Нобелевской, количество публикаций в международных и престижных изданиях. Кроме того, важны и процессы интернационализации, показателями которых выступают: количество иностранных студентов и профессоров в вузе, количеством международных проектов и договоров.

Эти индикаторы становятся основой для финансирования высших учебных заведений и предоставления им определенных свобод. В Германии разработана система финансирования, ориентированная на результаты (ЛОМ). Например, в земле Северный Рейн-Вестфалия около 23% финансирования вузы получают в соответствии с «показателями результатов». В этих 23% около 50% финансирования выделяется по количеству выпускников, около 40% - в зависимости от объема привлеченных финансовых ресурсов, приблизительно 10% обеспечивает количество женщин-профессоров. Эти индикаторы влияют на уровень финансирования, при этом чем выше финансирование, тем больше возможностей у высшего учебного заведения повысить остальные показатели. Это так называемый эффект Матфея, называемый еще эффектом накапливаемого преимущества [2, С.168].

Направления и динамика развития системы образования в каждой стране определяются государственной регуляторной политикой, конкретными приоритетами и целями, которые в свою очередь должны быть увязаны с приоритетами развития рынка труда. Теоретически структура рынка образовательных услуг должна отвечать потенциальной структуре рынка труда с временным лагом 5-7 лет для обнаружения потенциального спроса и возможностей предложения рабочей силы.

Література:

1. Цели образования для всех 2000-2015 достигнуты лишь в трети стран. – Электронный ресурс. – [Режим доступа]. – http://www.unesco.org/new/ru/media-services/single-view/news/only_a_third_of_countries_reached_global_education_goals/#.Vel7xsZCicM
2. Vogumil J., Heinze R.G.(Hg.) Neue Steuerung von Hochschulen. Berlin, 2009. S. 168.

Вишневська В.А.

к.е.н., доц.

доцент кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БІЗНЕС ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах глобальних перетворень особливого значення набувають інформація та інформаційні технології, без яких неможливо уявити сучасний розвиток виробництва, управління, науки, банківської діяльності. Стан справ в усіх галузях економіки далекий від досконалості, тому дуже актуальним став розгляд питань відносно шляхів її реструктуризації, серед яких можна виділити інвестування, інноваційний потенціал та інноваційний менеджмент, складання обґрунтованих і ефективних бізнес-планів, керування проектами, відокремлення нових галузей економіки від традиційних тощо. Але жоден із них не дасть реального результату без кардинального перегляду й інтенсивного застосування таких категорій, як інформація, інформаційний бізнес та інформаційно-комунікаційні технології.

Інформаційний бізнес – це сфера підприємницької діяльності, пов'язана з розробкою, виробництвом і розповсюдженням компонентів ІКТ. Отже, подальше становлення і розвиток його неможливі без розв'язання комплексу теоретичних і методологічних проблем, викликаних особливостями економіки перехідного періоду, ролі та місця держави в процесах розвитку комерційних структур, розробки напрямків удосконалення інфраструктури бізнесу.

До суттєвих змін у потоках інформації, організаційних формах, методах обробки та подання даних призвели докорінні перетворення в економічній сфері, перехід від адміністративно-командних до економічних методів управління, розвиток підприємницької діяльності та ринкових структур, а також відсутність практичного досвіду, унікальність ситуації і необхідність швидкого прийняття рішення. Отже, метою цієї роботи є дослідження інформаційного бізнесу в якості інноваційного засобу на шляху розвитку економіки України.

Сучасний кібернетичний світогляд озброїв людство засобами пізнання мікро- та макроекономіки, геополітики, започаткував математичні підходи вивчення законів надшвидкої автоматичної обробки, передачі, аналізу інформаційної навали. Приклад провідних держав світу підтверджує виключну роль кібернетичного світогляду у досягненні безсумнівних переваг у галузі економіки, зміцненні політичного престижу та добробуту населення. Отже, саме кібернетизація суспільства здатна забезпечити розбудову держави та є важливим фактором виходу України з кризового стану.

Інформація – це одна з основних складових світу, властивий абсолютно всім об'єктам аспект матеріальної єдності. Загальна динамічна теорія

інформації розглядає різні підходи до розв'язання її кардинальних проблем: статистичний, семантичний, алгоритмічний, якісний та ін. Інформація виконує три функції: сировини (статистична інформація), продукту (книжки, новини) та засобів діяльності (комп'ютерні програми), а розглядати її важливо відносно її наслідків. Як технологічний феномен інформація безпосередньо пов'язана з індустрією інформатики і відіграє вирішальну роль у сучасній економіці, яка базується на розвинених технологіях.

З'явилась нова галузь економіки – інформаційна економіка та відповідна галузь інформатики – промислова інформатика, які інтенсивно використовують інформацію у виробництві.

Однією з основних проблем, які стоять перед сучасною економічною наукою, є визначення впливу інформації на економічне життя та вираження його у фінансових категоріях. Можна стверджувати, що добавлена вартість інколи є результатом застосування не тільки праці, але й інформації.

Аналізуючи процес інформатизації суспільства, варто виділити три її ступені: комп'ютеризацію, власне інформатизацію, інтелектуалізацію, а також 3 групи інформаційних процесів: стихійні, регульовані, детерміновані. В Україні, з її складною економічною та соціальною ситуацією, позитивні наслідки може дати тільки регульована інформатизація.

Важко переоцінити роль інформації та методів її збирання й обробки в процесі управління мікро- та макроекономікою. Але природно розглянути й інверсне питання: управління інформацією та інформаційними технологіями на мікро- та макроекономічному рівнях. Сучасне суспільство називають інформаційним, а інформацію вже приєднали до основних його ресурсів. Тому сьогодні управління потребує перед усім сама інформація.

Термін інформаційний менеджмент (ІМ) можна розповсюдити на проблему управління будь-якою структурою. На підприємстві він забезпечує обробку інформації, офісну автоматизацію, юридичну та соціальну практику, зв'язок, розвиток технологій, консалтинг, зростання професійного рівня кадрів. Організація ІМ на підприємстві здійснюється шляхом виконання стратегічних адміністративних й оперативних завдань. Завдання ІМ на рівні державного управління набувають іншого ступеня деталізації та потребують для свого виконання переробки набагато більшого обсягу інформації. Складність розробки автоматизованих процедур управління полягає в тому, що, на відміну від рівня підприємства, об'єкт управління не має чітких меж, а функції управління часто повністю не визначені.

Інформаційний бізнес представляє собою нову сферу підприємницької діяльності у вигляді найкрупнішого багатогалузевого комплексу з уже складеною інфраструктурою і, з одного боку, входить до інфраструктури всієї системи підприємницької діяльності, з іншого боку, є самостійною сферою бізнесу.

Втілення нових форм інтеграції та розповсюдження ІКТ відповідає радикальним змінам в організаційних структурах управління підприємствами, які сприяють швидкій і гнучкій реакції на конкуруюче оточення. Це не тільки економічний і організаційний вплив, але й зміна соціальних відносин.

Головним інформаційним джерелом є ринок і його структури, а отже економічні суб'єкти зацікавлені в отриманні реальних даних про ціни, попит на окремі товари і т.ін. Тому мова повинна йти не про пасивну інформацію, а про діяльний фактор перетворення економіки.

Вступ на ринок нових організаційних форм інформаційного бізнесу пов'язано з розробкою і визначенням стратегії його освоєння: прямі закордонні інвестиції, виключне ліцензування, множинне ліцензування, створення СП, комбіноване створення СП та ліцензування в різних формах. Найбільш прибутковою при створенні відповідних сприятливих умов є перша стратегія (пряме інвестування), а найбільш гнучкою – остання (комбінування).

Сучасна індустрія ІКТ являє собою інтегрований комплекс виробничої, науково-дослідницької, інформаційної, консультаційної, маркетингової й управлінської діяльності. Обсяг виробництва сектору ІТ свідчить про високий потенціал ІТ і можливу привабливість для потенційних інвесторів. Рівень розвитку ІКТ дуже тісно пов'язаний з виробництвом ВВП та інвестиціями в кожній окремій країні.

На сучасному етапі розвитку інформаційний бізнес набуває все більшої ролі, адже ми вже вступили в нове еру – постіндустріальну; еру інформаційних технологій. З кожним днем інформаційні технології розвиваються все більш прискореними темпами, адже такими ж, якщо не більшими темпами збільшується кількість інформації в світі і її необхідність. Саме тому розвиток інформаційних технологій і в даному випадку конкретно – інформаційного бізнесу – є ключовим аспектом для майбутнього розвитку економіки України, адже інформаційні технології здатні забезпечити стійкий розвиток і саме вони є тим засобом, який дозволить Україні прокласти собі шлях у майбутнє. І саме тому ігнорування цієї проблеми – проблеми інновацій і розвитку сфери інформаційних технологій – постає дуже гостро в наш час, в нашій країні, котра все ще чіпляється за залишки свого індустріального минулого.

Література:

1. Корнев Ю.Г. Аналіз інформаційної діяльності як сфери бізнесу //Актуальні проблеми економіки. - 2008. - № 6. - С. 241- 248
2. Лазарева С. Ф. /Економіка та організація інформаційного бізнесу: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2002. — 667 с.
3. Новак В. Інформаційне забезпечення менеджменту: навч. посіб. / Валентина Новак, Лариса Макаренко, Максим Луцький, ; Мін-во освіти і науки України, Нац. авіаційний ун-т, Ін-т економіки та менеджменту. - К. : Кондор, 2007. - 462 с.

Волчкова Г.К.

викладач кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетик
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

В умовах трансформаційних змін, що відбуваються в економіці та зайнятості багатьох країн світу, в тому числі в Україні, виникає потреба формування суспільства нової якості, яке зорієнтоване на плідну співпрацю, взаємодопомогу, соціальний діалог у вирішенні багатьох соціально-економічних проблем та негараздів. Мова йде про формування соціального капіталу на різних рівнях економічної системи, що дозволяє вирішувати загальнодержавні, регіональні та місцеві проблеми, з якими стикається у процесі життєдіяльності людина.

Зауважимо, що в Україні соціальний капітал нещодавно став предметом досліджень економістів. З цього приводу О.Грішнова зазначає, що: «соціальний капітал – «наймолодша» і «найневловиміша» серед досліджуваних категорій. Він є особливою формою капіталу, що існує в таких елементах громадської організації, як соціальні мережі, соціальні норми й довіра, що створюють умови для координації й кооперації заради взаємної вигоди [1, с. 35]. Суттєвий вплив на розвиток економічної системи чинять складові соціального капіталу, на чому зосереджує увагу М. Семикіна, підкреслюючи, що «руйнація та дефіцит соціального капіталу несе загрози національному розвитку, негативно відбивається на стані охорони здоров'я, освіти, соціальній сфері, економіці» [2, с. 5]

В цілому, підходи вітчизняних авторів до визначення соціального капіталу не є тотожними, вони різняться в залежності від цілей та сфери аналізу, зокрема:

- з позицій соціальної відповідальності досліджують і трактують сутність соціального капіталу вчені О.Грішнова, А. Колот, Е. Лібанова, С. Лучик, В. Новіков, І. Петрова, М.Романюк, М. Семикіна, І. Терон та ін.;
- з позицій розвитку національної економіки вивчають сутність та роль соціального капіталу вчені В. Геєць, Н. Гавкалова, О. Левченко, М. Лесечко, Т. Заяць та ін.;
- з позицій забезпечення ефективності економічних процесів характеризують сутність соціального капіталу А. Бова, Ю. Зайцев, Ю. Серета, О. Пасхавер, М. Шигун та ін.

Відзначимо, що інтерес до проблематики соціального капіталу з боку наукової спільноти постійно поширюється, оскільки в умовах руху країн до інноваційної економіки стрімко зростає потреба у формуванні соціального капіталу. Останнє ми пов'язуємо з чинниками глобалізації світового економічного та інноваційного розвитку, небувалими темпами НТП,

інтегрованістю економік на різних рівнях, інтелектуалізацією трудових процесів, що породжує новітні, інноваційні форми зайнятості, потребу в активній соціальній взаємодії на засадах довіри.

Світові тенденції трансформацій зайнятості засвідчують їх різновекторний характер: по-перше, в економічно розвинених країнах з високим рівнем продуктивності праці, доходу, швидко зростає частка працівників, зайнятих переважно працею інноваційного змісту та взаємодією в інформаційних мережах; по-друге, у слаборозвинених країнах з низьким рівнем продуктивності праці і доходу (до їх числа відносимо й Україну) посилюються тенденції зростання неформального сектора економіки, де превалює низький рівень інтелектуалізації трудових процесів, а поширення нестандартних форм зайнятості межує з тінізацією праці, що деформує формування соціального капіталу суспільства, перешкоджаючи економічному розвитку (рис. 1).

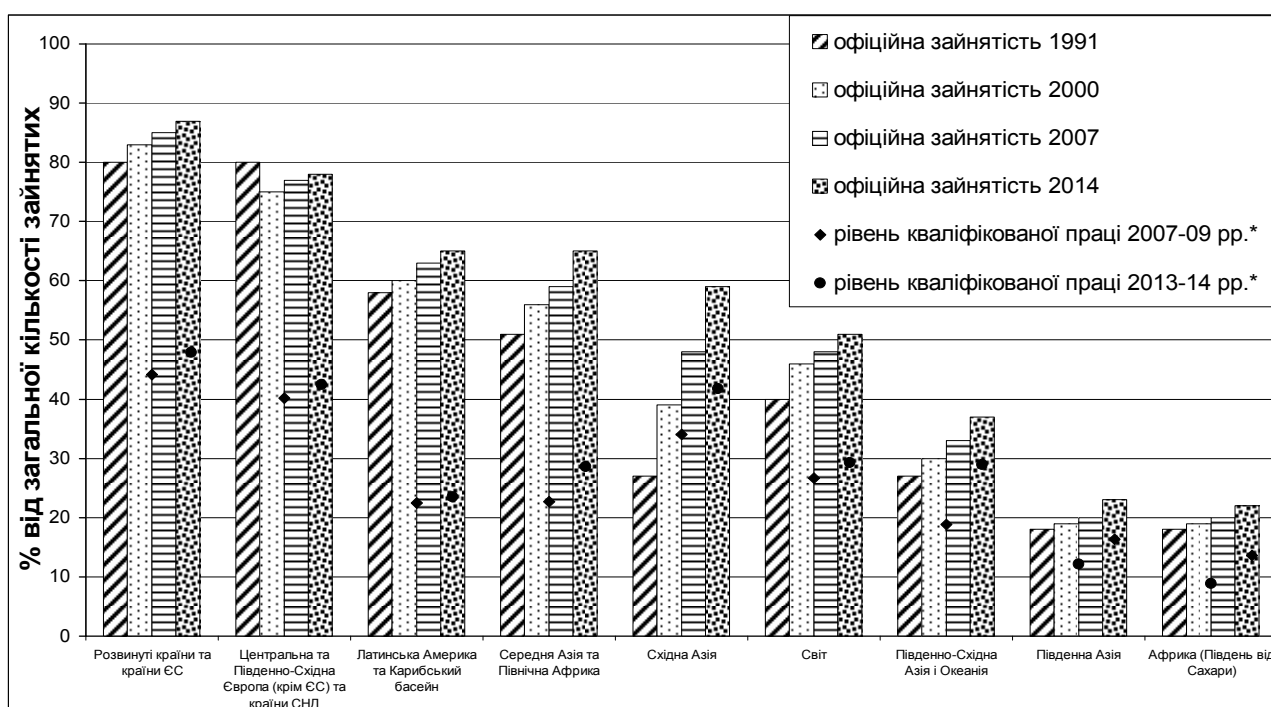

Рис. 1. Рівень офіційної зайнятості та кваліфікованої праці за регіонами світу

* Наявна статистична інформація за різними регіонами світу (до кваліфікованої праці віднесено частку зайнятих від загальної чисельності працюючих за категоріями: управлінці, фахівці та професіонали).

Джерело: побудовано автором з використанням даних [3; 4].

В Україні спостерігаються загальносвітові тенденції, з одного боку, переливу працюючих із виробничої у сферу послуг, а з іншого – наявне безробіття, недосконалість державного регулювання ринку праці, дефіцит робочих місць з гідними умовами праці та її оплати, неефективні та нерациональні зрушення у структурі зайнятості, які не відповідають потребам інноваційного розвитку країни. Зазначені трансформації у сфері зайнятості змушують шукати шляхи адаптації працюючих до мінливих умов на ринку праці та формування передумов для ефективної зайнятості в суспільстві.

Поява нових форм співпраці (коворкінг, аутсорсинг, аутстафінг тощо) зумовлює необхідності взаємодії у мережевих спільнотах, напрацювання норм поведінки та формування довірливих відносин задля отримання спільних зисків як економічного, так і соціального характеру. Поширення нетрадиційної зайнятості (дистанційної, надомної, випадкової, неповної тощо) також вимагають формування відносин на основі довіри між замовниками і виконавцями робіт, укладення дистанційних договорів, необхідності покладатися на взаємну порядність, компетентність та ретельність, надання гарантій вчасної та якісної роботи. Так, пошук нових або додаткових джерел заробітків, розширення бізнесу за рахунок співпраці в мережі, необхідність навчання та обміну досвідом формують нову якість соціальних відносин, нову етику та норми поведінки, які є складовими соціального капіталу здатного виступати у якості додаткового ресурсу економічного розвитку суспільства.

Література:

1. Грішнова О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку / О. А. Грішнова // Соціально-трудові відносини : теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 34–40.
2. Семикіна М. В. Оцінка взаємозв'язку соціального капіталу з розвитком національної економіки / М. В. Семикіна, Г. К. Волчкова // Інноваційна економіка. – 2015. – № 4. – С. 5–12.
3. Key Indicators of the Labour Market, Eighth edition. – Geneva : International Labour Office, 2014. – 126 p. – Access mode : <http://ina.bnu.edu.cn/docs/20140604152414095087.pdf>.
4. World employment and social outlook 2015 : The changing nature of jobs / International Labour Office. – Geneva : ILO, 2015. – 155 p.

Гавриленко О.Є.

старший викладач

Кіровоградський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

м. Кіровоград, Україна

ЗАВДАННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МІСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Поняття «внутрішній контроль» тісно пов'язано з поняттям «управління підприємством». Без ефективної системи внутрішнього контролю відсутня раціональна система управління [1, с. 3], яка в сучасних умовах розвитку економіки та здійснення діяльності підприємств міського транспорту має першочергове значення.

Дієве управління потребує належно організованого внутрішнього контролю, що підтримує взаємодію, взаємозв'язок різних видів діяльності в межах усього підприємства й окремих підрозділів, стимулює її ефективність і результативність шляхом активного впливу на підконтрольні об'єкти. Кожна з функцій управління похідна від контролю, оскільки прийняття рішень (планових, організаційних, координаційних) базується на інформації, отриманій у результаті контролю [2].

Ефективність внутрішнього контролю в значній мірі залежить від правильно визначених завдань його здійснення. Значну увагу завданням внутрішнього контролю приділяли Бутинець Ф.Ф. [3], Максимова В.Ф. [4], Пантелєєв В.П. [5], Корінько М.Д. [5], Валуєв Б.І. [6]. У своїх працях вченими наведені наступні завдання внутрішнього контролю:

1) надання інформації про процеси, що відбуваються; надання допомоги в прийнятті найбільш доцільних управлінських рішень; оцінка правильності прийнятих рішень, своєчасності і результативності їх виконання; своєчасне виявлення та усунення умов і факторів, які заважають ефективному веденню виробництва; коригування діяльності суб'єкта господарювання та його структурних підрозділів [3];

2) встановлення додержання вимог чинного законодавства; виявлення причин і винуватців в допущених відхиленнях, порушеннях, тощо; розроблення заходів, направлених на попередження виникнення негативних фактів, погашення нанесених матеріальних збитків та закріплення позитивного досвіду роботи [4];

3) забезпечення належного функціонування підприємства; захист активів; попередження помилок; забезпечення точності бухгалтерських проведення та своєчасності надання фінансової звітності [5, с. 10];

4) попередження відхилень, які порушують встановлений нормативами та плановими документами режим функціонування об'єкта і таким чином знижують можливість досягнення економічних, соціальних і інших цілей; зменшення вірогідності виникнення відхилень у ході здійснення господарських операцій; виявлення допущених відхилень [6, с.54-55].

Разом з тим, необхідно зазначити, що увага вчених сконцентрована в основному на загальних завданнях внутрішнього контролю підприємств всіх галузей економіки, при цьому завдання внутрішнього контролю, залежно від об'єктів його здійснення, визначені недостатньо, що зумовлює необхідність подальшого дослідження даного питання.

Завдання контролю в практичній діяльності підприємств можуть суттєво відрізнятися, оскільки в значній мірі залежать від галузевих особливостей даних підприємств та об'єктів контролю, що визначаються керівництвом в залежності від управлінських цілей. Виходячи з цього, метою статті є розробка пропозицій щодо удосконалення внутрішнього контролю фінансових результатів на підприємствах міського транспорту в частині визначення його завдань.

На нашу думку, для здійснення належного контролю доходів, витрат та фінансових результатів відповідно, необхідно контролювати та перевіряти не лише достовірність їх формування в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, але й проводити постійний нагляд та контроль за здійсненням операцій та процесів, на основі яких виникають доходи та витрати від різних видів діяльності підприємства, а також суб'єктами, які безпосередньо приймають участь в їх формуванні, тобто працівниками підприємства.

В економічній літературі внутрішній контроль залежно від періодів проведення класифікують на попередній, поточний та наступний. Дані види

контролю мають різне призначення та інформаційне наповнення, тому, на нашу думку, повинні виконувати різні завдання. Виходячи з цього, у практичній діяльності підприємств міського транспорту завдання контролю фінансових результатів необхідно визначати окремо для кожного періоду здійснення внутрішнього контролю.

Основне призначення попереднього внутрішнього контролю фінансових результатів полягає у запобіганні виникненню відхилень від встановлених планів підприємства та попередження виникнення недоліків, відхилень, помилок у формуванні фінансових результатів, здійсненні їх обліку та відображенні у фінансовій звітності.

Тому, на нашу думку, завданнями попереднього контролю на підприємствах міського транспорту є: дослідження встановлених планів підприємства щодо обсягів надання транспортних та додаткових послуг та виникнення пов'язаних з цим доходів, витрат та фінансових результатів, укладених договорів, встановлення правильності визначення планової собівартості для розрахунку тарифів на перевезення та компенсації перевезень пільгових категорій громадян, встановлення наявності нормативних та внутрішніх документів підприємства, що регламентують здійснення господарських операцій щодо формування доходів, витрат та фінансових результатів, їх документальне оформлення та відображення в бухгалтерському обліку, визначення відхилень.

Поточний контроль здійснюється щоденно паралельно із процесом надання транспортних та додаткових послуг. Основними завданнями поточного внутрішнього контролю, на нашу думку, є: постійне спостереження за ходом здійснення господарських операцій підприємства, на основі яких формуються доходи та витрати, встановлення правильності їх документального оформлення, ведення касової дисципліни, відображення доходів та витрат в бухгалтерському обліку, визначення належності виконання працівниками своїх посадових обов'язків в частині формування, обліку та контролю доходів та витрат підприємства, встановлення відхилень.

Здійснення поточного контролю дає змогу своєчасно виявити та усунути відхилення, недоліки, помилки, що виникли до формування підсумкових показників доходів та витрат в бухгалтерському обліку, відображення їх у фінансовій звітності та визначення кінцевого фінансового результату. Виходячи з того, що фінансовий результат формується в кінці певного звітного періоду, здійснювати його щоденний контроль неможливо, тому об'єктами поточного контролю є тільки доходи та витрати.

Натомість фінансові результати підлягають досить ґрунтовному наступному внутрішньому контролю, який здійснюється по закінченню звітного періоду. Завданнями наступного внутрішнього контролю фінансових результатів є: встановлення достовірності формування доходів та витрат від різних видів діяльності підприємства, собівартості реалізованих транспортних послуг, повної собівартості, фінансових результатів за конкретний звітний період та відображення їх в бухгалтерському обліку, Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), внутрішній звітності підприємства,

встановлення на основі цього відхилень, недоліків, помилок, їх виправлення та попередження виникнення у майбутньому.

Таким чином, використання запропонованих нами завдань внутрішнього контролю фінансових результатів на підприємствах міського транспорту дозволить отримувати керівництву підприємства та управлінському персоналу необхідну інформацію про стан формування доходів, витрат та фінансових результатів на кожному етапі здійснення господарської діяльності підприємства та відображення даних в бухгалтерському обліку.

Література:

1. Соколов Б.Н. Системы внутреннего контроля (организация, методики, практика) / Б.Н. Соколов, В.В. Рукин. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. – 442 с.
2. Максимова В. Ф. Теоретичні та методологічні засади формування цілісної системи внутрішнього контролю в управлінні промисловим підприємством: дис. д-ра екон. наук: 08.06.04/Валентина Федорівна Максимова. – О., 2006. – 581 с.
3. Контроль і ревізія: підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» - [2-ге вид., доп. і пер.] / [Ф.Ф. Бутинець, С.В. Бардаш, Н.М. Малюга, М.І. Петренко] – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 512 с.
4. Максимова В.Ф. Контроль і ревізія: навч. посібник / В.Ф. Максимова. – Одеса: Одеський держ. економічний ун-т, 2003. – 334 с.
5. Внутрішній аудит: навч. посіб. / В.П. Пантелеєв, М.Д. Корінько; за ред. д.е.н., проф. В.О. Шевчука. Державна академія статистики, обліку та аудиту Державного комітету статистики України. – К., 2006. – 247 с.
6. Контроль в системе внутрипроизводственного хозрасчета / [Б.И. Валуев, Л.П.Горлова, В.В. Журавская и др.] – М.: Финансы и статистика, 1987. – 239 с.

Гамалій В.Ф.

д.ф.-м.н., проф.

завідувач кафедрою економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики

Кіровоградський національний технічний університет

м. Кіровоград, Україна

Кошик О.М.

к.е.н., старший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України

м. Київ, Україна

СТРУКТУРНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Незалежна Україна отримала в спадщину досить деформовану структуру економіки, з високою питомою вагою сировинних та галузей з низьким рівнем доданої вартості, виробничий апарат економіки був значною мірою застарілим та зношеним. Проте в останні десятиліття ці проблеми значною мірою не тільки не вирішувалися, але навіть загострювалися, відбувалося накопичення структурних деформацій. Фіксувалася поступова деіндустріалізація країни, яка значно прискорилося у 2014 – 2015 роках. Тому проблема структурної

модернізації економіки України стала ще більш актуальною з точки зору підвищення її конкурентоспроможності в умовах існуючого в світі розподілу праці.

В Україні над проблемами структурної модернізації активно працюють такі фахівці, як Ю.Бажал, А.Гальчинський, Н. Гражевська, А.Даниленко, В. Геєць, С.Кіреєв, І.Крючкова, Л.Шаблиста, Т.Шинкаренко та інші. Структурну модернізацію найчастіше пов'язують із проблемою переходу від «традиційного» (докапіталістичного, аграрного, патріархального і т. п. – залежно від ідейно-методологічного контексту конкретних теорій) до сучасного промислового, індустріального та постіндустріального суспільства.

Метою дослідження є висвітлення деяких проблем та підходів до їх вирішення з метою структурної модернізації економіки України.

Незалежна Україна успадкувала від УРСР вкрай деформовану економічну структуру та застарілий виробничий апарат з надзвичайно високим рівнем вносу. У 1992 – 2013 роках структурні деформації лише посилювалися, що знаходило свій вияв у так званій «негативній структурній перебудові». Відбувалося зростання долі сировинних галузей та галузей з низького ступеню обробки з малою долею доданої вартості, питома вага високотехнологічних та наукоємних галузей з високим рівнем доданої вартості зменшувалася. Практично була втрачена легка промисловість, яка забезпечувала значну частину надходжень у державний та місцеві бюджети. Її доля в створенні ВВП впала у 10 разів, до 1%. В цілому, фіксувалася поступова деіндустріалізація країни.

Ситуація значно погіршилася в 2014 -2015 роках в зв'язку як з втратою значної частини виробничого потенціалу в Криму та зоні проведення АТО, так і з економічною політикою, зокрема, промисловою. Відбулося обвальне падіння промислового виробництва, згідно з уточненими даними Держстату, на 10,7% в 2014 році після зменшення на 4,7% у 2013 році та 0,5% - у 2012 році. У 2015 році падіння прискорилося до 13,4% з 10,7%, зафіксованих роком раніше. У річному вираженні, за січень-грудень 2015 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року, зростання виробництва не зафіксовано у жодній з галузей економіки.

Найбільше падіння виробництва в грудні 2015 року, порівняно з груднем 2014 року зафіксовано в постачанні електроенергії, газу і пари – на 10,9%, у хімічній промисловості – на 8,5%, у текстильному виробництві – на 7,4%, у харчовій промисловості – на 7,3%, у видобутку сирої нафти і природного газу – на 6,4%. Найбільше падіння в річному вираженні зафіксоване у видобутку кам'яного та бурого вугілля – на 38,1%, у виробництві коксу і продуктів нафтопереробки – на 21,9%, у металургії – на 16,4% (дані приводяться без урахування Криму, а також зони проведення АТО).

Деяке незначне поліпшення економічної та промислової динаміки на початку 2016 року пояснюється, перш за все, низькою базою статистичних співставлень. Воно ніякою мірою не зможе компенсувати скорочення промислового виробництва майже на чверть за 2014 – 2015 роки.

Великий негативний вплив на всю економіку може спричинити скорочення виробництв металургії. Незважаючи на довготривалі негативні тенденції, ця галузь досі забезпечує більше 30% валютних надходжень в країну 30% та 10% ВВП.

Значною мірою негативна динаміка економіки зумовлена суттєвим погіршенням ситуації з експортом. У 2014 році через різке падіння обсягів ВВП більш ніж на 28,1% (з 182 млрд. до 131 млрд) різко скоротився і обсяг експорту – на 15% товарів і на 25% - послуг. Це означає, що країна недоотримала принаймні 12,5 мільярдів доларів.

У 2015 році падіння експорту продовжилося: в грошовому вимірі і експорт, і імпорт скоротилися за рік майже на третину – до \$ 38,13 млрд і \$ 37,5 млрд відповідно. При цьому втрату значної частини ринків Росії та в цілому СНД не вдалося компенсувати, як очікувалося, збільшенням поставок в країни ЄС. Експорт до них за рік впав на 23% (в СНД – на 47%).

Поглиблення негативних тенденцій у зовнішній торгівлі продовжується і у 2016 році. Негативне сальдо торгівлі України товарами в січні поточного року склало \$295 млн. в порівнянні з \$38,8 млн. в січні 2015 року. Згідно з даними Держстату, це пов'язане зі зниженням експорту товарів за місяць на 31,9% – до \$2,043 млрд. тоді як імпорт знизився на 23% – до \$2,338 млрд.

Значною мірою ця тенденція пояснюється згортанням зовнішньоекономічних зв'язків з РФ. Експорт до неї за січень скоротився на 45,1%, імпорт – на 57,6%. Внаслідок цього її частка в структурі експорту зменшилася до 7,9%, імпорту – до 11,5%. При цьому, як і в цілому за 2015 рік, компенсувати понесені втрати за рахунок поставок в ЄС не вдалося. Вони знизилися на 11,7% к січню минулого року, тоді як імпорт скоротився на 17,2%. Оскільки квоти на поставку продовольчих товарів в ЄС майже вичерпані, можна прогнозувати подальше погіршення ситуації.

Навряд чи в найближчій перспективі ситуація в зовнішній торгівлі з ЄС нормалізується. Тому структурна модернізація економіки України, яка б зробила її продукцію конкурентоспроможною на світовому ринку, в тому числі ринку розвинутих країн, ЄС, стає як ніколи важливою для виживання української економіки. При цьому ключову роль повинна відігравати реіндустріалізація на новій технологічній базі. Одностороння орієнтація на розвиток АПК безперспективна.

Світовий досвід показує, що в усіх розвинутих країнах індустріальний сектор переважає. Перетворення сільського господарства та в цілому АПК в провідну галузь економіки України не дозволить вирішити проблему зайнятості

основної частини населення. А це поглибить і без того крупно масштабну депопуляції, буде сприяти трудовій міграції кадрів, перш за все, висококваліфікованих, за кордон.

Крім того, світовий досвід показує, що така орієнтація сприяє монокультурності сільського господарства, що, в свою чергу, може створити серйозні проблеми для забезпечення продовольчої безпеки країни. Брак харчових продуктів характерний саме для аграрних країн, в розвинених індустріальних країнах така проблема не існує.

Ключовою проблемою структурної модернізації економіки України є її реіндустріалізація на новій технологічній базі. Перспектива домінуючої ролі АПК є такою, що фактично закріплює курс на продовження деіндустріалізації країни та її технологічну відсталість від розвинених країн світу.

Доцільне розширення повноважень Державної регуляторної служби України щодо блокування законодавчих та підзаконних норм, які не відповідають умовам розвитку підприємницької діяльності, на стадії їх розробки, прийняття та реалізації. Це – важлива умова дерегулювання економіки для покращення інвестиційного клімату в країні та залученні за рахунок цього додаткових фінансових ресурсів з метою вирішення проблем структурної модернізації економіки.

Також доцільна фінансова підтримка розвитку технологічних парків як одного з ключових напрямків структурної модернізації української економіки. У практичному плані доцільно відновити дію положень прийнятого у 1999 році Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків». Як мінімум, доцільно відновити норму, згідно з якою технопарки, їх учасники, дочірні та спільні підприємства не перераховують до бюджету суми податку на додану вартість та податку з прибутку, а зараховують їх на спеціальні рахунки. Ці кошти використовуються виключно на наукову та науково-технічну діяльність, розвиток власних науково-технологічних і дослідно-експериментальних баз.

Перспективними напрямками досліджень в сфері структурної модернізації економіки України є аналіз та узагальнення світового досвіду таких її форм, які в Україні досі не використовувалися, зокрема, соціополісів, та визначення перспектив їх створення в Україні. Недостатньо досліджені також питання створення та функціонування кластерів в Україні з урахуванням сучасного світового досвіду.

Література:

1. Ризики і загрози фінансовій безпеці сектору державних фінансів та шляхи їх подолання/ О.С. Білоусова, В.І.Гаркавенко, А.І.Даниленко та ін.. – К.:ДННУ «Акад.фін.управління», 2013. –С.9 – 37.

Гамалій В.Ф.

д.ф.-м.н., проф.
завідувач кафедрою економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Макаренко Л.М.

викладач кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА БАЗІ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ КОРПОРАЦІЇ «ПАРУС»

Глибокі перетворення економіки України протягом останніх років пов'язані зі становленням ринкових методів господарювання, створенням або відтворенням в сучасних умовах цілого ряду видів діяльності, характерних для ринкової економіки. Сучасний період розвитку цивілізованого суспільства характеризується глобальним процесом інформатизації, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності в сфері суспільного виробництва є збір, накопичення, продукування, обробка, зберігання, передача та використання інформації, здійснювані на основі сучасних засобів мікропроцесорної та обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну.

Сучасне виробництво та інші сфери діяльності підприємств різних форм власності все більше потребують інформаційного обслуговування, переробки величезної кількості інформації. Для комп'ютеризації господарського обліку на ринку програмних продуктів пропонують десятки пакетів програм, які спрощують процеси обробки, зберігання та передачі інформації. Тому, впровадження інформаційних систем дозволяє як керівнику, так і працівнику нижчої ланки управління отримувати оперативний доступ до довільної нагромадженої інформації з тим, щоб в подальшому ефективно її використовувати для вирішення стратегічних завдань підприємства [1].

Зважаючи на актуальність проблем використання інформаційних систем підприємствами, організаціями та установами, українські науковці і практики вивчають ефективність програмних продуктів для автоматизації робочих місць фахівців.

Серед вітчизняних науковців та практиків слід відмітити В.І. Грищенка, Ю.А. Тарнавського, Г.А. Шпортюка, В.М. Гужву, С.Г. Карпенка та інших, які зробили вагомий внесок до практичних розробок та теоретичних узагальнень в галузі інформаційних систем і технологій [1].

Ряд авторів зазначають, що ефективність використання програмних продуктів на підприємстві полягає в підвищенні продуктивності праці управлінського персоналу, якості документів, багатofункціональності про-

грамного продукту, його зручності у роботі, а також можливості швидко та якісно формувати довідкову та звітну інформацію, що описує фактичний стан господарювання в режимі реального часу.

Також, слід відмітити плідну роботу численного колективу науковців та практиків української корпорації «Парус», програмні продукти якої призначені для автоматизації діяльності комерційних підприємств і бюджетних організацій різного рівня [2].

Основними завданнями є аналіз ефективності управління підприємством на базі сучасних інформаційних комплексів, зокрема програмних продуктів корпорації Парус, та визначення рейтингу програмних продуктів корпорації Парус серед інших пропозицій вітчизняних та зарубіжних компаній на ринку програмного забезпечення.

Для комп'ютеризації господарського обліку на ринку програмних продуктів пропонують десятки пакетів програм. Програмні продукти (ПП) корпорації Парус – призначені для автоматизації діяльності комерційних підприємств і бюджетних органі- зацій різного рівня. Серед модулів ПП Парус є і тиражні продукти і такі, що відносяться до класу ERP-систем. Слід виділити наступні ПП виробника:

- Парус-Бюджет 7 – тиражне рішення для державних установ;
- Парус-Підприємство 7 – тиражне рішення для малого і середнього бізнесу;
- Парус-Бюджет 8 (on Oracle) – система автоматизації міністерств, великих державних установ;
- Парус-Підприємство 8 (on Oracle) – корпоративна система;
- Парус-Підприємство 8SE (on Oracle) – корпоративна система для середнього бізнесу;
- Парус-страхування – проектне рішення для страхових компаній.

Однією з найперспективніших систем автоматизації управлінської праці в Україні вважається Парус-Підприємство 7, що призначена для оптимізації обробки економічної інформації на малих та середніх за обсягом щоденних господарських операцій підприємствах, у тому числі і на невеликих сільськогосподарських підприємствах.

Автоматизація робочого місця фахівця з використанням системи Парус-Підприємство ґрунтується на таких методологічних принципах:

- комплексність – система обслуговує всі без винятку стадії обліку фінансово-господарської діяльності підприємства;
- готові рішення та гнучке настроювання – в типовій конфігурації програми містяться готові проектні рішення з організації бухгалтерського обліку на об'єкті та є гнучкі засоби настроювання, які дають змогу пристосувати Парус-Підприємство до потреб користувача (наприклад, створити нові форми і зразки заповнення документів та ін.);
- інтеграція з Microsoft Office – програма інтегрована з Microsoft Office, а саме з текстовим редактором Word та електронною таблицею Excel. Ці програми використовуються при введенні інформації, побудові документів,

графіків тощо. Підготовлені таким чином матеріали без будь-яких проблем передаються електронною поштою;

- мультивалютність – згідно із законодавством України облік усіх господарських операцій на підприємстві ведеться в національній валюті, але в разі потреби, в програмний продукт Парус-Підприємство можна сформувати будь-який бухгалтерський запис в національній та іноземній валюті;

- можливість аналізу облікових даних та отримання звітності;

- розмежування доступу і функцій з метою запобігання несанкціонованому доступу до інформаційної бази і збереження даних у ній кожному користувачеві можна призначати індивідуальні права доступу як до розділів інформації, так і до функцій інформаційної системи [2].

Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що програмні продукти корпорації Парус досить широко використовуються провідними підприємствами, організаціями та установами української економіки – понад 30 підприємств різного напрямку діяльності користуються ПП корпорації, загальна кількість впроваджених автоматизованих робочих місць перевищує число 3200.

Популярність програмних продуктів корпорації Парус пояснюється простотою користування, адже програмні продукти корпорації Парус складаються із функціонально замкнених модулів (один або кілька додатків (програм), які працюють під управлінням Windows): Бухгалтерія, Реалізація, Персонал, Адміністратор. Уся інформація, що вводиться в систему, зберігається в базі даних, є єдиною для всіх її модулів. База даних (БД) може міститися на жорсткому диску комп'ютера, якщо він використовується локально, або на спеціально виділеному комп'ютері (сервері), якщо система використовується в корпоративній обчислювальній мережі. У такому разі інформація до бази даних може вводиться і використовуватись одночасно кількома користувачами.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що український ринок програмного забезпечення, незважаючи на загальноекономічні несприятливі умови, демонструє позитивну динаміку зростання. Подальший розвиток, перспективи й можливості автоматизації робочих місць спеціалістів в цілому залежать від економічного стану та податкової політики держави, а також від стабільності та доходності підприємств, які є споживачами ІТ-послуг, – якщо будуть сприятливі умови для їх розвитку, тоді, відповідно, можна очікувати й активність у розробках та пропозиціях нових інформаційних технологій.

Література:

1. Інформаційні системи і технології на підприємствах: Навч. Посібник / В. М.Гужва. – К.: КНЕУ, 2001. – 400 с.
2. Корпорация Парус. Инновационные технологии управления [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.parus.ua.

Гаркавая В.Г.

к.э.н., доцент кафедры национальной экономики
и государственного управления
Белорусский государственный экономический университет
г. Минск, Республика Беларусь

Буховец Т.В.

к.э.н., доцент кафедры национальной экономики
и государственного управления
Белорусский государственный экономический университет
г. Минск, Республика Беларусь

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА ФИНАНСИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Актуальность направления заключается в том, что социальная сфера оказывает решающее воздействие на формирование человеческого капитала страны, являющегося важнейшим фактором социально-экономического развития. Для социальной сферы ресурсное обеспечение играет определяющую роль, т.к. связано со степенью удовлетворения культурных и образовательных потребностей населения.

Финансовые ресурсы и право на их расходование позволяют организовывать деятельность, приобретать материальные ресурсы, рассчитываться с собственными работниками и сторонними организациями по своим обязательствам.

Целью исследования является выявление направлений по оптимизации и рационализации финансирования социальной сферы в современных условиях.

Экономические реформы в социальной сфере развивались в двух направлениях. Ряд предприятий *переводились на рельсы регулируемого рынка с минимальным государственным вмешательством в их деятельность* (кинематограф, цирки), *другие* – развивались по принципу смешанного финансирования, когда бюджетные ассигнования дополнялись платными услугами. При этом фактические расходы бюджета на социальную сферу были переложены на регионы и сейчас расходы местных бюджетов примерно в 2,5 раза превосходят в абсолютном выражении расходы республиканского бюджета (по данным Национального статистического комитета Республики Беларусь в 2014 году расходы республиканского бюджета на социальную сферу составляли 28,2%, а местных бюджетов соответственно 71,8%).

Основой государственных гарантий сохранения и развития социальной сферы остается *государственное финансирование*, что отражено в Национальной стратегии устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2030 г., одобренной на заседании Президиума Совета Министров Республики Беларусь 10 февраля 2015 г. Другими источниками формирования финансовых ресурсов социальной сферы являются: доходы от платных форм деятельности; платежи за оказание услуг по

договорам с юридическими и физическими лицами; добровольные пожертвования, субсидии, средства, полученные по завещаниям; кредиты банков; другие доходы и поступления (доходы от предпринимательской деятельности).

Перечень платных услуг, оказываемых бюджетными организациями, устанавливается и утверждается нормативными документами: Постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 03.10.2002г. №1376 «Об утверждении Перечня платных услуг, оказываемых государственными учреждениями образования»; Постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 10.02.2009 г. № 182 «Об оказании платных медицинских услуг государственными учреждениями здравоохранения»; Постановлением Министерства культуры Республики Беларусь, № 15 от 23.08.2000 г. «Положением о платных услугах библиотек Республики Беларусь»; Приказом Министерства спорта и туризма Республики Беларусь от 30 июня 1997 г. № 832 «Об организации и предоставлении платных физкультурно-оздоровительных услуг населению средствами физической культуры и спорта» и рядом других нормативных актов.

Процесс реформирования социальной сферы в современных условиях должен основываться на том, что бюджетные ресурсы остаются основным источником финансового обеспечения функционирования социальной сферы, поэтому совершенствование финансирования организаций социальной сферы рассмотрим на примере бюджетного финансирования.

Разработку мероприятий по *оптимизации* финансирования социальной сферы начнем с выделения критериев, которым может соответствовать система оказания социальных услуг. Важными из них являются:

- достаточность – предоставляемые социальные услуги компенсируют государственные социальные гарантии;
- экономичность – издержки по доведению социальных услуг до потребителя должны быть минимальными;
- качественность – предоставляемые государственные социальные услуги соответствуют определенным параметрам качества (медицинская помощь, услуги в образовательной сфере и т.д.)
- реалистичность – финансирование социальной сферы находится в соответствии с финансовыми возможностями страны и не превышает ее финансового потенциала.

Для определения мероприятий, направленных на совершенствование механизма финансирования социальных расходов выявлены специфические черты социальных бюджетных расходов, которые основаны на рассмотрении их с точки зрения экономической природы оказываемых услуг и с точки зрения степени важности для потребителей.

По экономической природе социальные блага, получаемые членами общества, делятся на две основные формы: социальные выплаты (пенсии, пособия, стипендии) и социальные услуги (образование, здравоохранение, физкультура и спорт, культура и искусство, СМИ).

По степени важности расходы сгруппированы на:

– необходимые (пенсии по старости; пособия по инвалидности; расходы на скорую медицинскую помощь; расходы на медицинское обслуживание низкооплачиваемых категорий граждан; финансирование общеобразовательных школ, детских домов и интернатов);

– полезные (расходы, которые улучшают качество жизни членов общества, способствуют интеллектуальному развитию граждан, но отсутствие или сокращение которых не несет угрозы жизни населению; они могут оплачиваться за счет внебюджетных источников либо государственные средства являются не единственным источником их финансирования: стипендии студентам; финансирование профессионального образования; финансирование лечебных учреждений; расходы на физкультуру и спорт; расходы на культуру и искусство; расходы на содержание средств массовой информации);

– избыточные (сверхнормативные расходы на администрирование выполнения социальных функций: компьютеризация и капитальный ремонт зданий, занимаемых аппаратом управления социальных ведомств).

С учетом этих характеристик и недостаточным объемом бюджетных средств для финансирования социальной сферы, несмотря на приоритетность социальных расходов, направлениями решения этой проблемы могут стать:

– выявление на основе обследования семей наиболее нуждающихся слоев населения и переход к адресному социальному обеспечению только этой группы;

– повышение эффективности социальных расходов за счет сокращения непроизводительных затрат;

– контроль за эффективностью и результативностью социальных расходов может основываться на применении классификации расходов по целевым направлениям (зарплата; начисления на зарплату; приобретение медикаментов и перевязочных средств; государственные дотации и т.д.).

– исходя из степени важности социальных расходов необходимые расходы должны финансироваться в полном объеме; полезные расходы – исходя из наличия бюджетных средств; избыточные – только при наличии бюджетных средств после 100% финансирования полезных расходов;

– для гарантированного полного финансирования необходимых и полезных социальных расходов целесообразно финансировать их полностью из бюджета (используя мобильность средств внутри бюджета для первоочередного финансирования наиболее важных расходов), а избыточные расходы финансировать посредством утверждения целевых бюджетных программ (что позволит увязать осуществляемое финансирование с ожидаемым эффектом и не будет влиять на финансирование полезных расходов).

Наиболее важными направлениями *рационализации* механизма бюджетного финансирования являются:

1) внедрение рыночных механизмов оказания социальных услуг за счет сокращения экстенсивного сметного финансирования организаций социальной сферы и перехода к приобретению государством социальных услуг на основе целевого финансирования или социального заказа;

2) совершенствование сети организаций, оказывающих социальные услуги;

3) совершенствование самого механизма (форм и методов) планирования и финансирования данных организаций.

Совершенствование системы государственных социальных выплат необходимо проводить в направлении увеличения государственных пенсий, пособий, стипендий, чтобы довести указанные трансферты хотя бы до уровня научно обоснованного минимального потребительского бюджета. Но указанные мероприятия целесообразно начинать не с повышения непосредственно пенсий, а с поступательного роста минимальной заработной платы.

Badri Gechbaia

PhD in economics, Associate Professor
Batumi Shota Rustaveli State University,
Batumi, Georgia

Armaz Bakhtadze

PhD student
Georgian Technical University,
Tbilisi, Georgia

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE FIRM IN TERMS OF COMPETITIVENESS

Under the modern conditions of market economy the reality of complexification of the competitive environment for the activity of the company is obvious. It gradually goes far from the national economic boundaries and gets the international features. That stipulates the necessity to lead the economic and commercial activities on the scientific base, which needs to provide the proper preparation of appropriate personnel. The theoretical base, matching the market economy of competitiveness is in its starting process and takes the first steps.

The work represents the regulation and diagnostics of a company's anti-recessionary management, producing diversification in the anti-recessionary management of a company, the terms of the formation of a company's anti-recessionary strategy. The article also gives the author's opinion about such important questions as the diagnostics of a company's anti-recessionary management, business competitiveness and its ensuring.

The conclusions and recommendations used in the given work have the really usable importance and it will help the scientific workers, producers and students interested in the questions of competition and competitiveness in practical activities and also will support the development of a business.

The analyses of the competitive positions of a company implies to expose its strong or weak sides and the factors which can somehow influence on the attitude of

customers towards a company and the results can affect on the changes of the shares of the sale in terms of competitive goods market.

The fundamental research of a company competitiveness are given in the works of M. Porter. However, the competitiveness factors are perceived as one competitive advantage of four basic determinators – equal strategy of a company, its structure and competitors, conditions of demands, existence of neighbor fields and enterprises, which are competitive through the world market. According to M. Porter these four determinators make the system with the components, which become stronger depending on each other. Each determinator has its influence on all the others. However, the advantage of one of these determinators may create or strengthen the advantages and progress of the others.

M. Porter thinks that the competitive Faktors are directly connected with producing factors. All the factors, which determine the competitive advantages of production and a field company are imagined and understood in the forms of several large groups: human resources, physical resources, knowledge resources, financial resources and infrastructure.

Under the anti-crisis management, as a rule, the unity of the used methods, forms and approaches are meant in order to rule a company in terms of a crisis. It is better to use the situational approach for the anti-crisis management of a firm, as the certain surrounding existing in a firm is a reality and it needs to be solved by certain arrangements. However, other conceptions of management with definite forms in anti-crisis ruling can't be ignored. (e.g. operative-administrative, public relation forms, numerative, etc)

As we know, the summary of the diagnostic research is represented in the results, i. e. diagnosis of a company's position. The result is the comparing of a diagnosable company with the certain levels, features, norms, demands, base index, that are accomplished with statistic tables, diagrams, and other forms. The correct diagnose is the essential requirement for the development and successful functioning of the separate company (system) and the whole society.

The essence of producing diversity implies to penetrate into the other fields of the production in order to ensure the steady conditions of their functioning, to redistribute of production resources in other fields, to get the economic profits, to rise the competitive level and to provide the decrease of production risks.

The diversity of production as the form of production force organization, at the starting stage of its development, first of all attracted a serious attention of practical workers in connection with the process of demobilization of Georgian economy and disclosure of competitiveness.

Under the theoretic aspect the essence of the production diversity should be understood as the unity of the system of opinions and principles, and a company should be led according to this system, which, in its turn, is eager to accomplish the arrangements directed to the scale changes of the producing activity. The diversity is one of the most important elements of the producing policy of a company. Accordingly, the essence of the producing diversity strategy is expressed in the ensurance of a strategic stimulation of a company's activity and in the decreasing of its dependance on the changing state of the market.

As the result of diversification the physical and organizational changes take place in the business structure that does not give a chance to use perfectly the previous experience of a company's activity. That means, that the formation of technological, informational fundamentals, revealing of new channels and changes in the staff structure are in process. All these arrangements are directed for the achievement of business goals.

In our opinion, the long-term goals of companies and organizations serve to solve two main tasks: on the one hand, production index planning for five and more years gives a chance to clear up the arrangements which should be essentially taken in the given period in order to achieve the planned long-term indexes. On the other hand, the processed goals are the stimulus for the heads of companies in the process of taking considerable managing decisions and the influence of these decisions on the long-term indexes.

The short-term goals give the detailed explanations the results, which are planned to achieve by a company in the nearest future. They define the developing rate of a company as well as the level of activity index planned for the nearest future. The short-term goals may coincide with the long-term ones too, if a company is already in the process of accomplishment of its activities at that level, which was foreseen in the long-term outlook. The situation is more important, when the short-term tasks differ from the long-term ones, that is, when the heads of companies try to rise and improve the production indexes. In such cases the short-term goals are the staged steps on the way of final tasks.

In order to achieve the steady competitiveness the strategy of a company (organization) should be directed to the creation of the new competitive advantage which is based on the source factors of the field success.

Currently the problems of increasing corporative managing efficiency became urgent for the country, In the fields of the national industry and economy the different prerequisites of activity diversity have already been formed. In particular:

- striving for decrease of business risk quality, stabilization of financial situation;

- private business insurance from opportunistic fall;

- striving for the business expand on account of synergism together with the main directions of a company's activity

- in Georgia we cannot observe the evolutionary features of development like in the world practice; instead, the diversity is being accomplished on the different stages at the same time; (e.g. not only the production of goods for the market, but also market formation)

- we have tried to analyse the examples of using the corporative strategy of diversification in Georgian enterprises, in order to expose the peculiarities, advantages, and disadvantages of the various usage of diversity strategy;

- we also will pay attention to the analyses of the companies possibilities in order to create or strengthen the competitive advantages for each structural branch.

We take into consideration the fact that there is not enough history of diversity operation in Georgia, therefore we will use and rely on the examples of European and

Japanese companies' experience.

In the conclusion, we think that the peculiarities of diversification through the absorbing and joining in Georgia can be expressed as following:

1. First of all, under the weakened (unliving) economic situation and high interest of loan capital, a new enterprise is more profitable for the management than the creation of new subdivisions and modernization of own production capacities connected with all expenses of this process.

2. A lot of companies of processing industry have purchased mining firms in order to secure itself against the lack of raw materials, price increase on oil products (the whole chain – from the raw material to the retailing goods – has been created).

So, in order to be powerful, it is essential for the diversified company to get the basic part of its income and profit from the business units operating in the attractive fields. It is particularly important that the main forms of activities to be developed in the fields having good prospects of growing and developing, and where the profitable is more than average level. The economic subdivisions with large range of attractiveness may be considered as the reducing candidates in case they do not have the steady positions to overcome the existing situation, or they are represented as the strategically significant components of the existing portfolio.

In our opinion, the greatest and most common mistake of Georgian undertakers, businessmen and heads of companies is the accent on the short-term financial index and ignoring the long-term perspective and the arrangements directed to the assimilation new markets.

The efficient strategy of a company's competitiveness increase should be directed towards the research and creation of new competitive advantages. The orientation on the modern marketing conception supports and helps to achieve the planned goals and provides the continuity of the perfection the activity of a enterprise (firm, company).

The economic reformations realized in the recent years in the country have supported not only the survival of the Georgian business, but also the obtaining certain positions in the world economical sphere. We can name the following companies as the examples: joint-stock companies "Azoti", "Coca-Cola", "Natakhtari", "Barambo", Marneuli Foodstuff Company, etc.

References

1. Gechbaia B. Method of Estimation of Business Value (by Example of the Regional Insurance Companies) / B. Gechbaia // International Conference, New Challenges of Economic and Business Development – 2012. Riga, University of Latvia May 10-12, 2012
2. Khanishvili N. Competitive Strategy of Business Subjects under the Diverifying Terms / N. Khanishvili // Journal "Economy". – 2011. - №9-10.
3. Khanishvili N. The Question of Company's Strategic Plans / N. Khanishvili // Journal "Social Economy". - 2011. - №5.

Гечбаия Бадри
доктор экономики, профессор
руководитель департамента управления бизнесом
Батумский государственный университет
имени Шота Руставели
г. Батуми, Грузия
Саникидзе Гамлет
докторант,
Батумский государственный университет
имени Шота Руставели
г. Батуми, Грузия

КЛАСТЕРНЫЕ СТРАТЕГИИ И РАЗВИТИЕ АГРАРНОГО СЕКТОРА ГРУЗИИ

Грузия с точки зрения регионального устройства является классической страной. Из-за разнообразных природно-экономических и социальных условий каждый регион представлен в виде многофункциональной и многоаспектной системы. Такое пространственно-территориальное устройство адаптировано с экономическим, социальным и национальным мышлением населения [1, с. 12]. В такой системе экономических отношений регион и субъект с особенными экономическими интересами может сыграть значительную роль в экономическом развитии страны.

В Грузии в периоде перехода на рыночную экономику структура экономики развивалась диспропорционально, что вызвало деиндустриализацию регионов. В ближайшем периоде, а также в перспективе трансформация региональных структур позволит решить три значительные задачи: 1) выявление производственного потенциала в регионах и поиск путей его использования; 2) формирование рыночной среды и инфраструктуры; 3) сохранение социальных стоимостей [1, с. 22]. При этом надо учесть и то, что в Грузии стратегию подъема экономики следует строить на возможностях развития агропродовольственного сектора [2, с. 19]. По относительному преимуществу страна может стать конкурентоспособной именно путем производства продовольственных продуктов. Производство таких продуктов даст возможность обеспечить, с одной стороны, эффективное использование национальных ресурсов, с другой стороны получение доли на международном рынке и соответственно максимальное выявление возможностей регионального развития.

Протекающие в глобальной экономике тенденции, естественно, отражаются на экономике Грузии. Главной задачей национальной экономической политики является соответствие закономерностей глобального развития задачам устойчивого развития местного производства. Необходимость указанного вызвана тем, что реально основные факторы и механизмы экономического роста и развития действуют на региональном уровне. В

настоящее время для экономического развития регионов недостаточно только владение и использование природных ресурсов и/или капитала. Для достижения развитого конкурентного преимущества и стимулирования устойчивого развития решающим считается внедрение региональных инновационных систем. В эпоху высоких технологий и основанной на инновациях экономики путем эффективного использования природных ресурсов и развитого конкурентного преимущества является стимулирование и внедрение региональных инновационных систем – производственных кластеров. Таким путем возможно преодоление относительной экономической стагнации регионов Грузии и приближение к существующим в развитых странах стандартам. При этом исследование кластерных стратегий регионального развития сыграет значительную роль в комплексном изучении региональных проблем и определении приоритетов их экономического развития. Исходя из указанного, исследование кластерных стратегий регионального развития особенно актуально для экономики Грузии.

Для регионального развития необходимо достижение конкурентного преимущества. Это последнее в свою очередь в значительной мере зависит от кластеров, основанных на региональных и местных инновационных системах. Согласно основанной на региональных кластерах теории стратегии национальной конкурентоспособности конкуренция создает единую интегрированную структуру и действует в соответствии с государственными интересами. По теории М. Портера [4], в различных странах мира существуют такие группы конкурентоспособных индустрий, которые несмотря на незначительное территориальное расширение, лидируют на мировом рынке. При этом кластеры могут сформироваться как в развивающихся, так и в развитых странах.

В зависимости от практического значения существуют кластерные стратегии развития страны, регионального, городского и отраслевого направления. В соответствии с этими стратегиями определяются приоритеты отдельных стран и регионов. Соответственно имеет место эффективное производство конкретных продуктов и сервисов и ориентированное на потребителя предложение. Главное, что производство и предложение основаны на таких инновационных процессах, которые содержат формирование, исследование – развитие, планирование, производство, маркетинг и распространение идеи [3, с. 48].

Изучение динамики развития экономики в Грузии показало, что несмотря на определенные достижения, экономические показатели низки и наблюдался ряд проблем. Большинство населения Грузии не может удовлетворить предусмотренную нормами питания потребность в продовольствии. Расчетами установлено, что объем потребленных населением основных продуктов составляет 2,7 млрд. лари, что на 45% меньше по сравнению с необходимыми нормами. В настоящее время экономика Грузии в большей мере зависит от импорта (объем импорта в 4 раза превышает экспорт) [1, с. 9], что в первую очередь означает конкурентоспособность национальной экономики и ограниченное местное производство. Инновационное и ориентированное на

экспорт местное производство в регионах должно быть поддержано и стимулировано с целью регионального развития Грузии.

Основными вызвавшими указанное причинами являются следующие обстоятельства: в происходящих в стране реформах не определена в совершенстве социальная-экономическая роль регионального развития; не обеспечено вовлечение регионов в создание материальных благ страны; не удается использование инновационных систем, содержащих местные инициативы, а также осуществление проектов, основанных на конкурентных преимуществах регионов, и др. Из-за указанного низок уровень экономического развития регионов, в недостаточной мере освоен ресурсный потенциал, неразвита инфраструктура, имеет место техническое отставание, низкий уровень предпринимательской активности.

В соответствии с тенденциями устойчивого местного развития и глобальной экономики необходимо, чтобы регионы были ведущими игроками в определении национальной политики; надо учесть и то, что основные движущие инструменты экономического роста и развития – экстерналии и возрастающая отдача – образуются на региональном и местном уровнях. В эпоху современных технологий (нанотехнологий) для экономического развития и достижения конкурентного преимущества регионов уже недостаточны только природные ресурсы и/или капитал. В экономическом развитии определяющими представляются подходы инновационного типа, что делает возможным эффективное использование конкурентных преимуществ и стимулирование устойчивого развития. Таким образом, в эпоху основанной на современных технологиях и инновациях экономики для эффективного использования региональных конкурентных преимуществ и ресурсов, стимулирования предпринимательской среды решающим считается внедрение инновационных систем – производственных кластеров. С их помощью станет возможным преодоление относительной экономической стагнации регионов и определение приоритетов экономического развития.

Конкурентоспособность в значительной степени определяет возможности использования инновационных систем в форме кластеров. Для определения структурного состава кластеров прежде всего необходимо выявление крупных или концентрированных форм, а затем изучение связей с технически и технологически связанными с ними вертикальными и горизонтальными отраслями.

В разработке стратегий развития кластеров важным сдерживающим фактором являются и проблемы политики регионального развития и межведомственной координации [4, с. 8]. В Грузии не разработан стратегический документ, определяющий цели, принципы и приоритеты регионального развития. В законодательстве Грузии в основном отражены полномочия того или иного ведомства в сфере регионального развития, однако внимание не заострено на правовых и институциональных механизмах межведомственной координации регионального развития. Естественно, указанное создает проблемы в формировании кластеров.

Однако в Грузии в этом отношении сектор образования сложен и неэффективен. Сравнительный анализ индексов знания экономики свидетельствует, что Грузия по индексу знания экономики, экономическому стимулированию, институциональному устройству, инновативности, развитию коммуникационных технологий отстает не только от стран Евросоюза, но и от своих ближайших соседних стран [1, с. 23]. Кластерная, основанная на знании экономики инновационная стратегия долгосрочного развития конкурентоспособного преимущества страны создана в Армении, России, Казахстане и на Украине.

С целью благоприятствования региональному развитию кластерные стратегии будут особенно значительны для развития депрессивных высокогорных регионов. В настоящее время в законодательстве Грузии не предусмотрены направления стратегического развития проблемных/депрессивных регионов. Из-за неблагоприятных условий именно для этих регионов необходимо создать основанные на кластерах режимы стратегического развития.

Таким образом, для динамичного роста экономики Грузии наряду с традиционными факторами производства большое значение имеет стимулирование ориентированных на инновации и внедрение новых технологий экономических инициатив, а также на оптимальное использование относительных преимуществ страны. Достижение указанного возможно посредством региональной инновационной системы – кластеров.

Кластерное развитие сыграет значительную роль в привлечении и внедрении инноваций в агропродовольственном секторе, в улучшении и дифференциации качества продукта и обслуживания, повышении благосостояния населения.

Литература:

1. Программа развития ООН (2008). Отчет гуманитарного развития 2007/2008. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://hdrstats.undp.org/indicators/147.html> &
2. Гечбаия Б. Формирование кластеров в агробизнесе – эффективный инструмент регионального развития / Б. Гечбаия // Труды международной научно-практической конференции «Инновации в бизнесе», Батуми 2010 г. (на груз. яз.). – Изд. Универсал ст., 399. – С. 81-84.
3. Статистический ежегодник Грузии. Тбилиси, 2009 (на груз. яз.). Разработка национальной стратегии грузинского вина и плана действий. Координационный совет сельскохозяйственных проектов Грузии, осуществляемых при поддержке Всемирного банка. Тбилиси, 2009. – С. 48
4. Porter M. E. Nationale Wettbewerbsvorteile. Erfolgreich konkurrieren auf dem Weltmarkt. Sonderausgabe / M.E. Porter, – 1993. – p. 8.

Гейдор А.П.

к.е.н., доцент кафедри економіки та фінансів підприємства
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Мурашко М.О.

Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні кризові умови господарювання вимагають від вітчизняних підприємств включення в їх план розвитку заходів, які зменшуватимуть негативний вплив внутрішніх та зовнішніх загроз їх економічної безпеки, що, в свою чергу, стане передумовою забезпечення економічної стійкості, ефективності діяльності та конкурентоздатності підприємств.

Дослідженню питань економічної безпеки присвятили свої праці багато економістів, зокрема І.Зайцева, О.О. Мельнік, Н. Нетребська, В. Павліченко, М.Тумар та інші.

Недостатньо розробленими залишаються питання класифікації загроз економічної безпеки підприємства. Тому метою роботи є розкриття сутності загроз безпеки підприємства, узагальнення теоретичних підходів щодо систематизації загроз за різними ознаками, визначення об'єктивності їх виникнення та виявлення впливу загроз на діяльність підприємства.

Детальний аналіз умов і чинників економічної безпеки дозволяє підприємству розробляти своєчасні і адекватні заходи по формуванню механізмів і систем заходів від небезпек і загроз. Чим розвиненіші такі системи, тим у меншій мірі діють чиники, що знижують параметри безпеки.

Аналіз та узагальнення існуючих досліджень дозволяє визначити сутність поняття «загрози економічної безпеки» як потенційні або реальні дії фізичних чи юридичних осіб, що порушують стан захищеності суб'єкта підприємницької діяльності та здатні призвести до припинення його діяльності або до фінансових й інших втрат. Загрози можуть бути згруповані за різними класифікаційними ознаками, зокрема:

За джерелом походження:

- Об'єктивні – обставини, незалежні від дій службових осіб і керівників (форс-мажорні обставини, макроекономічна ситуація);
- Суб'єктивні – дії робітників або контрагентів підприємства, результат їх помилок [3].

Суб'єктивні, в свою чергу, можна поділити за характером дій на такі:

– Навмисні – загрози, викликані корисливими прагненнями працівників (розкрадання, фізичне знищення об'єктів, рейдерські захвати, дезінформація тощо);

– Ненавмисні загрози – загрози, які виникли внаслідок недостатньої кваліфікації та компетенції, необачності працівників та ін. (нераціональне використання ресурсів, недоцільні зміни технологій тощо).

На нашу думку, в жорстких умовах фінансово-економічної кризи особливої актуальності набуває ідентифікація саме можливих суб'єктивних загроз з метою вчасного попередження їх виникнення. Тому при розгляді наступних видів загроз вважаємо за потрібне розглядати крізь призму джерел їх виникнення.

За місцем виникнення:

- Внутрішні, пов'язані з діями співробітників – недосконала структура управління, неефективні технології виробництва (некоректна діяльність власної служби безпеки, суперечливі взаємини співвласників) – суб'єктивні загрози;
- Зовнішні, непов'язані з діями співробітників – інфляційні процеси, криміналізація економіки (несприятливий інвестиційний клімат, корупція в органах влади, воєнні дії) – об'єктивні [1, с.53, 4].

За об'єктом посягань – загрози за цією класифікаційною ознакою у різних випадках можуть мати як суб'єктивні, так і об'єктивні джерела виникнення:

- Загрози, спрямовані на органи управління підприємством;
- Загрози, спрямовані на репутацію підприємства;
- Загрози, спрямовані на ринки збуту;
- Загрози, спрямовані на матеріальні та нематеріальні активи;
- Загрози, спрямовані на доступ до інформації [2].

За характером шкоди економіці підприємства – суб'єктивні загрози:

- Загроза, передбачена, прогнозована до її виникнення і усунена;
- Загроза, яка виникла, але службові особи неспроможні її визначити і виявити;
- Загроза, яка виявлена, але службові особи неспроможні попередити і усунити наслідки.

За формою прояву:

- Фізичні – знос обладнання (об'єктивні загрози), пошкодження устаткування, крадіжка (суб'єктивні загрози);
- Моральні – тиск на робітників з боку конкурентів (об'єктивні загрози), некомфортна ситуація в колективі (суб'єктивні загрози).

За сферою впливу:

- Фінансові- неефективне використання грошових коштів, завищена ціна на свою продукцію, виникнення кредиторської заборгованості, підвищення поставальниками цін на сировину (суб'єктивні загрози), коливання курсу валют, інфляційні процеси (об'єктивні загрози);
- Техніко-технологічна – брак на виробництві, залежність від замовників, помилки підприємства у визначенні напрямів розвитку (суб'єктивні загрози), підвищення цін на енергоносії, підвищення цін на енергоносії, уповільнення темпів НТП в країні (об'єктивні загрози) [4];
- Політико-правова – невиконання норм внутрішнього розпорядку (суб'єктивні загрози), обтяжливі ставки податків, суперечності в законодавстві, політична криза (об'єктивні загрози);

- Кадрова – відсутність корпоративної культури, переманювання працівників конкурентами (суб’єктивні), погіршення рівня освіти в країні (об’єктивні);

- Інформаційна – розголошення конфіденційної інформації, помилки системних адміністраторів, хакерські атаки (суб’єктивні), зміни законодавства у бік зменшення захищеності інтелектуальної власності (об’єктивні);

- Екологічна – недостатній контроль за технологіями виробництва на підприємстві (суб’єктивні), стихійні лиха, посилення екологічних норм в країні (об’єктивні);

- Силова – розкрадання майна, фізичний тиск на персонал з боку контрагентів (суб’єктивні), тінізація, криміналізація економіки в країні, землетруси, пожежі (об’єктивні).

Економічна безпека підприємства спрямована на усунення та зменшення ризику економічних збитків, виступає оцінкою стану підприємства, потенційною можливістю його стійкості. Формування системи економічної безпеки слід здійснювати з урахуванням особливостей окремого підприємства.

У ході дослідження класифікацію загроз економічної безпеки підприємства уточнено джерелами їх виникнення, що дозволить вітчизняним підприємствам вчасно виявити та щонайшвидше мінімізувати можливі негативні наслідки суб’єктивних загроз.

Література:

1. Тумар М.Б. Основи економічної безпеки підприємства: Навч. посібник. – К.: «Хай-Тек Прес», 2008. – 232 с.
2. Зайцева І.Ю. Чи є економіка України гарантом економічної безпеки її підприємств / І.Ю. Зайцева // Бизнес и безопасность. – 2014. – №1. – С. 15-17.
3. Нетребська Н.В. Розробка заходів протидії загрозам у системі економічної безпеки підприємства / Н.В. Нетребська // Формування ринкових відносин. – К., 2015. – №1(164). – С.98-100.
4. Павліченко В.М. Економічна безпека українських підприємств в умовах фінансово-економічної кризи: сутність, загрози / В.М. Павліченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – №48. – С. 142-150.

Гніденко Н.А.

асистент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Проблема розвитку та ефективного функціонування внутрішнього аудиту на сучасних українських підприємствах, полягає у виробленні системного та комплексного підходу і пов’язаних з ним методичних рішень, які б забезпечили практичні умови для створення нових та ефективного функціонування вже існуючих служб внутрішнього аудиту на підприємствах.

Актуальність даного питання визначає те, на сьогоднішній день відбувається зростання масштабів виробництва, що обумовлює необхідність створення багаторівневого апарату управління, який в свою чергу створює проблеми обміну інформацією, збільшує ймовірність того, що рішення, які приймаються різними ланками управління будуть суперечити один одному. А якість інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту визначає ефективність його як організації та і методики.

Мета полягає в визначенні проблеми інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту. Обґрунтування поставленої мети обумовило постановку наступних завдань:

- визначення проблеми інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту в економічній літературі;
- визначення структури інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту на підприємстві;
- охарактеризувати складові інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту.

Огляд економічної літератури дозволяє зробити висновок, що вивченням питання інформаційного забезпечення аудиту в тому числі і внутрішнього аудиту займались: Білуха М.Т., Дікань Л.В., Завгородній В.П., Кузьмінський А.М., Сопко В.В, Рудницький В.С., Подольський В.І, та ін.. Але приділялась значна увага питанню формування системи внутрішнього аудиту на підприємстві в цілому, а питання інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту з деталізацією складових інформаційних потоків досить залишається нерозкритим та потребує подальшого дослідження.

Ефективність внутрішнього аудиту значною мірою залежить від повноти та якості його інформаційного забезпечення. Під інформаційним забезпеченням аудиту розуміють певним чином упорядковану сукупність інформації, яку формують і використовують на різних стадіях процесу аудиту [7].

З метою визначення структури інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту необхідно визначити структуру інформаційних потоків, враховуючи джерела їх формування та способи подання інформації.

Проаналізувавши дослідження науковців [1-7], на нашу думку, структура інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту, повинна включати в себе наступні види інформаційних джерел:

- нормативно-правові джерела (це нормативно-правова та законодавча база України, передбачають обов'язковість знання та дотримання під час проведення внутрішнього аудиту);
- внутрішня нормативна інформація підприємства (передбачає дослідження з боку внутрішнього аудиту під час його проведення та включає в себе установчі документи, накази, розпорядження керівництва, інструкції протоколи та ін.);
- зовнішня нормативна інформація підприємства (включає статистичні дані, інформація про партнерів, дані про конкурентів, дані про постачальників та покупців, тощо);

- внутрішня досліджувана інформація (дані бухгалтерського, управлінського, податкового та статистичного обліку та звітності; дані внутрішнього контролю; дані попереднього зовнішнього та внутрішнього аудиту; акти перевірок податкових та інших контролюючих органів);
- звітна інформація (складена за результатами внутрішнього аудиту);
- рекомендаційна інформація (пропозиції та рекомендації надані за результатами внутрішнього аудиту для удосконалення обліку та контролю на підприємстві).

Вивчення і аналіз теоретичних джерел дозволяють підкреслити:

- в контексті дослідження інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту доцільно виділити такі види: нормативно-правову, внутрішню та зовнішню нормативну, внутрішню досліджувану, звітну, та рекомендаційну інформацію;
- якість усіх видів інформаційного забезпечення внутрішніх аудиторів визначає рівень організації внутрішнього аудиту;
- нормативно-правове забезпечення внутрішнього аудиту поєднує систему нормативного регулювання аудиторської діяльності і нормативно-правові документи, що регламентують фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання;
- особливість інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту полягає у обов'язковості застосування вимог внутрішніх стандартів підприємства, у відповідності до вимог Стандартів професійної практики внутрішнього аудиту та міжнародних стандартів аудиту.

Отже, враховуючи викладене, можна стверджувати, що інформаційно-методичне забезпечення внутрішнього аудиту закріплює:

- цілі, функції, принципи та методи аудиту;
- загальні засади взаємодії аудиту з системою управління, внутрішнього контролю, та управлінням ризиками;
- цілісність, структурну взаємозалежність системи аудиту і зовнішнього середовища.

Ефективне використання інформаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту сприяє контролю за фінансовою звітністю й ефективністю функціонування системи внутрішнього аудиту та може впливати на прийняття рішень про подальшу діяльність підприємства, його розвиток, виправлення помилок і усунення проблем в діяльності та системі обліку.

Література:

1. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит : Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко. - К. : Укр. акад. оригін. ідей, 2005. – 888 с. - укр.
2. Дікань Л.В. Контроль і ревізія : навч. посібник для вищ. навч. закл. / Л.В. Дікань. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 245 с.
3. Завгородний В.П. Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита [Текст] / В. П. Завгородний. - К. : А.С.К., 1998. - 768 с.
4. Кузьмінський А.М. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: [підручник] / [за ред. А.М. Кузьмінського]. – К.: Вища школа, 1993. – 223 с.

5. Капустіна Ю.В. Якість інформаційного забезпечення аудиту маркетингової діяльності підприємств / Ю.В. Капустіна // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 36. – С. 174-178 – (Серія економічна).
6. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: [підручник] / В. Сопко, В. Завгородній. – К.: КНЕУ, 2000. – 260 с.
7. В.С. Рудницький Методологія і організація аудиту / В.С. Рудницький – Тернопіль: Економічна думка, 2000.- 192с
8. Подольский В.И. Аудит. Учебник для ВУЗов. / В.И. Подольский. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 450 с.

Ketevan Goletiani

Doctor of Technical Sciences, Professor
Batumi Navigation University, Batumi, Georgia

THE NECESSITY TO IMPROVE THE LOGISTIC PROCESSES OF THE TRANSPORT SYSTEM

The South Caucasus states are engaged in a complex and contradictory process of simultaneous regional integration and disintegration. The main instrument of regional integration could be a network of bilateral Free Trade Agreements (FTA) which those countries have signed and adopted. As is well known, trade integration within a free trade area can also lead to trade diversion which may lead to a loss of tariff revenues although this should be less of a problem in the case of a low external tariff towards third countries

Since 1999, the European Union (EU) has sought to promote increased regional cooperation in the South Caucasus as a means to achieve the dual objectives of greater political stability and more rapid economic growth¹. The Action Plans sets up the following specific actions: the countries will continue efforts, in co-operation with neighboring countries, to resolve regional and other related issues and to promote reconciliation; enhance participation in regional co-operation initiatives in the South Caucasus; such as, for example, environment, water management, energy, education, border management, logistics and transport communication, as well as in the parliamentary sphere to assist collaboration in the stated fields and continue co-operation in the energy and transport fields in the context of the EU/Black Sea/Caspian littoral states and neighboring countries initiative².

As a bridge between Europe and Asia, the economy of Georgia is highly integrated with international markets. Georgia provides customs duty-free access to 900 million market (Provided by FTA's and DCFTA with EU). Georgia's liberal trade regime provides wider region's markets, as a direct result of the absence of customs and import tariffs. To date, Georgia has signed FTAs with CIS countries that include Ukraine, Belarus, Moldova, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan

¹ The ENP states, for example, that Armenia is invited to enter into intensified political, security, economic and cultural relations with the EU, enhanced regional and cross border co-operation and shared responsibility in conflict prevention and conflict resolution

² Joint protocols of the sessions of the Intergovernmental Commission in 2006-2009 (list of main decisions).

and Turkmenistan, as well as its neighbors, Turkey, Azerbaijan and Armenia. Later on in 2014 the Association Agreement (“AA”) with EU was signed and ratified, including Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (“DCFTA”). This will give the opportunities to Georgia for widening logistics and transport development. Also the General Schemes of Preference for Georgia with the US, Norway, Switzerland, Canada, and Japan have also been applied for, with the result being lower tariffs on 3,400 goods exported from Georgia, all those abilities is to expand international economics and political relations³. With all above mentioned goodness Georgia becomes in a highly strategic location in that it serves as an entry gate to the Caucasus and Central Asia.

Development of logistics services and communication technologies have dramatically changed production and distribution processes and created the global market. In parallel with increasing global competitive pressures, suppliers and vendors require efficient logistics services that can move their goods to the right place, at the right time, in the right condition, and for the right price. It is therefore of great importance that regional linkages in Georgia are strengthened in order to facilitate trade, enhance regional economic integration and develop logistics for better access to the global market. An efficient logistics system can support Georgia’s economic integration and strengthen its competitive position in the global economy.

Logistics has been becoming an important part of a global economy. An annual growth rate of logistics in the western EU countries amounts 5% and 15% in the eastern EU countries, which is 3-4 times higher than the GDP growth in this region. Logistics turns out to play a major role in the international competitiveness between the regions and companies which influences their strategic positioning on the global market. The globalization of trade and production is creating challenges and opportunities for all countries including Georgia. Those countries that create most favorable conditions for trade and investment will facilitate growth of companies that will connect domestic production to global value chains. In the globalization process, companies make conscious decisions as to where to produce their goods, where to sell them, and how to move them from one place to another⁴.

Georgia’s strategic location at the crossroads between Europe and Asia makes the country an important transit route in the Caucasus Transport Corridor, which is the world’s fastest growing corridor. Georgian Logistics Association Logistics is a key pillar of Georgia’s competitiveness, with the share of the logistics industry in the country’s Gross Domestic Product (GDP) amounting to 12%. The globalization and growing economic integration between the companies in East and West and the further internationalization of the markets creates unique opportunity for Georgia to be integrated in the international trade. Sophisticated logistics improves effectiveness of the supply chain and makes it cheaper, which is an important factor for strengthening of the country and company competitiveness. The development of the logistics plays an essential role in the prosperity of Georgia’s most important

³ Impediments to international trade in particular complex and numerous formalities are also referred to as —red tape. Trade facilitation aims to cut such —red tape.

⁴ Cross-Border Co-operation. (Existing Problems and Challenges) For CARE International in the Caucasus 2010 [Electronic Resources] – Retrieved from: <http://www.entwicklung.at/en/>

industries such as agriculture, manufacturing, trade and tourism. Post harvest spoilage of fruits and vegetables in Georgia amounts to 40-50% which is caused by absence of the appropriate cold storage and warehouse infrastructure and logistics capabilities, such as refrigerated trucks. Logistics plays a key role in the supply chain of the modern agriculture industry. Its efficient management defines product quality at the international market. Logistics is therefore a decisive factor for establishment of the Georgian agricultural products on the international market.

Underdeveloped logistics infrastructure and lack of logistics knowledge are the main bottlenecks in the Georgian logistics industry. One of the main reasons of the inefficiency of the existing transportation infrastructure in Georgia is that it does not have a network effect. Local logistics services are characterized with limited services and high costs. In Georgia, the term “logistics” only comprises transport. As a result, any complex logistics services such as warehousing, distribution, and supply chain management have been provided by the industries in-house which is creating significant costs to them as they are performing functions that are not part of their core business function in Georgia, IT systems for the planning and monitoring of supply chains are still an exception. International companies in Georgia find it difficult to implement coherent strategies due to poor logistics know-how and infrastructure⁵.

The warehouse services in Georgia are very weak. Most of the existing warehouses are characterized by poor conditions and Soviet style infrastructure, outdated equipment, low service levels and high service prices. The situation in the agricultural warehousing and cold chain segment is even more dramatic. The lack of cold storage and cold chain facilities are becoming one of the major bottlenecks in the export growth of national agriculture products in Georgia. The EU integration and globalization process requires a fundamental restructuring and reorientation of the transportation and logistics market in Georgia. With the increasing need for competitiveness, the ability of the country to reduce logistics costs through the provision of adequate and efficient logistics system is more critical than ever. Development of the logistics system in Georgia without advanced logistics education is not possible. One of the main goals of the GLA is to create a powerful regional center of excellence for the logistics and supply chain industry and to set new standards in logistics to ensure improvement of the supply chain performance and more effective business output. Exactly that was the reason of the SCOR (Supply Chain Operations Reference) training provided by the US organization-Supply Chain Council in cooperation with EPI and the GLA in Tbilisi in November.

The international experience shows that logistics centers are one of the most effective instruments to create efficient economic and transport cycles and increase competitiveness of the participating companies. Development of the network of logistics centers in Georgia will establish competitive intermodal transportation system, which will result in the improvement of the supply chain performance and

⁵ Georgian Logistics Association November-December 2012 EPINew letter [Electronic Resources] – Retrieved from: www.usaid.gov

reduction of logistics costs. Finally, logistics centers will strongly support Georgia's establishment as a logistics hub for the Caucasus and Central Asia⁶.

This demand will create opportunities to develop more efficient logistics system to Georgia to become a part of global logistics network and attract global players to the country. To realize this potential the following tasks have to be undertaken: Development of the long term logistics strategy, Systematic development of transportation infrastructure, Attraction of private investments in the development of transportation and logistics infrastructure, Harmonization of the transport and trade legal framework, Development of cooperation and new partnership models between freight forwarders, carriers and infrastructure operators, Establishment of a powerful regional center of excellence for the logistics, Introduction of advanced logistics education programs at bachelor's, master's, and doctoral levels and development of short certification programs.

The GLA, supported by EPI, is already on track to implement some of these initiatives. A broader support by other private and public sector stakeholders will be needed to unleash to the potential of the logistics sector and its contributions to broader competitiveness of Georgian economy.

Головченко Н.Ю.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Головченко О.О.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ПРОЦЕС НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ОБ'ЄКТ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Підвищення ефективності управління (в тому числі і головних його функцій – обліку, регулювання та контролю) в житлово-комунальному господарстві (ЖКГ) неможливе без розуміння сутності житлово-комунальних послуг як специфічних суспільних благ. Існуюче різноманіття наукових поглядів на сутність житлово-комунальних послуг (визначення товаром, послугою, або певною їх комбінацією) наразі не дає можливості будувати інформаційні системи, що здатні забезпечувати процес управління необхідними даними.

Сутність житлово-комунальних послуг як специфічних суспільних благ дискутувалась в роботах багатьох науковців-попередників, зокрема Д.Л. Бронера, Л.Н. Гольцман, Н.О. Гури, В.І. Каспіна, Р.І. Орлової, А.С. Садикова.

⁶ Dr.George Doborjginidze Chairman of Georgian Logistics Association. LOGISTICS IS TURNING INTO THE KEY ENABLER OF GEORGIAN ECONOMY. November-December 2012 [Electronic Resources] – Retrieved from: <http://www.gla.ge/>

Продовження дискусії навколо матеріальної та економічної природи житлово-комунальних послуг в сучасних науково-дослідних роботах, зокрема ГО “Інституту соціально-економічних стратегій”, не тільки не вирішують існуючі наукові розбіжності, а й в значній мірі їх поглиблюють.

Метою проведеного дослідження є уточнення сутності житлово-комунальних послуг як специфічних суспільних благ, визначення їх місця та ролі в системі суспільно-економічних відносин, а також формування на цій підставі раціональних об’єктів економічного контролю, як функції управління процесом надання житлово-комунальних послуг.

Побудова ефективної моделі управління житлово-комунальним господарством напряму пов’язана з уточненням питання які саме блага є предметом суспільно-економічних відносин у досліджуваній галузі, та що відрізняє зазначені блага від інших запитуваних суспільством.

Перш за все, необхідно визначитись з питанням що ж дійсно продається та купується на ринку житлово-комунальних послуг – товари, роботи, послуги або певна комбінація цих суспільних благ.

Одним з останніх комплексних досліджень у сфері вітчизняного ЖКГ є науково-дослідна робота (НДР) на тему “Дослідження чинного законодавства України у житлово-комунальній сфері та підготовка пропозицій щодо його вдосконалення з метою забезпечення дерегуляції та прозорості шляхом розроблення єдиного уніфікованого базового законопроекту в житлово-комунальному господарстві”, виконана ГО “Інститут соціально-економічних стратегій” під керівництвом д.е.н, проф. Запатріної І.В.

Проведений нами предметний аналіз зазначеної НДР, дозволив стверджувати, що розроблений її авторами уніфікований базовий законопроект (Житлово-комунальний кодекс) ще більше “розмив” окремі понятійно-категорійні позиції (особливо в частині представлення окремих житлово-комунальних послуг у якості товару). Це, у свою чергу, призвело до неможливості ідентифікувати ЖКГ, як галузь зі специфічним характером створюваних суспільних благ та суспільних взаємовідносин.

Розгляд іншої спеціалізованої літератури, зокрема робіт Д.Л. Бронера, Л.Н. Гольцман та Р.І. Орлової, визначив аналогічний підхід щодо представлення окремих житлово-комунальних послуг у вигляді матеріальної продукції.

Отже, в економічній літературі існують певні протиріччя з віднесенням житлово-комунальних послуг до складу матеріальних або нематеріальних. Ці протиріччя пов’язані, в першу чергу, з наявністю матеріального носія послуги в окремих підгалузях ЖКГ (водопостачання, водовідведення, теплопостачання та ін.). З іншої сторони, по цілому ряду житлово-комунальних послуг матеріальний носій послуг відсутній (утримання будинків та прибудинкових територій, міський благоустрій, міський пасажирський транспорт тощо).

Аналіз житлово-комунальних послуг співвідносно до основних особливостей інших комерційних послуг (невідчутність; невіддільність виробництва і споживання; непридатність для зберігання; більша захищеність ринку послуг від іноземної конкуренції, що забезпечується державою тощо)

дозволив відзначити, що житлово-комунальні послуги являють собою специфічну групу комерційних послуг, властивості яких формуються під впливом особливих технологічних та ринкових факторів.

Розгляд процесу надання житлово-комунальних послуг як специфічного об'єкту економічного контролю також пов'язаний з визначенням адекватності існуючого законодавства до потреб ефективного управління (в тому числі і окремих його функцій).

Нами проведений аналіз діючого законодавства в сфері ЖКГ, а також результати наукових розробок сучасних вітчизняних науковців (зокрема авторів згаданої вище НДР). В результаті, обґрунтована суперечливість наділення розробниками НДР ряду житлово-комунальних послуг невластивими особливостями (товарів). Крім цього, нами доведена спірність пропозиції зазначених авторів щодо зміни діючої класифікації житлово-комунальних послуг, особливо в частині класифікації за правовою природою згідно з якою пропонується розподілити житлово-комунальні послуги на: обов'язкові та додаткові. Спірність зазначених пропозицій особливо проявляється з огляду на те, які житлово-комунальні послуги пропонується віднести до складу обов'язкових (наприклад, послугу опалення).

Підсумовуючи дослідження проблеми ідентифікації сутності житлово-комунальних послуг як специфічного об'єкта економічного контролю необхідно зробити наступні висновки:

1. Нами доведений той факт, що будь-які спроби сучасних науковців представити окремі житлово-комунальні послуги як товар, по-перше, є недостатньо обґрунтованими, а по-друге, абсолютно не відповідають економічному змісту суспільних благ, що надаються у житлово-комунальній сфері. Відповідно, спотворюються як об'єкти управління в цілому, так і об'єкти окремих його функцій (обліку, регулювання та контролю).

2. Існуюче на сьогодні законодавче визначення житлово-комунальних послуг, а також розподіл досліджуваних послуг відповідно до їх функціонального призначення та порядку затвердження цін/тарифів може бути взятий за основу при формуванні ефективної інформаційної підсистеми контролю системи управління процесом надання житлово-комунальних послуг.

Головченко О.О.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ГАЛУЗІ З ОСОБЛИВИМ МЕХАНІЗМОМ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Проблема відокремлення та структуризації житлово-комунального господарства (ЖКГ) як окремої галузі національної економіки, з абсолютно

конкретними особливостями управління в ринкових умовах, на сьогодні залишається невирішеною. Різноманіття концептуальних та структурних поглядів вітчизняних науковців та законотворців на галузь ЖКГ призводить до критичних розбіжностей у пропозиціях, що формулюються. Як наслідок, існуюча система управління досліджуваною галуззю, так само як і головні функції управління (облік та контроль) й надалі продовжують базуватись на застарілих принципах централізованого управління.

Питання відокремлення та структуризації житлово-комунального господарства широко висвітлене у наукових роботах науковців-попередників, зокрема П.Й. Атамаса, А.І. Безлюдова, Л.Д. Бродської, Д.Л. Бронера, Л.Н. Гольцман, Н.О. Гури, Б.М. Джунь, І.В. Запатріної, І.Т. Іванова, В.І. Каспіна, Р.І. Орлової, А.С. Садикова, М.В. Тарніжевського та ін. Проте, формулюючи визначення житлово-комунального господарства, згадані автори досить часто спотворюють такі визначення через включення (або навпаки виключення) до складу досліджуваної галузі невластивих підгалузей; звужуючи (або навпаки розширюючи) межі галузі в територіальному аспекті.

Метою дослідження є формулювання єдиного науково-обґрунтованого визначення житлово-комунального господарства як галузі з особливим механізмом економічних відносин на підставі вивчення історичного генезису зазначеної галузі та оцінки різноманітних наукових поглядів на її структуру та окремі галузеві ознаки.

В процесі розвитку суспільства частина функцій домашніх господарств поступово делегується відповідним кваліфікованим (професійним) виконавцям, які здатні виконувати зазначені функції максимально задовольняючи потреби домогосподарств та відповідним чином зменшуючи їх зусилля (трудові, часові тощо) на виконання цих функцій. Ефективність роботи таких виконавців є тим більшою, чим більшим буде масштаб охоплення домогосподарств по виконанню певної функції (надання певної послуги). Далі масштаб охоплення суспільства наданням окремих житлово-комунальних послуг визначає масштаб житлово-комунального господарства в сукупному суспільному виробництві.

Проведений аналіз чисельних термінологічних визначень житлово-комунального господарства, які сформульовані вітчизняними науковцями протягом останніх десятиліть, виявив ряд принципових суперечностей.

По-перше, окремі автори обмежують діяльність підприємств житлово-комунального господарства тільки територією міст. Проте, на сьогодні підприємства досліджуваної галузі працюють також у більш дрібних територіальних одиницях – селах та селищах.

По-друге, діяльність підприємств житлово-комунального господарства помилково зводиться лише до обслуговування об'єктів комунальної власності та надання послуг населенню, що виключає досить реальну можливість виробничого споживання житлово-комунальних послуг іншими споживачами (бюджетні установи, виробничі підприємства, комерційні структури тощо).

По-третє, деякі автори наголошують на однорідності підприємств, які функціонують в галузі ЖКГ, за формами власності та підпорядкованістю. На сьогодні обидва ці твердження не відповідають дійсності.

По-четверте, віднесення науковцями-попередниками до складу житлово-комунального господарства інших невластивих підгалузей, в тому числі й визначення житлово-комунального господарства як конгломеративної галузі (галузі, яка об'єднує підприємства, що відносяться до різних галузей).

Сучасні автори більш чітко встановлюють галузеву структуру житлово-комунального господарства відносячи до неї лише ті види діяльності, які дійсно відповідають технологічним та економічним ознакам досліджуваної галузі. При цьому, автори спираються на діючу класифікацію видів економічної діяльності (КВЕД), або цитують чинний Закон України “Про житлово-комунальні послуги”.

Поряд з цим, ряд узагальнень науковців-попередників визначений нами як цілком раціональні і такі, що комплексно розкривають історичний генезис ЖКГ як окремої галузі, а також уточнюють структуру та окремі ознаки досліджуваної галузі.

Окремо слід відзначити досить популярний на сьогодні в Україні підхід щодо ототожнення житлово-комунального господарства, як окремої галузі народного господарства, та такого поняття як “житлово-комунальна інфраструктура”, що пропонується зокрема проф. І.В. Запатріною. Дана пропозиція видається нам досить суперечливою, адже економічний зміст, що закладається зазначеним автором у поняття житлово-комунальної інфраструктури є значно вужчим за поняття житлово-комунального господарства, як окремої галузі зі специфічним механізмом економічних відносин. Зокрема, мова йде про невключення до складу житлово-комунальної інфраструктури підприємств по утриманню житлових будинків та прибудинкових територій, підприємств міського благоустрою і т.д.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок про наявність в спеціалізованій науковій літературі досить широкого спектру визначень житлово-комунального господарства як окремої галузі. Результуючи всі раціональні елементи з розглянутих визначень можна зазначити, що житлово-комунальне господарство – це важлива соціальна галузь, що включає комплекс підгалузей, діяльність яких спрямована на надання необхідних житлово-комунальних послуг індивідуальним та колективним споживачам – фізичним та юридичним особам.

Вважаємо, що базуючись на вищенаведеному визначенні житлово-комунального господарства як окремої історично сформованої галузі з особливим механізмом економічних відносин можна будувати реформовані системи управління досліджуваною галуззю, у першу чергу, в частині формування ефективних інформаційних підсистем бухгалтерського обліку та контролю.

Грінько А.П

д.е.н., проф., декан факультету менеджменту
професор кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування
Харківський державний університет харчування та торгівлі
м. Харків, Україна

Бочуля Т.В.

к.е.н., доц.,
докторант кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування
Харківський державний університет харчування та торгівлі
м. Харків, Україна

МОДЕЛЬ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ

Для досягнення головної мети підприємницької діяльності – отримання прибутку, підприємствам необхідно постійно впроваджувати нові технології випуску конкурентоздатної на ринку продукції, розвивати диверсифіковані напрями діяльності, що пов'язано з відтворенням основного капіталу. Але в умовах недостатності оборотних коштів виникає необхідність застосування більш гнучких схем співпраці між власниками інвестиційних ресурсів та суб'єктами господарювання, які потребують збільшення обсягів фінансових ресурсів для інвестування технічного і технологічного переоснащення матеріально-технічної бази. Одним із таких методів є лізинг, який сприяє зростанню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, покращенню якості послуг, підвищенню ефективності виробництва і, як наслідок, зміцненню позицій на вітчизняному та світовому ринках.

Використання лізингу як особливої форми господарювання надає користувачу безліч переваг, насамперед: виконує функцію мультиплікатора, який є імпульсом для розвитку всіх ланок підприємницької діяльності; покращує можливості задоволення матеріальних і ментальних потреб підприємців; збільшує масштаби підприємства; надає можливість швидше оновлювати матеріально-технічну базу, користуватись новою технікою та передовою технологією, покривати сезонні потреби в спеціальних технічних засобах на час фактичної експлуатації.

Проте зміст такого виду діяльності як лізинг трактується фахівцями по-різному. Одні називають його орендою, інші розуміють як управління чужим майном за дорученням довірителя, треті – як спосіб реалізації відносин власності. На наш погляд, лізинг у інституціональному середовищі утворює нову організаційну і правову форму бізнесу, яка поєднує властивості кредитної угоди, інвестиційної й орендної діяльності та є ефективним способом вправданення інноваційних технологій виробництва, новітньої техніки, науково-технічного прогресу та матеріально-технічного постачання.

Особлива економічна роль лізингової діяльності полягає в тому, що з одного боку, вона сприяє становленню приватної власності на засоби виробництва, а з іншої - призводить до її подолання, зміни власника і розпорядника. Як будь-яке самостійне явище, як економічна категорія, лізинг

має свій власний зміст і різні форми прояву, котрі можна навести за різним ступенем конкретності. Лізинг як складне соціально-економічне явище виконує найважливіші функції з формування багатоаспектної економіки та активізації виробничої діяльності. З численних функцій лізингу виділяються фінансова, інвестиційна, виробнича, постачальницька і функція податкових пільг. Нами запропонована модель лізингових операцій (рис. 1).

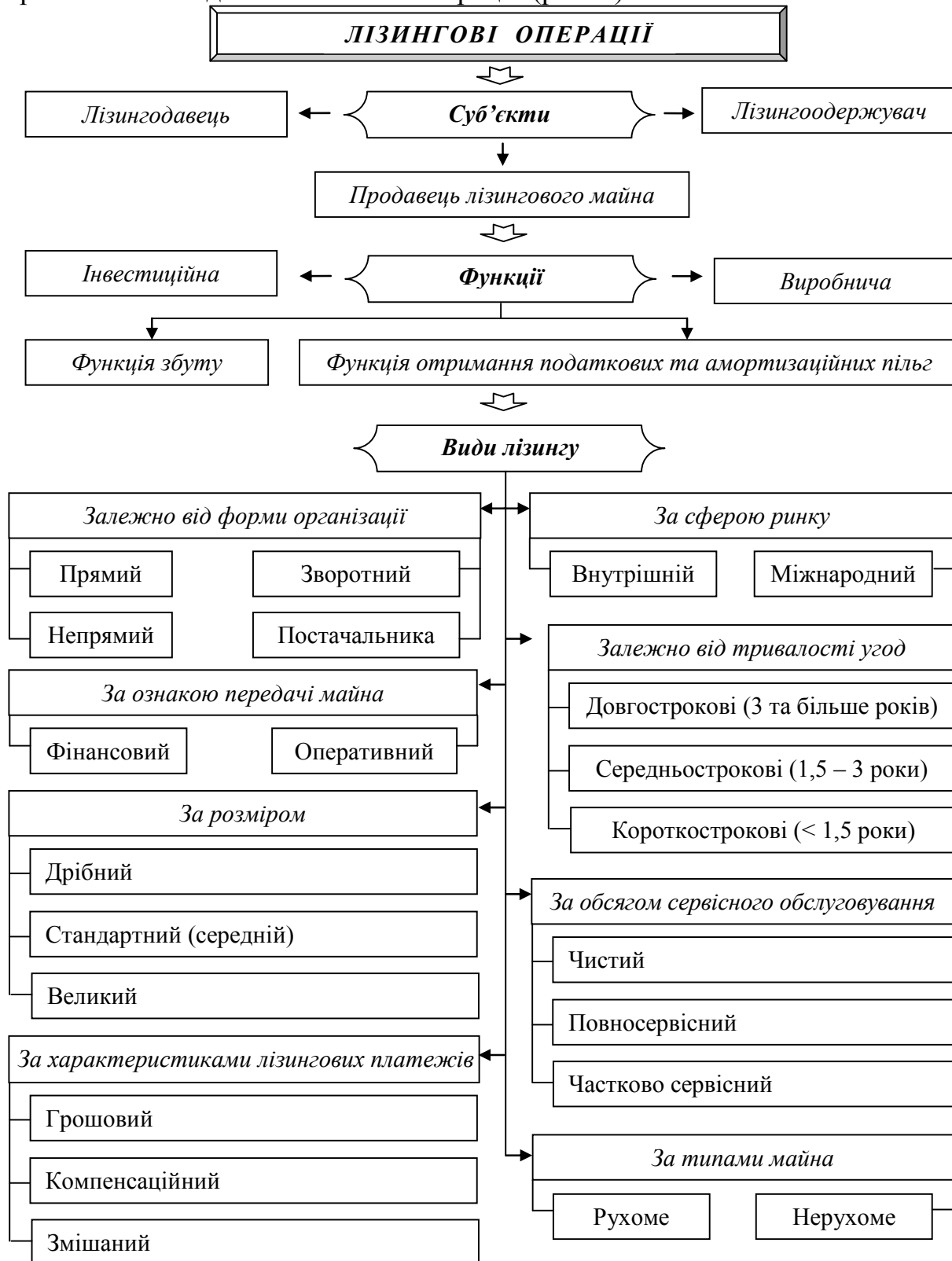

Рис. 1. Запропонована модель лізингових операцій

Надана систематизація лізингових операцій відіграє важливу роль у визначенні ефективності інвестицій в основні матеріальні активи підприємства і сприяє виокремленню властивостей кожного вкладення коштів для цілей його обліку та аналізу.

Гришнова О.А.

д.е.н, проф., професор кафедри економіки підприємства
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ЧИННИКІВ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ

Інформатизація, інтелектуалізація та глобалізація, що стрімко охопили всі сфери життя людей у розвинених країнах, кардинально змінюють соціально-економічний розвиток світу, держав, населення, і кожної окремої людини, відкриваючи небачені раніше можливості та водночас створюючи нові проблеми. Людський капітал за таких умов стає не просто визначальним чинником конкурентоспроможності, але й домінуючою формою суспільного і особистісного багатства, основою інтелектуального та соціального капіталу як умови не лише економічного, а й цивілізаційного прогресу загалом.

Особливо відчутні зміни під впливом означених тенденцій відбуваються на ринку праці. Згідно з дослідженнями К. Фрей і М. Осборн, найближчим часом близько 40-50% робочих місць зазнають трансформації або зникнуть з ринку праці [1]. Разом з тим будуть з'являтися нові робочі місця у технологічних, інтелектуальних сферах діяльності, які потребуватимуть інших професійних навичок. Зокрема, збільшується частка дистанційних форм зайнятості, реалізація яких здійснюється через цифрові засоби комунікації. Професіонали найрізноманітніших галузей відводять фріланс-проектам дедалі більшу частину власного робочого часу, або й повністю змінюють форму зайнятості, шукаючи оптимальний шлях реалізації свого трудового потенціалу.

Як показує дослідження, проведене компанією «Бітрікс24» спільно з GfK Ukraine, переважно це люди, що володіють вищим рівнем кваліфікації, і нерідко розраховують на більшу зарплату. На сьогодні рівень проникнення дистанційної зайнятості в Україні становить 21%, зазначається в дослідженні. Ще 15% компаній практикують часткову дистанційну зайнятість, коли співробітники можуть час від часу працювати не в офісі. А через два роки частка компаній, які використовують дистанційну зайнятість, в Україні сягне 35%. [2]

Сьогодні фрілансери – це незалежні висококваліфіковані працівники, які не перебувають у штаті організацій, а самостійно надають послуги замовникам, завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, без укладання довгострокового трудового договору. В сучасному розвинутому суспільстві саме знання стають основними засобами виробництва. Працівник, що має унікальні

знання, не просто стає рівним роботодавцю в соціально-трудових відносинах, він вже може обійтися без роботодавця, або одночасно використовувати можливості, що надаються кількома роботодавцями. Фрілансери мають свою (часто дуже специфічну) спеціалізацію і високу кваліфікацію, найчастіше виконують лише певний перелік робіт але для дуже широкого (не обмеженого кордонами країни) кола замовників і самостійно організують свій робочий простір та час [3].

Попри вкрай складну ситуацію на ринку праці, в Україні є низка професій, попит на які достатньо великий. Спеціалістів потребують сфери ІТ та агросектор, частково - промисловість. Характерно, що дедалі більша частка вакансій передбачає саме дистанційну зайнятість. Наприклад, на сайті з пошуку роботи work.ua кількість вакансій в розділі «ІТ, комп'ютери, інтернет» є найбільшою – біля 2,5 тис. Заробітна плата, яку пропонують таким спеціалістам – 10000-15000 грн і більше [4].

Практично всі фрілансери використовують інформаційно-комп'ютерні технології для зв'язку з замовниками, для отримання і поширення інформації про себе. В наш час швидко зростає чисельність традиційних “вільних професіоналів” – консультантів, художників, адвокатів, артистів, лікарів, архітекторів тощо. Вони не повною мірою відділені від замовника, найчастіше спілкуються з ним особисто, однак залишаються самостійними у організації своєї праці. Однак, більша і дедалі зростаюча частина фрілансерів здійснюють свою основну діяльність, працюючи дистанційно на комп'ютері, практично ніколи не зустрічаючись зі своїми замовниками. Таких працівників називають електронними фрілансерами.

З кожним роком чисельність фрілансерів у всьому світі продовжує збільшуватися, але рекордні цифри зростання показує Україна. Сфера інформаційних технологій (ІТ) в наш час важлива для будь-якої країни, однак для України вона має особливе значення. По-перше, ця сфера є яскравим представником інноваційної економіки, яка базується на знаннях та компетенціях людини, це чи не єдина сфера не індустріальної, а постіндустріальної економіки, яка динамічно розвивається в нашій країні. По-друге, навіть в умовах небаченої за глибиною системної кризи, що охопила Україну у 2014–2016 рр., ця сфера продовжує зростати і розвиватися. По-третє, в Україні постійно зростає кількість підприємств, які здійснюють діяльність у сфері ІТ, а також чисельність і частка людей, які зайняті у ній (і що особливо важливо – зайняті інтелектуальною працею). Україна посідає 4-те місце в світі за їхньою кількістю після США, Росії та Індії [5]. По-четверте, ця сфера найменш вражена корупцією, у ній діє хоча й жорстка, але майже “чиста” конкуренція (і це може бути основним фактором динамічного розвитку цієї сфери). По-п'яте, після стрімкого падіння курсу гривні відносно іноземних валют у 2014 р. у цій сфері (яка внаслідок глобалізації й інформатизації працює практично без кордонів) оплата праці стала найбільш конкурентоздатною, що дає можливість залучати найбільш здібних і мотивованих працівників.

Окрім того, в Україні в умовах кризи питання пошуку додаткових заробітків актуалізувалося для мільйонів громадян. До того ж, у зв'язку з

погіршенням економічної ситуації компанії надають перевагу передусім короткостроковим проектам, тому їм вигідніше використовувати методи аутсорсингу деяких бізнес-процесів та завдань (делегування внутрішніх завдань назовні, замовлення виконання разових або періодичних робіт іншим фірмам або окремим спеціалістам), ніж працевлаштовувати і утримувати (ймовірно, без конкретних постійних навантажень) висококваліфікованих співробітників. На сьогодні в Україні розповсюджені всі напрями дистанційної роботи, що створює сприятливі умови для українських роботодавців залучати фрілансерів до участі в забезпеченні діяльності вітчизняних та зарубіжних організацій.

Згідно зі статистикою, станом на 2014 рік, найбільше фрілансерів з України задіяно в ІТ-сфері (36%), менша частина займається дизайном (20%), роботами з текстом (20%), маркетингом (9%) та ін [6].

В Україні питання дистанційної зайнятості практично не регулюються на державному рівні. Тому проблеми, з якими стикаються фрілансери, стають серйозними перепонами на шляху до успішного використання їх трудового потенціалу. Для сучасного стану ринку праці України найдоцільнішим способом реалізації дистанційної зайнятості є часткова зайнятість у фрілансі для людей старшого віку (від 40 років) та повнеприсвячення робочого часу фрілансу для активної молоді, що може бути ефективним лише за умов всебічного розуміння загальних ризиків та розвитку необхідних особистих якостей, що забезпечують успіх у цій сфері. Важливим завданням держави і громадянського суспільства в цьому напрямі є врегулювання правових питань дистанційної зайнятості, посилення захисту інтелектуальних прав, підтримка розвитку відповідних навчальних закладів для підвищення якості підготовки спеціалістів у сфері ІТ. Стратегічно важливою метою є створення в Україні сприятливого середовища для розвитку бізнесу, для комфортного проживання, для бажання жити і працювати в рідній країні.

Література:

1. Frey C. B., Osborne M. A. The future of employment: how susceptible are jobs to computerisation // Retrieved September. – 2013. – Т. 7. – С. 2013.
2. Соблюдай дистанцію: треть сотрудников украинских компаний работает удаленно // Forbes. Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/business/1411959-soblyudaj-distanciyu-tret-sotrudnikov-ukrainskih-kompanij-rabotaet-udalенno>
3. Грішнова О.А., Савченко О.О. Фріланс: нові можливості і проблеми реалізації трудового потенціалу // Ринок праці та зайнятість населення. – №1(46). – 2016. – С. 8 –13.
4. Сайт пошуку роботи № 1 в Україні. Режим доступу: <http://www.work.ua/>
5. Україна посідає 4-те місце в світі за кількістю працівників ІТ-сфери: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lp.edu.ua/node/1932>
6. Кулеш С. Статистика по рынку фриланса в регионах Украины [инфографика] / [Електронний ресурс] – Режим доступа : http://itc.ua/news/statistika-po-ryinku-frilansa-v-regionah-ukrainyi-infografika/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A%20itc-ua%20%28ITC.ua%29
7. Інвестування в людський капітал у системі чинників забезпечення гідної праці : монографія / [О. А. Грішнова, О. В. Дорош, С. Я. Шурпа] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. О. А. Грішнкової. — К. : КНЕУ, 2015. — 222, [2] с.

8. Развитие человеческого капитала и трансформация форм занятости: взаимовлияние и взаимообусловленность / Е.А. Гришнова, Н.А. Азьмук // Демографія та соціальна економіка. – №1(21). – 2014. – С. 85–96.

Гуляєва Н.М.

к.е.н., проф., декан факультету економіки, менеджменту і психології
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Камінський С.І.

к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та фінансів підприємства
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю передбачає, перш за все, формування оптимальної кредитної політики підприємства.

Загальна ефективність управління дебіторською заборгованістю підприємства значною мірою, залежить від ступеня обґрунтованості допустимих обсягів дебіторської заборгованості, її якості і впливу на розширення обсягів діяльності підприємства, її дохідності, що саме і закладається у кредитну політику підприємства.

Формування кредитної політики базується на визначенні форми реалізації продукції в кредит та визначенні типу кредитної політики, і спрямований на підвищення ефективності операційної та фінансової діяльності підприємства торгівлі. Виділяють наступні форми реалізації продукції в кредит:

1. Товарний (комерційний) кредит являє собою форму оптової реалізації продукції на умовах відстрочки платежу що перевищує звичні терміни розрахунків.

2. Споживчий кредит являє собою форму роздрібною реалізації товарів покупцям з відстрочкою платежу. В сучасній практиці торговельного менеджменту даний кредит, як правило, надається покупцям через залучення банківських установ.

Залежно від вибраної форми реалізації продукції в кредит підприємство вибирає тип кредитної політики, яка відображає різні підходи до її застосування відповідно до рівня дохідності і фінансового ризику. В сучасній практиці фінансового менеджменту визначають наступні три типи кредитної політики: консервативний, помірний та агресивний.

Механізм управління кредитною політикою підприємства може складатися з наступних елементів.

На першому етапі проводиться аналіз кредитної політики підприємства торгівлі за попередній період. Основною задачею даного етапу є оцінка рівня і

стану управління дебіторською заборгованістю по товарному кредиту та визначення ефективності інвестованих в неї суми фінансових ресурсів підприємства торгівлі. В процесі аналізу оцінюється об'єм дебіторської заборгованості, його динаміка та загальна частка в сумі оборотних активів. Визначається середній період інкасації дебіторської заборгованості по здійсненому товарному кредиту та відповідно тривалість обороту дебіторської заборгованості.

Вибір оптимального типу кредитної політики є важливим етапом в процесі його управління і передбачає порівняння потенційних вигод від збільшення обсягів продажу з вартістю надання додаткових торгових кредитів (кредитних перевірок, додаткових адміністративних витрат, тощо) і ризиком можливого неповернення. Кредитна політика може бути заснована як на формальних, так і не формальних критеріях. Обережність при виборі кредитної політики підприємства зумовлена тим, що ведення підприємницької діяльності в нинішніх умовах пов'язане зі збереженням економічної нестабільності та численними комерційними ризиками. Саме в таких несприятливих умовах підприємства повинні приймати відповідальні рішення, які зачіпають не тільки їх матеріальні інтереси, але і відповідно інтереси партнерів. Так, проблема вибору типу кредитної політики по відношенню до покупців продукції є важливою для всіх учасників підприємницької діяльності.

Змістом наступного етапу є розроблення стандартів оцінки кредитоспроможності покупців, що визначається як сукупність певних умов які характеризують фінансовий стан покупця якому передбачається надати товарний кредит.

Наступним кроком є визначення максимально допустимих термінів надання товарного кредиту покупцям. Даний етап реалізації механізму кредитування підприємством торгівлі є ключовим, оскільки саме термін надання товарного кредиту є одним з головних показників в управлінні дебіторською заборгованістю підприємства в цілому. Саме оптимізуючи цей період підприємство може забезпечити досягнення цілей кредитної політики, цільовий рівень платоспроможності і фінансової рівноваги.

Наступним є блок організації контролю за виконанням кредитних зобов'язань покупців, як окремої складової, в загальній системі контролінгу. Контроль за погашенням зобов'язань дебіторами здійснюється за критерієм середніх значень, і структурується по двох групах об'єкту аналізу:

1. По дебіторах, які вчасно погашають свої зобов'язання перед підприємством.

2. По дебіторах, які прострочують терміни сплати своїх зобов'язань.

Саме у зв'язку з існування другої групи дебіторів додатково водиться восьмий етап, який передбачає наявність методів та інструментів стимулювання повернення прострочених зобов'язань. Це може бути зміна умов договорів, здійснення рефінансування товарного кредиту, звернення до суду тощо.

Кожний з наведених елементів механізму реалізації кредитної політики підприємства є взаємопов'язаним з іншими. В комплексній дії вони спрямовані на досягнення цілей кредитної політики, стратегічних цілей економічного

розвитку підприємства торгівлі в цілому – підтримання платоспроможності, ліквідності та фінансової рівноваги.

Література:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.

Гурьянова Л.С.

д.э.н., доц., профессор кафедры экономической кибернетики
Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця
м. Харьков, Україна

Клебанова Т.С.

д.э.н., профессор
заведующая кафедрой экономической кибернетики, Харьковский
национальный экономический университет им. С. Кузнеця
г. Харьков, Украина

**МОДЕЛИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА АНАЛИЗА И КОНТРОЛЯ
РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ
ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАНИЙ**

В последние годы наблюдаются тенденции усиления неравномерности развития территориальных образований, включающих ряд регионов. Прежде всего, это объясняется различным потенциалом регионов для адаптации к изменившимся условиям функционирования. Сохранение таких тенденций приводит к расширению числа отстающих регионов, снижению устойчивости бюджетной системы территориальных образований в целом. Особенно остро последствия усиления неравномерности регионального развития проявляются в период циклического спада, который характеризуется существенным замедлением темпов экономического роста «опорных» регионов. Следствием бюджетной недостаточности является снижение финансового потенциала сглаживания межрегиональной социально-экономической дифференциации, рост социальной напряженности. Данные тенденции характерны как для Украины, так и стран Евросоюза, характеризующихся значительной неоднородностью экономического пространства и включающих группы регионов-доноров и регионов-реципиентов. Фактор усиления межрегиональной дифференциации трансформируется в риски, оказывающие негативное влияние на социально-экономическое развитие территорий. Это вызывает необходимость поиска новых подходов к формированию региональной политики.

Региональная политика включает как социально-экономическую политику территориальных образований, так и внутреннюю политику регионов, которая имеет собственные приоритеты, не всегда совпадающие с глобальными приоритетами. Следствием этого является очаговый характер развития экономики, отсутствие согласованности и иерархии программ, которые, способствуют не столько нивелированию тенденций поляризации

регионального развития, сколько их усилению. Предлагаемая модель управления развитием территориальных образований требует разработки новых механизмов стратегического планирования и регулирования, базовым среди которых является механизм анализа и контроля распределения финансовых ресурсов территориальных образований [1-3]. Предлагаемый механизм включает пять основных модулей.

Целевой направленностью *первого модуля* является *оценка межрегиональной социально-экономической дифференциации*. В этом модуле решаются такие задачи, как формирование информационного пространства показателей социально-экономического развития регионов (СЭРР); группировка регионов по уровню СЭР; прогнозирование и анализ структурных пропорций экономического пространства. Модельный базис этого модуля включает: модель оценки информативности индикаторов СЭРР; модель группировки регионов по уровню социально-экономического развития; модель оценки устойчивости кластерных образований регионов.

Назначение *второго модуля* состоит в *анализе конвергенции регионального развития*. В этом модуле решаются следующие задачи: анализ абсолютной и условной конвергенции, долгосрочной конвергенции, оценка неравномерности социально-экономического развития. Модельный базис модуля включает: модели σ -конвергенции, β -конвергенции, модели пространственного лага минимально условной конвергенции, модели условной конвергенции с пространственной ошибкой, модели условной конвергенции с учетом фактора цикличности развития, модели производственно-институциональных функций.

Содержание *третьего модуля* механизма состоит в *прогнозировании кризисной динамики развития территориальных образований*. В этом модуле рассматриваются такие задачи, как анализ факторов циклообразований; оценка резонансного взаимодействия экономических индикаторов. Модельный базис этого модуля включает: модели прогнозирования динамики экономических индикаторов макрорегионов и внутренних регионов, модели прогнозирования экономических кризисов и катастроф.

Назначение *четвертого модуля* - *формирование инерционных сценариев изменения характеристик СЭР территорий*. Основными задачами этого модуля являются: прогнозирование показателей бюджетной системы и социально-экономического развития территорий; динамический анализ дисбалансов регионального развития; определение источников формирования дисбалансов в региональном развитии. Модельный базис этого модуля включает: модель финансового регулирования развития территорий; модель оценки неравномерности социально-экономического развития регионов; модель диагностики структурных дисбалансов (несбалансированное развитие групп регионов-«доноров» и регионов-«реципиентов», несбалансированное развитие регионов внутри выделенных групп).

Содержание *пятого модуля* – *разработка и анализ альтернативных сценариев управления СЭРР*. Задачами этого модуля являются: группировка регионов для генерации управленческих решений относительно устранения

дисбалансов развития территорий; формирование альтернативных вариантов налогово-бюджетной политики; прогнозирование динамики социально-экономического развития территорий; выбор варианта финансовой региональной политики. Модельный базис этого модуля включает: модели формирования сценариев фискальной политики; модели выбора оптимального сценария.

Предложенный механизм позволяет осуществить выбор эффективных инструментов распределения финансовых ресурсов, обеспечивающих устойчивое развитие экономики территориальных образований в целом при одновременном сглаживании межрегиональной социально-экономической дифференциации.

Литература:

1. Клебанова Т.С. Неравномерность и цикличность динамики социально-экономического развития регионов: оценка, анализ, прогнозирование. Монография / Т.С. Клебанова, Н.А. Кизим, Л.С. Гурьянова и др. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2012. – 512 с.
2. Гур'янова Л. С. Моделювання збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів: монографія / Л. С. Гур'янова – Бердянськ: ФОП Ткачук О.В., 2013. – 406 с.
3. Brumnik R., Klebanova T., Guryanova L., Kavun S., Trydid O. Simulation of Territorial Development Based on Fiscal Policy Tools / Mathematical Problems in Engineering, vol. 2014, Article ID 843976, 14 p.

Gushko Sergii

Dr. of Economics, professor,
Kryvyi Rih Economic Institute SHEI (State Higher Educational Institution)
“Kryvyi Rih National University”

INFORMATIVE ECONOMY: ITS FORMING, ESSENCE AND BASIC FEATURES

The Revolution in the development of information technologies allowed to talk about a global network, which materialized the globalization of economy. New information technologies, in fact, are not simply becoming the instruments of application, but also the processes of development. The system-oriented analysis of the information economy with due regard to the forming informative paradigm of the economic theory requires additional consideration.

In spite of all the variety of specific features of the economy of information society, which are distinguished by researchers, the latter agree in opinion, that humanity has entered the new stage of the development of civilization, when information and knowledge play a determinative role in all spheres of human activity. However in most works, written by both foreign authors and those of our country, the basic attention is paid only to one of the aspects of this many-sided problem – to the development of information and communication infrastructure of the economy and the market of scientific and technical information, while the basis of producing of an intellectual capital – sociosphere and its anthropogenic features are not given quite extensive coverage.

The technological progress and innovations are long-term motive forces of the economic growth. In the conditions of global economy of knowledge and the development of innovative activity in a technological sphere, it's important for the developing countries to lay sound foundation for forming of their potential in the cause of acquisition and generation of knowledge and technologies to be able to use the possibilities of economic globalization, and at the same time to solve arising problems.

In the "Information Economy Report 2012" the conception of a national software system is presented as a basis of analysis. It is underlined there, that actions and interactions of national software producers and users are greatly influenced by the quality and price affordability of the infrastructure of the information and communication technology, access to the corresponding human resources and capital, legal framework and infrastructure, which is necessary for business and also connections with the software networks all over the world.

Governments in this system play a key role, being the large users of software (in particular, due to the technologies of electronic national administration and government procurement), and that's why they greatly influence the factors, providing existence of this system.

As we pass on to the information economy the popularity of information processing systems and company management is intensively growing. The increase of fitting of companies with hardware and software of information technologies, which demand support, made companies search ways of solution of a problem of increasing expenses. The use of cloud technologies considerably facilitates the work in those cases, when the potential consumers of the application solution are not incorporated into a local network, possess diverse equipment and aren't disposed to follow any obligatory recommendations concerning hardware and software configuration in the sphere of economy.

In this context "Information Economy Report 2013" contains the objective analysis of possible consequences of the evolution of cloud economy for developing countries. According to the definition, given in April, 2013 by International Telecommunication Union (ITU) and International Organization for Standardization (ISO), cloud computing is a paradigm for enabling access to a scalable and elastic pool of shareable physical or virtual resources with on-demand self-service provisioning and administration.

The Information Economy Report 2015 highlights how some of the greatest dynamism in electronic commerce can be found in developing countries, but that potential is far from fully realized. The report examines opportunities and challenges faced by enterprises in developing countries that wish to access and use e-commerce. It highlights the latest market trends, benchmarks country performances with the UNCTAD E-commerce Index, reviews examples of e-commerce in rural areas and low-income countries, addresses relevant legal issues and provides policy recommendations.

The process of globalization generated the new phenomenon, when a global technological leader, which possesses a key technology, in the process of innovative activity and by means of large-scale investments accumulates technologies similar to the basic one or other, substantially extending its principal properties.

Bibliography:

1. Information Economy Report 2012 - The Software Industry and Developing Countries (UNCTAD/IER/2012), http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2012_en.pdf (access: 28.11.2012). [in English]
2. Information Economy Report 2013 - The Cloud Economy and Developing Countries (UNCTAD/IER/2013), http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2013_en.pdf (access: 03.12.2013). [in English]
3. Information Economy Report 2015 - Unlocking the Potential of E-commerce for Developing Countries (UNCTAD/IER/2015), http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2015_en.pdf (access: 24.03.2015). [in English]

Давидов Г.М.

д.е.н., проф., декан факультету обліку і фінансів
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Давидова І.В.

аспірант
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

РОЗВИТОК АУДИТУ ЯК НАУКИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розвиток економіки висуває нові вимоги відповідно до яких постійно розвивається і вдосконалюється аудиторська діяльність, а в аудиті виникли нові ідеї, виникає необхідність загальної, хоч і не повної, гармонізації вимог до обов'язкового аудиту. Структуру аудиторської діяльності можна представити, як органічну взаємообумовлену єдність трьох напрямів: самостійної галузі економічної науки, підприємницької аудиторської діяльності, самостійної професії. Таким чином, можна стверджувати, що аудитори разом з підприємницькою діяльністю також виконують функції з науково - педагогічного, організаційного і методичного забезпечення аудиторської діяльності. Аудит слід вважати інформаційною системою, результати якої використовуються для прийняття рішень суб'єктами, які є елементами соціально-економічних систем. Формування аудиторської думки здійснюється в середовищі професійного судження.

Аудиторську діяльність можна визначити як галузь суспільно необхідної праці, яка потребує спеціальних знань, вмінь і навиків для здійснення: аудиту, огляду, іншого завдання з надання впевненості; супутніх послуг, при виконанні яких впевненість не висловлюється; науково – педагогічного, організаційного і методичного забезпечення.

Сучасна система підходів до здійснення аудиторської діяльності викладена у Кодексі Етики Професійних бухгалтерів Ради з Міжнародних стандартів етики для бухгалтерів (РМСЕБ) [1], Стандартах Ради з Міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (РМСАНВ), виданих у 2010, 2012,

2013 рр. [2-3]. Ці Стандарти суттєво відрізняються від раніше виданих в 1999, 2000, 2004, 2006, 2007 роках за структурою, а також високим науковим рівнем розглянутих питань. Це нове покоління Стандартів, за якими фахівець-практик надає висновок, призначений підвищити ступінь довіри визначених користувачів, інших ніж відповідальна сторона, щодо результату оцінки або визначення предмету перевірки за відповідними критеріями.

Кодекс етики визначає вимоги до професійних бухгалтерів, ґрунтуючись на характерній рисі їх діяльності – діяти в інтересах членів громадського суспільства. Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) не дозволяє своїм членам застосовувати менш жорсткі стандарти етики, ніж зазначено в цьому Кодексі етики. Кодекс етики професійних бухгалтерів встановлює фундаментальні принципи професійної етики, яких професійний бухгалтер повинен дотримуватися, і діяти в суспільних інтересах. Обставини в яких діють професійні бухгалтери можуть створювати певні загрози дотриманню фундаментальних принципів і суспільним інтересам. Неможливо визначити усі ситуації, які створюють загрози дотриманню фундаментальних принципів, і застережні заходи. Кодекс надає професійному бухгалтеру механізм – концептуальну основу, за яким професійний бухгалтер може ідентифікувати, оцінювати, розглядати та розв'язувати етичні конфлікти у дотриманні фундаментальних принципів. Концептуальна основа містить багато варіантів різноманітних стосунків чи обставин, які створюють загрози для дотримання фундаментальних принципів.

Міжнародні стандарти контролю якості (МСКЯ) слід застосовувати при наданні всіх послуг, на які поширюються дія стандартів завдань РМСАНВ. Аудитор виконує дві принципово різні групи завдань: завдання, при виконанні якого впевненість висловлюється, та завдання, при виконанні якого впевненість не висловлюється. Завдання з надання впевненості - завдання, за яким фахівець-практик надає висновок, призначений підвищити ступінь довіри визначених користувачів, інших ніж відповідальна сторона, щодо результату оцінки або визначення предмета перевірки за відповідними критеріями. Аудитору дозволяється виконувати декілька типів завдань з надання впевненості: завдання з надання достатньої впевненості, завдання з надання обмеженої впевненості, завдання з надання помірної рівня упевненості. Ці завдання, в свою чергу, розподіляються на такі види. Завдання з надання достатньої впевненості - це завдання, метою яких є зменшення ризику завдання з надання впевненості до прийнятно низького рівня за обставин завдання як основи для надання позитивної форми висновку фахівця-практика. Завдання з надання обмеженої впевненості - це завдання, метою яких є зменшення ризику завдання з надання впевненості до рівня, який є прийнятним за обставин завдання, але більшим, ніж у завданні з надання достатньої впевненості як основи для надання негативної форми висновку фахівця-практика. Завдання з огляду, надання помірної впевненості стосовно історичної фінансової інформації – це завдання, мета яких надати аудитору змогу, на основі процедур, які не дають усіх доказів, що їх вимагав би аудит, констатувати, чи привернув його увагу будь-який факт, який дає підстави стверджувати, що фінансова звітність не складена в усіх суттєвих

аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності. Завдання з огляду надає помірний рівень упевненості в тому, що інформація яка є предметом огляду, не містить суттєвого викривлення, що висловлюється у формі негативної впевненості. До другої групи відносяться завдання з супутніх послуг – завдання, в якому аудитору доручається виконати процедури, які були узгоджені з суб'єктом господарювання та будь-якими відповідними третіми сторонами, та надати звіт про отримані результати. При виконанні таких завдань впевненість не висловлюється.

До стандартів завдань РМСАНВ належать: Міжнародні стандарти аудиту (МСА), які слід застосовувати під час аудиту історичної фінансової інформації; Міжнародні стандарти завдань з огляду (МСЗО), які слід застосовувати під час огляду історичної фінансової інформації; Міжнародні стандарти завдань з надання впевненості (МСЗНВ), які використовуються при виконанні інших завдань, які не є аудитом та оглядом історичної фінансової інформації; Міжнародні стандарти супутніх послуг (МССП), які застосовуються під час виконання завдань з супутніх послуг. Стандарти РМСАНВ регулюють виконання завдань з аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, які здійснюються відповідно до Міжнародних стандартів. Вони не мають переважної сили над національними законодавчими і нормативними актами, які регулюють аудит. Якщо національні законодавчі та нормативні акти відрізняються чи суперечать стандартам РМСАНВ, завдання, яке виконується відповідно до цих національних документів, буде автоматично вважатися таким, що не відповідає стандартам РМСАНВ.

Основними елементами завдань з надання впевненості є такі: тристоронні відносини, прийнятний предмет перевірки, належні критерії, достатні й прийнятні докази, письмовий звіт з надання впевненості. Важливою характеристикою завдань з надання впевненості є участь у цьому процесі трьох окремих сторін: фахівця – практика (аудиторської фірми), відповідальної сторони, визначених користувачів. Тристоронні відносини - це відносини між суб'єктом фахівцем - практиком (аудиторською фірмою) і об'єктами (відповідальною стороною та користувачами) аудиторської діяльності з приводу її результатів. Тристоронні відносини охоплюють усі виробничі відносини при виконанні завдань з надання впевненості. Стан тристоронніх відносини, характер їх розвитку впливає на процес і визначає результат завдань з надання впевненості. Функції сторін «тристоронніх відносин» при виконанні окремих завдань з надання аудиторських послуг визначені для завдань з надання обґрунтованої впевненості, завдань з надання обмеженої впевненості, супутніх послуг.

Система підходів до комплексного здійснення аудиторської діяльності має базуватися на вимогах Кодексу Етики Професійних бухгалтерів РМСЕБ та Стандартів РМСАНВ і враховувати необхідність контролю якості виконання завдань в сфері аудиторської діяльності, базуватися на елементах завдань з надання впевненості з огляду на зміст функцій окремих суб'єктів «тристоронніх відносин» при виконанні різних завдань з надання аудиторських послуг (завдань з надання обґрунтованої впевненості, завдань з надання

обмеженої впевненості, супутніх послуг).

Література:

1. Кодекс Етики Професійних бухгалтерів 2009. Міжнародна Федерація Бухгалтерів / Перекл. з англ. за ред. С. Я. Зубілевича. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2010. – 124 с.
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 2, видання 2013 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2013_2.pdf
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 1, видання 2013 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2013_1.pdf

Дрозд І.К.

д.е.н., проф.

директор Навчально-наукового центру державного управління
та фінансового контролю

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Письменна М.С.

к.е.н., доц.

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кіровоград, Україна

ОБЛІКОВІ РОЗРАХУНКИ В УМОВАХ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розвиток інформаційних технологій, у т.ч. сучасних інформаційних систем, до яких відносять cloud computing-технології, слугують найкращим технічним джерелом забезпечення оперативності обміну даними між підприємствами, є передумовою ефективності організації фінансового та управлінського обліку та звітності. У наукових дослідженнях досить мало уваги приділяється удосконаленню облікових технологій, а в іноземних публікаціях вони розглядаються в якості технічної платформи для сучасних розрахунків з метою пришвидшення їх проведення та відображення (авторами їх основної частки є фахівці таких світових лідерів у сфері програмного забезпечення, як: Oracle Corporation та SAP AG (Systemanalyse und Programmentwicklung Aktiengesellschaft)).

Удосконалення системи обміну інформації між підприємствами або відокремленими підрозділами одного підприємства пов'язане з необхідністю оперативного реагування на ситуацію в ринковому середовищі та достовірності показників фінансової звітності. Отже, при виборі системи обміну інформацією (у т.ч. обліковою) слід в першу чергу звертати увагу на те, яким чином (на якому рівні) остання буде групуватися та передаватися.

Останні новації в сфері комп'ютерних технологій створили умови, за яких можливо відмовитися від звичайних серверів, адже вони вимагають значних затрат на їх обслуговування та налагодження відповідно до вимог

підприємства. Замість цього більшість уже переходить на технології Cloud Computing («хмарні обчислення»), які являють собою модель надання доступу до загального пулу конфігурованих ресурсів (наприклад, мереж, серверів, систем обробки даних), які оперативно надають необхідну інформацію, або інтегрують відправлену, з будь-якого зручного місця доступу лише за умови наявності доступу до мережі Інтернет. Хмарні обчислення відносяться до ефективних засобів зменшення витрат, іноді їх навіть називають «екологічними» обчисленнями.

Найбільшими перевагами використання хмарних обчислень слід вважати наступні:

- накладні витрати є досить низькими. Відповідальність за системне адміністрування, модернізацію та технічне обслуговування підприємства лежить на постачальникові хмарних послуг, при чому будь-які зміни вносяться без необхідності призупинення діяльності підприємства.

- програмне забезпечення, що розміщується в хмарі, може бути легко доступним в будь-якому місці, у будь-який час забезпечуючи таким чином можливість для фірм рости більш швидкими темпами, оскільки працівники можуть легко отримувати доступ до даних у будь-якому місці.

- рівень доступності і безпеки, наявність резервного копіювання і аварійного відновлення, запропоновані у хмарних обчисленнях значно перевищують рівень, який компанія може надати, якщо сервер знаходиться на місці.

- постачальники хмарних обчислень співпрацюють зі споживачами на основі підписки, яка, як правило, укладається на один рік. Більшість традиційних додатків вимагають значних початкових інвестицій для програмного забезпечення, ліцензій та обладнання, які є досить коштовними. У хмарних обчислень, підприємства мають можливість поліпшити гнучкість ІТ-технологій, а також отримати набагато більший грошовий потік.

Головними недоліками використання хмар слід вважати обмеження в додатках, операційних системах і інфраструктурних варіантів. До того ж, підприємство не має ніякого контролю над доступом до власних даних. Хоча постачальники хмарних обчислень обмежують і гарантують конфіденційність даних фірми, вони не можуть забезпечити 100% захищеність. Слід враховувати, що державне регулювання таких відносин не можна вважати досконалим, і для цілей державних інспекцій доступ до інформації про діяльність фірм буде відкритим за запитом уповноважених органів.

Загалом, хмарні обчислення описуються п'ятьма основними характеристиками, трьома сервісними моделями та чотирма моделями обробки даних.

Перша характеристика, сервіс самообслуговування (“on-demand self-service”) – тобто споживач має змогу самостійно забезпечити себе засобами та ресурсами, такими як «серверний» час або мережеве сховище, отримуючи їх за запитом у сервіс-провайдера в односторонньому автоматичному режимі.

Друга характеристика, вільний мережевий доступ (“broad network access”) – обслуговування споживача відбувається за допомогою використання

стандартних механізмів, які підтримують необхідні платформи (мобільні телефони, ноутбуки, персональні комп'ютери).

Пул ресурсів (“resource pooling”), як третя характеристика, описує можливість обслуговування клієнтів в моделі множинної оренди (multi-tenant), з можливістю динамічного назначення та переназначення фізичних та віртуальних ресурсів у відповідності з потребами споживачів. Особливе місце посідає незалежність розміщення ресурсів, за якої клієнт не має точної інформації щодо фізичного місця розташування наданих ресурсів, але має можливість специфікації їх на більш високому рівні абстракції (наприклад, рівень країни, штату або центру обробки даних).

Швидка еластичність (“rapid elasticity”), як четверта характеристика, описує хмарні обчислення як такі, що швидко, а в більшості випадків миттєво (автоматично), надають можливість обробки даних, їх інтеграції та виведення.

П'ята характеристика, вимірний сервіс (“measured service”), тобто хмарні системи автоматично контролюють та оптимізують використані ресурси, підраховуючи їх на певному рівні абстракції відповідно до типу сервісу (наприклад, це може бути обсяг послуг, наданих підрозділам компанії, що дає змогу подальшого рознесення таких затрат, а також загалом за групою підрозділів, для визначення загального обсягу спожитих послуг і проведення подальшого аналізу).

Різні моделі хмарних обчислень пропонують різноманітні способи для надання користувачу ресурсів для забезпечення власної інфраструктури. Ці відмінності впливають на ступінь прямого контролю над органами управління IT-інфраструктурою та на розподіл обов'язків щодо забезпеченню її безпеки.

Така модель хмар, як Platform as a Service (PaaS – платформа як послуга), дозволяє клієнтам приймати на себе більше обов'язків по управлінню конфігураціями і забезпеченні безпеки. Споживачам надається можливість оренди платформи, яка звичайно включає операційну систему та прикладні сервіси. Платформа як сервіс полегшує розроблення, тестування, розгортання та супровід відносин без необхідності інвестицій в інфраструктуру та програмне середовище. Платформа як сервіс включає також інфраструктуру як сервіс.

Модель Infrastructure as a Service (IaaS – інфраструктура як послуга) передає від постачальника хмарних послуг клієнтові ще більше контролю і відповідальності за безпеку. У цій моделі створюється можливість оренди таких інфраструктурних ресурсів, як сервери, пристрої зберігання даних і мережне устаткування. Керування всією інфраструктурою здійснює постачальник сервісів, а споживач керує лише операційною системою та врегульовує відносини.

Чотири моделі обробки даних, у вигляді яких можуть надаватися послуги хмарних обчислень, можуть виступати у формі приватної, публічної, громадської та гібридної хмар.

Приватна хмара (“Private Cloud”) являє собою хмарну інфраструктуру, яка використовується виключно однією організацією, що може включати в себе декілька користувачів (наприклад, підрозділів або філій). Переваги приватних

хмар у тому, що вони забезпечують організації-власнику більш високу ступінь гнучкості та контрольованості. (рис.1):

Рис. 1. Схема обміну даними для цілей консолідації звітності у приватній хмарі

Джерело: складено автором за даними джерела [1]

Приватна хмара дозволяє зберігати інформацію про діяльність підприємства та його підрозділів на рівні підрозділів, а також інтегрувати її з даними всіх підрозділів і передавати центральній (материнській) компанії для її зведення, що сприяє зменшенню затрат часу на документообіг, автоматичному формуванню консолідованої фінансової звітності та реальному відображенню залишків на рахунках обліку всіх підрозділів.

Публічна хмара ("Public cloud") виступає у вигляді інфраструктури, яка призначена для використання широким колом осіб, вона знаходиться у власності компанії, яка надає «хмарні» послуги. Схематично, структуру публічної хмари можливо відобразити, як:

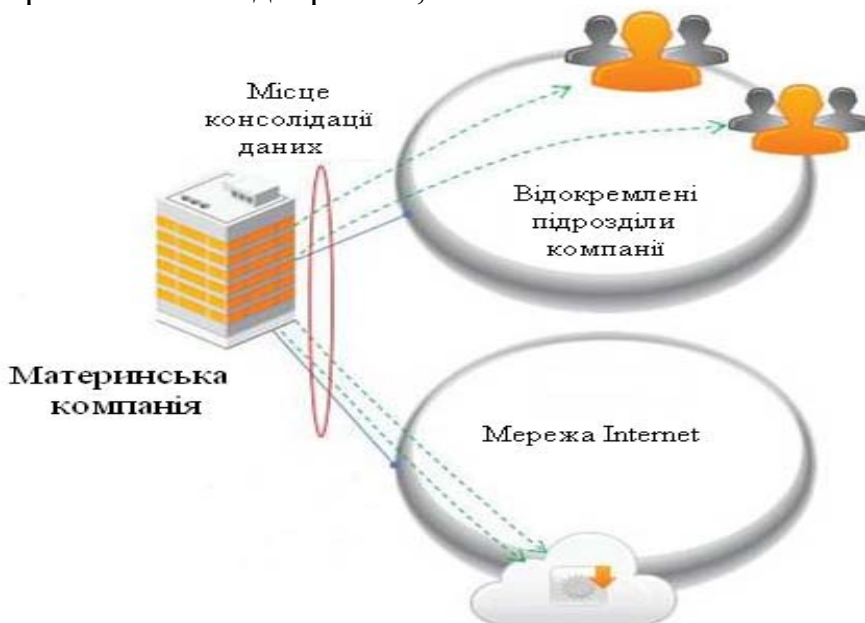

Рис. 2. Схема обміну інформації у публічній хмарі

Джерело: складено автором за даними джерела [1]

Публічні хмари, як правило, застосовуються підприємствами, основним видом діяльності яких є продаж або й перепродаж товарів. Таким чином, всі підрозділи підприємства мають доступ до єдиної бази даних, де, наприклад, знаходиться інформація про всі наявні товари, які можуть бути реалізованими від імені даного суб'єкта господарювання.

Громадські хмари ("Community Cloud") призначені для їх використання певною групою осіб, яких об'єднує спільна мета, яка може полягати у виявленні конкурентних переваг або досягненні певного рівня безпеки. Такі хмари, аналогічно публічним, можуть перебувати як у власності підприємства, так і власності надавача послуг. Проте, враховуючи те, що використання громадських хмар відбувається на певну мету, найбільш доречним шляхом їх впровадження слід вважати орендування у власника.

Досить велика кількість підприємств застосовують і публічні, і приватні моделі хмар одночасно, об'єднуючи їх у складі гібридної хмари ("Hybrid Cloud").

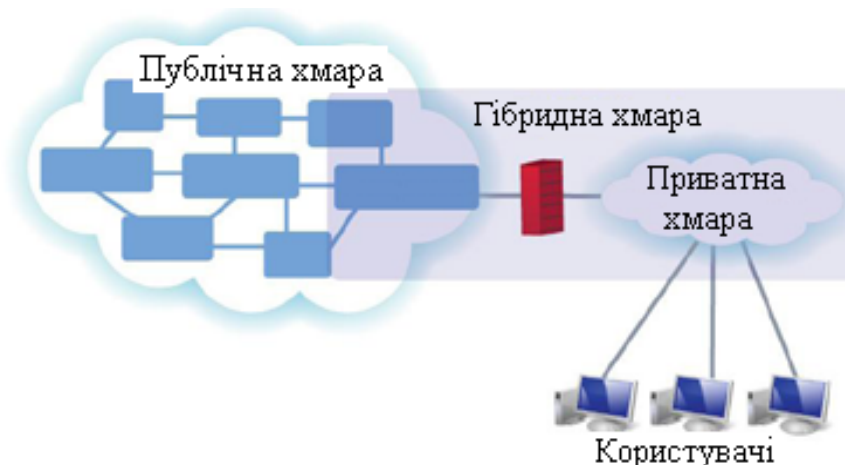

Рис. 3. Гібридна хмара

Джерело: складено автором за даними джерела [2]

Такі гібридні середовища покликані задовольняти специфічні технологічні і бізнес-потреби: вони допомагають оптимізувати рівень безпеки та конфіденційності з мінімальними інвестиціями, що припускають фіксовані ІТ-витрати.

Сучасні технології при організації облікового процесу суттєвим чином визначають оперативність обміну інформацією та ефективність складання фінансової звітності підприємства. Запровадження cloud computing-технології як базової технологічної основи обліку та звітності має переваги для підприємств які мають розгалужену управлінську структуру. Це, у першу чергу є економічним рішенням, а по друге, сприяє підвищенню оперативності перенесення даних та достовірності формування агрегованих показників діяльності підприємств.

Переваги використання хмарних технологій пов'язані зі скороченням витрат часу, накладних витрат на обслуговування діяльності підприємства, а

також усуненням необхідності створення власних серверів обробки даних через отримання трьох варіантів сервісних моделей. Використання останніх здійснюється в режимі реального часу. Головними недоліками використання таких технологій визначено їх високу ризиковість в частині конфіденційності отриманої та переданої інформації. Це потребує додаткового забезпечення достатнього рівня збереженості облікових даних.

Література:

1. Benefits of Virtual Private Clouds [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://networkingexchangeblog.att.com/enterprise-business/3-benefits-of-virtual-private-clouds/>– Назва з екрану
2. Introduction to the Business of Cloud [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.cloudbook.net/resources/stories/introduction-to-business-of-cloud/>– Назва з екрану.

Дорина Е.Б.

д.э.н., проф.

заведующий кафедрой национальной экономики и
государственного управления

Белорусский государственный экономический университет
г. Минск, Республика Беларусь

Русак И.Н.

к.э.н., ассистент кафедры национальной экономики и
государственного управления

Белорусский государственный экономический университет
г. Минск, Республика Беларусь

ФОРМИРОВАНИЕ БРЕНДОВ РАЙОНОВ В СФЕРЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА БЕЛАРУСИ

В последние годы в сфере туризма отмечается рост конкуренции как внутри страны, так и на международном уровне. Туризм является инвестиционно привлекательной сферой экономики, способной приносить доход как государству, так и местным жителям.

По оценкам Всемирной туристской организации и Всемирного совета по туризму и путешествиям на долю туризма приходится 9 % мирового ВВП, 30 % мирового экспорта услуг, 5–6 % всего мирового экспорта, примерно 5 % мировых капиталовложений, он обеспечивает 3,3 % занятости в мире [1].

Развитию туризма в Республике Беларусь уделяется достаточно внимания как на национальном, так и на региональном уровне. Так, действуют нормативно-правовые документы: Государственная программа развития туризма в Республике Беларусь на 2011-2015 годы; Государственная программа развития курортной зоны Нарочанского региона на 2011 - 2015 годы; Государственная программа «Замки Беларуси» на 2012–2018 годы; Концепция формирования и развития инновационно-промышленных кластеров в Республике Беларусь и мероприятий по ее реализации и другие [2].

Региональный туризм является перспективным направлением развития экономики Республики Беларусь. Огромное значение для развития территорий имеет разработка и реализация стратегии привлечения к себе внимания, включающей формирование набора специфических материальных и нематериальных характеристик, обеспечивающих ей долгосрочные конкурентные преимущества и устойчивое развитие, т.е. разработка бренда. Необходимо отметить, что максимальную эффективность бренд сможет принести, если он разработан на уровне такой административно-территориальной единицы как район.

Без применения современных инструментов и технологий, позволяющих создать сильный бренд района, невозможно представить конкурентную борьбу за внешние и внутренние инвестиции, экономические рейтинги, туристические потоки, создание и развитие инновационной среды. Сущность бренда района заключается в том, что он должен обеспечивать идентификацию района как небольшой единицы международного значения внутри страны и за ее пределами [3].

Деятельность по созданию бренда района должна быть основана на комплексном подходе. Правильно выстроенный бренд, четкое позиционирование территории позволят администрации и представителям бизнеса территориальной единицы наиболее эффективно взаимодействовать с различными целевыми группами: инвесторами, туристами, собственным населением.

Беларусь активизировала создание и продвижение собственного уникального имиджа страны и территорий с целью привлечения большего потока инвестиций, увеличения экспорта, повышения туристической привлекательности. С этой целью активно проводятся различные мероприятия, разрабатываются программы. Однако главным вопросом является то, на каком этапе находится процесс разработки брендов районном уровне и включены ли субъекты предпринимательства в данный процесс.

Беларусь является уникальной страной, которая имеет выгодное транзитное месторасположение, находится в центре Европы, где пересекаются западный и восточный, северный и южный уклады жизни. Страна богата своим природным разнообразием, гостеприимными и творческими людьми, имеет множество традиций и достижений. Однако, даже принимая во внимание все вышеперечисленные факты, проблема регионального брендинга является достаточно актуальной. В стране остро ощущается нехватка инициативных людей, недостаточно развиты местные инициативы в районах, отсутствуют стимулы у населения к открытию собственного дела [3].

В зависимости от степени влияния экономической, социально-политической, культурно-идеологической составляющих можно выделить типовые модели бренда районов Республики Беларусь, которые в свою очередь будут в последующем подразделяться на множество субмоделей. Направления возможной реализации типовых моделей брендов в районах Республики Беларусь отражено в таблице 1.

Типовые модели брендов регионов

<i>Модель</i>	<i>Особенности</i>	<i>Пример</i>	<i>Слоган</i>
1	Базируется на географическом положении	Мядельский район: близость к столице, на территории расположен курортный поселок «Нарочь»	Район, который вы не можете не посетить
		Браславский район: на территории района находятся государственное природоохранное учреждение «Национальный парк «Браславские озера»»	
		Каменецкий район: Государственное природоохранное учреждение «Национальный парк «Беловежская пуца»	
2	Опирается на существующие природные ресурсы региона, полезные ископаемые	Солигорский район – месторождение калийных солей	Район – ресурсный центр страны
		Речицкий район – месторождение нефти	
		Оршанский район – месторождение доломитов	
3	На территории района находятся объекты историко-культурного наследия	Несвижский район - Несвижский - дворцово-парковый комплекс, внесенный в список объектов Всемирного наследия ЮНЕСКО	Район с уникальными условиями и жизни
		Кореличский - Мирский замково-парковый комплекс, внесенный в список памятников всемирного и культурного наследия ЮНЕСКО	
		Витебский район – ежегодный фестиваль искусств "Славянский базар" международного значения	
4	Основывается на существующих в регионе традиционных ремеслах	Молодечненский район – поселок Радошковичи – керамический завод международного уровня	Район народных мастеров и традиций
		Пуховичский район - музейный комплекса старинных народных ремёсел и технологий «Дудутки»	
		Хотимский район – бондарное ремесло	

Примечание – Источник: собственная разработка на основе [3-5]

Как уже отмечалось выше, деятельность по созданию бренда района позволит его использовать в качестве стратегического инструмента развития территории, области и страны в целом. Для осуществления брендинга необходимо непрерывное взаимовыгодное сотрудничество государства, населения и частного сектора на условиях публично-частного партнерства. Со стороны государства это должна быть как правовая, так и финансовая поддержка, со стороны частного сектора – желание и возможность инвестировать в бренд, а со стороны населения – инициатива по идентификации преимуществ территории.

У каждой территории существует возможность выбора: ждать пока бренд сформируется сам или управлять этим процессом. Именно поэтому актуальным становится формирование регионального бренда на уровне района как особого направления территориально ориентированного развития Республики Беларусь

при взаимодействии субъектов малого бизнеса, населения и местных органов власти.

Литература:

1. Национальный Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2005. – Режим доступа: <http://www.pravo.by>. – Дата доступа: 05.05.2016
2. О Стратегии развития сотрудничества государств – участников Содружества Независимых Государств в области туризма на период до 2020 года / Решение Совета глав Правительств СНГ/[Электронный ресурс] – Режим доступа: www.bc-cis.ru/webcontent/development-strategy.doc.- Дата доступа: 10.05.2016
3. Официальный сайт Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Министерство иностранных дел Республики Беларусь. Режим доступа: <http://belarus.by>.
4. «Аб статусе гісторыка-культурных каштоўнасцей» :Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь № 578 ад 14 мая 2007 года [Электронный ресурс] / Национальный центр правовой информации Республики Беларусь. Режим доступа: <http://www.pravo.by>.
5. Открытый профессиональный интернет-проект «Имидж Республики Беларусь» [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://imagebelarus.by/>.

Дьякона Валентина

МВА, проректор по учебной работе

Высшая школа менеджмента информационных систем,

г. Рига, Латвийская Республика

Djakona Valentina

MBA, Vice Rector for Studies

ISMA University

Republic of Latvia, Riga

МОНИТОРИНГ ДИНАМИКИ РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Эффективное управление интеллектуальным капиталом предприятия обеспечивается благодаря его достоверной оценке и постоянному мониторингу динамики его развития, выявлению тенденций роста отдельных видов нематериальных активов в результате осуществления финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Систематическое проведение мониторинга данного ценнейшего актива обеспечивает не только качественное составление финансовой отчетности, но и получение важной информации для принятия управленческих решений.

Мониторинг интеллектуального капитала предприятия относится к мониторингу социально-трудовой сферы; его целесообразно проводить по таким причинам:

1) интеллектуальный капитал в современных условиях является ценнейшим активом предприятий, обеспечивающим высокий потенциал их роста;

2) мониторинг интеллектуального капитала позволяет определить ключевые факторы, влияющие на эффективность деятельности предприятия, провести более достоверную оценку ее стоимости;

3) руководству предприятий необходима актуальная и релевантная информация о динамике нематериальных активов для принятия управленческих решений;

4) мониторинг обеспечивает систематический сбор информации с определенной периодичностью;

5) мониторинг позволяет учитывать ключевые факторы внутренней и внешней среды, влияющие на динамику интеллектуального капитала предприятий.

Мониторинг динамики развития интеллектуального капитала предприятия предусматривает реализацию шести этапов (рис. 1).

Целью мониторинга интеллектуального капитала является создание системы наблюдения за его динамикой, которая объединяет основные индикаторы, характеризующие интеллектуальный капитал и наиболее значимые факторы внутренней и внешней среды предприятия, влияющие на его ценность.

Стратегическими целями проведения мониторинга является обеспечение необходимой информации для эффективного управления интеллектуальным капиталом предприятия и повышение его стоимости в долгосрочном периоде.

К тактическим целям относится организация сбора информации о различных видах нематериальных активов предприятия, ее систематизация и прогнозирование динамики интеллектуального капитала.

Для достижения стратегических и тактических целей в системе мониторинга динамики развития интеллектуального капитала предприятия необходима реализация таких задач:

- оценка всех видов нематериальных активов предприятия;
- систематическое отслеживание динамики ключевых индикаторов, характеризующих нематериальные активы;
- формирование информационной базы;
- анализ тенденций в сфере управления интеллектуальным капиталом на микроуровне;
- прогнозирование динамики интеллектуального капитала;
- определение проблемных сфер в вопросах управления интеллектуальным капиталом на предприятии и разработка рекомендаций;
- подготовка отчетности для принятия управленческих решений.

Методы проведения мониторинга объединяют совокупность средств и приемов получения, обработки и анализа данных исследуемых предприятий. К ним относятся наблюдение, анализ документов, анкетный опрос, интервью, эксперимент, методы и модели оценки интеллектуального капитала предприятия.

Наличие эффективной системы мониторинга динамики развития интеллектуального капитала предприятия является важным условием возрастания стоимости нематериальных активов, их максимально эффективного использования и, соответственно роста стоимости предприятия в долгосрочном периоде, его устойчивого, сбалансированного развития.

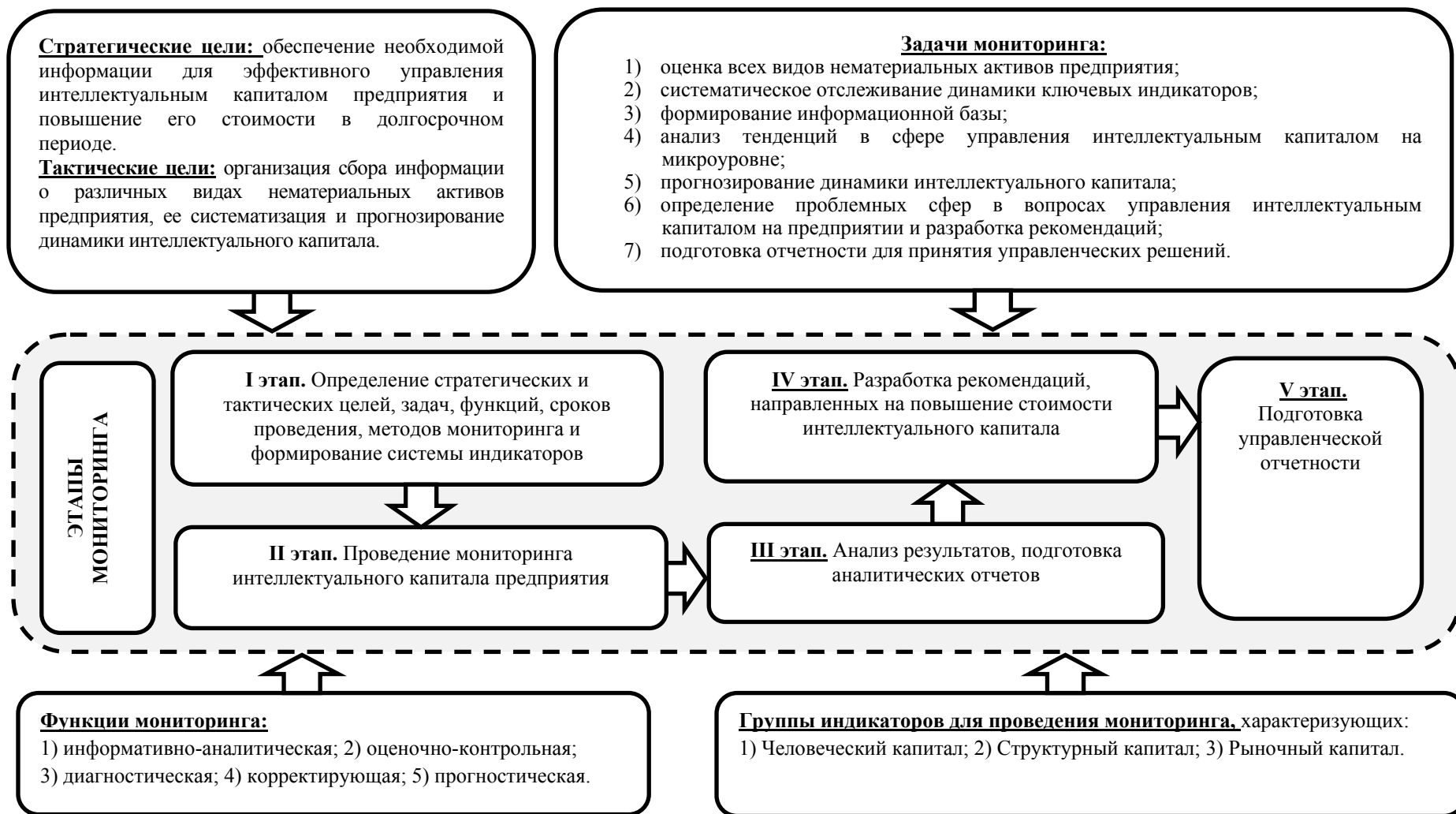

Рис. 1. Концептуальные основы проведения мониторинга динамики развития интеллектуального капитала предприятия

Примечание. Разработано автором.

Литература:

1. Edvinsson L. Intellectual Capital: The Proven Way to Establish Your Company's Real Value by Measuring Its Hidden Brain power / L. Edvinsson, M. Malone. – N. Y.: Harper Business, 1997. – 225 p.
2. Блинова Е.В. Цели, задачи и базовые процедуры мониторинга интеллектуальных ресурсов промышленного предприятия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uecs.ru/uecs-39-392012/item/1180-2012-03-29-05-57-03>
3. Грішнова О.А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку / О.А. Грішнова // Соціально-трудові відносини: теорія та практика: зб. наук. праць. - К. : КНЕУ, 2014. - № 1(7). - С. 34 - 42.
4. Грішнова О.А. Нагромадження людського, інтелектуального і соціального капіталу підприємства як основна форма його капіталізації / О.А. Грішнова // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2011. – № 1. – С. 10–13.

Загребя І.Л.

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів та планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

В Україні існує значний розрив між потенціалом економіки і можливостями її фінансування, що є свідченням недосконалого інвестиційного середовища в країні. Інвестиційне середовище треба досліджувати та аналізувати як на національному, так і на світовому рівнях, що дозволить прийняти правильні рішення щодо покращення інвестиційного клімату у державі.

Дослідження питань формування сприятливого інвестиційного середовища проводили різні науковці, серед яких В. Беседін, О. Музиченко, Т. Майорова, І. Сазонець, В. Федорова, Б. Райзберг, С. Тесля, Н. Савчук та ін. Як вважають фахівці, на сучасному етапі слід звернути увагу на формування та використання інвестиційного потенціалу держави, що пов'язано з гострою потребою поліпшення інвестиційного макросередовища та зумовлене об'єктивною необхідністю залучення поряд із внутрішніми інвестиціями іноземного капіталу.

Для нас важливим є аналіз сформованих тенденцій в залученні інвестицій як таких, що відображають стан інвестиційного середовища у світі та в Україні, а також оцінка окремих складових, що визначають інвестиційне середовище.

На сучасне інвестиційне середовище впливають такі важливі тенденції, як глобалізація, сек'юритизація, фінансовий інжиніринг.

Сучасні інвестори мають широкі можливості вибору варіантів вкладання коштів та не обмежені фінансовими активами, доступними на певних внутрішніх ринках. Зростання ефективності інформаційних технологій, послаблення регулюючих обмежень з боку держав сприяли в останні роки

процесу глобалізації – формуванню світового інвестиційного середовища та інтеграції національних ринків капіталу.

Інвестори можуть скористатися різними можливостями для здійснення іноземних інвестицій: придбати іноземні цінні папери за допомогою депозитарних розписок – цінних паперів, що продаються на внутрішньому ринку і є правами на іноземні акції; придбати іноземні цінні папери; купити акції взаємних фондів, які інвестують свої кошти в іноземні цінні папери; придбати похідні цінні папери, виплати за якими залежать від цін на іноземних фондових ринках.

Активно використовуються різноманітні ІТ-технологій на інвестиційних ринках, зокрема, на ринку цінних паперів. У період із 2005 по 2015 р. частка населення світу, що мала доступ до Інтернету, збільшилась утричі й уже перевищує 3 млрд. людей. За прогнозами, до 2017 р. 2,55 млрд. землян будуть використовувати глобальні соціальні мережі. У 2015 р. кількість користувачів смарт-фонів у світі досягла 1,9 млрд. осіб. Глобальні інвестиції в компанії з сектора фінансових технологій з 2008 по 2013 р. зросли більш ніж утричі і досягли майже \$3 млрд.

Вплив ІТ-технологій на інвестиційний ринок полягає у наступному:

- збільшення участі технологічних компаній, наприклад, таких, як Google і Facebook, в сегменті фінансових послуг, зокрема, через онлайнві платіжні системи та наявність у них потенціалу для участі в інших фінансових операціях, зокрема, в управлінні активами;

- набули широкого поширення фінансові програми для смартфонів. Наприклад, мобільний платіжний сервіс M-PESA надає послуги безфілійного банкінгу, тобто дає можливість користувачам виконувати найпоширеніші банківські операції, в тому числі й отримання мікрофінансування, без необхідності відвідувати офіс банку;

- зростання по всьому світу кількості платформ із краудфандингу або P2P кредитування (person-to-person lending), яке ґрунтується на позичанні грошей жодним чином не пов'язаними між собою особами або «рівноправними сторонами» - без залучення традиційного фінансового посередника (наприклад, банку). Позики надаються онлайн через вебсайти компаній-організаторів за допомогою різноманітних платформ кредитування та інструментів перевірки кредитоспроможності;

- поява та поширення роботів-консультантів автоматизованих фінансових програм, які на основі інформації про клієнта пропонують йому ідеальні інвестиції або портфель інвестицій, розрахований на основі алгоритму;

- поширення Blockchain - технології надійного розподіленого зберігання достовірних записів. В Blockchain можна зберігати дані про видані кредити, права на власність та будь-яку іншу фінансову чи нефінансову інформацію. Прогнозується, що Blockchain використовуватимуть у різних видах діяльності на фінансовому ринку, в тому числі в розрахунках і платіжних системах.

Сек'юритизація – створення на основі позик, об'єднаних у пули, стандартизованих цінних паперів, які вільно торгуються і забезпечені пулом. Пул – сукупність позик, які продаються одним пакетом. Власники цінних

паперів на базі пула отримують повну суму основного боргу і всі процентні платежі позичальників. Щодо світового ринку сек'юритизованих продуктів, то обсяги їх випуску відразу після кризи істотно знизилися, так само, як і якість сек'юритизованих активів. Якщо в 2006 - 2007 рр. обсяги випуску сек'юритизованих продуктів перевищували \$2,5 трлн. на рік, то з 2008 р. вони не перетинали позначку в \$1 трлн. За підсумками 2015 р. їх випуск склав лише близько \$0,77 трлн., при цьому більше 70% в цьому обсязі припало на регіон Північної і Південної Америки.

Закон України "Про іпотечні облигації" дозволяє проведення на території України сек'юритизацій шляхом випуску звичайних та структурованих іпотечних облигацій. Так, у ст.3 даного закону зазначається, що емітентом звичайних іпотечних облигацій є іпотечний кредитор, який несе відповідальність за виконання зобов'язань за такими іпотечними облигаціями іпотечним покриттям та всім іншим своїм майном. Емітентом структурованих іпотечних облигацій є спеціалізована іпотечна установа, яка несе відповідальність за виконання зобов'язань за такими іпотечними облигаціями лише іпотечним покриттям. В Україні створена Державна іпотечна установа, предметом діяльності якої є рефінансування банків-іпотечних кредиторів за умови дотримання ними стандартів іпотечного кредитування та за рахунок коштів, отриманих від розміщення цінних паперів. Сьогодні ДІУ має генеральну угоду про співпрацю із 69 банками. Розвиток сек'юритизації іпотечних активів за програмою ДІУ, що передбачає відбір до пулу активів, лише кваліфікованих за чітко встановленими критеріями іпотечних позик, сприяє появі на фінансовому ринку України надійних інструментів інвестування.

Фінансовий інжиніринг – процес створення і розробки цінних паперів із запрограмованими властивостями відповідно до потреб інвестора. Цінні папери розглядаються як сукупність потенційно ризикових грошових надходжень, які можна розділити і впорядкувати. Створення нових цінних паперів відбувається шляхом упаковки основних і похідних цінних паперів в один комбінований цінний папір або розподілу доходів від активів для створення цінних паперів різних класів.

В Україні у цивільному обороті можуть бути такі групи цінних паперів:

1) пайові цінні папери - цінні папери, які посвідчують участь їх власника у статутному капіталі, надають власнику право на участь в управлінні емітентом, отримання частини прибутку та частини майна у разі ліквідації емітента, - акції, інвестиційні сертифікати, сертифікати ФОН. акції корпоративного інвестиційного фонду;

2) боргові цінні папери - цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов'язання, - облигації підприємств, державні облигації України, облигації місцевих позик, казначейські зобов'язання України, ощадні (депозитні) сертифікати, векселі, облигації міжнародних фінансових організацій, облигації Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

3) іпотечні цінні папери - цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям (іпотечним пулом) та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів - іпотечні облігації, іпотечні сертифікати, заставні;

4) приватизаційні цінні папери - цінні папери, які посвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду;

5) похідні цінні папери - цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів;

6) товаророзпорядчі цінні папери - цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документах.

Наявність на інвестиційному ринку інструментів інвестування з різними характеристиками дозволяє здійснювати інвестиції із запрограмованим рівнем ризику.

Таким чином, інвестиційне середовище постійно розвивається і набуває нових ознак, які мають бути враховані під час формування в Україні сучасного інвестиційного ринку.

Замула І.В.

д.е.н., проф.,

завідувач кафедри бухгалтерського обліку та
аналізу за видами економічної діяльності

Житомирський державний технологічний університет
м. Житомир, Україна

ЭКОЛОГИЧЕСКИ ЧИСТАЯ ПРОДУКЦИЯ: СУЩНОСТЬ И МАРКЕТИНГОВЫЙ АНАЛИЗ

В рыночных условиях успешность товаропроизводителей определяется уровнем эффективности производства, который, в основном, зависит от степени удовлетворения потребностей общества с наименьшими затратами. На сегодня определяющей характеристикой, формирующей спрос на продукцию, является ее качество, в том числе с учетом экологической безопасности.

Современные товаропроизводители вынуждены работать в условиях ограниченности ресурсов, что спровоцировало научный поиск в области генной инженерии и стало причиной распространения генетически модифицированных организмов в том числе в продуктах питания. Наряду с этим возникла проблема загрязнения окружающей среды генетически модифицированными организмами и негативного их влияния на здоровье людей, актуализировало вопрос о необходимости перехода к положениям концепции устойчивого развития.

В условиях глобализации рынка проблема качества актуальна для всех стран и предприятий, ведь только продукция высокого качества может быть конкурентоспособной и рентабельной. На микроуровне она должна рассматриваться через призму оценки рентабельности экологически чистой продукции для предприятий, которые заинтересованы в продвижении такой продукции на рынок.

Исследованием вопросов экологизации производства, анализа рентабельности продукции, маркетинговых исследований занимались Л.С. Гринев, Ю.А. Дайновский, С.И. Дорогунцов, И.Д. Лазаришина, А.А. Мазараки, Л.И. Максимов, О.В. Олейник, Е.В. Ромат, К.М. Ситник, Г.Н. Тарасюк, М.А. Хвесик, Н.Г. Чумаченко, В.В. Шмиговский и др. Вопросы маркетинговых исследований в части анализа рентабельности экологически чистой продукции, произведенной с соблюдением положений концепции устойчивого развития, требуют дополнительного исследования.

Целью исследования является определение особенностей анализа влияния факторов первого и второго порядка на рентабельность экологически чистой продукции, произведенной с соблюдением положений концепции устойчивого развития как одного из этапов маркетинговых исследований.

Под экологически чистой продукцией понимается продукция, воспринимаемая потребителями как безопасная для здоровья человека и для окружающей среды. Производство экологически чистой продукции является практической реализацией положений концепции устойчивого развития и должно включать экономический рост, социальное развитие и защиту окружающей среды.

Сформулированное в отчете "Наше общее будущее"⁷ определение устойчивого развития (развитие, удовлетворяющее потребности настоящего, не ставя под угрозу способность будущих поколений удовлетворять собственные потребности) задекларировал необходимость поиска средств для дальнейшего прогрессивного развития человечества внутри самого общества и каждого отдельного человека, а не путем наращивания потребления природных ресурсов. Прогресс в производстве должен достигаться за счет повышения эффективности использования и экономии сырья, то есть пропагандировался не нулевой экономический прирост, а нулевой прирост потребления средств окружающей среды. Фактически речь шла не о прекращении экономического роста вообще, а о прекращении роста нерационального использования ресурсов окружающей среды. Это возможно осуществить за счет внедрения технологий, которые позволяют более эффективно использовать ресурсы или обеспечивают переход на использование неограниченных ресурсов (солнечный свет, энергия ветра и т.д.), что является лучшим вариантом, и таким образом получать экологически чистую продукцию.

С другой стороны, будет ли экологически чистая продукция, произведенная с соблюдением требований концепции устойчивого развития,

⁷ Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР) / Под ред. и с послесл. С.А. Евтеева, Р.А. Перелета; [пер. с англ.]. – М.: Прогрес, 1989. – 376 с.

конкурентоспособной на рынке? Позволит ли увеличенная (на расходы по обеспечению экологизации производства, адекватную стоимость природных ресурсов и т.п.) стоимость производства экологически чистой продукции получить желаемый уровень ее рентабельности?

Рентабельность отдельного вида продукции (P_n) определяется по формуле (1) и показывает сколько получено валовой прибыли (ВП) с 1 грн. понесенных затрат на производство и реализацию продукции (СВ).

$$P_n = \frac{ВП}{СВ}, \quad (1)$$

Применив прием расширения факторных систем (как дополнительные факторы взяты сумма экологических затрат (ВЕ) и чистый доход (ЧД)), была получена следующая совокупность факторов, оказывающих значительное влияние на рентабельность экологически чистой продукции:

$$P_n = \frac{ВП}{ЧД} \times \frac{ВЕ}{СВ} \times \frac{ЧД}{ВЕ}, \quad (2)$$

где $\frac{ВП}{ЧД}$ – валовая рентабельность продаж;

$\frac{ВЕ}{СВ}$ – доля экологических затрат в себестоимости продукции;

$\frac{ЧД}{ВЕ}$ – окупаемость экологических издержек за счет чистого дохода.

Для определения причинно-следственных завязей при изменении результативного показателя целесообразно использовать факторный анализ. Наиболее применяемыми способами определения влияния факторов на результативный показатель является способ определения взаимного влияния факторов и способ определения изолированного влияния факторов.

Способ определения взаимосвязанного влияния факторов позволяет определить изменение результативного показателя за счет изменения каждого из факторов. Одним из недостатков такого способа является нивелирование эффекта, который возникает при взаимодействии факторных показателей.

Указанный недостаток не присущ способу определения изолированного влияния факторов, который позволяет установить синергетический эффект от взаимодействия факторов, дает возможность оценивать влияние изменения каждого из факторов на результативный показатель и изменение при этом результата от взаимодействия факторов. При таких условиях возможно управление эффектом от взаимодействия факторов с целью оптимизации рентабельности экологически чистой продукции, как одного из факторов влияния на ее величину.

Углубляя исследования влияния факторов на рентабельность экологически чистой продукции, необходимо выделение факторов второго порядка, управлять которыми не менее важно при налаживании производства на принципах концепции устойчивого развития.

Считаем целесообразным определить круг факторов второго порядка для показателей непосредственно связанных с экологизацией производства. Таким

образом, факторами второго порядка для экологических расходов должны быть виды таких расходов, понесенных за анализируемый период, а для себестоимости экологически чистой продукции – статьи расходов, которые ее формируют. Для анализа влияния факторов второго порядка на рентабельность экологически чистой продукции целесообразно применить способ долевого участия.

Таким образом, рынок экологически чистой продукции в Украине находится на начальной стадии развития, но имеет потенциал к дальнейшему развитию, что стимулирует совершенствование теоретических, организационных и практических аспектов маркетинговых исследований в указанной сфере. Продвижение экологически чистой продукции на рынок и обеспечения при этом эффективности деятельности предприятия-производителя может быть достигнуто через управление факторами влияния на рентабельность экологически чистой продукции. Приведенные предложения позволят оценить эффект от взаимодействия факторов, влияние которого на результативный показатель может быть значительным, но также в определенной степени поддается управлению. Реализация указанных предложений позволит создать условия для обеспечения социальной и продовольственной безопасности общества и является одним из путей реализации положений концепции устойчивого развития.

Іваницька О.М.

д.держ.упр., проф.,

професор кафедри теорії та практики управління

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут»

м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні пошук резервів збільшення надходжень до бюджету та забезпечення сталого економічного зростання стало предметом концентрації зусиль теоретиків і практиків державного управління. Державні фінанси більшості країн світу в період кризи стають вразливими до зовнішніх і внутрішніх коливань кон'юнктури, ризиків, що значно збільшуються, а також недоліків фінансового управління. Водночас, саме під час криз напрацьовуються технології та інструменти, а також виробляються рішення, які можуть стати джерелом ідей удосконалення управління державними фінансами та його складовими. Один із напрямів забезпечення стабільності національної системи державних фінансів є підвищення рівня фінансової стабільності державних підприємств.

Напрями розвитку фінансових відносин в державному секторі економіки України були відображені у наукових працях таких відомих вчених, як М.Д.Білик, І.А.Бланк, С.С.Гасанов, В.М.Геєць, Т.І.Єфименко, В.П.Кудряшов, І.О.Луніна, В.М.Опарін, О.О.Терещенко, В.М.Федосов та ін. Водночас, складність теми, динаміка зміни зовнішнього та внутрішнього середовища обумовлюють необхідність проведення перманентних наукових досліджень з цієї проблематики.

Метою підготовки тез є окреслення загальних принципів забезпечення стабільності діяльності державних підприємств.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) проаналізувала численні практики функціонування державних підприємств і довела можливість їх конкурентоспроможності навіть на міжнародних ринках. Отже, передусім слід розробити підходи до ефективного регулювання діяльності державних корпорацій, що є нагальним завданням для українського уряду. В цих процесах науковці та практики мають враховувати міжнародні основоположні документи щодо публічного та корпоративного управління, які розроблені ОЕСР, Європейською Комісією та інших інституціями.

До принципів корпоративного управління для державних підприємств, визначених ОЕСР, належать такі: чітко визначені цілі функціонування, відмежування управлінських рішень від політичного впливу, прозорість [1].

Чітке визначення цілей (включаючи соціальні, виробничі, фінансові) для державних підприємств та їх керівного складу мають поєднуватись із регулярним оцінюванням ступеню реалізації таких цілей. Складність дотримання такого принципу полягає у наявності протиріч між досягненням народногосподарського ефекту та необхідністю забезпечення прибуткової роботи самого підприємства. Розв'язання дилеми лежить в площині побудови дерева цілей і встановлення чіткої пріоритетності завдань залежно від економічної та політичної ситуації, важливості досягнення саме суспільних цілей, можливості зміни системи управління і таким чином поліпшення фінансового стану корпорації.

Відмежування менеджменту державних підприємств від політичного впливу вимагає делегування ключових управлінських функцій належним чином сформованим радам директорів. До складу останніх мають входити досвідчені незалежні директори і професійні керівники, що призначені в результаті прозорої процедури відбору кандидатів.

Відкритий доступ до інформації про діяльність державних підприємств стимулює їх відповідальність, знижує ризик корупції, дозволяє оцінити обсяги вхідних та вихідних фінансових потоків.

Фахівці SIGMA виділили такі групи принципів управління підприємствами, у тому числі, державними: надійність і передбачуваність (юридична впевненість); відкритість і прозорість; відповідальність; ефективність і результативність [2].

Надійність фінансів держпідприємств передусім означає те, що існує чітка система визначення легальних джерел фінансування їх господарської діяльності, а також правила і процедури їх цільового використання.

Відкритість і прозорість дій у системі управління фінансами державних підприємств переслідує дві основні мети. З одного боку, дотримання цього принципу забезпечує захист суспільних інтересів, оскільки зменшуються ймовірність прийняття неправильних рішень та масштаби корупційних дій. З другого боку, відкритість та прозорість управління фінансами державних підприємств відіграють важливу роль для захисту індивідуальних прав, оскільки це передбачає адміністративний розгляд звернень зацікавлених осіб і вирішення суперечок, що виникли.

Відповідальність загалом означає, що державні підприємства мають обґрунтовувати та пояснювати свої дії державним органам влади, в підпорядкуванні яких вони перебувають. Причому, відповідальність для державного підприємства полягає в тому, що воно підконтрольне відповідному органу виконавчої влади. Дотримання принципу відповідальності також вимагає, щоб фінансова сторона діяльності державного підприємства була підвітна не лише органу контролю, а й громадськості. Власне, підвітність є забезпечуючим інструментом для досягнення ефективності, результативності, прогнозованості дій держпідприємств. Слідування цим принципам обумовлює також необхідність постійного співставлення витрат та результату із врахуванням можливого перебігу сценаріїв впливу середовища на діяльність державних підприємств.

Зазначимо, що низка країн відобразила у своєму законодавстві більш широке коло принципів. Зокрема, у Загальному праві щодо адміністративних процесів (the General Law on Administration Processes) Австрії зазначено 11 принципів, у тому числі тих, що стосуються впровадження концепції електронного уряду. До цих принципів належать: близькість до громадян; результативність та ефективність; довіра і безпека; прозорість; доступність; вигода; безпека даних; кооперація; можливість державної підтримки; сумісність; технологічний нейтралітет.

Загалом, політика на забезпечення та поліпшення фінансової стабільності ґрунтується на постійному моніторингу ринкової ситуації, ранньому діагностуванні та запобіганні прояву потенційних ризиків [3].

Отже, ефективність функціонування та забезпечення стабільності діяльності держпідприємств безпосередньо пов'язані з результативністю системи державного управління. Сьогодні, коли багато країн ЄС відчувають значні фіскальні обмеження, ефективність у процесах стабілізації державних фінансів є найбільш значимим завданням. Нещодавно були прийняті зміни до Конституцій низки країн, де ефективність державного управління була визначена як його основний принцип разом з більш класичними, зокрема, дотриманням законності, транспарентністю тощо. Прикладом можуть бути Конституції Іспанії, Австрії, Великобританії та ін.

Ключові цілі забезпечення фінансової стабільності включають ідентифікацію системних внутрішніх та зовнішніх загроз фінансової системи, оцінювання її спроможності протистояти шокам, ефективне управління ризиками. Кінцева мета цих заходів – мінімізація ймовірності виникнення криз та можливих втрат від їх розгортання.

Література:

1. OECD Guidelines on Corporate Governance of SOEs. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceofstate-ownedenterprises/34803211.pdf>.
2. European Principles for Public Administration // SIGMA Papers. – 1999. – No. 27. – OECD Publishing. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/5kml60zwd7h-en>.
3. Financial Stability Review, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebscohost.com/titleLists/bt-journals.pdf>

Іванченко В.О.

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ: ЇХ ФІНАНСУВАННЯ ТА КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сільське господарство України забезпечує більше 11% валової доданої вартості усіх галузей економіки, та забезпечує виробництво продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у фактичних цінах на рівні 370,8 млрд. грн.

Серед підприємств, що працюють у сільському господарстві 75% становлять фермерські господарства. Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства.

В середньому на одне фермерське господарство припадає 123 га. Порівняно з 2013р. середній розмір підприємства з урахуванням фермерських господарств та середній розмір підприємства без урахування фермерських господарств збільшилися на 19 га та на 126 га і становили 410 га та 1289 га відповідно.

Загальний обсяг виробництва валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010р.) склав 252,9 млрд. грн., у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 139,2 млрд. грн., господарствах населення – 113,7 млрд. грн. У загальному виробництві валової продукції фермерські господарства виробляють її близько 10%, та щорічно виробництво збільшується.

У галузевій структурі валової продукції сільського господарства провідне місце (70,2% від загального обсягу виробництва) традиційно належить продукції рослинництва.

У структурі продажу продукції за напрямками реалізації й надалі залишається значною частка продажу фермерськими господарствами іншим

господарюючим суб'єктам, яка складає 80,4% загального обсягу реалізованої продукції. У 2014р. господарства за цим напрямом реалізували 88,7% зернових культур, 91,6% олійних культур, 77,3% картоплі, 48,9% овочів, 68,8% худоби та птиці, 81,8% яєць, 67,3% вовни.

Середні ціни продажу сільськогосподарськими підприємствами аграрної продукції, що склалися у 2014р., зросли проти 2013р. на 24,3%, у т.ч. на продукцію рослинництва – на 29,2%, на продукцію тваринництва – на 19,1%. Зростання цін на продукцію рослинництва відбулося в першу чергу за рахунок збільшення (на 38,9%) цін на зернові культури, які в загальному обсязі реалізованої продукції рослинництва займають 50,4%, та цін на олійні культури (на 31,6%) при питомій вазі 37,3%. Крім того, подорожчали баштанні культури (на 92,2%), цукрові буряки (на 24,2%), плоди та ягоди (на 21,9%), картопля (на 17,1%), овочі (на 9,1%).

Зростання середніх цін реалізації продукції тваринництва у 2014р. відбулося за рахунок підвищення цін на худобу та птицю на 22,3%, яйця – на 19%, молоко та молочні продукти – на 6,7%, вовну – на 5,7%.

За попередніми підсумками господарської діяльності сільськогосподарських підприємств (крім малих) у 2014р. рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства та надання пов'язаних із ним послуг (без урахування бюджетних дотацій і доплат) у цілому склав 26,3% проти 11,4% у попередньому році. У фермерських господарствах рівень рентабельності також підвищився.

У звітному році було зафіксовано зростання рівня рентабельності виробництва більшості продукції рослинництва. Зокрема, прибутковість зернових і зернобобових культур збільшилася з 9,3% у 2013р. до 24,2% у 2014р., соняшника – з 35,7% до 40,2%.

Більшість фермерських господарств має невеликі розміри земельних ділянок, що, у свою чергу, зумовлює застосування специфічної сівозміни з найбільш рентабельних видів культур. Це за деяких умов спонукає господарство до залучення додаткового капіталу у вигляді державної підтримки фермерських господарств.

Одним із джерел забезпечення належного фінансування діяльності можуть виступати амортизаційні відрахування фермерських господарств. Але з переходом на європейську систему обліку амортизаційні відрахування відображають лише знос, старіння основних засобів. Відновлення зношених основних засобів в основному відбувається за рахунок інших джерел фінансування. Відповідно, законодавче забезпечення формування та експлуатації амортизаційних коштів як коштів амортизаційного фонду сприяло б збільшенню джерел забезпечення інвестиційної стратегії фермерського господарства.

Непостійними джерелами забезпечення фінансової підтримки є субсидії, субвенції, дотації, пряме фінансування фермерських господарств із державного бюджету. Такі види фінансування, як правило, бувають один раз на рік і видаються під конкретні цілі та задачі фермерського господарства. Для отримання цих коштів фермеру потрібно зібрати велику кількість

різноманітних документів, погодити їх у багатьох відомствах та установах, що потребує часу та зусиль. У більшості випадків штат фермерського господарства налічує одну особу – його засновника. Через те, що для оформлення пакету документів фермер відволікається від виробничого процесу, якість вирощеної ним сільськогосподарської продукції знижується. Крім того, державні кошти надходять по мірі наповнення державного бюджету, і, як правило, вони з'являються не у потрібний час, а набагато пізніше. Для покращення ситуації, що склалася, слід спростити механізм надання фермеру державних коштів, зокрема, скоротити кількість оформлюваних документів та термін отримання грошей.

Стосовно фінансової допомоги Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, досить складною є процедура одержання фінансової підтримки на безповоротній основі. Для участі у конкурсі на її одержання фермерському господарству доводиться подати до конкурсної комісії понад десяток довідок й інших паперів, а кількість копій документів, що підтверджують право власності або користування земельною ділянкою, може сягати кількох десятків. Прагнення підвищити фінансову дисципліну при використанні бюджетних коштів шляхом ускладнення порядку надання фінансової підтримки часом призводить до втрати інтересу фермерських господарств до такої допомоги. Відповідно, запорукою ефективності державної підтримки фермерських господарств в Україні є не лише збільшення розмірів бюджетного фінансування, а й забезпечення чіткого і зрозумілого порядку використання таких коштів.

Іншим фактором, який стримує стратегічний розвиток фермерського господарства, є недостатньо розвинений фінансовий ринок України. Він має бути загальним для сільськогосподарських підприємств усіх форм господарювання. Сезонність сільськогосподарського виробництва потребує певного обсягу короткострокових кредитів на задоволення операційних потреб, тим паче, що фермерські господарства в більшості випадків використовують короткострокові кредити. Довгострокові кредити надаються під велику суму застави, яка б покрила кредит та відсотки банку. Такі застави наявні лише у великих фермерських господарств.

Отже, сучасний стан розвитку фермерських господарств, їх фінансування та кредитування, характеризується помірною активністю. Їх діяльність за рахунок усіх джерел фінансування спрямована в першу чергу в основний капітал на оновлення технічних засобів, а також в оборотний – приріст матеріальних ресурсів. Темпи нагромадження капіталу в фермерських господарствах низькі. Основними джерелами їх розвитку є власні кошти. Підтримка через відповідний державний фонд незначна і становить у досліджуваних господарствах близько 20 грн/га сільськогосподарських угідь.

Калита П.Я.

к.т.н., академік Української академії наук
Президент Української асоціації якості
Президент Клубу лідерів якості країн Центральної та Східної Європи
голова Міжнародної конкурсної комісії Нагороди
за якість країн Центральної та Східної Європи,
член Ради Європейської організації якості (ЕОQ)
м. Київ, Україна

Совершенствоваться необязательно.
Выживание – дело добровольное.
Эдвард Деминг

БИЗНЕСУ В ДЕЛОВОМ СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НЕОБХОДИМО СОДЕЙСТВИЕ СО СТОРОНЫ ПРАВИТЕЛЬСТВА

Уже долгое время, осмысленно или по недопониманию, в наше сознание внедряют утверждение, что введение в Украине только технических регламентов, соответствующих европейским директивам, и государственных стандартов, гармонизированных с европейскими нормами, позволит отечественным компаниям стать такими же конкурентоспособными, как и компании Европейского Союза. Особенно, если это еще «приправит» дерегуляцией.

Безусловно, регламенты, стандарты и дерегуляция важны и необходимы. Но их явно недостаточно, чтобы большинство украинских предприятий стали реально конкурентоспособными на рынках ЕС.

В нашей стране деловые круги дезориентированы в части особенностей обеспечения конкурентоспособности в условиях глобализации и насыщенных рынков. Чтобы принимать адекватные решения, нужно понимать, что продвинутые европейские компании достигли достаточно высокого уровня развития и продолжают совершенствоваться в соответствии с фундаментальными концепциями, сформулированными на основе исследования успешных организаций Европейским фондом менеджмента качества (EFQM - «законодатель моды» по совершенным организациям на континенте). Указанные концепции базируются на таких принципах: лидерство через видение, вдохновение и честность; адаптивное управление; добавление ценности для потребителей; достижение успеха через таланты людей; использование творчества и инноваций; построение устойчивого будущего; развитие организационных способностей; устойчивое достижение выдающихся результатов. По своей сути концепции являются критериями деловой культуры современного европейского бизнеса и подкреплены наборами хороших деловых практик.

В то же время, для деловой культуры украинской экономики, которая более 70 лет формировалась в условиях тотального дефицита, до сих пор характерны: низкое качество продукции при ее высокой себестоимости, низкая

производительность труда, экологическая небрежность, необязательность в деловых отношениях и т.п. После перехода Украины в глобальную насыщенную экономику, вопросы ее делового совершенства, а соответственно и менеджмента, необходимого для конкурентной борьбы, остались без внимания. Более того, в процессе бескомпромиссной борьбы за перераспределение ресурсов потеряны многие накопленные ранее знания и рецепты, используемые в деловой сфере. В результате, по экспертным оценкам, основная масса украинских предприятий по отношению к лидерам мирового бизнеса имеет производительность ниже до 10 раз, дефектность - выше до 1000 раз и в разы выше себестоимость продукции. А в отношении уровня делового совершенства (в соответствии с 1000-балльной шкалой, принятой в мире), отечественные показатели в разы отстают от европейских компаний. В большой степени этим определяется и критически низкий уровень валового внутреннего продукта и национального дохода на душу населения, низкий уровень жизни наших граждан.

Быстрая смена рынка на существенно более «продвинутый», европейский, требует от Украины кардинальных мер, направленных на приближение своей деловой культуры к той, которая свойственна странам ЕС, чтобы в глобальном мире не превратиться в придаток развитых стран.

Руководители всех уровней управления должны хорошо представлять, что реально происходит в современной экономике, в частности учитывать такие тенденции:

1. Технические регламенты важны, но не имеют отношения к конкурентоспособности, как это утверждается в официальных нормативных документах. Они предназначены для обеспечения безопасности продукции. Соответствие регламентам на уровне европейских директив – это не гарантия продаж, а только пропуск на европейские рынки. Покупают не безопасность, а потребительские свойства.

2. Стандарты заслуживают уважения, но стандарт не идеал, а компромисс между сильными и слабыми сторонами. Это минимальная норма, приемлемая для рынка. Соответствие стандартам не гарантирует долговременную конкурентоспособность на насыщенных рынках, где конкурентная борьба ведется не столько на уровне стандартов, сколько выше их норм.

3. Власть лишь выставляет планки требований, но преодолевать эти планки (а также планки, устанавливаемые потребителями) должны исключительно сами предприятия с помощью своего делового совершенства.

4. Качество продукции имеет исключительное значение для потребителей, однако только качества недостаточно для конкурентоспособности предприятия. Необходимо учитывать такие важные параметры, как себестоимость продукции, производительность труда, экологическая безопасность и т.п.

5. В развитых странах основное внимание уделяют не продукции, а организациям, создающим продукцию с помощью меньших затрат и более эффективнее. Ведь совершенное предприятие априори проявляет заботу обо всех заинтересованных сторонах, в том числе и потребителях. Поэтому особое

внимание здесь уделяют совершенству применяемых предприятиями систем менеджмента.

6. Иметь систему менеджмента качества, отвечающую ИСО 9001, весьма актуально, но наличие такой системы не гарантирует конкурентоспособность - нужно эффективно управлять всей компанией, чтобы обеспечить приемлемый уровень и других параметров, таких как себестоимость, производительность и т.п..

7. Соответствие системы менеджмента стандартам содействует повышению эффективности управления, однако для конкуренции на европейских рынках этого может оказаться недостаточно. Системы менеджмента ведущих европейских компаний значительно более продвинуты, чем это предусмотрено стандартами.

8. Нужно хорошо разбираться в процессах создания и совершенствования систем менеджмента, так как в результате неадекватного понимания этих процессов, в Украине их зачастую сводят к банальной имитации.

9. Необходимость дерегуляции бизнеса не вызывает сомнения, но нужно понимать, что дерегуляция позволит поднять конкурентоспособность предприятий не выше уровня, обеспеченного их реальным совершенством, и т.д.

В Украине имеется опыт организации совершенствования предприятий на основе современных европейских подходов и лучших деловых практик. Есть полномочия от EFQM на оценивание компаний и подтверждение их уровней совершенства, вплоть до выдачи сертификатов EFQM «Признанное совершенство». Подготовлены европейские эксперты. Отработаны технологии совершенствования предприятий и их оценивания. Есть и вполне продвинутые отечественные компании, достойные, чтобы быть образцами для подражания. Уже 50 из них получили сертификаты EFQM «Признанное совершенство»; 29 – стали призерами Международного турнира по качеству стран центральной и восточной Европы, в том числе 12 – победителями этого Турнира; 2 компании добились почетного статуса финалиста Европейской награды качества (до 2008 года единственные в СНГ).

Можно утверждать, что в Украине есть все предпосылки для развертывания ширококомасштабного национального движения за деловое совершенство. Об этом свидетельствует и тот факт, что в декабре 2014 г. Президент ЕС г-н Ван Ромпей, вручая награды руководителям двух украинских предприятий - победителей Турнира по качеству стран центральной и восточной Европы (проводится на основе модели EFQM), назвал эти предприятия образцами для подражания на всей территории центральной и восточной Европы.

Однако, к сожалению, эти вопросы не решаются комплексно. Отсутствует понимание того, что содействие отечественным предприятиям в совершенствовании со стороны законодательных органов и органов государственного управления – это их прямая обязанность на современном этапе. А от высокопоставленных чиновников до сих пор можно услышать: «Конкуренция сама урегулирует рынок. Государство должно только разрегулировать бизнес, а остальное – это проблемы самих предпринимателей.

Кто сильнее, тот и выживет». Такая философия может быть результативной только при стремлении создать благоприятные условия для тотального завоевания украинского рынка более сильными зарубежными компаниями. Еще одно утверждение звучит так: «Совершенствование на основе европейских подходов нужно только компаниям, экспортирующим свою продукцию. Для тех, кто ориентирован на внутренний рынок – это не важно». Но наш внутренний рынок давно уже потерял свою изолированность. В современном глобальном бизнесе не существует границ. Любая зарубежная компания может торговать, а значит, и конкурировать на внутреннем рынке Украины. Следовательно, кто неконкурентоспособен на европейском рынке, тот неконкурентоспособен и на рынке украинском.

К сожалению, в Украине, заиклившись на продукции, регламентах и стандартах, так и не разглядели особенностей деловой культуры развитых стран, не осознали фундаментальной роли комплекса проблем делового совершенства организаций и их систем менеджмента, от которых непосредственно зависит конкурентоспособность, как самих организаций, так и национальной экономики в целом. В результате подавляющее большинство отечественных организаций до сих пор имеет несовершенные системы менеджмента, а если говорить образно - «слабые мозги». А правительство вынуждено выпрашивать деньги за рубежом, не задумываясь о том, кто и каким образом будет их возвращать.

И сегодня, когда Украина все больше втягивается в открытое глобальное экономическое пространство, когда она ориентирована на интеграцию в ЕС, украинское правительство обязано сделать все возможное, чтобы отечественные предприятия целенаправленно и активно совершенствовались в соответствии с европейскими подходами и лучшими деловыми практиками с целью сокращения разрыва между деловыми культурами Украины и стран ЕС.

Каленюк І.С.

д.е.н., проф.,

Інститут демографії та соціальних досліджень

імені М.В. Птухи НАН України

м. Київ, Україна

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

В сучасному складному глобальному та інформаційно насиченому середовищі країни світу знаходяться в пошуку нових моделей управління освітою, нових гнучких систем фінансування та форм ефективної організації освітньої діяльності. Світовий досвід функціонування освітніх систем в багатьох країнах свідчить про відхід від централізованого управління та організації системи освіти і професійної підготовки.

Поширення процесів децентралізації передбачає посилення незалежності установ та секторів, підвищення гнучкості механізмів функціонування та адаптації навчальних закладів до змін середовища. Водночас, відхід від методів жорсткого адміністрування не означає послаблення регулюючої ролі держави, її міцність має проявлятися в гарантуванні високої якості освіти, що може бути забезпечене тільки високими освітніми стандартами. Орієнтація на більшу самостійність суб'єктів освітньої діяльності змінює і підходи до політики їх фінансування.

Практика державного фінансування освіти не залишається сталою і незмінною, постійно змінювані внутрішні та зовнішні умови функціонування галузі диктують необхідність вдосконалення всього фінансового механізму: податкової бази, нормативного визначення обсягів фінансування, системи міжбюджетних відносин. Нагальною є потреба формування прозорого, цільового, стимулюючого характеру фінансування бюджетних сфер і освіти у тому числі, з посиленням елементів відповідальності та зменшенням впливу суб'єктивних чинників (ручного керівництва) на процес прийняття фінансових рішень в системі освіти.

Фінансування закладів освіти може здійснюватися на основі *кошторисного, нормативного та програмно-цільового методів*. Кошторисне фінансування здійснюється за допомогою складання кошторису на основі розрахунку встановлених груп витрат. При кошторисному фінансуванні діють основні, базові нормативи (співвідношення кількості викладачів до контингенту студентів). Причому обсяги кошторисного фінансування залежать від рівня минулого року.

Нормативне фінансування передбачає більш системне врахування різноманітних нормативів при визначенні обсягів фінансування навчальних закладів. Всі нормативи поділяються на 2 групи: 1) законодавчо закріплені норми окремих параметрів функціонування закладів (співвідношення викладачів і студентів для різних профілів ВНЗ та рівнів підготовки); 2) нормативи окремих категорій витрат (на придбання обладнання, меблів, автомобілів, комп'ютерів тощо). Фінансування у даному випадку має здійснюватися щорічно за нормативами, але фактично все-таки цифри минулого року завжди залишаються орієнтирами для фінансуючих органів.

Основною проблемою побудови ефективної системи нормативного фінансування виступає опрацювання критеріїв диференціювання фінансування залежно від *профілю, місцезнаходження, матеріально-технічної бази, результатів діяльності навчального закладу*.

За профілем діяльності - навчальні заклади реалізують освітні програми, які можуть значною мірою розрізнятися за обсягами витрат. Перш за все, програми можуть бути загальноосвітні та професійні, кожна з яких має свою специфіку та, відповідно, різну структуру затрат. У складі професійних програм технічні, медичні спеціальності коштують набагато більше з огляду на необхідність здійснення значних витрат на обладнання.

Цікавим є досвід Великої Британії щодо врахування вказаних відмінностей закладів. Тут розрахунок обсягів фінансового забезпечення

поточної діяльності здійснюється спеціальною Радою з фінансування вищих навчальних закладів Англії (HEFCE) на основі виділення 4 груп спеціальностей: медичні та ветеринарні спеціальності; точні та природничі науки, технологічні та інженерні спеціальності; спеціальності, що потребують наявності лабораторного обладнання; спеціальності, які не потребують лабораторного обладнання. Для кожної групи розраховується стандартний або базовий обсяг фінансового забезпечення кожного ВНЗ (на основі чисельності студентів очної форми, спеціальностей, категорій студентів, специфіки закладу). Стандартний обсяг фінансового забезпечення ВНЗ є розрахунковою величиною, яка коригується залежно від фактичного обсягу отриманих коштів закладом. [1]

Різні ВНЗ мають суттєві відмінності в наявній *матеріально-технічній базі*. Зрозуміло, що університети можуть мати приміщення, які суттєво розрізняються за своїм технічним станом і потребують різних коштів. Адже старі будівлі потребують капітального ремонту (дахів, приміщень), відновлення на основі енергозощаджуючих та безпечних технологій (заміна вікон, фасадне утеплення, електропроводки та ін.). Університети в різних країнах мають і різні можливості для здійснення іншої діяльності, що приносить їм додаткові доходи (оренда, комерціалізація результатів НДДКР, виробнича діяльність, підсобне господарство, надання різноманітних послуг тощо).

За результатами діяльності – обчислення обсягів фінансування навчальних закладів на основі врахування результатів їх діяльності актуалізує декілька питань. По-перше, визначення тих результатів, які можуть стати індикаторами для фінансування. По-друге, опрацювання механізмів розподілу фінансових ресурсів. Врахування результатів діяльності як основи для фінансування безперечно означає ускладнення самої процедури виділення фінансових коштів. Тому не менш складним питанням є і впровадження у практику бюджетування принципів врахування результатів освітньої чи господарської діяльності навчальних закладів.

Визначення результатів освітньої діяльності та показників, що їх характеризують є непростим питанням з огляду на багатовекторну роль освіти у розвитку суспільства, вони можуть бути дуже різнобічними. Перш за все, результати можуть бути внутрішніми та зовнішніми.

Якщо ми повернемося до поняття державної послуги, то визначення результату може мати декілька значень залежно від того, на якому етапі він фіксується. Чисельність осіб, що навчаються в закладі на даний момент – це проміжний результат. Чисельність випускників, які успішно завершили навчання та отримали відповідні документи про освіту – це наступний результат. Скільки випускників працевлаштовані за фахом, скільки є безробітними – це також наступний важливий результат. І кінцевий результат або ефект – той внесок у зростання ВВП та розвиток економіки, який вносять своєю працею кваліфіковані працівники, випускники даного закладу.

З усіх наведених прикладів результатів освітньої діяльності можливими для врахування при визначенні обсягів фінансування навчальних закладів уявляються лише такі внутрішні показники освітньої галузі як чисельність

студентів (в різних варіаціях: на початок навчального року, середньорічна тощо) та чисельність випускників (в абсолютному вимірі, у відсотках до чисельності вступників тощо).

Врахування всіх наступних (які по суті є зовнішніми результатами функціонування освітньої галузі) в якості результативних показників для фінансування навчального закладу представляє неабияку складність. Не завжди доречним є визначення в якості основи для обсягів фінансування тих цілей, які залежать ще й від умов політичного і економічного середовища (наприклад, працевлаштування випускників і зменшення безробіття), а не тільки від закладу та його безпосередніх зусиль у цьому напрямі.

У сфері загальної середньої освіти це завдання вирішити простіше. Є основна мета – забезпечити загальне охоплення дітей відповідного віку загальною середньою освітою. Виходячи з неї чітко сформульований і бажаний результат – всі діти віком 6 – 17 років мають навчатися в загальноосвітніх закладах. Тим не менше і тут існує потреба удосконалення механізму фінансування з метою підвищення його результативності.

Мета впровадження моделі подушового фінансування – не забезпечення всіх потреб витрат на одного учня, а ефективний розподіл бюджету (в розрахунку на 1-го учня) на базі прозорої формули. Водночас, як підтверджують фахівці, досвід реалізації цієї моделі в Росії довів, що вона буде ефективною тільки в єдиному блоці з іншими інструментами – оптимізацією мережі, формуванням фінансово-економічної самостійності отримувачів бюджетних коштів, підвищенням менеджерської та фінансово-економічної кваліфікації керівних кадрів системи освіти [2]. До речі, в системі загальної середньої освіти існує можливість врахування деяких зовнішніх, кінцевих результатів, а саме: відсоток випускників, що вступили до вищих навчальних закладів.

Світовий досвід фінансування вищих навчальних закладів за результатами діяльності є надзвичайно різноманітним і цікавим для вивчення. Так, в Сполучених Штатах практика фінансування за результатами діяльності дуже різноманітна, у кожному штаті застосовуються різні формули результативного фінансування, які до того ж, постійно удосконалюються. Практично кожний штат застосовує свої формули результативного фінансування, але загальною тенденцією є ускладнення і введення стимулюючих механізмів виділення фінансових ресурсів, в основі чого виступають показники успішності.

Наприклад, у штаті Мен починаючи з 2014 року базове фінансування закладу зростає від 5% до 30% в рік на основі успішності. Для цього базовими є наступні показники: кількість присуджених дипломів (додаткові бали за випускників коледжів, дорослих старше 30 років, отримувачів соц. стипендій); кількість випускників за природничими, технічними, математичними, інженерними спеціальностями (STEM), охороні здоров'я та ін. пріоритетних галузях; кількість дослідницьких грантів та інших контрактів за рік; обсяги дослідницьких грантів та інших контрактів за рік; кількість присуджених

дипломів на 100 тис. дол. доходів від плати за навчання, державних асигнувань та інших доходів.

В Массачусетсі 2-річні коледжі отримують фінансування таким чином: базове фінансування на основі чисельності студентів та додаткове фінансування за такою формулою - 50% розглядаються як базове фінансування на основі завершених семестрових кредитних годин та інші 50% - на основі показників успішності. До таких показників віднесено: отримані сертифікати про завершене навчання; соціальні трансферти; завершені 30 кредитів; повністю завершені математичні та англійські курси; отримані дипломи і сертифікати на 100 студентів приведеного контингенту; отримані дипломи і сертифікати, присуджені студентам, що отримували соц. стипендії або у важливих галузях.

В Арізоні з 2013 року всі університети отримали додатково 5 млн. дол. на основі формули успішності. Починаючи з 2016 року все фінансування буде здійснюватися на основі нової формули успішності, що включає: кількість присуджених дипломів (65% бонус за кожний диплом); завершені студентами 24-годинні кредити; надходження від зовнішніх наукових досліджень та наданих послуг.

У Флориді у січні 2014 року Керуючий орган прийняв нову формулу фінансування на основі успішності. Кожний заклад отримує вагу від 1 до 5 залежно від успішності за 10 показниками. Для отримання базового фінансування заклади мають заробити не менше 25 балів. Якщо заклади набрали 26 і більше балів, вони отримують додаткове фінансування. Будь-який заклад, що не набрав 25 балів та три найнижчі заклади не отримують додаткового фінансування та поступово їх фінансування буде скорочуватися на 1% в рік. До показників успішності віднесено: відсоток бакалаврів, працевлаштованих чи/або продовжуючи свою освіту протягом року після закінчення; медіанна середня заробітна плата випускників, що працюють у Флориді протягом року після закінчення; середні витрати на 1 випускника; норма випуску за 6 років; академічна норма прогресу; кількість випущених бакалаврів стратегічних напрямів; університетська норма доступу (% випускників, що отримали соціальні стипендії); кількість присуджених дипломів за стратегічними напрямками.

Врахування результатів можливе також при *програмно-цільовому методі* бюджетного планування, який забезпечує прямий взаємозв'язок між розподілом бюджетних ресурсів і фактичними чи планованими результатами їх використання згідно з встановленими пріоритетами державної політики. Програмно-цільовий метод управління і фінансування дозволяє поєднати просторові та часові параметри в досягненні певних цілей, системно пов'язати за ресурсами, виконавцями та термінами всі види діяльності по досягненню визначених цілей.

Література:

1. Гаджиев Н.Г., Ахмедова Х.Г., Чугуева Д.Г. Моделирование как способ совершенствования системы управления финансово-экономической деятельностью вуза // Экономика образования. – 2013. - №2. – С. 21-31.

2. М.М.Мусарский, Нормативное финансирование основа развития финансово-экономической самостоятельности образовательного учреждения // Режим доступа: http://www.mos-cons.ru/file.php/1/2009/conf_2009/musarskii/musarskii.htm

Кернасук Ю.В.

к.е.н., старший науковий співробітник лабораторії маркетингу,
економічного аналізу та захисту інтелектуальної власності
Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція
Національної академії аграрних наук України
м. Кіровоград, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Останніми роками в Україні та за її межами в різних сферах діяльності значного поширення набувають інформаційні технології інтелектуального аналізу даних – Data Mining. Їх використання відкриває значні перспективи, зокрема, і в галузі аграрної економіки, де в складній сукупності відносин взаємодіють як економічні, так і природно-кліматичні фактори детермінованого та стохастичного характеру впливу.

Для вітчизняного сільського господарства актуальною проблемою залишається забезпечення конкурентоспроможності виробництва продукції і сталої динаміки його економічного росту, що потребує удосконалення механізму державної аграрної політики. Одним з перспективних напрямків дослідження означеної проблеми є використання системного аналізу для оцінки тенденцій і закономірностей розвитку галузі та прогнозування її показників на основі методів Data Mining.

Інформаційні технології інтелектуального аналізу даних включають різноманітні методи і інструменти їх реалізації, серед яких певний інтерес для даного дослідження представляють штучні нейронні мережі.

Проблеми теоретико-методологічного і практичного застосування інтелектуальних інформаційних технологій на основі штучних нейронних мереж розглядаються в працях як зарубіжних так і вітчизняних авторів. Зокрема ці питання широко висвітлюються в наукових роботах Т. Кохонена [1], А.В. Барского [2], А.В. Матвійчука [3], Пугачова М. І. [4] та інших.

Водночас, ще не достатньо уваги приділяється окремим методологічним і практичним аспектам застосування штучних нейронних мереж в аграрному секторі економіки, передусім, в частині теоретичного обґрунтування розробки адаптивних моделей розвитку і економічного зростання сільськогосподарського виробництва та прогнозування основних його параметрів.

Метою дослідження є науково-методичне обґрунтування можливостей побудови моделей розвитку сільськогосподарського виробництва в степовій зоні України і прогнозування економічних показників галузі на основі застосування штучних нейронних мереж.

Розвиток сільськогосподарського виробництва в загальному розумінні слід розглядати з точки зору формування складної динамічної системи соціально-економічних відносин, що повинні забезпечувати зростання основних його показників. Водночас, на означену систему впливають безліч прямих і зворотних зв'язків, пов'язаних з макро-і мікроекономічними процесами в умовах ринкового середовища, а також чинниками технологічного, демографічного, еколого-кліматичного та іншого характеру.

Серед найбільш відомих концепцій розвитку, що пояснюють економічний ріст, виділяють два досить поширених напрямки – класичну модель Р. Солоу [5] і сучасний підхід теорії ендогенного зростання, що пов'язують з науковими роботами П. Ромера [6] та інших вчених.

Модель економічного росту Р. Солоу дає змогу дослідити основні фактори виробництва – працю, капітал, технологічні зміни, що впливають на динаміку обсягу виробництва безпосередньо за умов, коли система перебуває у рівноважному сталому стані.

Теорія ендогенного зростання пов'язує цей процес з усіма можливими якісними й кількісними факторами: ресурсними, інституційними, а також враховує інвестиції в людський капітал, наукові дослідження, тощо.

Узагальнення теоретичних аспектів досліджуваної проблеми на прикладі галузі сільськогосподарського виробництва доводить необхідність системного дослідження впливу як екзогенних, так і ендогенних факторів. Це потребує застосування принципово нових методичних підходів до аналізу і оцінки проблеми економічного зростання в сільському господарстві, що можливо забезпечити лише на основі побудови адаптивних моделей розвитку галузі.

Враховуючи високу залежність сільського господарства від погодних, кліматичних і інших природних чинників впливу, а також економічної кон'юнктури ринку та рівня забезпеченості факторами виробництва певний науковий інтерес представляє застосування штучних нейронних мереж.

Штучні нейронні мережі є математичною моделлю з відповідною їх програмною реалізацією за допомогою розроблених спеціальних комп'ютерних алгоритмів, що функціонують за принципом аналогічних біологічних структур живого організму. У певному розумінні штучні нейронні мережі є розвинутою обчислювальною системою, яка складається з багатьох паралельно функціонуючих простих процесорів і зв'язків.

Варто зазначити, що штучні нейронні мережі за умов певних спрощень і допущень демонструють можливості, які властиві людському мозку. Це, передусім, навчання на основі досвіду, узагальнення, добування істотних даних з надлишкової і різноманітної інформації.

Адаптивні можливості нейронних мереж полягають в тому, що останні здатні змінювати своє поведіння залежно від стану навколишнього середовища. Тобто, після відповідного аналізу отриманих вхідних сигналів відбувається процедура самонастроювання й навчання.

Саме ці аспекти мають першочергове значення при розробці адаптивної моделі прогнозування розвитку сільськогосподарського виробництва на основі штучних нейронних мереж.

Об'єктом наших досліджень є організаційно-економічні процеси забезпечення стійкого ефективного сільськогосподарського виробництва в зоні Степу, направлені на підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції і її прибутковості для покращення добробуту і розвитку сільських територій.

У степовій зоні сконцентровано значний ресурсний потенціал для формування високотехнологічного аграрного сектору, здатного здійснювати суттєвий внесок у забезпечення продовольчої безпеки країни, розширення сировинної бази для харчової промисловості, посилення експортних позицій в світі. Проте, для сучасного сільського господарства характерне недотримання науково обґрунтованої системи сівозмін і нераціональне землекористування, що призводить до мінливості урожайності та неповного використання потенціалу нарощування валового виробництва продукції. Виникла необхідність обґрунтування концептуально нових науково-методичних підходів до його організації і управління на засадах дотримання збалансованого розвитку як рослинництва, так і тваринництва, прогнозування при різному рівні ресурсного забезпечення і моделях агрокліматичних умов виробництва.

При розробці моделей розвитку і прогнозування сільськогосподарського виробництва в степовій зоні із застосування штучних нейронних мереж важливе значення має їх навчання на основі набору прикладів: вхідний стан – вихідний стан за допомогою алгоритму зворотного розповсюдження.

Архітектура побудови моделі передбачає наявність декількох входів і виходу. Вхідними параметрами є динамічний ряд основних соціально-економічних показників, які характеризують розвиток сільськогосподарського виробництва в степовій зоні – кількість найманих працівників, нормативна вартість земельних ресурсів, виробничі витрати, капітальні і прямі іноземні інвестиції, частка господарств населення в структурі виробництва валової продукції сільського господарства, частка продукції тваринництва. Вихідним параметром багатосарової штучної нейронної мережі є вартість виробництва валової продукції сільського господарства.

Отже, дані результати досліджень підтверджують можливість практичного використання штучних нейронних мереж, як одного з найбільш перспективних напрямків інтелектуальних інформаційних технологій, для системного аналізу і прогнозування розвитку сільськогосподарського виробництва на основі побудови динамічної моделі.

Література:

1. Кохонен Т. Самоорганізующиеся карты / Т. Кохонен; пер. з англ. – М. : БИНОМ, Лаборатория знаний, 2008. – 655 с.
2. Барский А. В. Нейронные сети: распознавание, управление, принятие решений / А. В. Барский. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 176 с
3. Матвійчук А. В. Штучний інтелект в економіці: нейронні мережі, нечітка логіка: моног. / А. В. Матвійчук. – К.: КНЕУ, 2011. – 439 с.
4. Пугачов М. І Прогноз динаміки внутрішнього валового продукту України за допомогою нейронних мереж / М. І. Пугачов, О. М. Грибинюк, А. О. Мельник // Економіка АПК. – 2015. – № 4 – С. 82–87.
5. Солоу Р. Перспективы теории роста / Р. Солоу // Мировая экономика и международные отношения. – 1996. – № 8. – С. 69–77.

6. Romer P. M. Increasing Return and Long-Run Growth / Paul M. Romer // The Journal of Political economy. – 1986 (Oct.). – Vol. 94, No. 5. – P. 1002-1037.

Кіндрацька Л.М.

д.е.н., проф.,
завідувач кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ЩО ФОРМУЄ ОСНОВУ АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Відповідей на поставлене запитання у наукових публікаціях можливо віднайти багато. Керуючись знаменитим висловлюванням Маркса “усе піддавай сумніву”, спробую висловити власне бачення пошуку обґрунтованої основи процесу здійснення аудиту. Певна річ, неможливо у цьому сенсі відкладати думку багатьох науковців стосовно комплексного характеру інформації, що підпадає під аудиторські процедури. Загалом, це означає, що основу аудиту складає інформація, яка підпадаючи під аудиторські процедури, певною мірою видозмінюється, втім її зміст залишається незмінним, отримується тільки інша форма її інтерпретації – аудиторська.

У цьому сенсі інформація отримує чіткі характеристики цінного інформаційного ресурсу, наявність якого стає обов'язковою умовою ведення будь-якого бізнесу. Загалом цінність можна визначати по-різному. Втім важливо не упустити її трактування з позиції вартісної категорії. Тут маю на увазі вартість і, водночас, споживчу вартість інформації. Якщо цінність вважати вартісним вимірником, то необхідне відповідне підтвердження інформації на предмет достовірності, повноти відображення всього масиву інформації стосовно здійснених фактів господарської діяльності. Як видно, цінність інформації через її вартість у грошовому виразі визначити вкрай важко. Отож, маємо дещо по-іншому підходити до цього питання. Саме тут слід вести мову про споживчу вартість інформації. В жодному разі, працівники, які формують масив інформації за фактами господарської діяльності не ставлять собі за мету задовольнити запити аудиторів. Мова йде про тих користувачів, яким інформація потрібна в процесі ухвалення відповідних управлінських рішень. Їх коло досить широке, відтак межі інформації повинні бути певною мірою рухомі з тим, щоб посилювати своєрідні її “споживчі” властивості. Саме у цьому полягає сенс споживчої вартості інформації. Нині процес формування інформації має здійснюватися за принципом: потрібна інформація – визначеному колу користувачів. Це дозволить виключити з інформаційного ресурсу інформацію, несуттєву в процесі ухвалення управлінських рішень. Це важливо, оскільки будь-який ресурс, зокрема і інформаційний, пов'язаний із

витратами на його формування. Водночас, не слід ігнорувати те, що інколи обсяг наявної інформації для посилення об'єктивності управлінських рішень, необхідно розширяти. Проблеми нема, оскільки межі процесу її формування і накопичення є рухомими.

Повертаючись до теми цих тез, виникає питання: якщо базу аудиту складає інформація, то де і у який спосіб вона формується.

Передусім йдеться про основний масив інформації, яку продукує система бухгалтерського обліку. Протягом більше як 20 років вітчизняна система обліку перебуває у стані реформування, причому цей процес – безперервний. Тут слід підкреслити, що процес реформування і процес вдосконалення системи обліку – це два однаково важливих напрями, спрямовані на підвищення споживчої вартості інформації. Загалом, перший стосується національної системи обліку, а другий – облікової системи кожного суб'єкта господарювання. Зміни на рівні держави визначаються змістом вітчизняних положень обліку, які далі впроваджуються у практичну діяльність господарюючих суб'єктів через відпрацювання механізмів вдосконалення облікових технологій, методик, а відтак і системи бухгалтерського обліку загалом.

У цьому зв'язку у вітчизняній обліковій практиці поступово формується підхід щодо безпідставності характеристики бухгалтерського обліку як системи, що продукує інформацію винятково про факти господарської діяльності, які вже відбулися. Логічно вести мову про систему інформаційного забезпечення управлінських рішень, у якій все-таки основна роль відводиться інформації бухгалтерського обліку, але опрацьованої із використанням інструментарію економічного аналізу. Об'єднання облікових і аналітичних процедур в єдиній інформаційній системі підтверджує, що бухгалтерський облік - це передусім, аналіз.

Це дозволяє виключити елементи непотрібності в обліковому процесі. Натомість набувають актуальності оновлені підходи, нові принципи оцінки фактів господарського життя, що врешті забезпечує підвищення якості і повноти отримуваної обліково-аналітичної інформації.

Отож, обліково-аналітична інформація як готовий продукт інформаційної системи суб'єкта господарювання далі підпадає під контрольні процедури, зокрема аудиторські.

Поза як, а бухгалтерський облік і за такого підходу повинен сприйматися як філософія всього бізнесу, тобто його мова. Якщо філософія визначає сферу пізнання об'єктів обліку через його методологію, то мова бізнесу не обмежується чимось одним.

На перевірку досконалості володіння бухгалтерськими працівниками мовою бізнесу якраз і спрямовується аудит.

Навіть у найпростіших випадках, за яких бухгалтер повинен обирати один варіант обліковування господарської операції із двох (або більше) альтернативних, важливо підтвердити доцільність цього вибору з акцентом на професійне судження бухгалтера. Тут знову йдеться про пізнання корисності інформації, вірніше про її підтвердження через аудиторські процедури. З огляду на це, слід вести мову про необхідність створення у кожній підприємницькій

структурі єдиної обліково-контрольно-аналітичної системи, інформація потрібність якої визначатиметься через критерій її корисності у процесі ухвалення управлінських рішень.

Кісіль М.І.

к.е.н., старший науковий співробітник,
завідувач відділу інвестицій
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРОБЛЕМА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДОНБАСУ

Окупація частини території Донбасу призвела до значних втрат у постраждалих регіонах. За будь-якого варіанту подолання в перспективі наслідків тимчасової окупації частини території постраждалих регіонів, необхідно буде забезпечити значну активізацію інвестиційних процесів у сільському господарстві за рахунок усіх можливих джерел фінансування. Обсяги потреби інвестицій на ці цілі характеризують масштаб інвестиційної проблеми. Встановлення масштабу цієї проблеми, яка з часом наростає, є актуальним державним завданням. Без вирішення цієї проблеми відбудеться подальша деградація матеріально-технічної бази сільського господарства і спад виробництва.

Правову основу вирішення зазначеного завдання закладено спеціальним Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Загальні аспекти і підходи вивчали окремі національні вчені й закордонні фахівці. Проте питання щодо потреби інвестицій на відновлення економіки сільського господарства регіонів, постраждалих від військових подій, досліджені недостатньо.

Метою цього дослідження є оцінка загальної потреби капітальних інвестицій на відновлення докризового рівня інвестування і компенсацію їхнього спаду в сільському господарстві в період тимчасової окупації частини території Донбасу.

Встановлено, що загальний стан інвестиційних процесів у сільському господарстві доцільно оцінювати за показником капітальних інвестицій на 1 га угідь. Значення цього показника в розрізі регіонів України значно вирізняються, що свідчить як про особливості галузевої структури і відмінності в рівнях капіталомісткості продукції, так і про наявність регіональних диспропорцій в інвестиційному забезпеченні та необхідність його суттєвого покращення в аграрному виробництві на території Донбасу. Якщо показник розміру капітальних інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь у середньому по Україні в 2014 р. становив 937 грн., то в Донецькій і Луганській

областях – відповідно 295 і 228 грн/га, що в 11–14 раз менше, ніж в лідируючій за цим показником Івано-Франківської області.

У докризовому 2013 р. в Донецькій і Луганській областях капітальні інвестиції у сільське господарство з розрахунку на 1 г. угідь у фактичних цінах становили відповідно 755 і 433 грн, або 87,7 і 50,2 % до середнього рівня показника по державі, хоча у період до 2008 р. за цим показником вони займали кращі місця. Нині ці регіони з колишніх лідерів у інвестиційній діяльності в сільському господарстві перетворилися на аутсайдерів, які в 2014 р. посіли останні 23 і 24 місця в галузевому інвестиційному рейтингу регіонів.

Тимчасова окупація частини території Донецької і Луганської областей та військові події на підконтрольних територіях вже в 2014 р. призвели до різкого спаду інвестиційної діяльності в сільському господарстві та скорочення капітальних інвестицій. У 2015 р. в цих регіонах теж зменшилися інвестиції на 1 га угідь, їхні розміри не забезпечують не лише розширеного, а й простого відтворення виробництва і капіталу. Сумарні втрати інвестицій у 2015 р. склали 1,3, а разом за 2014–2015 рр. – 2,5 млрд гривень.

Спад інвестиційної діяльності в сільському господарстві Донецької і Луганської областей, разом з іншими чинниками обумовлював падіння виробництва. Обсяги виробництва продукції сільського господарства за 2014–2015 р. по Донецькій і Луганській областях (без окупованих територій) порівняно з 2013 р. зменшилися більше, ніж удвічі. Негативна динаміка сільськогосподарського виробництва, у свою чергу, викликала скорочення усього валового регіонального продукту та зниження рівня економічного і соціального забезпечення населення.

Інвестиційні заходи з усунення негативних наслідків тимчасової окупації частини території України слід формувати з урахуванням їхньої потреби на розвиток аграрного виробництва і сільських територій, розглядаючи їх як ключовий чинник для досягнення позитивних зрушень.

Для сільського господарства Донбасу надалі доцільно реалізовувати принцип пріоритетного інвестування. Можуть розглядатися варіанти, що забезпечуватимуть помірне, або швидке відновлення аграрної економіки регіонів. Помірний варіант може передбачати, що капітальні інвестиції у сільське господарство Донбасу в період його відновлення будуть здійснюватися на середньо державному рівні. Сприятливішим буде варіант, за якого інвестиції на зазначені цілі будуть формуватися на середньому рівні по кращих регіонах.

Для реалізації у сільському господарстві Донецької і Луганської областей другого і третього варіантів в 2014 р. необхідні були капітальні інвестиції на 1 га угідь в розмірах відповідно 937 і 1462 грн. Тобто, по Донецькій області слід було додатково інвестувати за другим варіантом – 642 грн/га, а за третім – 1167 грн/га, відповідно по Луганській області – 708 і 1234 грн/га. Сумарна додаткова потреба по обох областях по другому варіанту за 2014 р. складає 1680, а по третьому – 2887 млн грн. За попередніми оцінками, інвестиційні втрати сільського господарства цих регіонів у 2015 р. по першому і другому варіантах складають відповідно 1,9 і 3.1 млрд грн. Інвестиційна проблема в сільському господарстві на підконтрольній території Донецької і Луганської

областей, що сформувалася в 2014–2015 рр. внаслідок військових подій, залежно від варіантів становить 3,6–6,0 млрд грн. У разі продовження військових подій масштаб інвестиційної проблеми сільського господарства Донбасу зростатиме.

Порівняння показників, що характеризують масштаб проблеми інвестицій та їхню потребу для досягнення в регіонах Донбасу середнього і вище середнього рівня інвестування розвитку сільського господарства свідчить, що компенсація інвестиційних втрат, понесених сільським господарством в наслідок військових подій на підконтрольних територіях Донбасу, не вирішує повністю його проблем, оскільки вже перед окупацією інвестиційна діяльність товаровиробників була уповільнена через діяльність тут кримінальних і тінювих угруповань.

Надзвичайно несприятливі умови для інвестиційної діяльності в сільському господарстві Донбасу, сформовані різними групами негативних чинників, потребують невідкладного прийняття рішень щодо виправлення ситуації. Реалізація необхідних рішень не менш важлива, ніж заходи військового й антикримінального характеру.

У зв'язку з обговоренням ідеї розроблення і реалізації інвестиційної програми відновлення аграрної економіки Донбасу при плануванні її реалізації доцільно виходити з наступного:

- у разі, коли стратегія фінансування капітальних інвестицій на відновлення економіки сільського господарства постраждалих від військових подій регіонів Донбасу буде реалізовуватися за кошти з національних джерел, за самими оптимістичними передбаченнями вони дозволять здійснити лише неповний перший варіант інвестиційного забезпечення;

- реалізація другого, найбільш бажаного варіанту інвестування розвитку сільського господарства на підконтрольній території Донбасу можлива за умови, якщо окрім національних інвестиційних ресурсів на ці цілі будуть спрямовані кошти міжнародних організацій, донорів та відшкодування винних сторін;

- концентрація інвестиційних ресурсів у необхідних обсягах дозволить мінімізувати обсяги їхньої потреби і, навпаки, розтягнення строків збільшить потребу вкладень і віддалить у часі терміни вирішення проблеми.

- розв'язання інвестиційної проблеми в сільському господарстві Донбасу можливе лише за рахунок приватних джерел фінансування та непрямої підтримки товаровиробників;

- особливо забезпечити таку підтримку розвитку особистих селянських і фермерських господарств та малих і середніх сільськогосподарських підприємств.

Отже, військові події на Донбасі призвели до значних втрат у сільському господарстві його регіонів і обумовили його деградацію і руйнування. Чим довше продовжуватимуться ці події, тим більше скорочуватимуться інвестиції у його розвиток, а інвестиційна проблема зростатиме. Заходи щодо забезпечення соціально-економічного розвитку населення Донецької і

Луганської а областей на підконтрольних територіях слід розпочинати із збільшення інвестицій у сільське господарство, що дасть поштовх для розвитку інших галузей і сфер цих регіонів. Такі заходи доцільно здійснювати на основі відповідної національної програми, реалізація якої потребує залучення усіх джерел фінансування. З метою визначення масштабу зазначеної програми доцільно використовувати викладений у цій публікації алгоритм розрахунку інвестиційних втрат сільського господарства внаслідок військових подій.

Клименко Я.В.

аспірант

Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ДЕФІНІЦІЇ «АФІЛІЙОВАНІ ОСОБИ» У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У зв'язку з активними процесами євроінтеграції та активним виходом вітчизняних підприємств на світові ринки доводиться вдаватися до запозичення певної методології та методів впливу на учасників економічних відносин, що практикуються в розвинених країнах, тобто використовувати закордонний досвід.

Одним із прикладів такого запозичення є поява в українському законодавстві категорії «афілійовані (пов'язані, зацікавлені) особи».

Фактично, пов'язані підприємства – це сукупність підприємств, серед яких одне (або ж декілька) є контролюючим, має можливість впливати на рішення іншого (інших), що є залежним. При цьому дані підприємства юридично можуть вважатися незалежними у здійсненні господарської діяльності. На практиці таке положення дає великі можливості для зловживання. Наприклад, ухилення від оподаткування через укладення фіктивних угод з залежним підприємством, отримання кредиту через залежне підприємство та його неповернення без понесення відповідальності тощо. Тому встановлення додаткових мір регулювання до пов'язаних підприємств є не тільки виправданим, а й необхідним.

Для того, щоб регулювати певне явище, держава повинна перш за все визначити об'єкт регулювання (у нашому випадку – обрати правильний критерій для визначення зв'язку між підприємствами), а по-друге, дати цьому об'єкту назву.

Термін «афілійована особа» сходить до англійського дієслова «affiliate», який означає «приєднувати(ся), з'єднувати(ся), пов'язувати(ся)». У широкому сенсі зазначене поняття може перекладатися як «прийом у члени», «приєднання до іншого суб'єкту».

У таблиці 1 узагальнено назви пов'язаних підприємств на підставі вивчення нормативних актів різних країн

Таблиця 1

Назви пов'язаних підприємств у законодавстві різних країн

Країна	Термін
США	Зв'язані (associated)
Англія	Афілійовані, групи компаній (affiliate)
Франція	Афілійовані (les compagnies affiliées)
Федеративна Республіка Німеччина	Пов'язані підприємства, асоційовані (asoziierte)
Росія	Афілійовані особи, залежні підприємства, холдинги
Республіка Казахстан	Афілійовані особи
Республіки Білорусь	Афілійовані особи
Україна	Афілійовані (пов'язані, зацікавлені, асоційовані, залежні) особи

Як бачимо з таблиці 1, У США такі підприємства називаються зв'язані (associated), схожий термін вживається і в законодавстві ФРН (asoziierte), у Англії – групи компаній (іноді вживається термін «афілійовані компанії»), у Франції – афілійовані (les compagnies affiliées), терміни «залежні підприємства», «холдинги» характерні для російського законодавства.

В англо-американській системі, звідки це поняття було запозичене, поняття «афілійована особа» (іноді зустрічається термін «афілійована корпорація») позначає відносини між двома і більше суб'єктами, засновані на різних формах залежності таких суб'єктів один від одного. Іншими словами, термін «affiliate» означає відношення близького зв'язку між корпораціями.

Виходячи із зазначеного визначення можна говорити про схожість поняття «афілійована особа» з такими часто використовуваними економіко-правовими категоріями, як «холдинг», «група компаній», «група товариств», «система товариств», «пов'язані підприємства (споріднені підприємства)», «конгломерат», «основне товариство», «материнські та дочірні компанії, товариства, корпорації», «філія»), «домінуючий і залежний суб'єкт», «концерн».

Термін «афілійована особа» у вітчизняній практиці має дещо інше значення, ніж у Великобританії та США. Так, відповідно до Юридичного словника Бека (Black's Law Dictionary) під терміном «affiliate» розуміється відношення близького зв'язку між компаніями, але під афілійованою компанією тут розуміється компанія, 5 і більше відсотків голосуючих акцій якої належить іншій компанії. Мова в даному випадку йде про підконтрольні компанії, проте в економіко-правових відносинах більшості країн, у тому числі пострадянських, під афілійованими особами розуміються не залежні, а навпаки – суб'єкти, котрі здатні впливати на діяльність залежних від них

товариств чи компаній. Така розбіжність у змісті, мабуть, стала наслідком неточного перекладу терміну, який так і перейшов у безліч інших нормативних актів.

Внаслідок введення категорії «афілійовані особи» а також гостро постала проблема забезпечення державного регулювання відносин афілійованості (залежності) між суб'єктами господарювання.

Еталоном правового регулювання діяльності асоційованих підприємств на сьогодні є законодавство Німеччини. Саме воно прийнято за основу при складанні актів ЄС у цій сфері. Так, Закон Федеративної Республіки Німеччини «Про акціонерні товариства» від 6 вересня 1965 р. виходить з розуміння групи компаній як особливої економічної одиниці, тобто бере до уваги фактичну наявність чи відсутність єдиного центру прийняття рішень, а також зв'язків між підприємствами, що характеризують останні як пануюче і залежне.

У праві США компанія визнається контролюючою іншу компанію чи банк, якщо вона:

- володіє або контролює (прямо чи побічно) більше 25 % голосів;
- здійснює контроль за виборами більшості директорів чи призначенням довірчих власників;
- визнана мотивованим рішенням ради керуючих Федеральної резервної системи (ФРС) такою, що здійснює (прямо чи побічно) «контролюючий вплив» на керування чи прийняття рішень (підп. 2 п. «а» ст. 1841 розд. 12 Зводу законів США).

Французький закон «Про торгові товариства» вже у 1966 році розглядає як «системи участі» володіння контролюючою компанією від 10 до 50 відсотків капіталу іншого товариства. Належність частини капіталу в розмірі більше 50% служить підставою вважати підконтрольну фірму філією.

В Угорщині Закон № VI «Про господарські товариства» 1988 року встановлює інший кількісний критерій «значної участі» – забезпечення більш 174 голосів на його загальних зборах.

Специфікою українського законодавства є те, що воно оперує майже всіма цими термінами. Господарський кодекс називає пов'язані підприємства асоційованими (ч.1 ст.126); Цивільний кодекс – залежними (ч.1 ст.118); терміни «афілійовані» та «асоційовані особи» з'являються у Законі України «Про банки і банківську діяльність» (ст.2); «пов'язані особи» – в Податковому Кодексі (пп. 14.1.159, п. 14.1, ст.14); «зацікавлені особи» – в законодавстві про банкрутство (ч.3 ст. 57). Безумовно, таке положення справ не сприяє розумінню і без того складного явища, як пов'язані підприємства. Цієї «синонімізації» термінів у законодавстві потрібно позбуватися. Крім того, незважаючи на доволі схожий зміст усіх вказаних термінів, у їх тлумаченні сутності афілійованих осіб існує певна різниця.

Провівши дослідження, можна зробити висновок, що чинне законодавство України наразі не містить єдиного поняття афілійованої особи, яке б застосовувалося у всіх відповідних нормативних актах і сприяло б гармонізації та запровадженню єдиних підходів до цього питання, у тому числі формуванню єдиних засад, на яких будуватиметься практика в разі вирішення

суперечок за участі афілійованих осіб. Є різні підходи до визначення частки, яка повинна належати певній особі у майні іншої для того, щоб вважати, що між такими особами мають місце відносин залежності та контролю, тобто афілійованими одна з одною. Також є різні й підходи до суб'єктного складу афілійованих осіб, до їх немайнової залежності від інших осіб тощо.

Крім того, якісні та кількісні критерії контролю над суб'єктом господарчої діяльності, які потрібно встановлювати для позначення афілійованих осіб, не співпадають в законодавстві різних держав. Відповідно, відрізняються і підстави виникнення залежності та навіть найменування підконтрольних та контролюючих учасників господарських відносин.

Потребують подальших досліджень питання щодо статусу афілійованих (пов'язаних) осіб пов'язаних саме із аналізом економічних проблем відносин афілійованості (залежності) між суб'єктами господарювання. Необхідним є приведення вітчизняного законодавства до єдиної термінології у питанні визначення категорії «афілійовані особи» та тлумачення їх сутності.

Козинець Г.О.

аспірант

Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Невід'ємними елементами суспільного та економічного розвитку України стають акумульовані та продуктивно використовувані знання, наукомісткі технології, передові наукові відкриття, висока якість та раціональне використання людського та інформаційного капіталів, – все це є результатом ефективного державного управління інтелектуальним капіталом.

Високий рівень розвитку національного інтелектуального капіталу неможливий без державного фінансування. Саме держава фінансово підтримує розвиток освітньої системи та системи охорони здоров'я, тим самим забезпечуючи генерування та розповсюдження знань. Україн важливою є роль держави й у розвитку тих галузей економіки, які є потенційними продуцентами інновацій. Це підтверджується і світовим досвідом, коли розвиток таких галузей, як ядерна енергетика, аерокосмічна промисловість та військові технології, в тому числі озброєння, був забезпечений насамперед завдяки промисловій, інноваційній, науково-технічній та фінансовій політиці держави, яка взяла на себе відповідальність та всі фінансові ризики пов'язані з розвитком цих галузей, а вже потім на них звернули увагу приватні бізнес-структури.

На сучасному етапі Україна обрала євроінтеграційний курс розвитку і, лише забезпечивши ефективне управління відтворенням та розвитком національного інтелектуального капіталу, вона зможе досягти високих

результатів та зміцнити свої позиції на світовому рівні. Саме тому дослідження особливостей здійснення державного фінансового регулювання розвитку інтелектуального капіталу в Україні є надзвичайно актуальним.

На сьогодні вітчизняними науковцями, серед яких О. Кендюхов, О. Драган, Т. Ілляшенко, О. Портна, С. Ілляшенко, П. Пугановська, І. Боткін, досліджуються питання фінансового забезпечення розвитку інтелектуального капіталу, сфер освіти та охорони здоров'я, фінансування інноваційної та науково-технічної діяльності. Проте, не дивлячись на це, особливості та основні економічні інструменти здійснення державного фінансового регулювання розвитку інтелектуального капіталу потребують подальшого поглибленого вивчення.

Метою даного дослідження є аналіз державного фінансового регулювання розвитку інтелектуального капіталу в Україні.

Державне фінансове регулювання розвитку інтелектуального капіталу передбачає здійснення за допомогою економічних методів та інструментів прямого чи опосередкованого впливу на розвиток людського капіталу та на економічні відносини, що виникають між усіма учасниками інноваційної та науково-технічної діяльності, підвищення їх зацікавленості у формуванні та використанні національного інтелектуального капіталу.

На сьогодні фінансове регулювання розвитку людського капіталу, як важливої складової інтелектуального капіталу, в Україні відбувається за допомогою таких інструментів:

- обов'язкова оплата роботи в надурочний час;
- збереження працівникові виплат, передбачених законодавством, у разі проходження ним підвищення кваліфікації з відривом від виробництва;
- збереження середнього заробітку за авторами винаходів, корисних моделей, промислових зразків при звільненні їх від основної роботи для участі у впровадженні винаходу, моделі чи промислового зразка;
- оплата праці за час виробничого навчання, перекваліфікації чи навчання іншим спеціальностям;
- закріплення Бюджетним кодексом обсягів обов'язкового фінансування сфер освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та забезпечення, культури; передбачення здійснення освітньої, медичної субвенції та субвенції на підготовку робітничих кадрів;
- внесення до податкової знижки суми коштів, сплачених платником податку на доходи фізичних осіб на користь закладів освіти та охорони здоров'я;
- встановлення знижки при розрахунку розміру страхового внеску для кожного підприємства Фондом соціального страхування України, за умови досягнення належного стану охорони праці і зниження рівня або відсутності травматизму і професійної захворюваності внаслідок здійснення роботодавцем відповідних профілактичних заходів, або застосування надбавки за високий рівень травматизму і професійної захворюваності та неналежний стан охорони праці;

– звільнення від ПДВ операції з постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят та постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами, у т. ч. навчання аспірантів і докторантів, навчальними закладами, а також послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, художніх, спортивних школах і клубах, школах мистецтв та послуг з проживання учнів або студентів у гуртожитках;

– встановлення ставки ПДВ у розмірі 7% від бази оподаткування по операціях з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів.

У свою чергу, фінансове регулювання розвитку інноваційної та науково-технічної сфери характеризується наступними особливостями. Відповідно до статті 6 Закону України «Про інноваційну діяльність» державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється, зокрема шляхом: фінансової підтримки виконання інноваційних проектів, стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів та встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності.

До фінансових методів державного регулювання розвитку інноваційної діяльності та інтелектуального капіталу зокрема, що застосовуються в Україні можна віднести: оподаткування, фінансування, кредитування, використання амортизаційної політики, фіскальну політику.

Перелік податкових інструментів для стимулювання інноваційної діяльності в Україні досить короткий. До них відносяться: звільнення від перерахування до бюджету сум ввізного мита для суб'єктів інноваційної діяльності технологічних парків та наукових парків; застосування 20% норми прискореної амортизації основних фондів груп 3 і 4 – для суб'єктів технологічних парків.

У свою чергу, фінансування та кредитування інноваційної діяльності регулюється Законом України «Про інноваційну діяльність». Відповідно до цього закону суб'єктам інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів може бути надана фінансова підтримка шляхом: повного безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів; часткового (до 50%) безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності; повної чи часткової компенсації (за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів) відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів; надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування».

Незважаючи на широкий спектр фінансових інструментів, фінансове регулювання розвитку людського капіталу, інноваційної та науково-технічної діяльності характеризується наступними проблемами:

– відсутністю гарантій отримання державної допомоги на реалізацію інноваційного проекту;

– відсутністю стабільності та послідовності в політиці фіскальної підтримки. Спектр інструментів бюджетно-податкового стимулювання в Україні неодноразово зазнавав змін і звужувався;

– обмеженість бюджетної підтримки у зв'язку з дефіцитом бюджетних коштів;

– нерегулярне фінансування. Часто бюджетне фінансування програм щодо фінансової підтримки реалізації інноваційних проектів здійснюється лише в останні місяці бюджетного року через надмірно регульовану процедуру розробки та затвердження великої кількості нормативно-правових актів.

Вирішення наявних проблем – важливий крок на шляху зміцнення інтелектуального капіталу та економічного зростання країни.

Кононенко Л.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Бурлака Ю.М.

к.е.н., викладач кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

У Законі «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність України» управлінський облік ототожнюють з внутрішньогосподарським та подають як систему обробки та підготовки інформації для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством. Відповідно управлінський облік ведеться за рішенням підприємства, є його комерційною таємницею, не регулюється офіційно діючими нормативними актами, забезпечує підготовку інформації для прийняття управлінських рішень всередині підприємства. Проте, нам імпонує концепція відповідно з якою, такий підхід для сільськогосподарських підприємств є неприйнятним. Так, сільськогосподарські підприємства подають органам статистики звітність про собівартість виробленої та реалізованої продукції. Відповідно змістовність управлінського обліку у сільському

господарстві є більш широкою та суб'єктом управлінського обліку також є органи відомчого управління. Науковцями поставлена проблема необхідності розробки та прийняття концепції управлінського обліку у сільському господарстві.

Тенденції розвитку функцій обліку безпосередньо обумовлені тенденціями еволюції облікової системи. Щодо цього, у вітчизняній науковій літературі із облікової проблематики (як і на теренах пострадянського простору) в кінці ХХ сторіччя сформувалося два діаметрально протилежних підходи: перший зводиться до того, що напрямком еволюції обліку є його інтеграція з точки зору реалізації запитів різних споживачів інформації, а другий – диференціація. Нам імпонує концепція, яка заперечує формування бухгалтерської інформаційної системи, як механічного сумування її складових, але і не абсолютизує цілісність системи в контексті виокремлення її підсистем: фінансової та управлінської. На нашу думку, це не потребує організаційного відокремлення управлінської та фінансової бухгалтерії.

Проблеми впровадження управлінського обліку в практику підприємств України обумовлені історичними особливостями формування ставлення до професії бухгалтера. Традиційно у вітчизняному розумінні бухгалтерія готує необхідні дані про фактичні наслідки діяльності, а нормативно-планову та аналітичну діяльність – здійснює економічна служба. У сучасних умовах відмова від складання річних та перспективних планів сільськогосподарських підприємств призвела до значного скорочення, а то і до повної ліквідації економічної служби на підприємствах, внаслідок чого контроль за раціональним використанням ресурсів перестав здійснюватися або значно скоротився.

Відповідно є необхідним активізувати впровадження управлінського обліку в облікову практику сільськогосподарських підприємств.

Є можливим виділити 4 системи організації управлінського обліку - формування інформації про витрати та результати діяльності підрозділів, сегментів діяльності тощо:

- управлінський облік повністю виділений з фінансового за допомогою ведення спеціальних рахунків-екранів;
- управлінський облік стає автономним по відношенню до системи фінансового обліку;
- управлінський облік не ведеться, але облік витрат за носіями для обчислення собівартості продукції, робіт і послуг здійснюється статистично, тобто поза системою бухгалтерського обліку, хоч дані статистичного обліку пов'язуються з даними бухгалтерського обліку;
- управлінський облік відсутній, а облік виробничих витрат інтегровано у фінансовий облік.

При впровадженні управлінського обліку необхідно враховувати галузеві особливості. Вивчення умов функціонування сільськогосподарських підприємств України в сучасних умовах свідчить про їх істотні особливості порівняно з підприємствами інших галузей народного господарства, що впливає на побудову управлінського обліку, зокрема це стосується організації

виробництва, його сезонного характеру та наявності таких ресурсів як земля та біологічні активи.

Велике значення для побудови обліку витрат має їх групування. На сучасному етапі розвитку управлінського обліку розширилися класифікаційні ознаки витрат та змінився підхід щодо функціонального навантаження групування витрат. В системі управлінського обліку найбільш важливим є групування витрат щодо можливостей їх впливу на управлінське рішення та стосовно залежності від обсягу виробництва.

Одним з перспективних напрямів впровадження управлінського обліку є його побудова за центрами відповідальності. Найбільш оптимальним є виділення чотирьох типів центрів відповідальності:

1. центр витрат – відповідає за витрати;
2. центр доходу – відповідає за дохід;
3. центр прибутку – відповідає як за витрати, так і за дохід;
4. центр інвестицій – відповідає за витрати, дохід і інвестиції.

Для обліку в центрах відповідальності можна використовувати різні регістри, зокрема: журнал реєстрації господарських операцій, книгу обліку витрат і доходів, регістри синтетичного обліку, регістри аналітичного обліку, оборотну відомість аналітичного обліку, первинні документи, які дають змогу оцінити рівень понесених витрат і отриманих доходів за певний період.

Обстеження методичних складових облікової політики малих аграрних підприємств Кіровоградської області проведене на підставі анкетування керівників облікових служб та вивчення регістрів аналітичного і синтетичного обліку та головної книги дає можливість стверджувати, що облікова політика потребує удосконалення. На більшості підприємств майже не реалізовано контрольну функцію обліку та практично не застосовують елементів управлінського обліку.

При вивченні облікової практики господарств, зокрема у частині системного обліку – ведення головної книги, з'ясовано, що мають місце суттєві методичні помилки. У 98% господарств відсутні робочі плани рахунків, проте зміст Головної книги дає можливість стверджувати, що його будова в цілому відповідає типовому Плану рахунків, але потребує певної оптимізації, що обумовлено необхідністю поглиблення аналітики, зокрема в частині витрат. Також, з'ясовано наявність методичних помилок стосовно побудови обліку матеріальних цінностей, оцінки незавершеного виробництва та дотримання вимог П(С)БО 30 «Біологічні активи».

Є необхідним приведення обліку витрат у відповідність з вимогами чинного законодавства і потребами управління. Є необхідною реалізація управлінських підходів та посилення контролю за формуванням матеріальних та інших операційних витрат. Ми поділяємо думку провідних фахівців стосовно негативного ставлення до автономного функціонування управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах. Так, для більшості малих господарств відокремлювати ведення управлінського обліку не є доцільним. Проте, необхідно розподілити обов'язки між керівниками підприємства щодо розробки бюджетів підрозділів, нормування витрат, їх контролю, аналізу та підведення

підсумків діяльності. До функцій управлінського обліку ми відносимо контроль зміни вартості виробничих запасів, підведення підсумків діяльності підрозділів, обчислення собівартості продукції та підготовку інформації необхідної для заповнення статистичної звітності.

При дослідженні теоретичних аспектів управлінського обліку з'ясовано, що автономне його існування в умовах малого сільськогосподарського підприємства не можливо та недоцільно, що безпосередньо відноситься до обстежених господарств. Відповідно є необхідним передбачити можливість реалізації управлінських складових обліку одночасно з веденням фінансового обліку. У цьому зв'язку перспективним є застосування «комбінованого» кодування рахунків бухгалтерського обліку, що має ґрунтуватися на інтегрованій системі

Інтеграція фінансового та управлінського обліку в одну систему створює умови для зміни функцій облікового працівника, який одночасно веде бухгалтерський облік, здійснює контроль і проводить аналіз господарської діяльності та її результатів.

Концева В.В.

к.е.н., доц.

професор кафедри фінансів, обліку і аудиту

Національний транспортний університет

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Провідна роль фінансового результату полягає в тому, що він забезпечує зміцнення бюджету держави, сприяє інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у виробничій та фінансовій діяльності. Актуальність даної проблеми обумовлює необхідність поглибленого вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду, пошуку напрямків удосконалення обліку та посилення контролю за повнотою отримання доходів, економією витрат та формуванням прибутку (збитку). Дослідженню підходів щодо сутності поняття «фінансовий результат» присвячені праці Білик М.Д., Бланка І.А., Бутинця Ф.Ф., Вороніної О.О., Загороднього А.Г., Лугового В.А., Кондракова Н.П., Мочерного С.В., Пипко В.А., Пушкар М.С., Соколова Я.В. та інші. При всій значущості наукових розробок недостатньо розкритими залишаються питання щодо формування та регулювання діяльності збиткових підприємств.

Метою даного дослідження є вивчення особливостей формування та обліку фінансового результату, дослідження зарубіжного досвіду роботи збиткових підприємств.

Вивчення нормативно-правової бази України дає змогу зазначити, що в звіті про фінансові результати обґрунтовується лише сутність понять

«прибуток» чи «збиток». Дослідження наукової літератури з питань визначення сутності поняття «фінансовий результат», дозволило згрупувати існуючі підходи за трьома напрямками: фінансові результати трактуються як підсумки (результат діяльності підприємства), як прибуток (збиток) та як приріст (зменшення) капіталу.

Для обліку фінансових результатів використовують рахунки 79 «Фінансові результати» та 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Якщо рахунок 79 є номінальним і на кінець звітного періоду закривається (сальдо немає), то рахунок 44 є пасивним і його сальдо відображається в балансі.

На жаль статистика 2015р. свідчить про збільшення обсягів збитку в 3,1 рази порівняно з аналогічним періодом 2014р. Ці підприємства потребують організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних та правових заходів. Головними причинами збитковості можуть бути: надмірно високі накладні витрати по відношенню до обсягу продажів; собівартість продукції або послуг занадто висока в порівнянні з ринковою ціною; надлишок виробничих потужностей; характеристики товару і його споживча вартість втратили конкурентоспроможність; низька якість знизили збут. Фінансовий та управлінський облік забезпечує керівника підприємства необхідною інформацією.

Зарубіжний досвід антикризового управління показав, що власність використовується найбільш ефективно в тих країнах, де ступінь лібералізації господарської діяльності вищий. Результат посилюється ефективністю державних інститутів, а також активною державною підтримкою підприємництва і політикою заохочення конкуренції на внутрішньому ринку. Вивчений досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про заходи запобігання і подолання кризових ситуацій на макро – і макрорівнях. Безумовно, умови виникнення, розвитку кризових явищ в Україні та інших країнах є різними. Але ця обставина не применшує необхідності вивчення досвіду і вдумливого, творчого підходу до його застосування в процесі антикризового управління українськими підприємствами.

Зниження собівартості продукції є найважливішим фактором росту прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. З цією метою необхідно визначити та усунути причини виникнення перевитрат фінансових ресурсів на матеріальні та інші операційні витрати. При визначенні вартості витрачених матеріальних цінностей доцільно використовувати метод середньозваженої ціни, що зменшує вартісні коливання собівартості реалізованої продукції і тим самим зменшує коливання фінансового результату, хоча значна кількість підприємств віддає перевагу методу FIFO.

Впровадження на підприємстві системи управлінського обліку витрат в розрізі центрів відповідальності та витрат за окремими групами товарної продукції потребує введення субрахунків до рахунку 23 «Виробництво».

Необхідно запровадити єдині класифікаційні ознаки та конкретизувати облік доходів, витрат та змінити форму звіту про фінансові результати і методичні засади формування інформації за показниками звіту в системі рахунків бухгалтерського обліку. Такий підхід виправданий з економічної точки зору, оскільки співставлення показників доходів та витрат за джерелами та напрямками їх утворення дає можливість виявити найбільш прибуткові господарські операції. Вважаємо за доцільне запровадити до рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» субрахунки з обліку прибутку чи збитку за відповідним видом діяльності, а саме:

- рахунки №441.1 «Нерозподілений прибуток від операційної діяльності»
- №442.1 «Непокритий збиток від операційної діяльності»
- №441.2 «Нерозподілений прибуток від фінансових операцій»
- №442.2 «Непокритий збиток від фінансових операцій»
- №441.3 «Нерозподілений прибуток від іншої діяльності»
- №442.3 «Непокритий збиток від іншої діяльності»
- №443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»

Така класифікація фінансових результатів за видами діяльності на рахунку 44 дозволить контролювати вплив результатів окремого виду діяльності на загальний результат діяльності підприємства. Це надасть інформацію внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень щодо покращення результатів в певному напрямку господарської діяльності.

Необхідність формування якісної інформаційної бази про результати діяльності на підприємстві безпосередньо пов'язана з переорієнтацією обліку на надання своєчасної, достовірної, повної та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності. Рішення даної проблеми породжує необхідність формування інформаційної концепції бухгалтерського обліку фінансових результатів.

Кравченко В.П.

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів та планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Фільштейн Л.М.

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів та планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ

В умовах наймасштабнішої з часів Другої Світової Війни, рецесії цілий ряд експертів і економістів сходилися до думки що здолати кризові явища в глобальній економіці і нівелювати дефляційні загрози в розвинених країнах

можна лише за допомогою негативних процентних ставок (як реальних, так і номінальних).

У теорії та практиці банківської справи використовуються два поняття — номінальна та реальна процентні ставки. Перша (номінальна) — той рівень відсотка, який офіційно фіксується банком і фігурує в документах за кредитними і депозитними операціями. Друга (реальна) — номінальна ставка, скоригована з урахуванням макроекономічної і ринкової ситуації. Враховується, перш за все, зміна цін (інфляція, дефляція); при необхідності може також враховуватися зміна валютного курсу тій грошовій одиниці, яка використовується для визначення відсотка. Реальна процентна ставка банків як по активним, так і по пасивним операціям могла йти в мінус і в минулому, і навіть в позаминулому столітті.

На початку ХХІ століття в мінус стали йти і номінальні процентні ставки. Коли в Європейському союзі почалася боргова криза, що спричинило ослаблення євро, банки, компанії та фізичні особи країн — членів ЄС і особливо єврозони стали шукати фінансові інструменти, номіновані в більш сталих валютах, ніж євро. Особливо привабливими виявилися депозити швейцарських банків у швейцарських франках. Потужний приплив коштів у банківську систему Швейцарії (до речі, не тільки ЄС, але й інших країн) створив проблеми.

По-перше, для кредитних організацій Швейцарії (де знайти прибуткові ринки та інструменти за активними операціями?).

По-друге, для всієї швейцарської економіки (почалося надмірне зростання валютного курсу швейцарського франка). Швейцарські банки вирішили захищатися від надмірного напливу грошей з проблемних зарубіжних ринків введенням негативних відсотків за депозитами. Це сталося у 2012 році.

А в грудні 2014 р. від'ємну відсоткову ставку за депозитами (0,25%) і ввів Швейцарський національний банк (ШНБ). Він мотивував своє рішення тим, що ця міра запобіжить подальше надмірне зміцнення національної грошової одиниці, а також створить стимули для інвестицій в швейцарську економіку.

«Уход» процентних ставок в мінус — прояв зазначеного падіння цін на гроші. Якби гроші «працювали», тобто виконували свою функцію засобу обміну, то не було б негативних процентів і постійної загрози дефляції. Гроші перетворилися в «скарб» (функція грошей як засіб накопичення) і перестали обслуговувати реальну економіку і життєво необхідні потреби суспільства.

Негативна процентна ставка — це реально існуюча процентна ставка, поставлена банком в умовах інфляції і рівна різниці оголошеної ставки і перевершує її рівня інфляції.

Тобто — це відсоток, який банк знімає з клієнтів власників депозитних вкладів за те, що вони надають банку можливість користуватися їх особистими коштами.

Коли в економіці держави виникає ситуація, при якій зростання інфляції настільки великий, що зберігання готівкових коштів загрожує втратою більшої частини грошей, люди починають шукати найменші ризики для себе і своїх фінансів. Такі ситуації вже спостерігалися в регіонах, де переважає слабе

економічне зростання, наприклад, в країнах Євросоюзу. Так, шукаючи безпеки для своїх заощаджень, люди приходять до висновку про те, що, або потрібно погоджуватися на умови банку, сплачуючи від'ємну відсоткову ставку за своїм депозитом, але зберігши при цьому свої заощадження в більшому обсязі, ніж якщо зберігати їх у готівці.

Або переходити на альтернативні замітники грошей, такі як: золото, срібло, діаманти, нерухомість, антикваріат, ф'ючерси, акції та облігації. У теж час банківській системі будь-якої країни вигідно, щоб люди не зберігали свої кошти і не накопичували їх, а постійно витрачали, що призведе до зростання видачі кредитів, а значить і прибутковості банків.

Подібну ситуацію можна спостерігати в США, коли тривале падіння економіки призводить до того, що громадяни все менше і менше беруть кредитів і все більше намагаються накопичити гроші, щоб мати запас власних коштів, у разі виникнення непередбачених ситуацій або «важких часів».

Маючи малу прибутковість порівняно з попередніми періодами, банки багато в чому втрачають і всіляко намагаються стимулювати людей для використання кредитної системи. Зрозуміло, що при руйнуванні або зниженні прибутковості банківської системи страждає і економіка всієї країни, оскільки банківська сфера одна з найбільш доходних галузей держави. Саме тому банкам вельми вигідний введення негативної ставки.

Так, наприклад, у Данії в 2012 р. процентна ставка опустилася нижче нуля до рівня -0,75%, утримуючи цю тенденцію, вже на жовтень 2015 р. рівень її знизився до -0,9%. І за прогнозами економістів і фінансистів така тенденція буде проглядатися аж до 2017 р.

Негативні номінальні ставки вже дійсно введені. Наслідками такої ситуації може бути:

1. Значно зростуть в ціні активи-замінники грошей (золото, срібло, можливо однокаратовые діаманти).

2. Значно зросте ціна ліквідних активів, в яких можна зберігати гроші (житло, антикваріат, сировинні ф'ючерси тощо), чого, власне, й добиваються сьогодні фінансові влади США.

3. На фондових ринках буде спостерігатися стійке зростання (адже підприємства зможуть кредитуватися під негативні ставки).

4. Швидше за все, впаде в кому ринок облігацій та інструментів з фіксованою (негативної) доходністю. Населення почне витрачати більше, ніж зберігати, а інвестиції будуть здійснюватися в активи з незафіксованою прибутковістю.

5. Населення почне більше витрачати, ніж зберігати, а інвестиції здійснюватимуться в активи з незафіксованою доходністю.

Незалежно від того, будуть ставки плюсовими або мінусовими банк завжди залишається в плюсі.

Кравченко Т.В

к.е.н., асистент кафедри економіки підприємства
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Кравченко А.С.

начальник відділу ІТ інфраструктури та служби підтримки
ПАТ «Карлсберг Україна»
м. Київ, Україна

РОЛЬ РЕІНЖИНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Процеси глобалізації та активної інтеграції України до Європейського Союзу вимагають підвищення конкурентоспроможності промислового комплексу, формування ефективної економіки, забезпечення сталого розвитку та національної безпеки.

Сталий розвиток економіки, який передбачає баланс економічної, соціальної та екологічної складових розвитку можливий лише за умов формування відповідної структури управління промисловими підприємствами, які є основою забезпечення ефективної та стабільної економіки країни в цілому. Основою забезпечення окреслених вимог має стати реінжиніринг бізнес-процесів підприємств.

Проблемам реінжинірингу бізнес-процесів підприємств присвячено дослідження таких зарубіжних авторів, як Джеймс Харрінгтон, Майк Ротер, Джон Шук, Майк Робсон, Філіп Уллах, Майк Хамерсон Чампі, а також вітчизняних науковців, зокрема, В. Андрієнко, Л. Балабанова, В. Гриньова, Т. Мізерна, А. Наливайко, В. Пастухова, О. Пахомов, В. Тупкало, О. Щегельська, З. Шершньова, М. Черненко.

Метою дослідження є визначення ролі реінжинірингу бізнес-процесів підприємств у забезпеченні сталого розвитку економіки.

Реінжиніринг бізнес-процесів заснований на розумінні невідповідності існуючої моделі господарської діяльності промислових підприємств сучасним нестабільним зовнішнім умовам та новим орієнтирам розвитку. Методологія заходів реінжинірингу бізнес-процесів заснована на моделях, спрямованих на переорієнтацію принципів господарювання, чітку синхронізацію напрямів перепроєктування виробничих систем згідно нових вимог ринку, споживачів та інших стейкхолдерів. В умовах необхідності забезпечення сталого розвитку підприємства вимагають підвищення ефективності за трьома складовим – соціальною, економічною та екологічною. Реінжиніринг бізнес-процесів забезпечує проведення необхідних змін.

Основою здійснення реінжинірингу є виділення бізнес-процесів. Після виділення бізнес-процесів на підприємстві необхідно з'ясувати, які процеси працюють ефективно, і для них досить провести поступове поліпшення (Система Менеджменту Якості), а які процеси вимагають проведення реінжинірингу для досягнення кардинальних покращень критичних показників

ефективності з подальшим процесом удосконалення. Циклічна схема удосконалення системи управління підприємством при інтегрованому підході включає наступні фази: системний менеджмент якості, який на постійній основі підвищує результативність і ефективність процесів і діяльності підприємства за рахунок «внутрішніх резервів»; реінжиніринг, як необхідна кардинальна перебудова процесу.

Реалізація робіт з реінжинірингу вимагає відповідної методичної та інструментальної підтримки, які як правило забезпечують консалтингові компанії. В ході розгортання програми реінжинірингу слід чітко розрізняти заходи, які покращують бізнес, та заходи, що складають процес реінжинірингу та докорінно змінюють бізнес. На відміну від традиційного процесу покращення в якості початкової точки беруть не існуючий процес, а «чистий листок», тобто відбувається проектування нового процесу. Якщо покращення відбуваються знизу-вгору, то реінжиніринг навпаки – згори вниз. Реінжиніринг охоплює всі сфери діяльності підприємства, а не лише «вузькі місця» окремих поліпшуючих заходів [1].

Таким чином, в умовах необхідності забезпечення сталого розвитку основним елементом переорієнтації вітчизняних підприємств на нові вимоги ринку є реінжиніринг бізнес-процесів, який шляхом перепроєктування існуючої системи управління та моделі ведення господарської діяльності в напрямку збалансування екологічної, економічної та соціальної складових дозволить забезпечити конкурентоспроможність національної економіки.

Література:

1. Гончарова О.М. Реінжиніринг бізнес-процесів як спосіб підвищення ефективності управління / О.М. Гончарова // Ефективна економіка. – 2012. - №2.
2. Robson M. The Journey to Excellence. Wantage: MRA International, 1986.
3. Hammer M. and Champy J. Re-engineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution. London: Nicholas Brealey Publishing, 1993.

Крячко В.Г.

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ ОБЛІКУ КАПІТАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Трактування капіталу як облікової категорії повністю базується на загальноекономічному його розумінні. Капітал, як економічна категорія, неоднозначно трактується в економічній літературі, однак одностайними є підходи щодо визначення його основних ознак: вартісна ознака, наявність власника, здатність приносити дохід.

Сутність капіталу, складові елементи та показники, що характеризують його обсяги та ефективність розглядаються у працях основоположників

економічної теорії (Маркса К. та Єнгельса Ф., Миля Дж., Рикардо Д. та Смит А., Фишера К.) та сучасних науковців (Андрійчука В.Г., Кашенко О.Л., Бланка І.А.). Однак, капітал, як об'єкт обліку вивчений недостатньо, зокрема, не врахована специфіка аграрної сфери та наявність у ній суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм. На сучасному етапі стоїть завдання: теоретично і практично визначитися з категорією «капітал» відповідно до загальної теорії капіталу та використання її у обліковій практиці сільськогосподарських підприємств.

Мають місце різні концептуальні підходи до розуміння капіталу як економічної категорії. Існує концепція капіталу, що позбавляє його соціально-економічного та історичного змісту. Капіталом за цим підходом є заробітна плата, доходи від продажу, позичковий відсоток, дивіденди, рента, пенсії, допомога безробітним та доходи від реалізації. Такий підхід втілено в «монетарній» і «речовій» (фізичній) концепціях капіталу, а також у концепції «людського капіталу».

Монетарна концепція капіталу започаткована теоретиками меркантилізму. Капітал у ній ототожнюється з грошима та їх заміниками — кредитними грошима, що абсолютизує грошову форму багатства. Самі ж гроші трактуються як товар, купівля-продаж якого приносить дохід у вигляді позичкового відсотка, однак вартість грошей підміняється їх міноюю вартістю. При цьому відсоток розглядається винятково як грошове явище, тому джерелом відсотка вважаються властивості самих грошей. Аналогічним є підхід до цінних паперів і доходів від них.

Речове трактування капіталу ґрунтується на економічному вченні А. Смита, який розглядав капітал, по-перше, як вартість, що дає приріст завдяки експлуатації найманої праці, по-друге, як запас речових предметів, необхідних для подальшого виробництва, тобто як запас засобів виробництва.

Таке тлумачення А. Смітом капіталу набуло завершеної форми в теорії «трьох факторів» (Ж.-Б. Сей), згідно з якою праця, капітал і земля, будучи задіяними у виробництві, є самостійними джерелами доходів (заробітної плати, прибутку, земельної ренти) і утворюють вартість товару. Теорія «трьох факторів» отримала розвиток в теорії А. Маршалла, згідно з якою головною властивістю капіталу як речей, що створюють передумову виробництва, є його здатність приносити дохід.

Метою сучасних стандартів фінансової звітності є інформаційне забезпечення прийняття рішень потенційних інвесторів щодо інвестицій у підприємство. Фінансовий аналіз нині здійснюється за показниками балансу та звіту про сукупний дохід.

Бухгалтерська інформація базується на рішеннях, прийнятих керівництвом і задекларованих в обліковій політиці підприємства. На практиці ж нечасто можна зустріти однакоvu облікову політику, оскільки будь-який бізнес є унікальним. Саме тому за показником фінансового результату досить складно оцінити перспективи розвитку підприємства.

Показник економічної доданої вартості (EVA) є оцінкою справжнього річного прибутку бізнесу, і він суттєво відрізняється від бухгалтерського

прибутку, оскільки при розрахунку показника EVA вираховується вартість власного капіталу. Іншими факторами відмінностей є можливі поправки на амортизацію, витрати на дослідження і розробки, оцінку запасів і т.д. EVA представляє залишковий прибуток, що залишається після вирахування вартості всього капіталу (у т.ч. власного), тоді як бухгалтерський прибуток визначається без вирахування вартості власного капіталу.

Вартість боргового капіталу легко визначити, оскільки вона відображається у фінансовій звітності, як витрати на відсоткові виплати. Проте, вартість власного капіталу, яка фактично є набагато більшою за вартість боргового капіталу, не відображається у фінансовій звітності. Як результат, менеджери часто вважають власний капітал безкоштовним капіталом, хоча насправді він має високу вартість.

Власний капітал має свою вартість, оскільки кошти акціонерів могли бути інвестовані у будь-які інші доходні активи. Акціонери поступаються можливістю інвестувати кошти в інші активи, коли вони надають капітал фірмі. Доходність, яку вони можуть отримати будь-де по інвестиціях з аналогічним ризиком, і є вартістю власного капіталу. Ця вартість є альтернативною вартістю, а не бухгалтерською вартістю, проте це ніяк не принижує її реалістичність. Таким чином, поки управлінська команда не визначить свою вартість капіталу, вона не знатиме, чи компенсуються всі витрати і збільшується вартість фірми.

Відповідно до базової концепції капіталу, що покладена в основу формування фінансової звітності, є трактування капіталу як того, що приносить дохід. Відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, дотримання вимог стандартів та побудови обліку у відповідності з цією концепцією є обов’язковими для всіх форм господарювання, що на нашу думку, суперечить реаліям життя та не враховує галузеві особливості сільського господарства. На формування капіталу та його використання суттєво впливають земельні відносини.

Підприємства аграрної сфери є різноманітними за організаційно – правовими формами господарювання та формами власності. У структурі організаційно – правових форм господарювання в Кіровоградській області переважаючими є фермерські господарства (75 %). Значною є частка приватних підприємств (7,2 %).

Капітал як облікова категорія для різних суб’єктів господарювання в аграрному секторі буде трактуватися з позицій різних загальноекономічних концепцій. Для фермерських або приватних господарств доцільною буде натурально – речова (фізична) концепція. Для корпорацій умісним є застосування поняття “вартість підприємства”, що відповідає сучасній концепції вартісного маркетингу.

Таким чином, в основу сучасної облікової моделі покладено формування фінансових результатів, що ґрунтується на трактуванні капіталу, як того, що приносить прибуток. Такий підхід є неприродним по відношенню до кооперативів, зокрема - обслуговуючих, функціонування яких є однією з умов

ефективного розвитку сільського господарства. Кооператив створюється не з метою отримання прибутку.

Хоч частка кооперативів у структурі суб'єктів господарювання у сільському господарстві не значна, вони набирають стрімкого розвитку як в Україні, так і в Кіровоградській області. Частка кооперативів у Кіровоградській області за останні п'ять років зросла з 0,9 % до 2,3 %. Так отримали розвиток молочарські кооперативи та кооперативи по заготівлі й зберіганню зерна. Фінансовий облік сьогодні орієнтований на визначення прибутку, а метою діяльності кооперативів не є отримання прибутку, а виконання певних функцій, задоволення потреб його членів. Відповідно потребує подальших досліджень облікова модель формування основних показників доходності кооперативів.

Земельний капітал не знаходить відображення в обліку, що є неправомірним та знижує аналітичні якості фінансової звітності і не забезпечує співставності облікової інформації. Сучасне трактування капіталу, як економічної категорії, не відповідає потребам оцінки бізнесу в сільському господарстві, так як не враховує участі землі у виробничому процесі. На сучасному етапі стоїть проблема визнання землі складовою капіталу.

Таким чином, категорія капітал є багатоаспектною та неоднозначною в загальноекономічному розумінні. Як облікова категорія капітал недостатньо вивчений та відсутня чітка методологія його обліку, зокрема для суб'єктів господарювання в аграрній сфері. При створенні облікової моделі капіталу необхідно враховувати підходи різних загальноекономічних концепцій для суб'єктів різних організаційно-правових форм господарювання в аграрній сфері. Оскільки для аграрної сфери визначальну роль має земельний капітал, з метою підвищення аналітичних якостей фінансової звітності, є необхідним його аналітичний облік. Напрямами подальших досліджень у цьому зв'язку є розробка облікової моделі формування та руху власного капіталу, зокрема, для кооперативів, а також, земельного та інтелектуального капіталу як об'єктів обліку.

Костенко В.Г.

асистент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІК ЗАЛУЧЕНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Для забезпечення нормального процесу фінансування суб'єктів господарювання незалежно від їхніх форм власності та організаційно-правового статусу виникає значна потреба у фінансовому капіталі конкретно, оскільки в основу функціонування всіх підприємств покладено фінансовий розрахунок, і саме формування складу та структури фінансових ресурсів є

обов'язковою передумовою ефективного функціонування всіх підприємств. Як відомо, основу будь-якого бізнесу становить власний капітал. Проте підприємству власних фінансів не завжди вистачає для покриття всіх своїх потреб (обсяг позикових засобів, що використовуються, значно перевищує обсяг власного капіталу). І тому вони поряд з власними фінансовими ресурсами використовують ще і позикові кошти на основі прийняття самостійних рішень щодо джерел залучення та напрямів їх використання [3, с. 148].

Формування структури капіталу сільськогосподарських підприємств належить до пріоритетних напрямів діяльності аграрних формувань. За умов обмеженості фінансових ресурсів виникає необхідність у теоретико-методологічному обґрунтуванні пошуку залучення джерел, які за своєю структурою, вартістю та можливостями залучення будуть прийнятними з огляду на забезпечення збалансованого процесу виробничо-збутової діяльності сільськогосподарських підприємств. Особливості функціонування сільськогосподарських підприємств зумовлюють потребу у диверсифікації джерел фінансування процесу виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. У цьому контексті постає необхідність у формуванні наявних джерел фінансування щодо забезпечення належного рівня платоспроможності та ліквідності аграрних формувань.

Капітал аграрних підприємств являє собою важливу складову частину ресурсного потенціалу, бере участь у створенні споживної вартості у вигляді конкретних товарів і вартості продукції. Розвиток сільського господарства значною мірою залежить від стану матеріально-технічної бази, головною ланкою якої є капітал, його якісний склад та раціональне співвідношення. Економічне значення капіталу полягає в тому, що він становить основу для розвитку продуктивних сил сільського господарства, забезпечуючи відповідний рівень і темпи збільшення виробництва продукції та підвищення продуктивності праці.

Процес фінансування діяльності сільськогосподарського підприємства може здійснюватися шляхом залучення:

1) внутрішніх джерел (реінвестована частина чистого прибутку, амортизаційні відрахування, строкові та поточні депозити, мобілізовані внутрішні резерви);

2) залучених джерел (додаткова емісія акцій, інвестиційні внески у статутний капітал, бюджетні кошти, направлені на цільове фінансування у вигляді дотацій грантів, чи дольової участі, кошти комерційних структур, надані безкоштовно на цільове інвестування);

3) позичених джерел (кредити банків та інших фінансових установ, фінансовий лізинг, франчайзинг, поточна кредиторська заборгованість).

При виборі джерела фінансування аграрних підприємств необхідно враховувати специфіку сільськогосподарського виробництва. Це пов'язано з наявністю природно-кліматичних, агротехнічних, екологічних фінансово-економічних, цінових та інших ризиків, які можуть вплинути на результати виробничо-господарської діяльності аграрних формувань. Обсяг та структура капіталу має формуватися виходячи з реальних можливостей освоєння

фінансових ресурсів, окупності вкладеного капіталу та забезпечення прибутковості підприємства у короткостроковому та довгостроковому періодах. Структуру капіталу доцільно розглядати як співвідношення вартості всіх власних ресурсів до вартості позичкових, які використовуються у процесі здійснення фінансово-економічної діяльності.

Виходячи із особливостей законодавчого регулювання майнових відносин у бухгалтерському обліку сільськогосподарського підприємства мають чітко розмежовуватися поняття власного капіталу (тобто власності засновника) та чужого (залученого) капіталу. За використання залученого ззовні капіталу треба платити проценти, незалежно від того, збиткове чи прибуткове господарство.

Необхідно врахувати, що фінансування за рахунок власного капіталу не призводить до виникнення зобов'язань, а фінансування за рахунок позичкового капіталу утворює фінансові зобов'язання підприємства. Водночас, треба мати на увазі, що за окремі зовнішні фінансові ресурси підприємства необхідно платити відсотки. Тому ці ресурси є предметом особливої уваги менеджерів підприємства.

Позиковий капітал, що використовується підприємством, характеризує в сукупності обсяг його фінансових зобов'язань. Згідно П(С)БО 11 «Зобов'язання», зобов'язання характеризують заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [2].

Як показує практика, ефективність використання позикового капіталу вища, ніж власного, але з його використанням пов'язаний більший фінансовий ризик і зменшення фінансової стійкості підприємства. Тому важливого значення набуває вибір оптимальної структури джерел фінансування підприємства.

Є особливості формування залученого капіталу сільськогосподарських підприємств обумовлені наявністю заходів державного регулювання спрямованих на забезпечення пільгового режиму кредитування сільськогосподарських товаровиробників, зокрема, державного цільового фінансування, фінансового лізингу, а також пов'язані з особливостями збутової діяльності та поширеною практикою укладання угод «під врожай майбутнього року».

В системі бухгалтерського обліку залучений капітал трансформується у зобов'язання, що потребує розгляду нормативної регламентації їх відображення в обліку та звітності.

У відповідності з чинною регламентацією формування у фінансовій звітності, яка складається за даними бухгалтерського обліку, в пасиві балансу відображається абстрактний (пасивний) капітал, що дає уяву як про його власників, зміст, форми і джерела залучення, який в фінансовому менеджменті прийнято називати фінансовим. Відповідно залучений капітал є структурним елементом фінансового капіталу та відображується в системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності як зобов'язання.

Література:

1. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» від 31.01.2000 р. № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
3. Привалова Л.В., Шило Л.А. Роль фінансових ресурсів у структурі капіталу підприємства // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2012. – № 1 (27). – С. 146– 152.

Кузьменко Г.І.

к.е.н., заслужений економіст України
доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА ПРОЗОРИСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Одним із основних джерел задоволення інформаційних потреб користувачів про результати діяльності підприємства є фінансова звітність. В Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2] наведено наступне визначення користувачів звітності – це фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень. Інформаційні потреби користувачів різноманітні і охоплюють інтереси в сфері придбання, продажу та володіння цінними паперами, участі в капіталі підприємства, оцінки якості управління, здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання, забезпеченості зобов'язань підприємства, визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу, регулювання діяльності підприємства тощо.

Відповідно до цих інформаційних потреб необхідно визначати інформаційні можливості фінансової звітності, тобто можливість їх задовольняти та обсяг їх задоволення. Серед цих потреб відсутні конкретні посилання на інформаційні потреби в сфері податкових відносин, хоча беззаперечним є той факт, що важливою складовою інформації про підприємство є його діяльність як суб'єкта податкових відносин. Особливо це стосується підприємств, яке зобов'язані офіційно оприлюднювати фінансову звітність. Склад таких підприємств регламентований Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] (п.4 ст. 14 «Подання та оприлюднення фінансової звітності») і включає публічні акціонерні товариства, підприємства – емітентів іпотечних облігацій, іпотечних сертифікатів, облігацій, сертифікатів фондів операцій з нерухомістю,

професійних учасників фондового ринку, банківські установи, страховиків, інші фінансові установи.

Таке розкриття інформації в сфері податкових відносин відповідає принципам соціальної відповідальності, оскільки взаємодія зі зацікавленими сторонами або «стейкхолдерами» («stakeholder») є однією з основних складових впровадження практик соціальної відповідальності. Співпраці з зацікавленими сторонами приділяється величезна увага, зокрема найбільшу цікавість мають стандарти серії AA1000 (The AA1000 Series), які розроблені Інститутом з соціальної та етичної відповідальності (ISEA) - (Institute of Social and Ethical Accountability). Згідно з вимогами стандарту AA1000 SES [3] основними етапами процесу складання соціальної звітності є: планування (ідентифікація зацікавлених сторін, визначення цінностей і завдань компанії та ін.); звітність (виявлення найбільш актуальних питань, визначення індикаторів оцінки, збір і аналіз інформації); підготовка звіту; проведення аудиту зовнішньою організацією.

Зміст фінансової звітності стосовно розкриття інформації про місце підприємства в складній системі податкових відносин не в повній мірі відповідає інформаційним потребам її користувачів, її якісним характеристикам та принципам підготовки. Необхідність розкриття інформації про податкові відносини підприємства є наслідком такої якісної характеристики фінансової звітності як доречність та двох принципів її підготовки: принципу повного висвітлення та принципу безперервності діяльності. Слід враховувати, що значна частина подій, які відбуваються у фінансово-господарській діяльності підприємства і пов'язані з виконанням обов'язків платника податків, є умовними, або ж можуть бути класифіковані як події після дати балансу, що вимагає уважного ставлення до них при визначення порядку їх відображення в обліку та звітності. Модель нормативного регулювання бухгалтерського обліку, яка застосовується на Україні, чітко встановлює формати всіх компонентів фінансової звітності та перелік статей, тому основна інформація про якісні характеристики податкових відносин підприємства повинна відображатися в примітках до фінансової звітності як додаткова з урахуванням вимог суттєвості.

Доцільним є введення до складу типової форми №5 «Примітки до фінансової звітності» окремого розділу «Характеристика виконання підприємством своїх обов'язків як платника податків та дотримання його прав» з таким наповненням: Таблиця 1 - «Якісна характеристика стану оподаткування на підприємстві»; Таблиця 2 - «Характеристика нарахованих та сплачених податків (зборів та обов'язкових платежів), фінансових санкцій в звітному році»; Таблиця 3 - «Результати звіряння стану розрахунків з бюджетом з органом Державної фіскальної служби». Орієнтовний перелік узагальнених груп показників, якими доцільно наповнити першу таблицю, слід формувати з урахуванням вимог Податкового кодексу України. Такі показники повинні надавати таку інформацію: характеристика підприємства як платника податків; склад та структура зобов'язань по розрахункам з бюджетом та державними цільовими фондами по податкам, зборам та обов'язковим платежам; склад та структура дебіторської заборгованості по розрахункам з бюджетом; податкові

консультації; перевірки контролюючих органів; податкові повідомлення – рішення; незакінчені процедури адміністративного оскарження та судових процесів з приводу податкових питань; податкові вимоги; податкова застава; адміністративний арешт майна; розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу; безнадійний податковий борг.

Наприклад, надаючи загальну характеристику підприємства як платника податків, доцільно розкривати таку інформацію: перелік податків, зборів та обов'язкових платежів, платником яких є підприємство; види та характеристики податкових пільг, якими користується підприємство; спеціальні податкові режими, які застосовує підприємство; наявність представників, які можуть здійснювати представництво законних інтересів та ведення справ, пов'язаних зі сплатою податків, на підставі закону або довіреності. Стосовно такої специфічної ситуації, як адміністративний арешт майна, важливим є розкриття такої інформації: факт отримання рішення про арешт майна та проведення опису майна; майно, на яке накладений адміністративний арешт, в тому числі те, на яке накладено повний або умовний адміністративний арешт; факт оскарження підприємством рішення керівника органу Державної фіскальної служби щодо арешту майна в адміністративному або судовому порядку; факт та підстави припинення адміністративного арешту майна платника податків. Викладені пропозиції дозволять підвищити рівень інформаційної насиченості фінансової звітності та допоможуть її користувачам робити обґрунтовану оцінку фінансового стану та податкового потенціалу конкретного підприємства.

Можливою є і інша модель забезпечення інформаційної прозорості функціонування підприємства як суб'єкта податкових відносин: запровадження такої форми публічної інформації, як податковий паспорт підприємства. Поєднання у податковому паспорті важливих економічних показників та оцінка динаміки їх зміни сприятимуть розробці об'єктивних висновків щодо причин зниження та резервів нарощування складових, які формують податкову базу суб'єкта господарювання. Інформація в податковому паспорті може бути зведеною у відповідні розділи, наприклад: «Загальна характеристика підприємства»; «Основні соціально-економічні та фінансові показники діяльності підприємства»; «Відомості про відкриті рахунки в банках і інших кредитних установах»; «Основні показники, які використовуються для розрахунку податків і зборів до бюджетів різних рівнів і в позабюджетні фонди»; «Дані про проведені перевірки платника податків»; «Заборгованість за податками і зборами підприємства»; «Ефективність податкового планування на підприємстві». Податкові паспорти підприємств можуть бути основою для проведення моніторингу і прогнозу макроекономічної ситуації на території регіону, визначення його податкового потенціалу, розробки програм фінансового оздоровлення відповідних галузей економіки. Для самого підприємства наявність та офіційне оприлюднення податкового паспорта є важливим, оскільки це робить його діяльність більш відкритою для учасників фінансово-економічних відносин – зацікавлених користувачів.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року №996-IV (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
2. Національне положення (стандарт) фінансової звітності 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. *AA1000SES* Stakeholder Engagement Standard 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.accountability.org/images/content/3/6/362/AA1000SES%202010%20PRINT.PDF>

Кузнецова М.О.

аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Kuznetsova Mariya

PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

SUSTAINABILITY ACCOUNTING: NEW APPROACH TO INFORMATION DISCLOSURE

Forward-thinking organizations are now searching for the new ways and opportunities on how to cope with external circumstances, connected with globalization impact on the world economy, volatility of business environment, continuing changes in the intergovernmental regulatory policies and agreements as well as domestic ones, market challenges and expectations etc. All non-conventional approaches are inevitably linked with the process of total incorporation of sustainability into the company's performance strategy. However, the absence of conceptual framework and useful measurement tools demonstrates the necessity to provide enterprises with constructive knowledge as well as practical background for more efficient future development in sense of sustainability.

Sustainability as a concept has emerged over past several decades. Having started from a buzzword concept and philosophical view, it has already become an integral part of every conscious organization. The overwhelming positive acceptance from business sector as well as human society enables to spread new way of thinking in every-day life to a much greater extent.

As companies incorporate sustainability into their core business strategies, the importance of timely and accurate sustainability-related metrics increases. Senior management need and expect the same level of control over these metrics as they have over financial data. Yet, in many cases such control is not there. Independent assurance – whether for internal or external use – of an organization's processes, controls, and data helps ensure the company's sustainability data are reliable and accurate; thereby supporting the credibility of information used in decision making, compensation, and external reporting [2].

Moreover, in question of information disclosure the emphasis is to be placed on sustainability accounting. As a new concept it was established in order to fulfill the requirements of managerial staff and external parties. The main challenge for accountants is still connected with the need to address both physical aspects of the company's activities as well as environmental notion with various eco-system effects.

Sustainability accounting is now represented as a system of methods to record the current deals within corporate actions on sustainability issues, including economic efficiency, ecological concerns and social impacts. The highest rate of importance in the hierarchy of company's interests still has the matter of guaranteeing the long-term profit increase. However, the extent of considering and taking into account the major risks and challenges, such as legislative pressure, ethical reasons, company's self-regulation, etc. is growing. Accountants are about giving support to the process of information disclosure and performance evaluation with a particular level of engaging management in the development of sustainable organization with effective external and internal communication channels.

Figure 1 shows the way of smooth conceptual transition from conventional accounting theory to modern sustainability one.

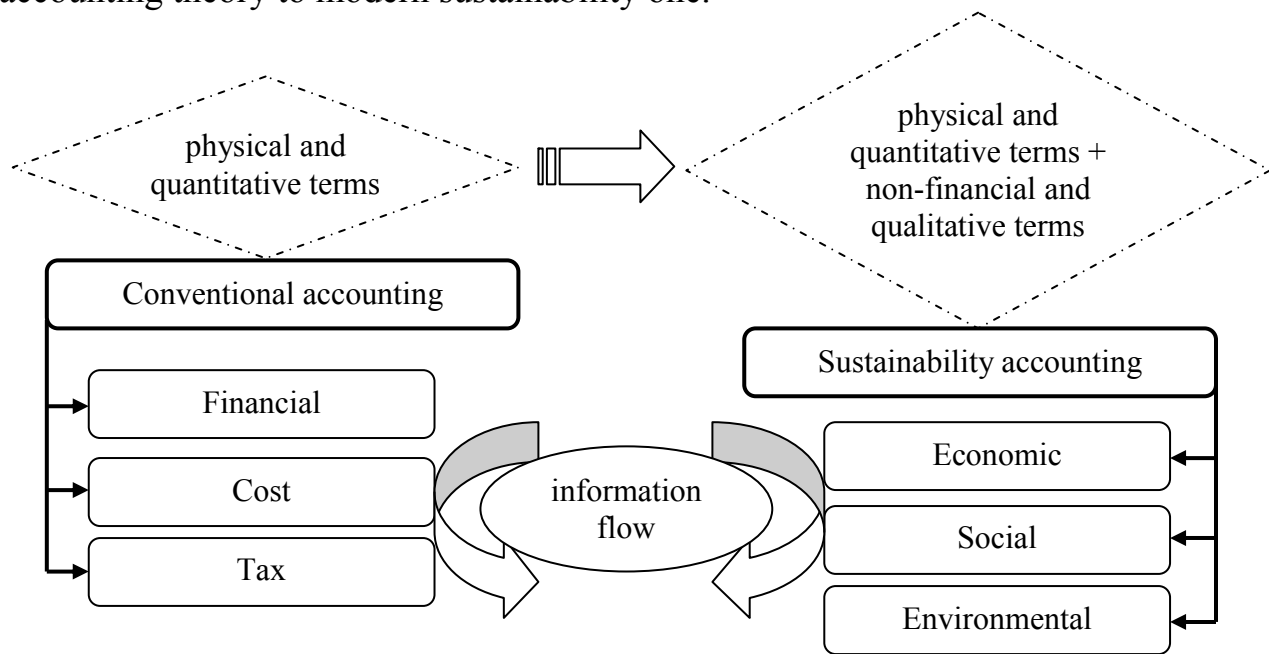

Figure 1. Conceptual transition from conventional accounting theory to modern sustainability accounting

Source: by author.

One more crucial matter is the possibility to get the required technological support on practice. The majority of companies are trying to establish their own ways of achieving sustainability goals. But there is a number of organizations that are identified as those able to facilitate the process of development of sustainable business strategies, sustainability accounting and reporting as well as assurance.

To be more specific, AccountAbility – the non-profit organization, has issued a corporate responsibility assurance standard that is used by many organizations internationally. Accounting firms doing corporate responsibility assurance

engagements must follow International Standard for Assurance Engagements (ISAE) 3000 if there is a no national alternative. Talking about ecological issues, SOP 03-2, Attest Engagements on Greenhouse Gas Emissions Information, developed by the Joint Task Force of the AICPA and CICA on Sustainability Reporting provides guidance for the application of assurance standard AT101 to greenhouse gas information. Specific guidance for providing assurance on sustainability reports has not yet been developed [1].

All things considered, the results of sustainability accounting approach analysis prove scientifically the essence of further conceptual development on the theoretical basis with the help of practical applications, gathered from various companies and organizations in order to obtain better understanding of what is needed in context of creating global sustainability frameworks.

References:

1. Sustainability Accounting and Reporting [Електронний ресурс] – Режим доступу: АІСРА. <<https://www.aicpa.org>>.
2. Sustainability reporting – What you should know (2011) [Електронний ресурс] – Режим доступу: KPMG. <<https://www.kpmg.com>>.

Кузнецова Н.Б.

к.е.н., здобувач

Інститут демографії та соціальних досліджень

ім. М.В. Птухи НАН України

м. Київ, Україна

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Питання фінансування розвитку людського капіталу завжди було актуальним, оскільки людський ресурс був і є важливим та вигідним об'єктом вкладення інвестицій як з позиції окремої людини, так і суспільства загалом. Думки вчених сходяться в єдиному твердженні, що інвестиції в людський капітал є джерелом економічного зростання та прогресу розвитку держави, «... тому що дають досить значний за обсягом, тривалий за часом й інтегральний за характером економічний і соціальний ефект» [1, с. 56].

В інформаційній економіці в структурі людського капіталу роль двигуна розвитку належить його креативній складовій. Саме люди з креативним мисленням та творчим складом розуму формують економіку знань, створюючи нове знання. Знання, завдяки використанню новітніх інформаційних технологій, швидко втрачають свою новизну та актуальність, а це означає, що вагомим інструментом їх постійного оновлення виступають інвестиції у креативний людський капітал.

Варто зазначити, що наразі інформаційна економіка є визначальним фактором формування нової конфігурації світової економічної та фінансової систем, де перспективні знання і фінансові інновації потребують масштабного

тиражування. В цій конфігурації фінанси покликані обслуговувати процеси відтворення капіталу, в тому числі людського креативного, найбільших гравців технологічної піраміди, де значна частка фінансових потоків спрямовується у тиражування знань. На думку Левчаєва П.О., сучасні фінансові потоки у світі сьогодні спрямовані на створення образу «успішного життя», тобто появу споживачів, які свідомо готові фінансувати продукти і послуги нових сфер економіки, чуттєвої та емоційної сфер життєдіяльності, що формують креативну індустрію [2]. Цей факт підтверджують показники динаміки росту креативних галузей у світовій економіці, що свідчить про зростання обсягів виробництва та споживання креативної продукції. Оскільки креативна продукція не є предметом першої необхідності, в собівартості якої основну частку займає інтелектуальна складова, що визначає її відносно високу вартість у порівнянні із традиційною продукцією споживання. А це означає, що розвиток сектору креативної економіки потребує двох основних умов:

1) наявності на ринку свідомого і матеріально забезпеченого споживача, спроможного придбати креативну продукцію та такого, що формує попит на неї залежно від своїх естетичних смаків і рівня споживацької культури;

2) високого рівня інтелектуального і професійного розвитку креативного людського капіталу як ініціатора та ідейного виробника цієї продукції.

Розглядаючи фінансовий аспект розвитку креативного людського капіталу, на нашу думку його доцільно досліджувати з позицій формування (становлення), професійного розвитку, інтелектуальної праці та відпочинку.

У формуванні креативного людського капіталу важливу роль відіграє система освіти – від дошкільної і до вищої. Адже основним завданням освіти сьогодні є формування креативної особистості, майбутнього фахівця з високим рівнем власної культури, свідомості і професіоналізму. Наука ж у поєднанні з вищою освітою покликані формувати високоінтелектуальний людський капітал як генератора нових знань у сферах науки, високих технологій та управління, здатного закласти міцні основи для розвитку інновацій. Тому питання належного фінансування системи освіти і науки, як джерела «вироснування» креативного людського капіталу є вкрай важливими.

Щодо професійного розвитку креативного людського капіталу, велику роль відіграє система неформальної освіти, в т.ч. самоосвіти та комунікації, професійні стажування (як всередині держави, так і закордонні), що дають можливість ініціативним людям потрапити у відкрите середовище творчих інтелектуалів з обміну знань та на постійній основі їх оновлювати, черпаючи творчу наснагу для майбутніх креативних ідей. В даному випадку, інвестиції у власний професійний розвиток можуть здійснюватись як за рахунок корпоративного фінансування бізнесу, так і власних доходів громадян. Виходячи з цього, важливою фінансовою складовою на підприємствах виступає рівень заробітної плати, система професійного розвитку (підвищення кваліфікації) та соціального захисту фахівців, задіяних у креативних секторах економіки, а також умови організації інноваційної праці на підприємствах.

Варто зазначити, що окремого вивчення потребують питання організації праці креативних працівників, її оплати та відпочинку. Адже творчість неможна прив'язувати до конкретного часу і робочого місця. Бути вільним у сфері творчості означає творити без перешкод, одночасно дотримуючись вимог законів. Оцінка праці таких працівників, відповідно, повинна здійснюватись не за існуючими на підприємствах традиційними формами оплати праці, а виходячи із якості і результату виконаного завдання у визначений термін. Крім того, у структурі фонду оплати праці слід звернути увагу на частку додаткової заробітної плати, її збільшення, оскільки продуктивну творчу ініціативу потрібно постійно стимулювати. Також особливої уваги заслуговують питання організації відпочинку та соціального захисту даної категорії працівників, надання так званих «творчих» відпусток з певними умовами, відповідною оплатою, частотою та тривалістю.

Реалізація ж творчого людського потенціалу в країні можлива за умови розвинутої інституціональної інфраструктури креативної економіки та її фінансового забезпечення.

Інституційна підтримка може бути представлена наданням різноманітних грантів, реалізацією інноваційних проектів, професійних конкурсів, різноманітних культурних і мистецьких заходів, а також діяльністю громадських організацій у сфері культури та мистецтва. Все це потребує масштабного фінансування як за рахунок залучення вітчизняних, так і іноземних інвестицій.

Таким чином, можна констатувати, що фінансовий аспект є надзвичайно важливим в питаннях формування, нарощування і розвитку креативного людського капіталу, адже вже тепер резерви економічного зростання розвинутих країн світу акумулюються саме в масовому новаторстві у всіх сферах розумової діяльності, що потребує стимулювання прояву творчості як джерела появи майбутньої інновації. Варто пам'ятати, що достатність фінансових ресурсів та відсутність корупції в питаннях їх розподілу і використання є гарантією реалізації у суспільстві талантів креативного людського капіталу.

Література:

1. Яцунь О.М. Креативний людський капітал в просторі суспільства знань: економічний аспект / О.М.Яцунь // Соціально-трудова відносина: теорія та практика . - 2014. - № 2. - С. 55-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2014_2_7.
2. Левчаєв П.О. Фінансові аспекти розвитку постіндустріальної економіки [Електронний ресурс] / П.О. Левчаєв - Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/112.htm.
3. Куриляк В.Є. Креативна економіка як нова парадигма постіндустріальної цивілізації / В.Є. Куриляк, М.А.Живко, Б.В.Літовченко // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». – 2013 - № 2 (50) – С. 92-98.

Лазаришина І.Д.

д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку і аудиту
Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна

Лазаришин А.В.

аспірант, Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Проведення аналітичних досліджень неможливе без використання різносторонньої облікової інформації. Традиційно методиками економічного аналізу передбачається використання інформації, що формується на етапі зведеного обліку – у звітності – і, водночас, недостатньо уваги приділяється аналітичному опрацюванню даних первинного, синтетичного та аналітичного обліку. Тому вважаємо актуальним завданням для науковців-аналітиків дослідження можливостей використання всієї сукупності облікової інформації для аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень. Однак на сьогодні таких досліджень здійснюється недостатньо.

Формування результативних показників, на підставі аналізу яких приймаються управлінські рішення, здійснюється на етапах первинного, аналітичного та синтетичного обліку. Якщо на етапі первинного обліку економіст має справу з окремими господарськими операціями, явищами та процесами, то етап аналітичного та синтетичного обліку дозволяє отримати більш систематизовану інформацію, яка за своїми характеристиками:

а) наближена до даних зведеного обліку і може бути згрупована відповідно до ідентифікованих потреб;

б) забезпечує прийняття управлінських рішень в режимі реального часу, відразу після її узагальнення, відповідно до організації облікового процесу.

Якщо оцінювально-діагностична функція економічного аналізу можлива на всіх етапах облікового процесу, то регулятивна уможливорюється у процесі систематизації облікових даних та за підсумками зведеного обліку.

На етапі аналітичного та синтетичного обліку можливе гнучке реагування на запити суб'єктів управління стосовно дотримання нормативних, планових чи інших значень результативних показників, тобто уможливорюється регулятивна функція економічного аналізу.

Зміст регулятивної функції економічного аналізу на етапах поточного і зведеного обліку відрізняється: на етапі поточного обліку аналіз проводиться з метою регулювання значень показників „за цілями”, а на етапі зведеного обліку – регулювання значень результативних показників – „від досягнутого”.

Отже, для забезпечення прийняття своєчасних і ефективних управлінських рішень необхідно більшу увагу приділяти етапу аналітичного та

синтетичного обліку – тобто стадії формування оборотів рахунків бухгалтерського обліку.

Особливістю внутрішнього аналізу в умовах трансформації економіки до ринкової є, по можливості, максимальне скорочення часу на формування інформації та її аналіз для прийняття управлінського рішення. У значній мірі відповідає цим вимогам аналіз рахунків бухгалтерського обліку.

В умовах ринкових відносин управлінські рішення базуються на результатах економічного аналізу, які, в свою чергу, є підсумком відповідного спостереження стану та змін господарських фактів, задокументованих у підсистемах: оперативного, бухгалтерського, статистичного та податкового обліку, а також зовнішньої інформації.

Для інформаційного забезпечення оперативних управлінських рішень використовується ситуаційний оперативний економічний аналіз за даними первинного обліку та позаоблікової інформації. За даними аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку, а також зовнішньої інформації проводиться поточний аналіз, основним завданням якого є забезпечення прийняття поточних управлінських рішень. Стратегічний аналіз, який проводиться для потреб стратегічного управління, потребує фінансової, статистичної і податкової звітності, зовнішньої та внутрішньої облікової та позаоблікової інформації.

Відтак, подальше удосконалення інформаційної бази аналізу для прийняття поточних і стратегічних управлінських рішень можливе за умови більш повного використання даних обліку на всіх етапах його проведення.

Левченко О.М.

д.е.н., проф., проректор з наукової роботи
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Царенко І.О.

аспірант
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-МЕРЕЖЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

В сучасних умовах інформатизації суспільства та поширення впливу мережі Інтернет, безсумнівно, інформаційні технології є невід'ємним елементом в управлінні соціально-економічними системами. Більше того, динамічний розвиток інформаційно-комунікативної сфери стає відмітною рисою сучасного суспільства. Адже з кожним днем все більш простішим стає доступ до будь-якої інформації, удосконалюються способи обміну нею. Характерною ознакою є притаманні глобалізовані процеси у світовому просторі різного роду знань, ідей, переконань тощо, що не мають обмеження в наявних кордонах та забезпечують ефективний зворотній зв'язок. Найбільш активне та взаємне спілкування чи

обговорення різного роду питань відбувається в соціальних мережах. З огляду на це, стає актуальним питання впливу останніх на якість підготовки фахівців у системі вищої освіти. Адже популяризація соціальних мереж настільки потужна, що вони стали не лише засобом комунікації, а й потужним рекламним засобом, платформою для обміну інформацією, консультування не лише між самими студентами, але й з викладачами тощо.

Дослідження питання щодо формування та розвитку мережевого суспільства розглянуті в працях таких вчених, як М. Кастельс, Д. Белл, А. Турен, А. Тоффлер, Дж. Гэлбрейт, Р. Інгельгарт. Стосовно питання впливу соціальних мереж на особистість користувачів, то вони є об'єктом дослідження таких науковців, як: Ю. Д. Бабаєва, О. П. Белінська, А. Є. Войскунський, А. Є. Жичкиної, Д. В. Іванова, Д. І. Кутюгіна, В. Л. Сілаєвої, О. Г. Філатової, Н. І. Гущина, Ю. А. Данько та інші. Водночас, слід зазначити, що питання, присвячене висвітленню впливу соціальних мереж на якісну складову підготовки фахівців навчальними закладами є недостатньо висвітлене. Таким чином, саме питання впливу соціально-мережевих технологій на якість підготовки фахівців є метою даного дослідження.

Вперше термін «соціальні мережі» був введений до наукового обігу англійським соціологом Джеймсом Барнсом у статті «Класи та збори у норвезькому острівному приході» (1954).

Початком популярності соціальних мереж прийнято вважати 2003-2004 рр., коли були введені в дію LinkedIn, Facebook і MySpace. В Україні мода на соціальні сервіси виникла дещо пізніше. Водночас, статистичні дані свідчать, що за останні роки кількість користувачів соціальних мереж значно збільшилася і охоплює усі вікові групи. Так, за даними досліджень пошукової системи «Яндекс» станом на 2014 рік у соціальних мережах «ВКонтакте», «Однокласники», «Facebook» і «Twitter» зареєстровано близько 40 млн. українських акаунтів. Серед них значну частку займають користувачі підліткового та юнацького віку [1].

Для визначення місця соціальних мереж в житті сучасного студента та оцінити ступінь впливу на процес їхнього навчання нами було використано опитувальник «Соціальні мережі – вплив на навчання». В анкетуванні взяли участь 25 студентів Кіровоградського національного технічного університету та 25 студентів Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича.

Анкетування показало наступні результати (рис. 1): 72 % опитаних позитивно ставиться до використання соціальних мереж, 22 % – нейтрально і 6 % – негативно.

Серед опитаних студентів 94 % зареєстровані в соціальній мережі «ВКонтакте», поряд з цим значна частина респондентів зареєстрована і у інших соціальних мережах, зокрема 63 % студентів зареєстровані у мережі Facebook, 39 % в Однокласниках, 28 % в Twitter. Лише 4 % респондентів не зареєстровані в жодній соціальній мережі.

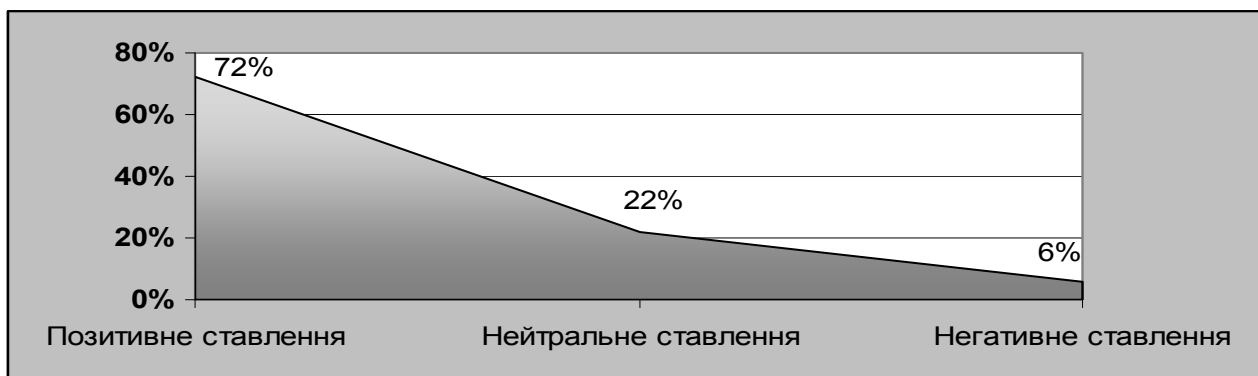

Рис. 1. Ставлення студентів ВНЗ до соціальних мереж

Джерело: складено авторами на основі власного опитування

На питання, що мотивує студентів здійснювати реєстрацію, опитані відповіли наступним чином: для 64 % – можливість спілкування із зареєстрованими раніше друзями; для 27 % – бажання знайти нових друзів; для 6 % – можливість обміну та пошуку інформації; для 3 % – можливість грати в онлайн-ігри. Варто підкреслити, що жоден з опитуваних не пов'язав своє зацікавлення соціальними мережами з навчальним процесом, хоча певна кількість респондентів визнає, що за допомогою соціальних мереж обмінюються інформацією з одногрупниками, викладачі здійснюють консультування, окрім цього, ряд інформативного матеріалу щодо навчального процесу студенти отримують через соціальні мережі.

На запитання: «Що для Вас є корисного в соціальних мережах для навчального процесу?» студенти зазначили: 69 % – це цікава інформація, 47 % – пересилання документів, 50 % – допомога колег, в тому числі викладачів, 18 % не знайшли жодної користі для власного навчання в соціальних мережах.

Проте, як свідчать дослідження науковців Університету Уорик (Великобританія), використання соціальних мереж позитивно вплинуло на результати тестування студентів з англійської мови та математики [2], що підтверджує вплив соціально-мережових технологій на якість підготовки фахівців.

Тому, варто зауважити, що сьогодні соціальні мережі сприяють розвитку дистанційного навчання та освіти в цілому, пропонуючи використовувати нові технічні та методичні засоби. Адже студенти з будь-якої країни світу можуть підписатися на он-лайн уроки абсолютно безкоштовно та успішно проходити курс навчання в зручний для себе час. Окрім лекційних матеріалів, студенти, при бажанні, можуть здійснювати комунікації з викладачами або, навіть, брати участь у дискусіях шляхом обговорення актуальних питань. Більше того, соціальні мережі містять велику кількість різноманітного відео та аудіо-матеріалу, які дають змогу краще засвоїти навчальний матеріал.

З огляду на це, викладачеві в сучасних умовах потрібно лише спрямувати в правильне, конструктивне, русло освітню підготовку майбутніх фахівців в соціальних мережах. Індивідуальний розвиток людини здатен трансформувати його соціальні та культурні потреби, включаючи, навіть, потреби, які пов'язані з проведенням вільного часу.

Таким чином, проведене дослідження дає змогу стверджувати, що соціально-мережеві технології можуть та впливають на навчальний процес загалом та якість підготовки фахівців, зокрема, проте, якісна складова залежить виключно від викладача, а саме наскільки викладач використовує соціальні мережі як інструмент інтелектуальної та творчої діяльності, мережевої взаємодії, приділяючи увагу спеціалізованим сервісам, які дають змогу спільно зі студентами розробляти спільний мережевий продукт, презентації, карти знань, інтерактивні плакати тощо. Окрім обміну інформацією, студента варто залучати до активного обговорення та сприяти розвитку вміння до аналізу ситуації. Загалом, в умовах поширення дистанційної форми освіти, соціально-мережеві технології стають потужним важілем впливу на майбутнього фахівця, важливим є лише виробити правильну стратегію взаємозв'язку зі студентом.

Література:

1. Яндекс дослідив кількість українців «Вконтакте», «Facebook», «Одноклассниках» та «Twitter» [Електронний ресурс] / Українська правда. Життя. – 2014. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/08/21/178367/>
2. Victor Lavy, Edith Sand. The Effect of Social Networks on Student's Academic and Non-Cognitive Behavioral Outcomes: Evidence from Conditional Random Assignment of Friends in School. [Electronic resource] - Access:https://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/vlavy/text_and_tables_social_networks_and_human_capital_april_28_2014.pdf

Лисенко А.М.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНУ

Однією з важливих умов для забезпечення сталого економічного розвитку країни є необхідність визначення та нарощення потенційних й фактичних конкурентних переваг на регіональному рівні, формування та впровадження обґрунтованої маркетингової стратегії, спрямованої на вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку кожного окремо взятого регіону.

На сучасному етапі характерними для України є невизначеність соціально-економічних та політичних процесів, швидкі зміни у зовнішньому середовищі. В таких умовах використання стратегічного підходу до здійснення маркетингової діяльності на рівні регіону дозволить ефективно реагувати на можливі зміни в навколишньому середовищі. При цьому роль маркетингу полягатиме у забезпеченні інформаційної бази для стратегічного планування, визначенні загальних орієнтирів розвитку, спрямуванні стратегії на потреби цільового ринку, визначенні найбільш оптимальних способів досягнення цілей.

Сутності й змісту маркетингових стратегій присвячено роботи значної кількості учених, а саме: Л.В. Балабанової, С.Я. Войтович, С.С. Гаркавенко,

Н.В. Куденко, Д.В. Райко та інших [1-5]. Однак у працях науковців визначення маркетингової стратегії розглядається переважною мірою стосовно підприємства, відсутня чітка конкретизація етапів її формування та реалізації.

Метою даного дослідження є визначення сутності поняття «маркетингова стратегія регіону», виокремлення етапів формування та реалізації маркетингової стратегії на регіональному рівні.

Маркетингова стратегія регіону є логічною схемою маркетингових заходів щодо підвищення конкурентоспроможності регіону на цільових ринках та інтегрального показника конкурентоспроможності регіону, системою визначених напрямків діяльності регіону на цільових ринках для досягнення перспективних цілей, а також способів їх досягнення, сукупністю відповідних рішень стратегічного характеру, які полягають у розробці заходів, механізмів та інструментів реалізації обраної стратегії.

Для розробки маркетингової стратегії необхідно провести системний та комплексний аналіз стану і тенденцій розвитку регіону, адже саме економічний аналіз є важливою вихідною базою для прийняття виважених управлінських рішень регіональними органами управління, які покликані діяти в напрямку забезпечення ефективного розвитку регіону, підвищення рівня та якості життя населення. Враховуючи вище зазначене, формування та реалізація маркетингової стратегії регіону має здійснюватися поетапно (рис. 1).

Рис. 1 Етапи формування та реалізації маркетингової стратегії регіону

На першому етапі формулюються маркетингові цілі регіону. Вони повинні бути конкретними, реальними, вимірюваними, визначеними в часі, зрозумілими для виконавців. Маркетингові цілі регіону повинні охоплювати всі напрямки його функціонування («цільові поля»): сільське господарство, промисловість, транспорт, інноваційну діяльність, фінансову діяльність і т.ін., а також конкретизувати в кожному з даних напрямків місію регіону.

Крім того, визначення маркетингових цілей розвитку регіону передбачає побудову «дерева маркетингових цілей». До його побудови слід застосовувати ряд основних підходів: декомпозицію (розукрупнення цілей), вертикальну та горизонтальну координацію цілей, системне уявлення процесів. При цьому цілі слід відображати у вигляді певних рівнів, кожний наступний з яких є конкретизацією зазначених вище рівнів.

У рамках другого етапу досліджуються ринкові можливості, реалізація яких сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону та які підкріплені наявними ресурсами й сприяють досягненню мети розвитку регіону. При плануванні маркетингової стратегії слід виділити 3-5 найбільш важливих факторів, які у перспективі сприятимуть підвищенню ефективності розвитку регіону. У процесі вибору пріоритетних маркетингових можливостей розвитку регіону мають враховуватися умови, ресурси та можливості, а також результати дослідження сильних та слабких сторін регіону, його конкурентних переваг.

На третьому етапі для розробки маркетингової стратегії на рівні регіону найбільш прийнятними є аналітично-експертні методи, тоді як використання матричних методів є більш доцільним на мікрорівні. Для підвищення конкурентоспроможності регіону на цільових ринках та залучення до регіону економічних агентів, які здатні підвищити рівень добробуту місцевого населення слід максимально пристосувати наявні переваги регіону до запитів споживачів (наявність чітких механізмів купівлі-продажу об'єктів власності, сприятливі умови для розвитку бізнесу, близькість ринків збуту, наявність кваліфікованої робочої сили, сприятлива екологічна ситуація в регіоні тощо).

У межах четвертого етапу здійснюється розробка програми (плану) маркетингових заходів. При цьому формулювання і досягнення цілей у сфері маркетингу здійснюється переважно маркетинговими засобами. Пропонується наступна структура маркетингової програми: огляд плану маркетингових заходів, аналіз поточного стану ринку, оцінка загроз та можливостей, виокремлення завдань та проблем, огляд маркетингових стратегій, розробка програми дій, складання бюджетів, заходи контролю, механізм для регулювання контролю і визначення ефективності.

П'ятий етап – реалізація маркетингової стратегії розвитку регіону. Забезпечення її реалізації включає організаційний та ресурсний аспекти. У моніторингу реалізації маркетингової стратегії регіон слід розглядати як місце реалізації бізнесу, проживання населення, організації відпочинку.

На шостому етапі здійснюється оцінка результатів, визначається потреба в перегляді маркетингової стратегії на основі проведеного маркетингового контролю.

Здійснюючи процес стратегічного планування маркетингової діяльності за пропонованими етапами кожний регіон зможе підвищити конкурентоспроможність, визначити оптимальний шлях розвитку та досягнути стратегічної мети свого функціонування.

Література:

1. Балабанова Л.В. Маркетинг підприємства: навч. посіб. / Л.В. Балабанова, В.В. Холод, І.В. Балабанова. – К.: ЦУЛ, 2012. – 612 с.
2. Войтович С.Я. Сутність і зміст поняття «маркетингова стратегія» / С.Я. Войтович, І.П. Потапюк // Економіка і регіон. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – № 4 (31) – с. 77-81.
3. Гаркавенко С.С. Маркетинг: підручник / С.С. Гаркавенко. – К.: Лібра, 2002. – 712 с.
4. Куденко Н.В. Маркетингові стратегії фірми: монографія / Н.В. Куденко. – К.: КНЕУ, 2002. – 245 с.
5. Райко Д.В. Стратегічне управління розвитком маркетингової діяльності: методологія та організація: монографія / Д. В. Райко. – Х. : Інжек, 2008. – 632 с.

Лозова Г.М.

к.е.н., доц., доцент економічної теорії, макро- і мікроекономіки
КНУ імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Клименко В.В.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДЛЯ РОЗБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ

Однією з центральних проблем України є необхідність реформування економіки з метою розбудови інформаційного суспільства та макроекономічної стабілізації в країні. Необхідність реформування визнається як представниками всіх рівнів влади, так і пересічними громадянами. Дослідження проблем та перспектив формування інформаційної економіки, її впливу на розвиток виробничої, економічної та соціальної інфраструктури, удосконалення та поширення інформаційних технологій є новим і надзвичайно актуальним завданням для економічної науки. Становлення інформаційного суспільства зумовлює появу нових можливостей для глобалізації підприємницької діяльності, перебудови традиційних зв'язків на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій, активізації нових форм економічних відносин, що сприяють ефективному управлінню, більш точному прогнозуванню економічної кон'юнктури, ефективному функціонуванню бізнесу. Саме тому в сучасних умовах актуалізується питання впровадження інноваційної політики та інструментів її реалізації у вітчизняних умовах.

Основні аспекти постіндустріального розвитку, формування інформаційного суспільства аналізуються у роботах таких відомих зарубіжних дослідників, як: Дж. Гелбрейт, П. Дракер, М. Кастельс, І. Масуда, Т. Стоуньєр, Е. Тоффлер. Вагомий внесок у дослідження даної проблеми зробили вітчизняні вчені-економісти, зокрема: В.Базилевич, А. Гальчинський, В. Геєць, П. Єщенко, А. Філіпенко, А. Чухно. Однак, як свідчить науковий аналіз і практика, в Україні відкритим залишається питання реформування національної економічної системи таким чином, щоб ефективно сформувати засади нового інформаційного суспільства.

В квітні 2016 року Кабінетом Міністрів України було схвалено проект Угоди між Урядом України та Європейською Комісією, про започаткування нової чотирирічної програми «U-LEAD з Європою: Програми для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку». Нова програма спрямована на децентралізацію в Україні, на підтримку реформи місцевого самоврядування, а також регіонального розвитку. Підписання даної Угоди Україною засвідчує про новий курс реформ української економіки, що має бути реалізованим в найближчі чотири роки. В цьому сенсі хотілося б наголосити, що реформи мають відбуватися в контексті розбудови в Україні інформаційної економіки та інформаційного суспільства. А для цього потрібно насамперед чітко визначити критерії оцінки проведення реформ в країні та прийняти відповідну довгострокову стратегію розбудови інформаційного суспільства в Україні.

В сучасних умовах все більше ознак свідчить про те, що ми знаходимося на порозі нової форми економічного устрою. Її можна назвати інформаційною економікою, мережевою економікою чи високотехнологічною економікою. При цьому особливо важливу роль відіграє утворення мережевих структур, що мають вирішальний вплив при переході до інформаційного суспільства і виникнення нової господарської форми. На сьогоднішній день ведуться глибокі наукові дискусії навколо самого поняття «інформаційна економіка». В даній роботі «інформаційна економіка» розглядається з позицій теорії М. Кастельса, як економіка, в якій конкурентоспроможність суб'єктів господарювання визначається їхньою здатністю генерувати, обробляти і ефективно використовувати інформацію, засновану на знаннях. [1, С.27.] В процесі функціонування такої економіки виникають "глобальні мережі інструментального обміну", які "селективно підключають чи відключають індивідів, групи, райони і навіть країни, відповідно до їх значущості, для виконання цілей, які обробляються у мережі, в безперервному потоці стратегічних рішень". [2, С. 57.]. Що призводить до принципової зміни характеру конкуренції в сучасному світі: конкурують між собою вже не продукти або компанії, навіть не держави, а системи ефективного управління. Тому як перед державою, так і перед бізнесом постає головне завдання: трансформації своєї бізнес-моделі у відповідності до тих викликів та вимог, які ставить інформаційне суспільство.

Цікавим в даному сенсі є підхід німецького вченого Х.-Д. Кюблера, який вважав що інформаційна економіка формується в процесі реалізації двох еволюційних тенденцій:

– з одного боку, відбувається подальша внутрішня інформатизація технологій та проникнення їх у всі сфери життя – від промислової індустріальної праці до приватного побутового сектору, постійний рух уперед, що підтверджується зростаючою індустріалізацією та інтелектуальною, пізнавальною діяльністю людини;

– з іншого боку, інформатизація, особливо у зв'язку з глобальним поділом праці, також визнається як подолання звичних промислових структур, сконцентрованих, стандартизованих форм організації виробництва та праці, звичних професійних кар'єрних схем та негнучкого ринкового обслуговування. На їх місці виникають відповідно децентралізовані, більш гнучкі та мобільні, відкриті, проте і більш невідомі та ризикові способи виробництва та методи праці. [3, С. 25.]

Відповідно цим пояснюється та ситуація турбулентності та невизначеності, в яку ввійшла світова економіка в останні роки. Дана тенденція посилюється нарощенням швидкості впровадження нових моделей управління, нових технологій, скороченням життєвого циклу продукту тощо.

Якщо аналізувати економіку України, то в даному випадку для нашої країни проблема турбулентності та невизначеності посилюється через традиційне відставання в технологічному укладі від провідних розвинутих країн світу. І у випадку відсутності реальних, цілеспрямованих реформ технологічний розрив між Україною та рештою розвинутого світу буде лише посилюватися.

Отже, реформи спрямовані на формування в Україні інформаційної економіки мають відбуватися за наступними пріоритетними напрямками:

1. Формування електронного середовища розвитку бізнесу та економіки, запровадження системи електронного уряду, що, на нашу думку, сприятиме подоланню корупції та забезпечить більш прозору систему функціонування державного апарату в країні.

2. Розвиток структури мереж і мережевих систем, які надають нові рівні зав'язків між економічними суб'єктами і дозволяють сформувати економічний простір без кордонів. В такому сенсі системи комунікації, раніше лінійні, призначені для передачі більш-менш однакового змісту багатьом адресатам в даній географічній місцевості, стають більш численними, розгалуженими, цілеспрямованими й інтерактивними.

3. Трансформація бізнес-модель економічного розвитку.

4. Інвестиції в людський капітал. Оскільки інтелектуальний капітал в сучасному світі є мірилом добробуту окремої людини, організації і всього суспільства. Уже не ресурси і дорогоцінні метали забезпечують їх успіх, а знання, досвід та інші цінності, створені розумом людини.

5. Курс на утворення альянсів та інтеграція України в європейський економічний простір, що дозволить країні набути нові конкурентні переваги в довгостроковій перспективі, допоможе протистояти гіперконкуренції.

6. Посилення рівня конкурентоспроможності країни, зокрема в наукомістких та високотехнологічних галузях, на світових ринках як пріоритет державної промислової політики.

Для здійснення ефективних реформ необхідно забезпечити комплексний виважений підхід, який би відповідав пріоритетним завданням та цілям державної економічної політики.

Література:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М.: ГУВШЭ, 2000. – С. 27.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М.: ГУВШЭ, 2000. – С. 57.
3. Базилевич В.Д. Интеллектуальна власність / Базилевич В.Д. – К.: Знання, 2014. – С. 25.

Лоханова Н.О.

д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку і аудиту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ 15 ВИРУЧКА ПО ДОГОВОРАХ З КЛІЄНТАМИ"

Актуальність проблеми полягає в тому, що на сьогоднішній день Радою з МСФЗ був представлений новий Міжнародний стандарт фінансової звітності – IFRS 15 «Виручка по договорах з клієнтами» [1; 2], який має замінити два стандарти IAS 18 "Виручка" [3] і IAS 11 "Договори будівництва" [4], кожний з яких використовуються з урахуванням галузевої специфіки і особливостей договорів з покупцями (замовниками).

Проблема практично мало досліджена в літературі, оскільки новий стандарт ще не отримав широкого застосування. Хоча в цілому внесок у розв'язання відповідних питань зробили такі фахівці, як: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Ю. А. Верига, С. Ф. Голов, В. М. Домбровський, С.Я. Зубілевич, В. І. Єфіменко, В. Г. Лінник, Є. В. Мних, П. Т. Саблук, В. Я. Савченко, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, Б. Ф. Усач, М. Г. Чумаченко та багато інших.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розкрити ключові норми МСФЗ 15 «Виручка по договорах з клієнтами», визначити переваги нового стандарту порівняно з діючими МСБО 18 і 11, а також з'ясувати, які дискусійні питання пов'язані з його практичним запровадженням.

Основні результати дослідження. Як відомо, IFRS 15 буде застосовуватися, починаючи зі звітних річних періодів з 1 січня 2017 року. Однак, можливе його довгострокове застосування.

Як і інші МСФЗ, IFRS 15 містить тлумачення основних понять, що використовуються в обліку доходів. При тому зміст термінів отримав певне коригування, порівняно з діючою нині термінологією МСБО 18. Так, як відомо, у МСБО 18 надається таке тлумачення доходу «дохід - це валове надходження

економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу» [3]. У свою чергу в МСФЗ 15 категорія «доходу» тлумачиться в певній мірі подібно, але є незначна відмінність – дохід – це «збільшення економічних вигід протягом звітного періоду у формі надходження або приросту активів або зменшення зобов'язань, які призводять до збільшення власного капіталу, крім тих, які стосуються вкладу власників» [1]. Як бачимо, у новому тлумаченні вилучено поняття «валове» стосовно надходження вигід, по-друге, вилучено надходження «в ході звичайної діяльності» (воно перейшло в тлумачення категорії «виручка»), по-третє, конкретизовано, що надходження вигід відбувається у вигляді «надходження або приросту активів або зменшення зобов'язань» [1].

Поряд із терміном «доход» у МСФЗ 15 з'явився і термін «виручка», який, як було зазначено вище, має таке значення, що це «доходи в ході звичайної діяльності підприємства» [1]. На нашу думку, така інтерпретація відповідної категорії не є коректною, оскільки в ході звичайної діяльності підприємства можуть виникнути самі різноманітні доходи, які зазвичай не є власне виручкою. Наприклад, доходи у вигляді дивідендів і відсотків також є доходами звичайної діяльності, але навряд чи їх можна вважати виручкою в її традиційному розумінні. Виручка ближче за змістом до доходів операційної діяльності, а не звичайної діяльності в широкому її значенні.

Абсолютно новим у МСФЗ 15 є вимоги до обліку доходів, які представлені у вигляді так званої «п'ятикрокової моделі» [1; 2].

П'ять основних кроків визнання виручки мають такий вигляд:

- визначити контракт (контракти) з клієнтом;
- визначити контрактні зобов'язання в договорі;
- визначити ціну угоди;
- розподілити ціну угоди з урахуванням порядку виконання зобов'язань в договорі;
- визнати виручку, коли (або як) підприємство задовольняє контрактні зобов'язання в процесі виконання контракту.

Визнання виручки відповідно до вимог МСФЗ 15 по кроках десь нагадує порядок визнання доходу, що застосовується до договорів підряду згідно з діючим МСБО 11 [4]. Але спільне лише те, що дохід визнається за певним алгоритмом. Саме ж наповнення цього алгоритму нове.

Під час визнання виручки за наведеною п'ятикроковою моделлю застосування кожного кроку має опиратися на конкретні факти і обставини, що передбачені договором з контрагентами, і потребує продуманого професійного судження облікового фахівця.

Узагальнимо, в чому, на нашу думку, будуть полягати переваги застосування нового стандарту – МСФЗ 15 – порівняно з нині діючими. До числа переваг можуть бути віднесені такі:

1) Стандарт дає універсальну модель визнання виручки, яка може бути застосована для будь-якого бізнесу, для різних видів діяльності і галузей, для товарів, продукції, робіт, послуг тощо.

2) Стандарт містить не лише викладення загального підходу визнання виручки, а деталізований алгоритм, що значно спрощує порядок його практичного використання.

3) МСФЗ 15 чітко визначає критерії визнання виручки для різних умов виконання контрактних зобов'язань (одномоментних та протягом періоду).

4) Особливу увагу приділено визначенню ціни як бази для подальшого визнання виручки в цілому за контрактом, так і виручки стосовно окремих компонентів контракту. У нині діючих МСБО цінам приділяється менше уваги.

5) Позитивним результатом запровадження нового МСФЗ 15 є те, що завдяки його застосуванню можуть бути вирішені проблеми узгодження вимог стандартів з обліку виручки, які передбачені в МСФЗ і в системі стандартів США – GAAP/USA. Новий МСФЗ 15 є повністю конвергованим, на що звертають увагу фахівці [5]. Він передбачає єдину, покрокову модель визнання виручки, яка дозволяє покращити систему обліку і порядок подання інформації про виручку у фінансовій звітності. Високий рівень конвергенції МСФЗ і GAAP/USA в частині обліку виручки і відображення її у фінансових звітах дозволяє підвищити зіставність показників звітності, що, безумовно, є суттєвим і перспективним етапом у розвитку облікових систем світу.

Однак, розуміючи всі переваги МСФЗ 15, не можемо не звернути увагу на те, що практичне запровадження стандарту пов'язано з необхідністю вирішення ряду дискусійних питань, зокрема, таких:

1) Застосування норм МСФЗ 15 потребує детального опрацювання складу контрактних зобов'язань для коректного визнання виручки. Для цілого ряду підприємств, які здійснюють поставку товарів і виконання робіт, надання послуг за єдиним контрактом, визнання виручки залишиться досить не простим завданням і потребує пошуку додаткової інформації, наприклад, стосовно цін відносно кожного компоненту.

2) Запровадження МСФЗ 15 потребує перегляду і внесення змін до облікової політики практичної більшості підприємств, оскільки показник доходів є базовим для всіх компаній, а підходи щодо його відображення в фінансовій звітності суттєво зміняться.

3) Для вітчизняних підприємств залишиться невирішеним завдання, яким чином ув'язати норми нового МСФЗ 15 і порядок визнання доходів для цілей оподаткування, оскільки підхід, прийнятий у Податковому кодексі, дещо відрізняється від МСФЗ 15. А з урахуванням поставленого в Україні завдання максимального наближення бухгалтерського обліку і оподаткування на державному рівні важливим стане пошук можливостей забезпечення ув'язки оновлених критеріїв визнання доходу в МСФЗ зі сталою практикою оподаткування в Україні.

Література:

1. «Deloitte». Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ) 15 «Виручка по договорах з клієнтами» (2014) - огляд [Електронний ресурс] / Компанія «Deloitte». – Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs15>

2. Попадюк К. Вы уже слышали про новый стандарт по выручке? [Электронный ресурс] / К. Попадюк. – Режим доступа: <http://inflexio.ru/vy-uzhe-slyshali-pro-novyj-standart-po-vyruchke.html>
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід». Міжнародний документ від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Сайт «Законодавство України». – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_025
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 11 «Будівельні контракти». Міжнародний документ від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Сайт «Законодавство України». – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_017
5. Силифанова В. Вышел новый стандарт по выручке МСФО (IFRS) 15 [Электронный ресурс] / Электронный журнал «МСФО на практике». – 2014. – 11.06.2014. – Режим доступа: <http://www.ipnpu.ru/article.php?idarticle=013417>

Магомедова А.М.

к.е.н., асистент кафедри економіки підприємства
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

КОНТРОЛЬ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФРАНЧАЙЗИНГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні тенденції розвитку франчайзингової діяльності свідчать про стабільний темп зростання кількості її учасників та імплементацію франчайзингу майже в усіх сферах економіки. При чому, динамічність франчайзингових відносин спостерігається як на локальних, так і глобальних рівнях їх розвитку. Відповідно, масштабність франчайзингової мережі визначає подальші перспективи, проблеми та ризики її діяльності. Інтернаціональний характер розвитку франчайзингу забезпечує його учасникам значну кількість переваг та дає можливість подолати ряд бар'єрів, пов'язаних з мовними та культурними відмінностями, особливостями політичної ситуації, податковою політикою та законодавчими розбіжностями різних країн [1, с. 7]. Разом з тим, масштабність господарської діяльності призводить до появи значної кількості проблем співпраці франчайзера та франчайзі. До однієї з таких, на наш погляд, належить проблема забезпечення раціонального балансу між автономністю та контролем підприємницької діяльності франчайзингових підприємств. Незважаючи на те, що сучасний етап розвитку відносини між франчайзером та франчайзі відрізняється певною лібералізацією, однак питання контролю за діяльністю франчайзі залишається одним з найбільш дискусійних.

Франчайзі, як рівноправний учасник партнерської угоди, здійснює незалежну підприємницьку діяльність під відомим брендом франчайзера, оскільки, придбаваючи франшизу, він інвестує власний капітал та використовує власні інтелектуальні здібності у процесі розвитку франчайзингового підприємства. Однак незалежність франчайзі може визначатися лише його фінансовою самостійністю, у протилежному випадку, порушуються економічні

передумови формування франчайзингових відносин. З однієї сторони, франчайзер, розробивши успішний бізнес-пакет, який генерує стабільні грошові потоки, має захищати репутацію власного бренду шляхом контролю та координації діяльності своїх франчайзі. Проте, межа, якою визначається різниця між протекціоніськими заходами франчайзера та перманентним і тотальним його контролем за процесом функціонування франчайзі, є умовною. Саме тому, дедалі поширенішими стають випадки, коли власники франчайзингових брендів починають зловживати своїми правами та повноваженнями. Перш за все, такі дії знаходять своє відображення у достроковому розірванні угоди про співпрацю з ініціативи франчайзера без належного обґрунтування причин прийняття такого рішення (у франчайзинговій практиці цю проблему називають «Ахілесовою п'ятою» [2, с. 7]). З іншого боку, компетентність власника бренду дозволяє здійснювати контроль, як одну з функцій управління, з метою підвищення ефективності діяльності всієї франчайзингової мережі. У цьому, випадку контроль за діяльністю франчайзі полягає у: моніторингу та оцінюванні фінансових показників його діяльності; скануванні якісних характеристик розвитку франчайзі та перевірки його на предмет дотримання положень франчайзингової угоди; аналізі маркетингової діяльності; перевірці стану та способів використання матеріальних та нематеріальних ресурсів, які належать франчайзеру.

Таким чином, незважаючи на наявність партнерських зв'язків, проблема автономності його учасників не втрачає своєї актуальності. Контроль за процесом діяльності франчайзі виступає, з однієї сторони, передумовою, а з іншої, – стримуючим фактором розвитку франчайзингу. Вирішення цієї проблеми пов'язано з пошуком шляхів підвищення рівня довіри між франчайзером і франчайзі та взаємним стимулюванням учасників дотримуватись умов франчайзингової угоди з метою зниження контролюючого тиску з боку власника бренду.

Література:

1. Warren Pengilly. International Franchising Arrangements and Problems in Their Negotiation [Electronic resource] // *Northwestern Journal of International Law and Business*: [site]. – Access mode : <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1196&context=njilb>. – Name of the screen.
2. Shelby D. Hunt. Franchising: promises, problems, prospects [Electronic resource] // *Journal of retailing*. – Access mode : <http://sdh.ba.ttu.edu/JRetail77%20-%20Franchising.pdf>. – Name of the screen.

Магонець О.А.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Босенко А.В.

Кіровоградський національний технічний університет,
м. Кіровоград, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ ОПОДАТКУВАННЯМ»

Сучасна вітчизняна наука і практика в питаннях управління податками й оподаткуванням ще не отримали всебічного теоретико-методологічного осмислення і практичного розвитку, відсутні системні дослідження, спрямовані на вивчення питань управління оподаткуванням, особливо в умовах стрімких динамічних змін зовнішнього середовища та поглиблення інтеграційних процесів. На практиці це призводить до узагальненої оцінки процесів управління оподаткуванням, прийняття суб'єктивних рішень в межах конкретної ситуації, які не завжди мають позитивний ефект як для платників податків, так і для держави.

В науковій і навчальній літературі зустрічаються різні підходи до розуміння понять, що характеризують управлінську діяльність в сфері оподаткування. Насамперед, колізія існує відносно трактування понять «управління оподаткуванням», «податковий менеджмент» та «адміністрування податків», при цьому досить часто як в теорії, так і на практиці (ці слова вживаються як синоніми) здійснюється проста заміна терміна «управління» терміном «менеджмент» й вже більш-менш узгодженим є трактування і розуміння поняття «адміністрування податків», після надання його визначення у Податковому кодексі.

У зв'язку з цим виникає необхідність встановлення співвідносності означених понять. Теоретичний аналіз наукових підходів щодо трактування термінів «управління оподаткуванням», «податковий менеджмент» та «податкове адміністрування» (знаходимо у працях В. Андрущенка, О. Вилкової, Л. Гончаренко, Г. Ісаншиної, А. Кізими, А. Крисоватого, Ю. Іванова, Я. Литвиненка, І. Майбурова, В. Мельника, П. Мельника, О. Рєви, Т. Тимченко, В. Федосова та ін.) засвідчує, що здебільшого науковці їх використовують для характеристики процесів організації діяльності держави у сфері оподаткування, ґрунтуючись на використанні певних принципів, методів, прийомів, інструментів управління.

Як зазначають А. І. Крисоватий та А. Я. Кізіма [1, с. 16], й з чим ми повністю погоджуємося, термін «менеджмент» за своєю суттю є аналогом терміна «управління», але не повною мірою (термін «менеджмент» – походить від англ. слова «management», що у перекладі означає «управління, керування»). Термін «адміністрування» походить від слова «administration», що означає «управління, керування». Отже, з точки зору перекладу з англійської

мови поняття «адміністрування» та «менеджмент» є абсолютно ідентичними. Однак, термін «управління» є набагато ширшим поняттям, на відміну від термінів «менеджмент» та «адміністрування», оскільки він застосовується: до різних видів людської діяльності; різних сфер діяльності; органів управління.

Управління оподаткуванням як важлива сфера науково-практичних досліджень і методичних дій є частиною загальної теорії і практики управління. Воно базується на фундаментальному пізнанні політичних, економічних, юридичних та інших наук, збагачених сучасною вітчизняною та зарубіжною практикою. Це сукупність методів, прийомів і засобів інформаційного забезпечення, за допомогою яких органи влади й управління (включно з податковими адміністраціями та інспекціями всіх рівнів) надають функціонуванню податкового механізму заданий законом напрям і координують податкові дії у разі суттєвих змін в економіці та політиці [1, с. 18].

Критично оцінюючи наявні підходи до визначення досліджуваних категорій, вважаємо, що поняття «управління оподаткуванням» є більш широким і комплексним явищем, яке включає і організацію управління податковим процесом («податковий менеджмент») і організаційно-розпорядчу діяльність уповноважених державних органів у сфері управління процесами оподаткування («податкове адміністрування»), в основі якого закладені загальні принципи і фундаментальні положення управління економікою, системного підходу і аналізу.

Поняття «податковий менеджмент» та «податкове адміністрування» для характеристики процесів організації діяльності держави в сфері оподаткування та управління податковими відносинами, на нашу думку є менш прийнятними ніж поняття «управління оподаткуванням», оскільки вони не дозволяють комплексно враховувати специфіки певних сфер (галузей) економічної діяльності на які спрямовується управлінський вплив.

Отже, з огляду на системність і комплексність поняття управління оподаткуванням як економічної категорії, в основі його визначення має лежати діяльність держави, що так чи інакше торкається сфери податкових відносин (відносин, які регламентують взаємодію між суб'єктами управління та об'єктами управління у зв'язку з перерозподілом валового внутрішнього продукту у процесі справляння податкових платежів до бюджетів різних рівнів), враховує специфіку певних сфер економічної діяльності й спрямовується на реалізацію стратегічних цілей їх розвитку.

Виходячи з цього, органічною складовою процесу управління оподаткуванням є податковий менеджмент, який забезпечує організацію управління податковим процесом (на основі: визначення, встановлення і оцінки планових, фактично виконаних й прогнозних податкових зобов'язань платників податків – податкового прогнозування і планування; застосування гнучких засобів державного впливу, що спрямовані на якісні зміни податкової політики та здійснення податкових заходів, які дають змогу досягти повноти та своєчасності виконання бюджетів усіх рівнів, досягти більш ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів, інтенсифікувати інвестиційну та підприємницьку активність платників податків, узгодити

інтереси різних суб'єктів податкових відносин – податкового регулювання; здійснення заходів з перевірки фінансово-господарської діяльності платників податків з метою забезпечення правильного, повного і своєчасного виконання ними вимог податкового законодавства та застосування санкцій у випадку недотримання таких вимог – податкового контролю), та податкове адміністрування (передбачає організаційно-розпорядчу діяльність уповноважених державних органів у сфері управління процесами оподаткування через взаємопов'язану систему забезпечення ідентифікації та обліку платників податків, їх сервісного обслуговування; обліку податкових платежів; нарахування податкових зобов'язань; аналізу податкових надходжень; виконання планових завдань із мобілізації податкових платежів; податкових перевірок та стягнення податкового боргу), які на нашу думку, є інструментами, що забезпечують належну взаємодію між суб'єктами і об'єктами управління в межах визначених правових норм й спрямовані на одночасне забезпечення податкових надходжень і стимулювання економічного зростання в межах визначеної податкової політики.

Процес управління оподаткуванням ґрунтується на чітко визначеній податковій політиці держави, розробленій з урахуванням специфіки діяльності окремих сфер (галузей) національної економіки, системі податкового права, що в нормативно-правових актах закріплює положення чинної податкової політики, визначає взаємовідносини між платниками податків і державою, формує податкову систему держави (сукупність податкових платежів, що підлягають сплаті до бюджетів різних рівнів), визначає форми і методи управління податковою системою (податковий механізм) та окреслює напрями податкового процесу (діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та інших учасників податкових відносин щодо визначення концепції формування, структури і обсягів податкових доходів бюджетів, її корегування, розробки та виконання планів мобілізації податкових надходжень, контроль за їх виконанням і дотриманням податкового законодавства).

Таким чином, запропоноване визначення, на відміну від існуючих, враховує такі особливості:

- в процесі управління оподаткуванням задіяні не лише державні органи законодавчої, виконавчої влади різних рівнів, а й міжурядові та професійні громадські організації;

- управління оподаткуванням – це широке і комплексне явище, яке включає і організацію управління податковим процесом (податковий менеджмент) і організаційно-розпорядчу діяльність уповноважених державних органів у сфері управління процесами оподаткування (податкове адміністрування);

- в основі управління оподаткуванням закладені загальні принципи і фундаментальні положення управління економікою, системного підходу і аналізу;

- управління оподаткуванням – це динамічний, науково-практичний процес, багатогранний за своїм змістом, цільовими установами та умовами

організації, який ґрунтується на галузевій специфіці та спрямований на реалізацію стратегічних цілей розвитку галузі.

Література:

1. Крисоватий А. І. Податковий менеджмент: навч. посіб. / А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма; Терноп. акад. нар. госп-ва. Ін-т фінансів. – Т. : Карт-бланш, 2004. – 308 с.

Мельник Т.А.

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів та планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Функціонування сучасних українських підприємств протікає в умовах невизначеності та обмеженості фінансових ресурсів, що актуалізує потребу в оцінці їх фінансового стану та удосконалення методів оцінки, які б враховували їх особливості.

Питанням оцінки фінансового стану підприємства та його стабілізації значну увагу надавали українські та закордонні вчені-економісти: М.Д. Білик, В.В. Ковальов, Є.С. Стоянова, А. М. Поддєрьогін, Е. Хелферт, та інші. В наукових розробках названих авторів порушуються складні проблеми систематизації та покращення методів оцінки фінансового стану. Разом з тим, сьогодні малодослідженими залишаються питання, пов'язані із врахуванням особливостей оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств.

Метою статті є обґрунтування потреби в удосконалення методів аналізу фінансового стану які б враховували особливості функціонування підприємств (сезонність, циклічність), інфляційні процеси та суб'єктивні фактори впливу на фінансовий стан суб'єктів господарювання.

Оцінка фінансового стану підприємства може бути забезпечена різними методами. Найпоширенішими є балансовий, агрегатний та коефіцієнтний методи [3]. Основою кожного з трьох наведених методів є безпосереднє вивчення балансу суб'єкта господарювання. Але, виходячи з інформації, що міститься в балансі, можна дати тільки попередню оцінку фінансового стану підприємства, що при необхідності повинна уточнюватися в процесі поглибленого та більш деталізованого аналізу.

Значний внесок у вирішення питань деталізації оцінки фінансового стану зробили американські економісти. Вони виділяють п'ять самостійних підходів до розвитку системного аналізу фінансової звітності.

Перший підхід пов'язаний з діяльністю «школи емпіричних прагматиків» (Empirical Pragmatists School). Метою діяльності представників цієї школи є добір таких індикаторів, що могли б допомогти аналітику визначити здатність фірми розплатитися за своїми короткостроковими зобов'язаннями.

Другий підхід асоціюється зі школою аналітиків, зайнятих

прогнозуванням банкрутства компаній (Distress Predictors School). Сутність їхньої методики найбільш яскраво розкрита в наукових розробках Едварда Альтмана. Відмінність їх поглядів від вище викладеного підходу полягає в тому, що при аналізі фінансового стану перевага надається розгляду фінансової стійкості компанії і основна увага акцентується на проведенні перспективного аналізу.

Третій підхід притаманний дослідженням представників так званої «школи учасників фондового ринку» (Capital Marketers School), основоположником якої є Джордж Фостер. Тут фінансовий аналіз використовується для прогнозування рівня ефективності інвестування в ті чи інші цінні папери.

Четвертий підхід відображений у наукових працях представників «школи мультिवаріантних аналітиків» (Multivariate Modeless School), а основоположниками цього напрямку вважаються американські економісти Джеймс Блисс і Артур Винагора. Концепція цієї школи полягає в тому, що визнається зв'язок між власними коефіцієнтами, які характеризують фінансовий стан, і ефективністю поточної діяльності компанії. Не можна не погодитися з цим трактуванням, адже метою будь-якої комерційної діяльності є, насамперед, одержання прибутку, тому повинна формуватись тільки така структура капіталу, при якій буде забезпечена ефективність (рентабельність) діяльності підприємства.

П'ятий підхід обумовлений діяльністю «школи статистичного фінансового аналізу» (Ratio Statisticians School), засновником якої є Олександр Уолт. Основна ідея досліджень цієї школи полягає в тому, що розрахунок аналітичних коефіцієнтів корисний лише тоді, коли існують критерії з граничними значеннями. Це важливо, тому що для підприємств необхідно розробляти граничні значення коефіцієнтів, що враховують специфіку діяльності й особливості сучасної економічної ситуації.

Усі перераховані вище підходи зводяться до одного: при здійсненні деталізованого аналізу фінансового стану підприємства необхідно використовувати фінансові співвідношення і коефіцієнти. Такий аналіз створює базу фінансового прогнозування і є інструментом контролю за діяльністю.

Матричний метод передбачає використання іноземних аналітичних показників, що не враховують своєрідності економічної ситуації, яка формується на вітчизняних підприємствах, можливо після адаптації складових розрахункових показників до застосовуваних в Україні термінології і системи обліку.

Проведене дослідження існуючих методів оцінки фінансового стану підприємства [3] виявило, що більшість з них повторюють і доповнюють один одного. Це свідчить про потребу удосконалення методів аналізу.

Доцільно доповнювати кількісний аналіз показників фінансового стану підприємств їх лінгвістичною характеристикою.

Для проведення якісної оцінки показників фінансового стану суб'єктів господарювання застосуємо математичний апарат теорії нечітких множин [2]. Причин до цього кілька:

- нечіткі множини ідеально описують суб'єктну активність осіб, що приймають рішення;
- нечіткі числа (різновид нечітких множин) ідеально підходять для планування чинників у часі, коли їх майбутня оцінка ускладнена (розмита, не має достатніх підстав вірогідності);
- в межах однієї моделі можна формалізувати як особливості економічного об'єкта, так і пізнавальні особливості пов'язаних з цим об'єктом суб'єктів менеджера і аналітика;
- нечіткість параметрів розподілу обумовлена тим, що статистичної вибірки даних у класичному розумінні немає, і для аналізу використовується наукова категорія квазістатистики.

Кількісним прогнозам фінансового стану повинна передувати якісна, експертна модель цього підприємства і його макроекономічного оточення, яка здійснюється послідовно:

- формується предмет і цілі дослідження;
- у розглянутій економічній системі виділяються структурні або функціональні елементи, які відповідають обраним цілям дослідження;
- вводяться символічні позначення для обчислених коефіцієнтів та формалізуються, наскільки це можливо, взаємозв'язки між ними, тобто формується математична модель;
- проводяться розрахунки згідно отриманої математичної моделі із застосуванням комп'ютерної технології;
- представляються результати обчислень у вигляді наглядних таблиць, фінансових карт.

Перевага запропонованого методу полягає у тому, що він дозволяє кожному суб'єкту моніторингу вибрати саме ті показники фінансового стану підприємства, який би максимально задовольнили його вимогам та забезпечили можливість ефективного вирішення виявлених проблем. Тобто перелік показників, на підставі яких здійснюється оцінка фінансового стану, є досить варіабельним, що враховує особливості діяльності суб'єкта господарювання.

Позитивною рисою використання математичного апарату нечітких множин при проведенні оцінки фінансового стану, є також отримання результатів у доступній формі для великого кола користувачів, адже розуміння лінгвістичного значення показників не потребує від них додаткових фінансових знань.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що використання методу якісної оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання, що заснований на використанні елементів теорії нечітких множин, є дуже ефективним для одержання лінгвістичних оцінок фінансового стану, які є чітко вираженими, зрозумілими і доступними.

Література:

1. Герасименко С. С. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності / С. С. Герасименко, Н. А. Головач // Актуальні проблеми економіки. – 2003. - №4(22). – С. 2-4.
2. Nedosekin A. Fuzzy Financial Management / A. Nedosekin, Russia, Moscow. – AFA Library, 2003. – p. 157.

3. Семенович Т. А. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття фінансового стану підприємств / Т. А. Семенович // «Економічний аналіз» збірник, вип. 9. – Т. 1. – Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2007р. – С.291-297.
4. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2005. – №3. – С.117-128.

Назарова Г.Б.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградській національній технічній університет
м. Кіровоград, Україна

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ

Визначена складність у дослідженні прибутку обумовлена використанням у теорії й на практиці різноманітних загальноживаних термінів, що характеризують види прибутку організації. Вважаємо, що розгляд класифікації прибутку за різними ознаками є підґрунтям для подальшого формулювання сутності кожного конкретного виду прибутку. Розглянемо деякі з існуючих класифікацій видів прибутку, виділяючи їхні характерні ознаки. За джерелами формування прибутку у бухгалтерському та податковому обліку розрізняють класифікаційні ознаки, які ґрунтуються на видах діяльності підприємств.

У системі бухгалтерського обліку підприємств стандартами передбачений розподіл фінансових результатів за наступними видами: результат операційної діяльності, результат фінансових операцій та результат іншої діяльності. З урахуванням даної класифікації фінансовий результат формується за джерелами формування. В основі даної класифікації фінансових результатів лежить поділ доходів і витрат підприємства залежно від предмета діяльності.

У податковому законодавстві застосовується класифікація прибутку із джерел походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату на різниці; дохід за договорами страхування; дохід (прибуток) нерезидента; дохід операторів, отриманий від діяльності з випуску та проведення лотерей, азартних ігор; дохід операторів, отриманий від букмекерської діяльності. Різниці, на які коригується фінансовий результат схематично представлено на рис. 1. Платник податку, у якого річний дохід (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний (податковий) період не перевищує двадцяти мільйонів гривень, має право прийняти рішення про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування.

За характером оподаткування виділяють оподатковуваний прибуток та звільнений від оподаткування прибуток. Так, базова ставка податку на

майбутніх періодів (планований прибуток). Такий розподіл використовується з метою аналізу і планування, виявлення динаміки одержання прибутку, побудови планових розрахунків.

За ступенем регулярності одержання виділяють прибуток, що формується підприємством регулярно (постійно), і надзвичайний (не передбачуваний) прибуток. Регулярні (постійні) прибутки (збитки) підприємство, як правило, отримує від звичайної діяльності. Надзвичайний прибуток характеризує незвичайне для даного підприємства джерело його формування або досить рідкісний характер його формування.

За характером використання в складі прибутку, що залишається після сплати податків та інших обов'язкових платежів (чистого прибутку), виділяють капіталізовану і спожиту його частини. Капіталізований прибуток характеризує ту його суму, що спрямована на фінансування приросту активів підприємства, а спожитий прибуток – частину, що витрачена на виплати власникам або на соціальні програми підприємства. В обліку розглядають, відповідно, нерозподілений та розподілений прибутки. При цьому нерозподілений прибуток фіксується у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» у складі власного капіталу на початок та на кінець звітного періоду і має узгоджуватися зі значенням чистого прибутку за формою № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

За характером інфляційного «очищення» прибутку виділяють номінальні і реальні його види. Реальний прибуток характеризує розмір номінально отриманої суми, скоригованої на темп інфляції відповідного періоду. При цьому необхідно враховувати, у які періоди були зроблені витрати й отримані доходи, тому що облік впливу інфляції пов'язаний з тимчасовими характеристиками фінансових операцій.

За складом елементів, що формують прибуток, розрізняють валовий (маржинальний), балансовий і чистий прибуток підприємства. Під цими термінами розуміють звичайно різний ступінь «очищення» отриманих підприємством доходів від понесених ним у процесі господарської діяльності витрат. Валовий (маржинальний) прибуток характеризує суму чистого доходу від звичайної діяльності за винятком суми змінних витрат. Балансовий прибуток характеризує суму чистого доходу від звичайної діяльності за винятком усіх витрат, як постійних, так і змінних (балансовий прибуток відповідно становить різницю між усією сумою чистого доходу підприємства і всією сумою його поточних витрат). Чистий прибуток характеризує суму балансового прибутку, що зменшений на суму обов'язкових податкових платежів, здійснених за рахунок нього.

Вважаємо, що необхідно виділити таку класифікаційну ознаку прибутку, як «результати перевірки». Перевірка будь-якого підприємства дає можливість установити відхилення фактичних фінансових результатів підприємства від належних результатів, розрахованих внаслідок перевірки.

Таким чином, достовірний прибуток – це фактичний прибуток, який дорівнює належному прибутку, а останній розрахований як різниця між

визнаними перевіряючим доходами та витратами. Недостовірний прибуток – це фактичний прибуток підприємства, що не дорівнює належному прибутку.

Запропонована класифікація прибутку показує найбільш важливі способи групування інформації про формування і розподіл прибутку з метою підвищення аналітичності інформації в обліку та звітності для задоволення запитів різних груп користувачів, в тому числі аудиторів. Вона дозволить визначити результативність діяльності організації за різними напрямками діяльності організації з урахуванням усієї сукупності факторів, що впливають на процеси формування і розподілу прибутку.

Насупайко Д.С.

к.е.н., доцент кафедри фінансів та планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ МИТНОЇ СПРАВИ ЯК УМОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сучасний етап розвитку економіки України пов'язаний з процесами її інтеграції в глобальний економічний простір, який виступає вагомою детермінантою формування соціально-економічного розвитку нашої держави. В умовах входження України до системи світового господарства актуальною на сьогоднішній день постає проблема, пов'язана з трансформацією митної справи.

Протягом років реформування української економіки питання теорії та практики митного законодавства розглядаються у низці досліджень такими вітчизняними вченими як: Бережнюк І., Войцещук А., Додін Є., Ківалов С., Кормич Б., Мазур А., Новікова К., Пашко П., Приймаченко Д., Терещенко С. та інші. В той же час питання комплексної модернізації митної справи України та аналіз можливих наслідків таких змін розкриті, на наш погляд, не в повній мірі.

Мета дослідження полягає в аналізі інституційного середовища митної справи та обґрунтуванні напрямків та наслідків модернізації митної справи в Україні.

Митна справа є критично важливою галуззю для будь-якої держави. Вона є ключовим елементом у системі державної безпеки, не тільки політичної, а й насамперед, економічної.

Необхідність розвитку теоретичних засад і прикладних аспектів здійснення державної митної справи зумовлюється [1]:

- наявністю певних проблемних та дискусійних питань, пов'язаних із реалізацією Митного кодексу України, що набрав чинності 01.06.2012;
- необхідністю узагальнення світового досвіду діяльності митних адміністрацій та розширення міжнародної співпраці України у митній сфері;

- наявністю певних прогалин в нормативно-правовій базі з питань визначення та контролю митної вартості та потреба подальшої імплементації правових норм і положень міжнародних угод і законодавства Європейського Союзу у вітчизняну митну практику;

- значними обсягами контрабанди, високим ступенем її організованості, технічного забезпечення, регіональними й міжнародними зв'язками та, як наслідок, необхідністю розробки ефективних методів боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил;

- формуванням новітніх тенденцій, що зумовлюють перегляд підходів до забезпечення підвищення ефективності митного контролю в пунктах пропуску через митний кордон України за рахунок зосередження матеріальних, людських ресурсів митниць на ділянках, де існує найбільший ризик вчинення митних та інших видів правопорушень;

- необхідністю створення та використання сучасної системи митного адміністрування, покликаної сприяти прискоренню зовнішнього товарообігу та підвищенню ефективності митного контролю;

- актуалізацією питань розвитку партнерства «митниця-бізнес» з метою надання переваг тим законотворчим суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які відповідатимуть встановленим вимогам;

- потребою у формуванні та реалізації належного науково-методологічного, нормативно-правового забезпечення, яке б дозволило підвищити ефективність здійснення державної митної справи

Протягом всього періоду розвитку митної справи незалежної України науковці шукали оптимальну модель функціонування системи митних органів. Екскурс в історію дасть можливість висвітлити основні етапи еволюції органів митної служби. У 1991 році було створено Державний митний комітет України. У 2000 році – Державну митну службу України. В 2011 році – Міністерство доходів і зборів України. В 2014 році – Державну фіскальну службу України, яка є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. Було утворено 26 митниць.

Визначаючи митну справу як механізм реалізації митної політики, необхідно усвідомлювати, що від належної реалізації митної справи (забезпечення додержання встановленого порядку переміщення товарів і транспортних засобів, здійснення митного контролю та митного оформлення, справляння митних платежів та боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил), на пряму залежить ефективність встановлених заходів митної політики. Враховуючи стрімкий розвиток міжнародної торгівлі (навіть попри світову фінансово-економічну кризу, на тлі падіння світового експорту в 2009 р.) відповідної модернізації потребують і митні системи.

Після багатьох етапів переговорів, 27 листопада 2014 року на засіданні Генеральної ради СОТ у Женеві було ухвалено Протокол про доповнення Угоди про заснування СОТ Угодою про спрощення процедур торгівлі [2].

Визначаючи напрямки модернізації митної справи необхідно усвідомлювати, що саме інститути держави в сфері митного регулювання, можуть як прискорювати, так і стримувати процеси інтеграції національної

економіки в глобальний простір, впливати на результативність цієї інтеграції та її ефективність. Сьогодні, щоб матеріальні цінності у вигляді товару перетнули митний кордон України слід оформити у митному відношенні декілька десятків документів.

Чинна редакція Митного кодексу України визначає митну вартість товарів, що переміщуються через митний кордон, як вартість товарів, яка використовується для митних цілей, що базується на ціні товару, яка фактично сплачена або підлягає сплаті.

А. Д. Войцещук зазначає, що правильне визначення митної вартості товару впливає не лише на ціну товару, а і на економічну безпеку держави в цілому, адже існує залежність між макроекономічними показниками та рівнем економічної безпеки держави [3].

Таким чином, у вирішенні питань забезпечення економічної самостійності, безпеки громадян та бізнесу, захисту національних інтересів найважливішу роль відіграє державна митна справа. Інституційне середовище митної справи перебуває у постійній динаміці через вплив внутрішніх та зовнішніх чинників. Необхідність адекватно реагувати на сучасні виклики, які стоять перед митними службами через постійно зростаючі обсяги міжнародної торгівлі товарами, зумовлює потребу у модернізації митної справи на основі принципів спрощення митних процедур з одночасним забезпеченням додержання митного законодавства.

Література:

1. Актуальні питання теорії та практики митної справи: монографія; за заг. ред. І.Г. Бережнюка. – Хмельницький. : ПП Мельник А.А., 2013. – 428 с.
2. Крижанівська А. О. Інформатизація митних процедур в рамках Угоди зі спрощення процедур торгівлі / А. О. Крижанівська // Митна справа. – 2015. - №4 (100). - С. 18-23.
3. Войцещук А. Д. Митна вартість як інструмент захисту економічної безпеки держави / А. Д. Войцещук // Економіка та держава. – 2009. - № 11. – С.95-96.

Нестеренко Ю.О.

аспірант

Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

РОЗВИТОК ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЦЕНТРАЛЬНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ЇЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

У період незалежності України, попри те, що фермерське господарство є одним з ключових напрямів у сільському господарстві в Україні, безпосередньо було проведено порівняно небагато наукових досліджень присвячених стану, розвитку, проблемам діяльності фермерських господарств центрального регіону. Так, провівши дослідження джерел літератури було виявлено, що дослідженню питань впливу регіональних відмінностей умов ведення

фермерського господарства та відповідно розробці нормативних актів, з їх урахуванням уваги не приділяли.

Цільовою спрямованістю даного дослідження є тенденції розвитку і сучасний стан фермерського господарства у центральних областях України.

Відповідно до чинного законодавства «фермерське господарство» є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону.

Вивчаючи зміну кількості фермерських господарств було проведено порівняння даного показника між областями центрального регіону України: Вінницькою, Дніпропетровською, Кіровоградською, Полтавською та Черкаською. Дослідження статистичних даних за період незалежності України (найперші дані починаючи з 1995 року) по фермерським господарствам центральних областей виявило, що:

- загальна кількість фермерських господарств по усіх областях центральної України зросла на 56,7%, а по Кіровоградській області – на 45,6%;
- площа сільськогосподарських угідь у користуванні фермерських господарств центрального регіону України зросла у 7 разів, а Кіровоградської області зросла у 6 разів;
- площа ріллі у користуванні фермерських господарств центрального регіону України змінювалась аналогічно до площі сільськогосподарських угідь, відповідно у 7 разів по всіх центральних областях та у 6 разів по Кіровоградській області;
- за показниками кількості фермерських господарств, площі сільськогосподарських земель, які вони займають та площі ріллі і кількості працівників як чоловіків так і жінок лідирує Дніпропетровська область, проте останніми роками першість серед виробництва валової продукції даною категорією господарств будо зайняте Кіровоградською областю.

Також було досліджено структуру фермерських господарств центральних областей України шляхом виведення середньостатистичних показників діяльності, далі доцільно навести результати розрахунків у таблиці 1.

Таблиця 1

Середні показники діяльності фермерських господарств центральних областей України в цілому та Кіровоградської області

Показники	По центральних областях загалом	Лише по Кіровоградській області	Різниця між показниками («+» збільшення, «-» зменшення)	Відсоткове значення різниці
Урожайність з 1 га	2379,7	4376,9	+1997,2	+83,9

Обсяг реалізації продукції (грн./рік)	616852,8	729934,8	+113082	+18,3
Площа господарства (га)	259,2	168,8	-90,4	-34,9

Джерело: розроблено автором на підставі [2, с. 335 - 337]

З таблиці 1 можна побачити, що середні показники Кіровоградської області перевищують середні показники по регіону: показники урожайності на 83,9%, обсяги реалізації продукції також перевищують на 18,3%, а те, що при таких показниках середні площі господарств Кіровоградщини менші на 34,9% від загально регіональних свідчить про високий рівень умов ведення їхньої діяльності (технічне оснащення, стан та рівень родючості земель і т.п.)

На основі даного розрахунку та класифікації розробленої для підприємств малого бізнесу було розроблено наступну класифікацію фермерських господарств центральної України у цілому та Кіровоградської області (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація фермерських господарств центральних областей України та Кіровоградської області за обсягами виробництва продукції та площею

Назва класу	Валова продукція		Площа	
	Центральні області у цілому	Кіровоградська обл.	Центральні області у цілому	Кіровоградська обл.
Малі	до 400 тис. грн. на рік	До 600 тис. грн. на рік	до 200 га	До 100 га
Середні	400-700 тис. грн. на рік	600-800 тис. грн. на рік	200 – 500 га	100 – 300 га
Великі	700 тис. грн. – 1 млн. грн. на рік	800 тис. грн. – 1,1 млн. грн. на рік	500 – 800 га	300 – 700 га
Дуже великі	більше 1 млн. грн. на рік	більше 1,3 млн. грн. на рік	понад 800 га	Понад 700 га

Джерело: розроблено автором

Необхідно зазначити, що у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2008 р. №523-VI наводиться визначення суб'єкта малого підприємництва, до якого відносяться фізичні особи, зареєстровані в установленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, – в яких середньооблікова чисельність за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб, а обсяг

річного валового доходу – 70 млн. гривень. Дія даного закону поширюється й на суб'єкти малого підприємництва, які функціонують у сільському господарстві. У такому разі в сільському господарстві до малого бізнесу можна віднести майже всі фермерські господарства, особисті селянські господарства і більшість сільськогосподарських підприємств [1].

Підводячи підсумки до вищевикладеного матеріалу можемо стверджувати, що у цілому фермерські господарства в період незалежності України мали тенденцію постійного розвитку, темпи розширення площ земель підпорядковуваних таким господарствам лише це підтверджують, також цікавим є виявлений у ході дослідження факт того, що для Кіровоградської області на менших площах у середньому отримуються більші об'єми валової продукції ніж по середніх показниках всього регіону, що свідчить про кращі умови для ведення даної форми господарювання. Дослідження законодавчої бази не виявило суттєвих норм чи рекомендацій, щодо ведення діяльності різних за розмірами фермерських господарств та певних відмінностей для господарств різних регіонів, тому вважаємо за необхідне запропонувати вирішення цих проблем у подальших дослідженнях даних питань.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2008 р. №523-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/lwas/show/523-17>.
2. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2014 рік». [Електронний ресурс] – Київ: Державна служба статистики України, 2015 р.- Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Ніколаєв І.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії
маркетингу та економічної кібернетики
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС КНТУ

Процеси глобалізації, неупинний розвиток сучасних інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій, потреби суспільства в мобільності обумовлюють модернізацію освітньої системи та пошук нових технологій навчання. Поряд із реформами, в модернізації освіти найсуттєвішу роль займає дистанційне навчання. Отже, впровадження технологій дистанційної освіти у навчальний процес українських вишів набуває стрімкого розвитку.

Впровадження технологій дистанційної освіти в Україні розпочалося відносно недавно. Проте її переваги та недоліки непогано вивчені завдяки

багаторічному зарубіжному досвіду. Науковці неодноразово проводили порівняльний аналіз розвитку вітчизняної системи дистанційного навчання з системами освіти країн Євросоюзу та виявляли основні проблеми, що перешкоджають впровадженню дистанційної освіти в Україні [1].

Так, визначено, що дистанційна освіта буде конкурентоздатною з іншими системами, якщо забезпечить необхідний рівень якості знань, який можна досягти цілеспрямованою роботою всього колективу навчального закладу. Рекомендації, що надаються фахівцями, мають суттєве значення при розробці електронних навчальних курсів та впровадженні інноваційних освітніх технологій в навчальний процес [2-5].

Метою даної публікації є аналіз досвіду впровадження та застосування дистанційної форми навчання, побудованої на Інтернет-адаптованих технологіях у освітній процес Кіровоградського національного технічного університету (КНТУ) для подальшого їх удосконалення.

Стратегічним напрямом розвитку КНТУ на шляху його становлення як єдиного в регіоні зі статусом національного та одного з провідних вищих навчальних закладів Центральної України є впровадження дистанційної форми навчального процесу. Це потребує створення сучасного інформаційно-освітнього середовища закладу на основі досягнень новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та на базі Інтернет-адаптованих програмних продуктів.

На сьогодні в багатьох навчальних закладах України впроваджена та активно використовується система дистанційного навчання. Можна виділити такі досліджені автором вищі, в яких дистанційне навчання набуло найширшого розвитку: Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, Львівський інститут менеджменту, Київський інститут інвестиційного менеджменту, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, Харківський університет радіоелектроніки, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”, Сумський державний університет, Полтавський університет економіки та торгівлі, Університет банківської справи Національного банку України, Київський національний університет технологій та дизайну.

При впровадженні дистанційного навчання, досліджені заклади стикалися з цілою низкою проблем, які в тій або іншій мірі будуть характерні для більшості вітчизняних вишів [6]. До таких проблем, які ускладнюють та заважають впровадженню технологій дистанційної освіти в КНТУ можна віднести необхідність: значного фінансування проектів інформатизації навчального процесу; ліцензування та акредитації окремих обсягів підготовки за дистанційною формою навчання; вирішення проблеми достовірної ідентифікації віддалених студентів, контролю за виконанням ними завдань у реальному часі, перевірки знань; підвищення рівня самоорганізації, здатності студентів до виключно самостійного вивчення навчального матеріалу (наприклад із складних дисциплін, та таких, що потребують природно закладених здатностей до аналітичного мислення); формування методології створення дистанційних навчальних курсів, он-лайн-семінарів, комп’ютерного

тестування; моральної підготовки та мотивації професорсько-викладацького складу до інновацій та всебічного впровадження новітніх комп'ютерних технологій в навчальний процес; врегулювання питань захисту інтелектуальної власності та авторських прав в системі дистанційного навчання.

Деякі із зазначених проблем не залежать від навчального закладу (економічна та демографічна ситуація в державі – контингент студентів – надходження коштів), інші можна вирішити на його рівні (методичні семінари з викладачами, заходи щодо підвищення мотивації тощо). Великі навчальні заклади країни знаходяться у більш вигідному положенні, оскільки мають доступ до закордонних грантів. Це дає можливість вирішити фінансову проблему та впроваджувати професійні системи дистанційної освіти.

Враховуючи всі вище перелічені перешкоди та з метою забезпечення процесу впровадження дистанційного навчання, на початковому етапі в КНТУ розробка електронних курсів здійснювалась на базі популярного безкоштовного веб-форуму з відкритим кодом PHP Bulletin Board (phpBB), що розроблений на скриптовій мові PHP та підтримує різні СУБД. Підготовка викладачами КНТУ більшості курсів у електронному вигляді, на наступному етапі, дозволила перейти до впровадження у навчальний процес модульного, об'єктно-орієнтованого, динамічного навчального середовища Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment).

На сьогоднішній час проведена активна робота в напрямку розробки методології дистанційного навчання, реєстрації викладачів та студентів у системі Moodle, розроблено електронні курси переважної більшості дисциплін навчального процесу, що мають відповідний «фірмовий стиль» та структуру, а також проведене тестове випробування роботи користувачів у системі на протязі семестру.

Разом з тим, відмічено певні недоліки впровадженої у навчальний процес КНТУ дистанційної форми навчання в цілому та системи Moodle зокрема. Серед них: обмеженість за часом та відсутність емоційності спілкування «викладач – студент»; недостатній рівень самоорганізації з боку користувачів дистанційної освіти; неможливість забезпечення наявними програмними засобами гарантованого особистого тестування студентів. У той же час, в якості вирішення зазначених проблем, вважаємо за доцільне запровадження вебінарів, які би проводилися у режимі реального часу та забезпечували повну взаємодію між аудиторією й ведучим.

Слід зазначити, що впровадження дистанційної освіти не повинно стати самоціллю та відбуватися за рахунок інших форм навчання. Традиційні системи очної освіти, живе спілкування із досвідченим викладачем завжди будуть користуватися попитом на ринку освітніх послуг. Тому впровадження технологій дистанційної освіти у навчальний процес можна розглядати лише як додаткову альтернативу очній формі навчання. Можливо у майбутньому дистанційна освіта навіть повністю замінить заочну форму навчання.

Література:

1. Мась Н.М. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду використання дистанційного навчання в освіті та його ефективність / Н.М. Мась, Н.А. Сторожук, Л.О. Ряба, Л.В.

- Солодєєва. – [Електронний ресурс] Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpviknu_2013_41_33.pdf
2. Мазур М.П. Розвиток дистанційного навчання в Україні як складової інформатизації сучасного суспільства / М.П. Мазур // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – №1, 2014. – С. 71–75.
 3. Гладкий І.П. Удосконалення освітньо-професійних технологій та досвід впровадження дистанційної освіти в навчальних дисциплінах / І.П. Гладкий, Н.Ю. Шраменко // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 5-ї наук.-практ. конф., 19-21 листопада 2013 р, м. Львів. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 6–12.
 4. Кучмій Г. Впровадження інноваційних технологій дистанційної освіти у навчальний процес / Галина Кучмій, Олег Дорош, Оксана Бойко, Наталія Дорош // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 5-ї наук.-практ. конф., 19-21 листопада 2013 р, м. Львів. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 41–43.
 5. Бекеш Ю.Р. Огляд систем дистанційного навчання популярних ВНЗ України / Ю.Р. Бекеш, Л.М. Матієшин, Ю.О. Серов // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 5-ї наук.-практ. конф., 19-21 листопада 2013 р, м. Львів. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 44–48.
 6. Робота над унормуванням питань щодо дистанційної освіти триває. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245978192.

Овчинніков А.В.

аспірант

Університет митної справи та фінансів
м. Дніпропетровськ, Україна

ПРОБЛЕМА РОЗПОДІЛУ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ ЗВІЛЬНЕНИХ ВІД ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української податкової практики першочерговим завданням є зростання доходів бюджетів усіх рівнів, що дозволить здійснювати заходи щодо стимулювання соціально-економічного розвитку держави. Однак зростання обсягів податкових надходжень до бюджетної системи стримується зниженням економічної активності платників податків під впливом збільшення податкового тягара, що, у свою чергу, обмежує рівень бюджетних доходів держави.

Обов'язковою умовою збільшення податкових надходжень є стимулювання господарської діяльності економічних агентів як за допомогою методів і інструментів податкового регулювання, так і посиленням контролю за повним і своєчасним надходженням податків до бюджетів всіх рівнів.

Основним показником ефективного податкового регулювання є співвідношення обсягів прибутку до і після оподаткування. Станом на сьогодні, співвідношення оподаткованого і чистого прибутку за видами економічної

діяльності свідчить про нерівномірне податкове навантаження на прибуток підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто відзначити, що процедура звільнення від оподаткування для подальшого інвестування в соціальний розвиток держави є предметом досліджень Андрущенко В. Л., Литвиненко Є.О., Прокопенко І.А., Тулуша Л.Д., Швабія К.І. та інші.

Розглядаючи зазначену проблему, потрібно відзначити необхідність звільнення від сплати податку на прибуток тієї частини прибутку, яка інвестується у відтворення виробництва і соціальної інфраструктури. В результаті матимемо скорочення видатків бюджету на соціальні потреби. При прозорій системі використання цих коштів, такий захід обов'язково отримає суспільну підтримку. А зниження рівня оподаткування капіталізованого прибутку дозволить збільшити податкові надходження за рахунок розширення виробництва як податкової бази та зменшити бюджетні витрати на фінансування соціальних заходів.

Зниження податкових ставок і звільнення від оподаткування найбільше торкнулося податку на прибуток підприємств. Базовою ставкою податку на прибуток підприємств для платників-резидентів визначено 18%, максимальною для платників-нерезидентів – 20%. Водночас, з позиції уніфікації прибуткового оподаткування підприємств, у країнах ЄС рекомендується введення мінімальної ставки корпоративного податку у розмірі 30% і максимальної його ставки у розмірі 40% (включаючи також місцеві податки на підприємницький дохід). Як бачимо, Україна запроваджує удвічі менші ставки податку на прибуток підприємств, що суперечить принципам гармонізації європейських податкових систем, а отже, провокує як податкову дискримінацію на зовнішньоекономічній арені, так і скорочення бюджетних надходжень усередині країни. Крім того, більшість пільг у сфері прибуткового оподаткування підприємств в Україні мають неефективний характер.

По-перше, більшість пільг надано на безвідшкодувальній основі, що означає прямий збиток для бюджету. По-друге, якщо пільгу надано у вигляді нульової податкової ставки, то чи можна говорити про збільшення сум даного податку за рахунок розширення бази оподаткування, якщо вона також оподатковуватиметься за нульовою ставкою? По-третє, податкове регулювання процесу формування прибутку має доповнюватися податковим регулюванням процесу його використання. Інакше кажучи, відбувається не бездумне зниження податкових ставок або звільнення від оподаткування, а відповідні податкові пільги пропонуються з метою розширення відтворювального процесу або отримання соціального ефекту, коли звільнена від оподаткування частина прибутку направляється на виробничий або соціальний розвиток. «Найбільш вагомими для підвищення конкурентоспроможності, реструктуризації і зростання економіки є пільги, що надаються з податку на прибуток і мають інвестиційний характер, а саме: прискорена амортизація, зниження базової ставки податку, інвестиційна податкова знижка, інвестиційний податковий кредит, створення неоподатковуваних резервних фондів, податкові канікули. Основною перевагою таких пільг є їх надання не всім суб'єктам

підприємницької діяльності, а лише тим з них, які здійснюють капітальні інвестиції, вкладають кошти в енергозберігаючі, екологічно безпечні і новітні технології, НДДКР тощо».

Оцінюючи діяльність підприємств звільнених від оподаткування, слід відзначити, що звільнення їх прибутку від оподаткування є пільгою із соціальним змістом. Держава, встановлюючи механізми стимулювання розвитку господарської діяльності підприємств, незалежно від форми власності та розміру, за допомогою зниження податкових ставок або звільнення від оподаткування повинна передбачити процедуру повернення частини звільнених коштів на розвиток соціальної сфери в Україні.

Література:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/paran965#n965>
2. Андрущенко В. Л. Податкові важелі та стимули розвитку господарських систем (теоретичні засади та практика використання) / В. Л. Андрущенко, В. М. Мельник – Ірпінь : Національний університет державної податкової служби України, 2006. – 210 с.
3. Литвиненко Є.О. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності промислових підприємств // Фінанси України. 2004. – № 11.
4. Прокопенко Ірина Адольфівна. Інвестиційна діяльність нерезидентів в умовах інтеграційних процесів: фіскальний аспект. : Дис... канд. наук: 08.00.03 - 2009.
5. Тулуш Л. Д. Податкові важелі та механізми стимулювання інновацій [Текст] / Л. Д. Тулуш // Фінанси України. –2006. – № 4.
6. Швабій К. І. Напрями підвищення ефективності адміністрування податків в Україні [Текст] / К. І. Швабій, Ю. Д. Гусак // Наукові записки. – 2008. – Вип. 10.

Олексієнко А.О.

старший викладач кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Кіровоградський інститут
ПВНЗ «Університет сучасних знань»
м. Кіровоград, Україна

ОБЛІК ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТА ВИТРАТ НА ЇХ ПОЛІПШЕННЯ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ – СУБ'ЄКТАХ МІКРОПІДПРИЄМНИЦТВА

Через свої особливості земля є специфічним природним ресурсом планетарного значення, а звідси і специфічним об'єктом бухгалтерського обліку. Земля є національним багатством та господарським активом аграрних підприємств.

Відповідно до п. 1.2 Рекомендацій з організації обліку та оцінки земель на підприємствах АПК та статті 2 Земельного кодексу України на землю виділяють три групи об'єктів обліку земельних ділянок: земельні ділянки; права користування земельними ділянками; капітальні витрати на поліпшення земель.

Більшість фермерських господарств (далі - ФГ) належить до суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва (великі, й середні). Відповідно до статті 55 Господарського кодексу суб'єктами мікропідприємництва є ФГ, середня кількість працівників за звітний період (рік) в яких не перевищує 10 осіб, а обсяг річного доходу не перевищує суми, еквівалентної 2 млн. євро, визначеної за середньорічним курсом НБУ.

На ФГ як на юридичну особу повною мірою поширюються вимоги Закону про бухгалтерський облік [1], Порядку № 419 [2] і П(С)БО 25 [3] та Закону про ФГ [4]. Від величини ФГ та системи оподаткування залежить форма обліку, якою воно може скористатися. Інструкції щодо вибору форми містить Закон про бухгалтерський облік, П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» та Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах [5].

ФГ, які належить до суб'єктів мікропідприємництва, доцільно використовувати просту форму обліку (без використання подвійного запису).

Проста форма обліку передбачає ведення єдиного реєстру – Книги обліку доходів та витрат. В кінці звітного періоду проводять інвентаризацію. Для складання балансу використовують дані інвентаризаційних описів. За бажанням власника можна вести аналітичний облік окремих видів засобів і зобов'язань. Загальний фінансовий результат визначають в кінці року.

ФГ, що можуть бути віднесені до суб'єктів мікропідприємництва, проводять землекористування на власних землях фермерського господарства, паях членів фермерського господарства і землях, отриманих на правах постійного користування та орендованих землях. Відповідно систему аналітичного обліку земель фермерського господарства доцільно будувати з врахуванням зазначених складових.

Однак Законом України «Про фермерське господарство» (ст.12) не передбачено складової «землі, отримані у постійне користування», хоча суб'єктивне право постійного користування земельною ділянкою суттєво відрізняється від суб'єктивного права власності на землю та права оренди.

Закон України «Про оренду землі» [6] не відносить землекористувачів, яким земельні ділянки надані в постійне користування, до числа орендодавців землі. Закон не надає права землекористувачу, якому земельна ділянка надана в постійне користування, ні передавати земельну ділянку в субкористування (суборенду тощо), ані стягувати плату за її використання, якщо вона не надавалася в оренду, суборенду тощо у порядку, визначеному законом. Робимо висновки, що господарства мають відображати такі землі в складі основних засобів.

Фермерським господарствам доцільно використовувати Книгу обліку земельних ділянок підприємства, яка складатиметься із окремих розділів: землі сільськогосподарського призначення і землі несільськогосподарського призначення. У даній книзі окремо слід обліковувати землі власні, у постійному користуванні та орендовані. Книга повинна бути пронумерована, прошнурована і скріплена печаткою.

Інвентаризації повинні підлягати усі землі, що належать підприємству (власні ділянки, орендовані та ті, які належать на правах користування). Земельні ділянки, які відповідають критеріям віднесення до складу основних засобів, мають бути відображені в Балансі суб'єкта господарювання.

Фермерські господарства – суб'єкти мікропідприємництва в умовах обмеженого розміру фінансових ресурсів та невеликого обсягу землекористування капітальні витрати на поліпшення земель не проводять, тому питання відображення в обліковій системі та амортизації таких витрат нами не розглядається.

Перш ніж розглянути облік поточних витрат на відновлення земель зазначимо, що відповідно до норм Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [7] має проводитись державний контроль за використанням та охороною земель, котрий спрямований на забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів та охорону довкілля. Одним із засобів контролю за ефективністю використання земель сільськогосподарського призначення є моніторинг родючості ґрунтів та агрохімічна паспортизація земель.

Розроблено Порядок ведення агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки №536 [8]. Порядок №536 встановлює єдину процедуру виготовлення, видачі та застосування агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки. Агрохімічна паспортизація орних земель має здійснюватись через кожні 5 років, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень – через кожні 5-10 років і є обов'язковою для всіх землевласників та землекористувачів.

На нашу думку, посилення контролю за станом ґрунтів в найближчому майбутньому є обов'язковим.

Фермерські господарства зацікавлені в підвищенні ефективності виробництва. Чималий вплив на врожайність сільськогосподарських культур здійснюють сівозміни та застосування сидератів.

Впровадження сівозмін є одним із найвагоміших агротехнічних заходів, що регулюють родючість ґрунту. Зрозуміло, що науково обґрунтовані сівозміни з наявністю чорних парів дрібні фермери впроваджувати не мають технічних та економічних можливостей. Проте це не дає права фермерам виснажувати земельні ресурси частим висівом високорентабельного соняшнику.

Застосування сидеральних культур - ефективний засіб боротьби зі шкідниками, хворобами рослин, та спосіб підвищення родючості ґрунту.

Всі витрати господарств на проведення агротехнічних заходів, в тому числі застосування сидеральних культур, повинні відображатись в складі поточних витрат та включатись до собівартості основної культури. При цьому доцільно проводити класифікацію витрат за елементами відповідно до норм П(С)БО 16 «Витрати» та виокремленням аналітики «сидеральні культури». Такі витрати необхідно відображати в Книзі обліку доходів та витрат за Ф№10 на підставі оформлених первинних документів (Накладних, актів виконаних робіт та ін.).

Застосування наданих нами пропозицій дозволить фермерським господарствам – суб'єктам мікропідприємництва підвищити аналітичні можливості облікових даних та збільшити ефективність їх застосування в

управлінській діяльності, забезпечити достовірність показників фінансової звітності.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Порядок подання фінансової звітності, затв. постановою КМУ від 28.02.2000 р. № 419 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затв. Наказом Міністерства фінансів України 25.02.2000 р. № 39 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах: Наказ Мінагрополітики від 02.07.2001 № 189 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Закон України «Про оренду землі» від 06.10.1998 № 161-XIV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19.06.2003 № 963-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Порядок ведення агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки, затв. наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11.10.2011 № 536 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Осецька Д.В.

аспірант

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Основний вектор сучасної фінансової політики розвинутих країн – забезпечення інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економічної системи. У реалізації таких цілей чільне місце належить інноваційному підприємству.

На жаль, в Україні належних умов для інноваційного розвитку економіки досі не створено, вітчизняна економіка продовжує бути енергоємною і неконкурентоспроможною. На шляху переходу до моделі інноваційного розвитку існує багато невирішених питань, серед яких однією з головних є проблема державної фінансової підтримки інноваційного підприємства. У програмних документах та реальних діях державної влади поки що не знайшли належного місця інноваційні чинники економічного зростання в Україні.

Дослідження інноваційного підприємства як цілісного об'єкта аналізу, визначення його місця і впливу на еволюцію національної інноваційної системи

потребує комплексного системного підходу, зумовлює проникнення наукової думки у складну матерію підприємницької діяльності, ґрунтовне вивчення багатьох проблем, пов'язаних з фундаментальними дослідженнями та нововведеннями.

Використання інституційних, еволюційних та інших теорій фундаментальною економічною доктриною в Україні сприятиме створенню ґрунтової бази, яка дозволить чітко визначити напрям процесу формування і розвитку інноваційного підприємництва, шляхи та методи посилення його впливу на темпи і якість економічного розвитку, допомагатиме наближенню вітчизняного господарства до моделі країн з сучасною ринковою економікою.

Особливо треба відзначити заслуги Й. Шумпетера, який власне започаткував інноваційно-еволюційну економічну теорію, в тому, що він довів існування нерозривної єдності інновацій і підприємництва. Й. Шумпетер обґрунтував положення про те, що процес розробки та впровадження інновацій є характеристикою найважливішої функції підприємництва, а підприємець є особливого типу господарник – економічний лідер, «новатор», діяльність якого знаходиться в основі будь-якого суспільного розвитку, і який має здатність аналізувати різноманітні ринкові можливості втілення новаторських ідей та інновацій, «завдання підприємця – реформувати та революціонувати спосіб виробництва шляхом впровадження інновацій, а у загальнішому розумінні – через використання технологій для виробництва нових чи вже існуючих товарів, але новим методом, завдяки відкриттю нового джерела сировини чи нового ринку готової продукції – аж до реорганізації попередньої і створення нової галузі промисловості» [1].

Ідеї Й. Шумпетера щодо інновацій як вирішальної сили економічного розвитку знаходить відображення в системі управління інноваційним підприємництвом. Зокрема, великі корпорації використовують інновації як специфічний інструмент підприємництва, як засіб та стимул розвитку інноваційного процесу.

Розвиток інноваційного підприємництва змінив характер конкуренції. Зокрема, виробництво та реалізація інноваційної продукції дозволили провідним фірмам закріпити ринкові позиції через розширення ринків збуту своїх товарів шляхом здійснення стратегії мінімізації витрат чи диференціації продукту. Відбулася переорієнтація фінансових потоків – з капіталу в його класичній формі – фізичного, на людський капітал, науково-технічну та ринкову інформацію, знання, інтелектуальний капітал. Відмінною рисою якісно нового фактора виробництва, яким є інформація і знання, на думку академіка А. Чухна є те, що він сам по собі, будучи високоефективним, проникає в традиційні фактори виробництва, перетворює їх, істотно підвищуючи ефективність їх функціонування [2].

Основна маса інновацій в умовах ринку реалізується підприємницькими структурами, яким на сучасні тенденції розвитку і нововведення потрібно реагувати, причому відповідати на зміни треба швидко. Через нововведення фірми реалізують свій інноваційний потенціал і конкурентні позиції, а для більшості підприємств інновації сьогодні стають і умовою виживання на ринку.

Інноваційне підприємництво – це засіб досягнення комерційної мети і чинник економічної стабільності й зростання, оскільки інновації орієнтовані на задоволення ринкового попиту, конкретних запитів споживачів. Власне будь-яке підприємництво невіддільне від інновацій.

Уроком для України має стати практика країн, що розвиваються. Ринковий механізм треба використовувати на повну потужність не для наздоганяючого розвитку, а для здійснення радикальних структурних перетворень, спроможних поставити країну поруч з державами постіндустріального рівня. Досягти такого рівня неможливо без посилення мотиваційних стимулів до праці, інноваційної діяльності, підвищення уваги до людського фактора.

Важливе місце в системі економічного стимулювання відводиться фінансовим інструментам, оскільки інтерес підприємця орієнтований перш за все на одержання фінансового результату – різних форм доходу (прибутку, дивідендів, відсотків, рентних платежів тощо).

З метою підвищення мотивації високопродуктивної і високоякісної праці ринкова економіка вимагає максимально ефективного використання системи фінансових інструментів – цін, податків, зборів, мита, норм, пільг, заохочувальних фондів, премій, штрафів, дотацій, субсидій, відсотків, тарифів та ін. Розробка і застосування фінансових інструментів повинна базуватися на врахуванні економічних інтересів всіх зацікавлених сторін – держави, підприємств та організацій, населення, а не виходити з вигідності їх для якогось одного із суб'єктів фінансових відносин. Тож можна дійти висновку, що між інноваційним розвитком і фінансовими інструментами відбувається діалектичний взаємозв'язок, коли причини і наслідки міняються місцями: інноваційний розвиток сприяє розвитку фінансів, у свою чергу, розвиток фінансів забезпечує розвиток технологій та інноваційного підприємництва. У такій взаємодії проявляється універсальний зв'язок явищ і процесів, що виражається у їхній взаємній поступальній зміні.

Для підвищення в Україні підприємницької інноваційної активності, збільшення конкурентоздатності продукції національного виробництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, необхідно привести у відповідність вимогам сьогодення фінансову державну політику. Ми пропонуємо розробити фінансову політику «інноваційного поштовху», що передбачає посилення ролі держави у вирішенні нагальних господарських та науково-технічних проблем. Враховуючи гостру нестачу інвестиційних ресурсів при здійсненні такої політики, держава повинна опиратися на стратегію «лазерного променя», тобто не розпорозувати кошти, а навпаки – всі сили мобілізувати для досягнення наміченої мети.

Пріоритетними напрямками державної фінансової політики мають стати: реалізація масштабних міжгалузевих проектів зі створення, освоєння і поширення нових технологій; розвиток фундаментальних досліджень; науко-технічне забезпечення соціальних програм та програм міжнародного співробітництва у сфері інновацій. Урядом повинні підтримуватись у першу чергу інноваційні проекти в яких країна лідирує і базисні інновації, що

формують ядро шостої інноваційної хвилі. Вплив фінансової політики реалізується через виконання двох взаємопов'язаних функцій – фінансового забезпечення та фінансового регулювання інноваційних змін в економіці.

Література:

1. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Пер. з англ. В. Старка. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
2. Чухно А. Нова економічна політика (теоретико-методологічні засади) // Економіка України. – 2005. - № 6. – С. 4-10.

Осецький В.Л.

д.е.н., проф.,

професор кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

МОЖЛИВОСТІ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Протягом двох останніх десятиліть підприємництво і політика його підтримки з боку держави займають міцне, хоча і периферійне, місце в українському політико-економічному дискурсі. Ніхто не сперечається, що розвиток підприємництва – найважливіша умова інноваційно-економічного розвитку та вирішення багатьох соціальних проблем суспільства, але порівняння ситуації в Україні з країнами Центральної та Східної Європи, які за цей же період часу, в більшості своїй, продемонстрували вражаючі результати в розвитку підприємництва, показує, що за великим рахунком далі цієї констатації державні інститути поки не рушили.

В останні роки – в період гострої економічної кризи уряд України активізувався, зробивши ряд кроків з підтримки підприємництва та малого бізнесу. Сюди можна віднести ряд заходів щодо сприяння самозайнятості, викриттю економічних бар'єрів для бізнесу (підключення до інженерних мереж тощо), підтримки інноваційного підприємництва і високотехнологічних стартапів (створення орієнтованих на підтримку венчурних проектів інститутів розвитку).

Однак, це відбувається без відповідного концептуального опрацювання та підготовки. Більшість досліджень з підприємництва в 1970-1990-і рр. вивчали в основному загальні тенденції. Інтерес дослідників до підприємництва пов'язаний з двома темами в сучасних теоріях і дослідженнях. По-перше, підприємці можуть, як сприяти відтворенню, так і працювати на зміну існуючого соціального порядку. По-друге, підприємництво забезпечує відтворення існуючих організаційних інновацій і закладає фундамент для розвитку інноваційного підприємництва.

Інноваційне підприємництво особливо бурхливо розвивається в конкурентних ринкових економіках інтенсивного типу. Українську економіку

не віднесеш до числа високо конкурентних – монополії самі не потребують інновацій і всіляко гальмують впровадження нововведень з боку потенційних конкурентів. Виходить, що з цієї точки зору перспективи розвитку підприємництва в сучасній Україні не важливі.

Сказане означає, що слід знайомитися з закордонним досвідом і з працями провідних фахівців з теорії підприємництва для того, що б діяти методом «від супротивного», необхідно це «противне» – тобто, чужий досвід – знати, і розуміти межі його застосовності, в тому числі, як умов, так і характерних рис розвитку підприємництва в розвинених економіках.

Пальчевич Г.Т.

к.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів і планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

В сучасних умовах політичної та економічної нестабільності надзвичайно проблемним питанням інноваційної політики є пошук можливих джерел фінансових ресурсів, способів їх формування, підвищення ефективності їх використання. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку економіки є невід'ємним елементом державної фінансової політики.

Дослідженню питань фінансового забезпечення інноваційної діяльності приділено велику увагу багатьма вченими, серед яких - Й. Шумпетер, М. Туган-Барановський, А. Шпідгофф, М. Кондратьєв, Г. Менш, С. Клепко, В. Опарін, А. Кузнецова, С. Онишко та інші. Однак недостатньо розробленими як у теоретичному, так і в практичному аспектах залишаються питання оптимізації джерел фінансування інновацій та розробки механізмів фінансового забезпечення інноваційної діяльності, які б відповідали сучасним умовам розвитку національної економіки.

Метою даного дослідження є висвітлення стану фінансового забезпечення інноваційного розвитку та визначення перспектив його удосконалення.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» передбачено наступні джерела фінансування інновацій: кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів; власні кошти спеціалізованих Державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України.

У більшості провідних країн, незважаючи на високу частку приватного сектора у фінансуванні інновацій, близько половини всіх витрат на НДДКР покриває держава з дотриманням певних політичних, економічних і науково-технічних пріоритетів (США - 50%, Німеччина - 40%). У Японії державні

витрати на фінансування інноваційної діяльності складають 20-30%, однак для наукового розвитку там передбачено пільгові кредити, які за своїми умовами наближаються до дотацій.

Вагомим методом фінансування інновацій є податкові пільги, які застосовуються з метою забезпечення достатніми джерелами фінансових ресурсів тих суб'єктів господарювання, діяльність яких з позицій інноваційного розвитку є суспільно пріоритетною та значимою. Серед різноманіття фінансових методів активізації інноваційної діяльності можна виділити фіскальні пільги для інноваторів та методи прямої фінансової підтримки інноваційних процесів.

Фіскальні пільги для інноваторів охоплюють: зниження ставок податку на прибуток підприємств-інноваторів; податковий кредит підприємствам, що займаються інноваційною діяльністю; зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нових технологій; звільнення від сплати податку на прибуток, який отримано власниками майнових прав інноваційних та венчурних фірм; звільнення від сплати імпортного мита чи його відстрочка в разі ввезення товарів для реалізації інноваційного проекту; запровадження пільг в нарахуванні амортизації підприємствами, визначеними як інноваційні.

Пряма фінансова підтримка інноваційної діяльності передбачає: безпосереднє фінансування створення нових галузей, наукомістких виробництв тощо за рахунок коштів державного бюджету; ініціювання створення та фінансування науково-дослідницьких програм шляхом конкурсного відбору; надання безпроцентних чи пільгових позик та грантів на здійснення інноваційної діяльності; державне замовлення на інноваційні продукти; дотації за рахунок державного бюджету для інноваційного розвитку окремих галузей, виробництв, технологій; державні виплати провідним науковим центрам та науковцям; компенсація науково-дослідним установам витрат, пов'язаних із користуванням всесвітньою мережею «Інтернет», організація передплати зарубіжних видань для бібліотек і т. ін.

Заохоченню інноваційного підприємництва сприятиме запровадження податкових знижок, диференційованих в залежності від напрямів інвестування, що дозволить впливати не тільки на обсяги, але і на структуру капітальних вкладень; а також надання податкового інвестиційного кредиту, що збільшуватиме власні кошти за рахунок тимчасової відстрочки сплати податку.

Розвиток інноваційного бізнесу, окрім прямого бюджетного фінансування, потребує залучення ресурсів фінансових інститутів, зокрема, комерційних банків. З цього приводу слід відзначити, що наявна сьогодні обмеженість довгострокових фінансових ресурсів розвитку не дає змоги банківській системі достатньою мірою фінансувати наукомісткі виробництва. З огляду на недостатню платоспроможність багатьох вітчизняних підприємств, слабку нормативно-правову базу, що забезпечує захист прав кредиторів, відчутно загрозливою є ризикованість кредитування суб'єктів реальної економіки. Для стимулювання кредитної діяльності банків у сфері інноваційного бізнесу доцільним є надання банкам дозволу на використання

спільно з кредитованим підприємством результатів інноваційної діяльності й отримання доходу від такого використання, а також визначення можливостей встановлення банком прав власності на частину результатів від інноваційної діяльності, що кредитується цим банком. Перспективним є розвиток такої форми інноваційного інвестування українськими банками, як фінансування проектів, у яких банки беруть на себе управління. Доречно зменшити ставку оподаткування прибутку банків, що надають довгострокове кредитування підприємствам для збільшення обсягу коштів, вкладених у фінансування проектів із відновлення й модернізації виробництва.

Важливим джерелом фінансового забезпечення інноваційної діяльності, що має широке застосування в зарубіжній практиці і може бути позитивним для національної економіки, є використання венчурного капіталу. Досвід використання венчурного капіталу в промислово розвинених країнах світу свідчить про високу ефективність різних видів венчурного фінансування. Завдяки його ризиковій схемі, згідно з якою вкладники мусять чекати результатів підприємництва кілька років, виникають стимули щодо активізації інноваційної діяльності, зростання відповідного капіталу, отримання доходів від використання нововведень. Розвиток в Україні венчурного фінансування в таких формах, у яких воно існує за кордоном, передбачає наявність розвинутої фінансової системи, представлені потужним банківським сектором, пенсійними фондами, страховими організаціями, позиковими фондами та іншими структурами, що акумулюють значні кошти і можуть дозволити собі вкладання їх певної частини у ризикові проекти.

Подальший розвиток венчурного фінансування потребує більш чіткої державної політики сприяння у галузі удосконалення відповідного чинного законодавства, створення інноваційного конкурентного середовища, у тому числі за рахунок залучення до нього малих та середніх підприємств. Початкове формування структур венчурного капіталу потрібно забезпечити на базі державного сектору, а також за рахунок створення пільгових умов функціонування для подібних іноземних структур.

Задіяння фінансових механізмів підтримки економічного зростання на інноваційній основі передбачає переорієнтацію зусиль від пошуку зовнішніх позик до мобілізації внутрішніх ресурсів через активізацію підприємницької діяльності, легалізацію коштів тіньової економіки. Розширення можливостей внутрішнього фінансування інноваційного розвитку можливе за рахунок залучення заощаджень населення шляхом удосконалення нормативно-правової бази функціонування банківських установ, реструктуризації банківської системи в напрямку підвищення її капіталізації, створення прийнятної системи страхування вкладів населення, заохочення населення до збільшення вкладів через грошові і негрошові пільги, стимулювання розміщення коштів банків у виробництвах, що приносять прибуток.

Зацікавленості діяльності малих і середніх підприємств в інноваційному бізнесі сприятиме їх страхова підтримка, що певною мірою вирішуватиме проблему управління інноваційними ризиками на основі застосування системи страхування всіх видів ресурсів, залучених підприємствами до інноваційної

діяльності. Стимулами для інвестування малого інноваційного бізнесу можуть бути державні гарантії на інвестиційні кредити для фірм, залучених до інноваційного процесу, що посилять вигідність надання інвестиційних кредитів інноваційно активним підприємствам.

Таким чином, активізація методів фінансово-кредитної підтримки інноваційного розвитку здійснюється через стимулювання збільшення обсягів власних коштів підприємств, що витрачаються на запровадження інновацій, нарощування потенціалу державного фінансування інновацій, використання податкових важелів пожевлення інноваційної діяльності, збільшення обсягів кредитування інноваційних проектів, стимулювання розвитку венчурного підприємництва.

Пальчук О.В.

к.е.н., доц., завідувач кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Нечай Н.М.

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ ОБЛІКОВОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА ПІДПРИЄМСТВІ

В фаховій економічній літературі присутнє розуміння того, що сьогодні заробітна плата практично не реалізує жодної з своїх функцій. За таких умов праця та її оплата втрачають своє соціально – економічне призначення, а це, в свою чергу, руйнує основи економічного та соціального розвитку суспільства. Протидіяти цим негативним тенденціям можна через налагодження ефективного регулювання та управління оплати праці на різних рівнях управління. Важливим елементом будь-якої системи управління є її інформаційне забезпечення, яке здійснюється в рамках бухгалтерського обліку.

Результати наукових досліджень показують, що найважливішими завданнями організації оплати праці є: правильне віднесення витрат пов'язаних з оплатою праці до собівартості продукції (робіт, послуг), збір та групування показників праці та її оплати, формування звітності, здійснення розрахунків з бюджетом та органами соціального страхування, здійснення розрахунків з працівниками по оплаті праці [1]. Усі ці завдання лежать у площині бухгалтерського обліку. Успішне їх вирішення в межах облікової моделі дає можливість здійснювати контроль та аналіз такого складного об'єкта управління як соціально-трудова відносина на підприємстві.

Розкриття інформації щодо виплат працівникам у вітчизняному фінансовому обліку регулюється П(С)БО 26 «Виплати працівникам» [2]. Не

дивлячись на те, що національне положення введено в дію ще у 2004 році на практиці існують суттєві проблеми з його застосуванням.

Практичне застосування П(С)БО 26 «Виплати працівникам» гальмує те, що стандарт поряд із звичними для українських підприємств витратами на оплату праці включає такі як виплати, що здійснюються в порядку використання прибутку та трансформації відносин власності, які у вітчизняному обліку становлять окремий обліковий об'єкт відмінний від обліку праці та її оплати; а також виплати після закінчення трудової діяльності за програмами з визначеною виплатою.

Сьогодні існують базові розходження у побудові системи оплати праці та пенсійного забезпечення в Україні та розвинутих країнах. Для їх подолання одночасно із затвердженням П(С)БО 26 був прийнятий Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. № 1057-IV. Метою цього закону було реформування державної системи пенсійного забезпечення за зразком розвинутих країн у напрямку поступового перекладання функцій пенсійного та соціального забезпечення з держави на бізнес. Відповідно, підприємці б отримали можливість контролювати, на які цілі направляються їхні кошти, і могли б певним чином впливати на ефективність управління ними та їх використання. У зв'язку з цим і було прийнято у якості національного скорочену версію МСБО 19 «Виплати працівникам». На сьогоднішній день ситуація практично не змінилась. Як результат 23 з 34 пунктів П(С)БО 26 неактуальні для більшості роботодавців України. Вивчення облікової практики показало, що сьогодні дуже малий відсоток підприємств може керуватись вимогами П(С)БО 26 у повній мірі через відсутність у їхніх колективних договорах чи галузевих нормах зобов'язань щодо додаткових виплат після закінчення трудової діяльності.

Не сприяє застосуванню П(С)БО 26 «Виплати працівникам» у обліковій практиці і неузгодженість термінології, яка використовується при трактуванні окремих видів виплат у П(С)БО 26 «Виплати працівникам» та інших нормативних документах, що регламентують працю та її оплату в Україні [3, 4].

Методологічною основою обліку будь яких витрат є їх класифікація. З метою практичного застосування вимог П(С)БО 26 для ведення обліку виплат працівникам доцільно класифікувати виплати наступним чином (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії класифікації та види виплат за П(С)БО 26 «Виплати працівникам»

№ пп	Критерії класифікації	Види виплат працівникам
1	Ступінь невизначеності та можливості накопичення витрат	накопичувані, не накопичувані
2	Термін виникнення зобов'язань по виплатам та їх погашення	довгострокові та поточні, дисконтовані та недисконтовані
3	Події, що призводять до виникнення виплат	виплати за надання послуг, виплати при звільненні, виплати в процесі трансформації власності

Таким чином, облікова модель соціально-трудових відносин на підприємстві повинна базуватися на чіткому визначенні переліку, складу та умов виплат працівникам з врахуванням їх ідентифікації, що подана у національних стандартах та інших нормативних документах. Ці, а також інші елементи організації оплати праці (форми та системи оплати праці, умови і розміри запровадження надбавок, доплат, премій та інших заохочувальних, компенсаційних виплат) регулюються внутрішніми регламентами підприємства. Регулювання оплати праці на рівні підприємства передбачає розроблення, затвердження й застосування внутрішніх нормативних документів, зокрема положень: про оплату праці, про преміювання за виконання виробничих завдань і функцій, про винагороду за підсумками роботи за рік тощо. Ці положення розробляються відділом організації праці й заробітної плати та затверджуються, як правило, наказом керівника підприємства.

Проведені обстеження показали, що сьогодні на більшості підприємств відсутні положення про оплату праці, матеріальне стимулювання, розподіл прибутку. Як справедливо зазначають фахівці, неефективною є і колективно-договірна система регулювання оплати праці. Положення колективних угод та договорів нагадують більше протоколи про наміри, аніж конкретні зобов'язання сторін.

Виплати працівникам, що здійснюються при наданні послуг, виконанні робіт, визначаються П(С)БО 26 як «поточні виплати». Вони є традиційними для вітчизняної практики, а тому ідентифікується з витратами на оплату праці згідно з іншими чинними нормативними актами в сфері оплати праці, зокрема з Законом України «Про оплату праці». Оскільки система законодавства, що регулює оплату праці є досить складною і заплутаною та постійно змінюється, розрахунок заробітної плати це складний і дуже трудомісткий процес, який включає безліч видів нарахувань та утримань, державних гарантій, неоднозначне оподаткування, велику кількість звітності. А тому облікова модель соціально-трудових відносин повинна передбачати відпрацювання процедурних та організаційних аспектів облікової політики в частині нарахування та виплати заробітної плати.

Підсумовуючи наведене вище, можна сказати, що забезпечення якості регулювання та управління оплатою праці на пряму залежить від якості організації обліку і повноти облікової моделі. Організація обліку праці та її оплати забезпечує інформацію про використання робочого часу, продуктивність праці, виплати працівникам та інші показники для управління. Вона дає можливість здійснювати контроль та аналіз такого складного об'єкта управління як соціально-трудові відносини на підприємстві.

З метою практичного застосування вимог П(С)БО 26 для ведення обліку виплат працівникам доцільно класифікувати виплати наступним за: ступенем невизначеності та можливості накопичення витрат; терміном виникнення зобов'язань по виплатам та їх погашення; подіями, що призводять до виникнення виплат.

Література:

1. Болотіна Н. Б. Трудове право України: [підручник] / Н. Б. Болотіна. – 2-ге вид., стер. – К.: Вікар, 2004. – 645 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 "Виплати працівникам" затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28 жовтня 2003 року N 601 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Мінфіну N 1591 від 09.12.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO26.aspx>
3. Інструкція зі статистики заробітної плати, затверджена наказом Держкомстату України від 13.01.2004р., №5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>.
4. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р., № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.

Панченко Є.Г.

д.е.н, проф.

почесний професор Гарвардської школи бізнесу (США)
лауреат премії імені О. Шліхтера НАН України у галузі економіки

академік Академії економічних наук України

професор кафедри міжнародного менеджменту

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

Рудуха Н. Є.

аспірант

ДВНЗ Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

РЕФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ПАРАДИГМА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вітчизняна банківська система пройшла нетривалий, однак доволі складний хвилеподібний шлях розвитку, який включає декілька ключових етапів [1]. На першому етапі (1991-1995 рр.) відбулось становлення банківського сектору в Україні в кризових умовах, гіперінфляції (10256% у 1993 р.), дефіциту державного бюджету, від'ємним сальдо поточного рахунку платіжного балансу і т.і. Результатом цього стану стало реорганізація п'яти державних банків та зростання кількості приватних банківських установ із 76 до 230. Для другого етапу (1995- серпень 1998 р.) була притаманна стабілізація монетарної грошово-кредитної політики та національної економіки в цілому, що дозволило увести в обіг вітчизняну валюту-гривню з 1 вересня 1996 року. Третій етап (вересень 1998 р.-2000 рр.) був пов'язаний із фінансовою кризою, під час якої відбувся обвал ринку державних цінних паперів, зростання процентних ставок, зниження довіри населення до банків. Четвертий етап

(2001-2008 рр.) характеризується сприятливими тенденціями у розвитку економіки та банківської системи. Після світової фінансової кризи (2008-2009 рр.) настав наступний п'ятий етап функціонування вітчизняної банківської системи, який триває і донині, а тому потребує серйозного реформування.

В якості конкретних факторів, що викликають необхідність якісного удосконалення і розвитку вітчизняної банківської системи насамперед слід зазначити низький показник капіталізації банків та співвідношення чистого кредитного портфелю до валового внутрішнього продукту. Якщо в Україні воно становить 0,45, то у Польщі із чисельністю населення 37 млн. чол. і вдвічі більшим ВВП – 0,69. вкрай низьким є рівень проникнення банківських послуг, адже лише 52% українців старше 15 років мають рахунки в банках, то у Польщі – 78%, а в США – 98%. Капіталізація вітчизняної банківської системи становить чотири мільярди дол. США, а кредитний портфель – 225 млрд. дол. США, що відповідає показникам одного європейського банку із списку Top-20 [3].

Окрім відмінностей у кількісних фінансових показниках, важливо зважувати на диспропорції між величезними витратами на утримання вітчизняної банківської системи і низькою продуктивністю. Зокрема, якщо відношення операційних витрат до середньої величини банківських активів в Україні становить 4%, то у Польщі – 1,8%. Якщо зважувати на те, що зайнятість у банківському вітчизняному секторі становить 140 тис. чол., а у Польщі – 519 тис. чол., то можна зробити висновок про вкрай низький (на порядок менший) внесок банківського бізнесу у ВВП. Продуктивність банківського бізнесу (співвідношення операційних витрат і доходів) в Україні становить 16% від рівня США [2].

Велику занепокоєність у клієнтів викликає низька ефективність банківського менеджменту, яка призводить до прийняття помилкових, вкрай ризикованих рішень. Саме цей фактор викликає утворення великої групи неплатоспроможних банків, ще знаходяться в стадії ліквідації. Їх частка серед близько 180 банків становить біля третини.

Серед інших причин реформування банківської системи України слід зазначити низьку якість і слабкий асортимент банківських послуг, диспропорції у структурі активів і пасивів, розрив у процентних ставках комерційних банків та обліковою ставкою НБУ, територіальну нерівномірність розміщення банківських установ, низькою конкурентоспроможністю позичальників та інших клієнтів і т.і.

Узагальнення зарубіжного досвіду реформування банківських систем, зокрема країн Центральної і Східної Європи дозволяє запропонувати наступні ключові напрями реформування сектору України:

- 1) Приведення основних показників банків у відповідності до вимог Базель – III (збільшення мінімального банківського капіталу, впровадження нового буферу консервації капітал, стандартів ліквідності і т.і.);

- 2) Нарощування попиту на банківські послуги шляхом оптимізації вітчизняного банківського сектору;

3) Створення сприятливого інвестиційного клімату на основі розробки та впровадження в банківських установах сучасних систем ризик-менеджменту та культури управління ризиками;

4) Розширення міжнародної діяльності вітчизняних банків насамперед в країнах ЄС.

Для ефективного використання нових можливостей діяльності на ринку ЄС українськими банками важливо зважувати на суттєві зміни системи функціонування банківського бізнесу в Європейському Союзі, які пов'язані із подоланням кризових явищ у фінансовій сфері протягом 2008-2012 рр. це стосується насамперед створення у відповідності із пропозиціями Європейської комісії (вересень 2014 р.) щодо створення єдиного Наглядного Банківського Механізму та Банківського Союзу ЄС, які мають якісно посилити відкритість та прозорість діяльності банківських установ, що, як відомо, є ахіллесовою п'ятою українських банків. Не менш важливою є імплементація вимог до капіталу, що містяться у правилах «Базель III» та Директиви ЄС вимог до капіталу – CRD IV (Правила МЕМО/13/690). Серйозною новацією в цьому зв'язку є започаткування контрциклчного буферу, який спрямований на стримування кредитної активності банків в періоди підйому і її стимулювання в періоди економічного спаду. І нарешті зазначимо створення протягом наступних п'яти років механізму антикризового управління на ринку банківських послуг в рамках створення Європейського Банківського Союзу. Цей механізм включає три групи інструментів: запобігання кризи, раннє втручання та антикризові заходи [4].

На жаль, зазначені зміни банківської діяльності в Європейському Союзі дотепер мало цікавлять не лише банкірів-практиків, а й дослідників, спеціальних видань, що вкрай рідко друкують ґрунтовні праці з цих тем. Однак без приділення серйозної уваги до опанування змін у європейському банківському бізнесі як з боку дослідників та викладачів, так і з боку банкірів-практиків та органів державної влади неможливо досягти належного ефекту євроінтеграційного руху вітчизняної банківської системи.

Література:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 7 грудня 2000 р. (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Сколотяний Ю. Моя відповідь коротка: нашкодів – зобов'язаний відповідати / Сколотяний Ю., Самаєва Ю. Андрій Пишний // Дзеркало тижня. – 2016. - № 10. – С. 7.
3. Гайдуцький П. Україна-ЄС: курс вірний, хід повільний. / П. Гайдуцький // Дзеркало тижня. – 2016. - № 10. – С. 1, 4.
4. Castaneda J.E., Mayes D.G., Wood G. European Banking Union: Prospects and Challenges, - London: Routledge, 2016. – 227 p.

Петрик О.А.
д.е.н., проф., завідувач кафедри аудиту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ОПЕРАТИВНИЙ ВНУТРІШНІЙ АУДИТ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах загострення кризових явищ в економіці України та у світовому масштабі перед суб'єктами господарювання постає проблема зростання конкурентоспроможності, зниження витрат, утримання чи розширення ринків збуту, диверсифікації напрямів діяльності та загалом підвищення результативності діяльності на основі ефективного управління основними бізнес-процесами. Неоціненний внесок у вирішення зазначених проблем може здійснити належним чином налагоджений внутрішній аудит підприємств (особливо тих, що мають значні масштаби діяльності, розгалужену організаційну структуру, складну систему управління).

Приєднуємося до точки зору науковців, які вважають, що «мета внутрішнього аудиту – допомогти менеджменту ефективно виконувати покладені на нього обов'язки, надати власникам підприємства достатню впевненість у тому, що їх активи використовуються найбільш ефективним чином для досягнення цілей і завдань, що стоять перед підприємством у цілому і його окремих підрозділах» [1, с. 46].

До основних бізнес-процесів, що потребують контролю з боку внутрішніх аудиторів належать: постачання, виробництво та збут. Кожному з них притаманні певні особливості здійснення, склад витрат і доходів, управління якими дозволить суттєво покращити загальний фінансовий стан компанії, виявити та реалізувати резерви. Особливістю саме оперативного внутрішнього аудиту є те, що у процесі контролю комплексно використовують планову, нормативну та фактичну інформацію (не лише облікову) для оперативної оцінки реального поточного стану певного процесу чи суб'єкта господарювання загалом з метою ефективного управління ризиками, своєчасного виявлення проблем (фінансового та не фінансового характеру), надання оперативної інформації керівникам різних рівнів для прийняття управлінських рішень. Такий підхід до здійснення внутрішнього аудиту є найбільш ефективним (зокрема, через можливість вживання превентивних дій чи оперативного реагування на виявлені відхилення), наприклад, у порівнянні з внутрішнім аудитом, що має ретроспективний характер. Внутрішніми аудиторами реалізується можливість оперативного контролю і управління ще не завершених циклів бізнес-процесів чи окремих господарських операцій. Завдяки цьому уможлиблюється уникнення чи зменшення впливу ризиків бізнесу (внутрішніх та зовнішніх) та небажаних дій персоналу підприємства і їх наслідків – шахрайства, викривлення звітності, незаконного привласнення

активів, непродуктивних витрат, зривів господарських процесів, штрафних санкцій тощо.

У процесі оперативного внутрішнього аудиту перевагу надають застосуванню таких спеціальних методів і прийомів контролю: спостереження, опитування, аналітичні процедури, методи фактичного контролю (контрольні заміри, технологічний контроль, інвентаризація), методи оцінки системи внутрішнього контролю (і її елементів) окремих видів господарських операцій та бізнес-процесів загалом, арифметичні підрахунки, документальний контроль та інші.

Зростанню ефективності здійснення оперативного внутрішнього аудиту сприяє можливість використання комп'ютерних інформаційних систем та спеціального професійного програмного забезпечення, що дозволяє більшість контрольних процедур уніфікувати, підвищити швидкість обробки великих масивів даних, здійснювати суцільну перевірку замість вибіркової, проводити контроль фактично в он-лайн режимі, оперативно обмінюватись інформацією. Крім того, внутрішні аудитори повинні виконувати спеціальні завдання по розробці чи удосконаленню інформаційної стратегії підприємства. Таким чином, внутрішні аудитори допомагають оптимізувати інформаційні потоки на підприємстві, оскільки доведено, що інформаційне «забруднення» та «синдром інформаційної втоми» (перенапруження провідних співробітників від швидкої зміни інформації) загрожує зниженням надійності і ефективності роботи, як це стверджується в окремих дослідженнях [2]. Отже, одним з головних завдань внутрішнього аудиту підприємства є інформаційна підтримка управління, організація передачі і моніторингу даних як основної частини системи оперативного контролю.

Для прикладу визначимо основні напрями оперативного внутрішнього аудиту бізнес-процесів підприємства.

Щодо процесу постачання: контроль укладених договорів з постачальниками, своєчасності та повноти їх виконання; наявності альтернативних постачальників; вивчення системи повноважень та прийняття рішень управлінським персоналом при здійсненні процесу закупівель, аналіз зобов'язань перед постачальниками (у тому числі не зареєстрованих, прострочених, фіктивних, у не грошовій формі), наявність претензій постачальників, контроль виконання планових (бюджетних) показників циклу (процесу) постачання, інвентаризація запасів та інших цінностей, аналіз можливих ризиків та інші.

Щодо процесу виробництва: вивчення системи повноважень та прийняття рішень управлінським персоналом при здійсненні процесу виробництва; контроль складу витрат виробництва та їх відповідності бюджетним показникам; оцінка забезпеченості процесу виробництва трудовими, матеріальними ресурсами та засобами праці; оцінка ризиків у виробничій сфері, вивчення дотримання технологічних норм, інвентаризація незавершеного виробництва, оцінка ефективності процедур внутрішнього контролю процесу виробництва, контроль правильності формування облікових даних щодо витрат,

у тому числі і по незавершеному виробництву та правильності їх розподілу, оцінки і т.д.

Щодо процесу збуту (реалізації): аналіз маркетингової стратегії підприємства, аналіз асортименту продукції та рівня попиту на неї; вивчення системи повноважень та прийняття рішень управлінським персоналом при здійсненні процесу збуту; інвентаризація готової продукції (призначеної для реалізації) на складі, аналіз претензій покупців та їх фактичних чи можливих наслідків, оцінка дотримання показників плану збутової діяльності, контроль погашення дебіторської заборгованості та аналіз її видів; оцінка впливу конкурентів на ринках збуту тощо.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що оперативний внутрішній аудит бізнес-процесів підприємства є важливим і перспективним напрямом реалізації функцій внутрішнього аудиту, має особливості застосування спеціальних методів і прийомів, вирішує низку специфічних завдань, а отримані результати такого контролю сприяють підвищенню ефективності системи управління підприємством.

Література:

1. Каменська Т.О. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб. / Т.О. Каменська, О.Ю. Редько. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2015. – 375 с.
2. Развитие внутреннего аудита в условиях использования информационных технологий и интернета. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=669>

Пищуліна О.М.

к.соц.н., старший науковий співробітник
провідний експерт соціальних та гендерних програм
Центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова
м. Київ, Україна

НА ШЛЯХУ ДО ЯКІСНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Ситуація із зайнятістю залишається ключовим вразливим місцем у загальній макроекономічній картині світу. Згідно сучасних аналітичних досліджень ризику на ринку праці в подальшому будуть посилюватись, зокрема буде мати тенденцію до посилення зростання ризику безробіття. Найбільш значне регіональне зниження показника зайнятості відбулося в країнах ЄС, де співвідношення скоротилось з 57% у 2007р. до 54,8% у 2013р. За прогнозами імовірність зростання безробіття у Європейському Союзі – 33,5% в найближчі 2 роки і 21% упродовж 10 років. Особливо посилюються ризики зайнятості в країнах із середнім рівнем доходу, та в країнах, що розвиваються, зокрема в Україні.

Глобальна економіка не подолавши попередню кризу, знову вступила у

полосу спаду. Згідно Доповіді «Глобальні ризики 2015» до ТОП 5 найбільш глобальних ризиків розвитку людства у 2015р., окрім геополітичних ризиків, входило безробіття та неповна зайнятість.

Аспекти макроекономічного управління: позиції МОП та МВФ

Світова спільнота здійснює активні заходи щодо регулювання політики на ринку праці. Виходом із кризової ситуації, що склалася в цій сфері, є терміновий перегляд поточної політики та перехід до політичних заходів, що передбачають активне створювання робочих місць і підтримку підприємств, що такі робочі місця створюють.

Після глобального спаду 2008-2009 рр. та кризи Єврозони во главу кута постала макроекономічна політика та її результативність. У 2010р. Міжнародна конференція праці запропонувала міжнародному Бюро праці (МБП) засобами консультацій у відповідності зі ст. IV МВФ, напрацювати загальні рекомендації щодо основ макроекономічної політики, яка б сприяла поширення зайнятості.

Експерти МВФ підтвердили, що до 2011р. консультації з питань макроекономічної політики переважно були присвячені контролю над інфляцією та бюджетній консолідації, а основним проблемним питанням розвитку зайнятості була приділена незначна увага. Концентруючи увагу на стабільності та традиційній макроекономіці, було втрачено з поля зору стрижневі проблеми розвитку, такі як створення робочих місць, диверсифікація економіки та скорочення масштабів бідності. Виходячи з цього політика макроекономічного управління, що спрямована на підтримку зайнятості має здійснювати перехід від політики стабільності до політики структурних перебудов. Основні аспекти макроекономічної політики на підтримку зайнятості мають бути наступними:

Політика «подвійного мандату», мандат на зниження інфляції та контроль зайнятості. Інститути управління макроекономічною політикою мають забезпечувати макроекономічну стабільність поряд із створенням робочих місць.

Грошово-кредитна та бюджетно-податкова політика центральних банків та фінансових органів має бути спрямована на підвищення рівня інвестицій, інклюзивності (доступності) фінансових послуг та доступність кредитування, особливо пріоритетних галузей з високим потенціалом створення якісних робочих місць.

Політика управління рахунком поточних операцій (політику платіжного балансу) та курсова політика повинна забезпечувати стабільний режим реального обмінного курсу з метою передбачуваного впливу на розподіл ресурсів між галузями, що орієнтовані на експортера або внутрішнє виробництво товарів з метою здійснення структурної перебудови та створення робочих місць.

Реструктуризація економіки та розвиток промислової політики. Головну увагу необхідно приділяти секторам, що сприяють сталому зростанню та модернізації економіки. При цьому при розробці загальної стратегії реструктуризації економіки особливу увагу слід звернути на ті галузі, що матимуть пріоритетне значення в межах промислової політики та мають

потенціал створення нових робочих місць. Підтримка підприємництва має відбуватися у формі сприяння самозайнятості безробітних, а не як вирішення лише проблем підприємців.

Завдання Європорядку денного для України

Важливість сучасних ризиків визнають у всьому світі і вони повинні бути усвідомлені і в Україні. Саме безробіття, як наявне так і приховане, а також еміграція найбільш активних і кваліфікованих залишаються в числі головних проблем на українському ринку праці в майбутньому та будуть виступати факторами як соціальної нестабільності, так і неможливості прискорення темпів економічного зростання.

Проте, на відміну від багатьох країн, де корегування політики зайнятості міцно увійшла до пріоритетних напрямків діяльності держави, в Україні проблеми сфери праці відсунені на другий план. За роки реформування, навіть в періоди стрімкого економічного зростання, не вдалося досягнути мети підвищення ефективності зайнятості. Внаслідок відмови від балансу трудових ресурсів за відсутності дієвого механізму моніторингу та прогнозування ринку праці система формування робочої сили опинилася повністю відірваною від потреб економіки та перспектив її розвитку.

Внаслідок незначної здатності сучасного українського ринку праці до саморегулювання вирішення проблем зайнятості неможливо без цілеспрямованого регулюючого впливу держави, що обумовлено також необхідністю зміни існуючої моделі зайнятості. Фактично наразі йдеться про радикальну трансформацію підходів до ринку праці та сфери зайнятості як до основного рушія економічного зростання. Отже, першим кроком має бути розробка цілісної стратегії розвитку ринку праці в Україні, узгодженої з податковою, демографічною та соціальною політикою.

Головним імперативом реформ, що задовольняє мету структурної перебудови економіки має стати створення нових робочих місць. Проте, до питання про створення нових робочих місць в країні необхідно підходити в дусі ідеології, що передбачає активну позицію держави в руслі глибоких структурних змін. В даному випадку існує декілька принципових зауважень щодо механізму створення нових робочих місць:

- Завдання створення робочих місць не слід розуміти як самоціль, а лише як засіб реалізації масштабної національної стратегії.

- Питання про нові робочі місця повинні відповідати геоекономічній стратегії держави, пошуку нового місця в системі міжнародного поділу праці.

- З огляду на наближення демографічної кризи, яка почне гостро відчуватися вже після 2020р., та старіння населення України нові робочі місця повинні вирішити найскладніше завдання матеріального забезпечення не лише працюючих, а й зростаючій кількості пенсіонерів, співвідношення яких до того часу буде 1,5 до 1 (зараз: 3 до 1).

- Нові робочі місця необхідно створювати в галузях, що можуть дати максимальний конкурентний ефект.

- Суттєвою вимогою стає визначення пріоритетних напрямів підготовки фахівців згідно з потребами глобальної, національної і регіональних

економік та забезпечення міцного зв'язку між системою освіти та ринком праці.

Реформування ринку праці на шляху до запровадження гідної зайнятості повинна базуватись на міцному економічному підґрунті.

Саме державні програми мають стати важливим кроком на шляху сприяння продуктивній зайнятості та гідній праці. В цьому контексті спираючись на базові принципи МОП в галузі державного регулювання зайнятості основними напрямками державної політики України мають стати:

Макроекономічна політика, що сприяє зайнятості. Це політика, що є значно ширша за традиційну фінансову політику макроекономічної стабілізації. Макроекономічна політика стабілізації зайнятості має включати необхідний рівень інвестицій в інфраструктуру, людський капітал та в соціальні програми з метою сприяння економічному зростанню, результати якого будуть розповсюджені на більшу кількість людей.

Таргетування зайнятості, виокремлення її в окремий показник. Це означає, що при плануванні економічних заходів не слід обмежуватись лише цільовими параметрами інфляції або сукупного зростання, а слід включати також і кількісні та якісні показники зростання зайнятості в економічну та галузеву політику, інвестиційні плани тощо.

Усунення обмежувачів зростання в перспективних секторах економіки, що сприятиме створенню робочих місць, та реструктуризації моделі зростання в бік врахування зайнятості як її важливішого компонента.

Широкий доступ до якісної освіти, як важливіший фактор соціальної мобільності.

Справедливий розподіл досягнень економічного зростання, в політиці регулювання оплати праці, доходів та умов праці.

Застосування заходів активної політики на ринку праці, що працює на розширення можливостей працевлаштування та попередження звільнень.

Активна політика в галузі соціального захисту, що необхідна для забезпечення та поширення гарантованого мінімуму соціальної підтримки, особливо в умовах кризи на ринку праці.

Подплетній В.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів та планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Зміцнення держави як суспільного інституту супроводжується розвитком її численних функцій, зокрема економічних. Так, держава виступає зовнішньою силою, яка реалізує економічну, політичну та юридичну владу, стає важливим дієвим суб'єктом національної економіки. Дослідження фінансово-кредитного регулювання підприємництва безсумнівно доводить, що воно є явищем

багаторівневим та багатогранним. Знаходження оптимальної й ефективної взаємодії державного та підприємницького секторів є актуальною проблемою економічної дійсності.

Практика фінансово-кредитного регулювання підприємництва в різних країнах світу є надзвичайно багатогранною. Критерієм, застосування якого дозволить визначити елементи державного регулювання підприємництва, на наш погляд, є здатність забезпечити сприятливі умови розвитку підприємницької діяльності у запропонованих обсягах. Враховуючи названий критерій, огляд досвіду державного регулювання економіки та підприємницької діяльності в індустріально розвинених країнах світу, а саме країнах Європейського Союзу, США та Японії матиме функціональну направленість.

Одним із дієвих засобів стимулювання розвитку підприємницького сектору в країнах ЄС є податкова політика держави. Так, у Великобританії індивідуальні фірми не зобов'язані проходити державну реєстрацію, а сплата податків здійснюється на підставі декларування індивідуальних доходів членів фірми. І навіть якщо фірма зареєструвалася в державних органах, то податки сплачуються тільки після того, як фірма почала активно працювати на ринку та знайшла своїх споживачів. Загалом, величина та кількість податків, які сплачують малі підприємства, менші, а процедура оподаткування значно простіша, ніж для великих підприємств. Крім цього використовується також прогресивне оподаткування прибутків корпорацій: ставки податків для корпорацій з меншими доходами менші, ніж для корпорацій з великими доходами [3, с. 53 - 54]. Таким чином, держава заохочує створення малих підприємств та всебічно підтримує їх діяльність, застосовуючи пільгові умови оподаткування.

Механізм податкових пільг широко використовується і у Франції. За його допомогою держава сприяє прискоренню науково-технічного прогресу, розширенню експорту тощо. Так, існують пільги для новоутворених акціонерних товариств (протягом перших двох років - не сплачується податок, на третій рік оподатковується 25% їхнього прибутку, на четвертий - 50%, на п'ятий - 75%, починаючи із шостого року - 100% прибутку), застосовується податковий кредит і для підприємств, які проводять фахову підготовку кадрів, тощо [2, с. 67]. Малі підприємства не подають декларації про податок на додану вартість, проте виплачують прибуткові податки, рівень яких залежить від сфери діяльності (торговельні операції, послуги тощо) [4, с. 228].

У цілому система податкового стимулювання розвитку підприємництва в економічно розвинених країнах включає різні податкові пільги: амортизаційні, пільги щодо стимулювання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, пільги щодо формування резервних фондів, податкові кредити, податкові канікули тощо.

Для стимулювання розвитку малого бізнесу також використовується приватне або спонсорське фінансування, тобто наявність поруч із малою фірмою великої корпорації, яка зацікавлена в результатах її роботи. Так, у Німеччині банками та страховими компаніями створюються спеціальні фірми, які беруть участь у капіталі малих і середніх підприємств та здійснюють

фінансування певних розробок. Також вигідним є організоване комерційними банками співробітництво малих і середніх підприємств із великими фінансово-промисловими групами на підставі контрактних, субпідрядних та орендних відносин [2, с. 57 - 58].

У США, незважаючи на поширення ідеї максимізації свободи економічної діяльності, роль держави в регулюванні підприємницької діяльності є вагомим, хоча і неоднозначним. Серед основних елементів фінансово-кредитного регулювання підприємництва в США можна виділити такі:

1. Розгорнута система антимонопольного регулювання, в тому числі регулювання природних монополій, яка здійснюється для захисту конкуренції та обмеження монополістичних тенденцій.

2. Прогнозування та стратегічне планування, яке забезпечує основу для всіх управлінських рішень, в тому числі, прогнозування в системі державного регулювання.

3. Стимулювання передових технологій, фундаментальної науки та проведення інноваційної політики держави, яка має на меті об'єднання науково-технічної та інвестиційної політики. Майже 50% витрат на НДДКР у країні здійснюється державою [1, с. 30].

4. Підтримка розвитку малих і середніх підприємств, що включає пільгове оподаткування; стимулювання та фінансування науково-технічних розробок (у США на сектор малого підприємництва припадає близько 50% науково-технічних розробок); здійснення фінансово-кредитної допомоги малому бізнесу через надання малим підприємствам гарантованих позик тощо [3, с. 52 - 53].

Значної уваги заслуговує досвід Японії в регулюванні підприємницького сектора. Головною функцією держави в країні є стимулювання, спрямування та прискорення структурних змін в економіці, які необхідні для довгострокового зростання. Взаємовідносини підприємництва та держави в значній мірі є відносинами співробітництва, на відміну від США. Серед основних елементів фінансово-кредитного регулювання підприємництва можна виокремити такі:

1. Довгострокове планування, яке носить індикативний характер, та програмування національної економіки, що створює ефективні умови для розвитку.

2. Фінансування та бюджетне субсидування фундаментальних досліджень та програм розробки новітніх технологій, які здійснюються державними інститутами і дослідницькими центрами разом із приватними компаніями. Так, Японія щорічно витрачає 500 млн. доларів, сприяючи 185 центрам розвитку технологій [2, с. 77 - 78].

3. Підтримка розвитку малого та середнього бізнесу, що включає пільгове кредитування, підтримку технічних проектів, налагоджену інфраструктуру підтримки малих і середніх підприємств, систему захисту від зловживань з боку великих суб'єктів підприємництва тощо. Важливо зазначити, що малі підприємства значно залучені у державні проекти. Так, в Японії частка малих підприємств, які виконують урядові замовлення, становить 45 %, а у замовленнях громадських організацій країни - 32 %. Останнє відображається в

тому, що на частку малих і середніх підприємств в Японії припадає близько 55 % реалізованої промислової продукції, близько 60 % - оптової торгівлі і більш як 80 % - роздрібною. В обробній промисловості з 6,5 млн. підприємств 99 % становлять малі. На малих і середніх підприємствах зайнято 39,5 млн. осіб, або 80,6 % всієї робочої сили Японії [4, с. 226].

4. Захист конкурентного середовища шляхом обмеження монополістичних тенденцій та доступу великих фірм на ринок.

5. Грошово-кредитне регулювання, в тому числі гнучке варіювання облікової ставки, особливо під час криз в економіці [2, с. 74 - 81].

Таким чином, короткий огляд досвіду фінансово-кредитного регулювання підприємництва в країнах ЄС, США та Японії свідчить, що дійсно в цих країнах існують відмінності у ролі держави в економіці, однак в основному, вони виявляються не в ступені державного регулювання, а у засобах, які використовуються для його здійснення.

Література:

1. Жаліло Я. А. Регулювання ринкової економіки: сучасний досвід розвинених країн / Жаліло Я. А. - К.: НІСД, 1996. - 86 с.
2. Захарченко В. І. Зарубіжний і вітчизняний досвід державного регулювання економіки для сучасної України / Захарченко В. І., Борисов О. Г., Іванищева А. В. / За ред. В. І. Захарченко. - Одеса: Видавничий центр студія «Нігоціант», 2005 - 128 с.
3. Комарницький І. М. Організаційно-економічні механізми розвитку підприємництва: Монографія / Комарницький І. М. - Ужгород: Вид-во «Патент», 2000. - 224 с.
4. Лех Г. А. Світовий досвід розвитку підприємств малого бізнесу/ Г. А. Лех, М. М. Ільчишин, О. Я. Туркало // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. - 2011. - Вип. 21.15. - С. 224-229.

Попова С.П.

асистент кафедри фінансів та планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСТВА

Фермерські господарства за останні два десятиліття стали невід'ємною складовою аграрного сектора економіки та національного господарства в цілому та є однією з найбільш поширених та перспективних форм господарювання на селі. Зважаючи на складні економічні умови, обсяг наявних ресурсів фермерських господарств сьогодні не забезпечує розширеного відтворення виробництва та оновлення основних засобів. Більшість з них не володіють такими ресурсами і можливостями, як великі сільськогосподарські підприємства, не мають навичок кооперації, а тому потребують державної підтримки, особливо на початкових етапах свого розвитку. Результати останніх наукових досліджень свідчать, що сучасна практика державної фінансової підтримки фермерських господарств є недосконалою, неефективною і

недостатньою за обсягами. Нагальною проблемою сьогодення є забезпечення не тільки сталого розвитку фермерства, але й пришвидшення темпів його зростання, чому має сприяти активна фінансово-кредитна політика держави в аграрному секторі економіки.

Дослідження теоретичних засад та практичного досвіду функціонування фінансово-кредитного механізму підтримки агровиробників перебувають у центрі уваги багатьох дослідників, серед яких варто відзначити В. Андрійчука, П. Гайдуцького, В. Горьового, М. Дем'яненка, М. Кропивка, І. Лукінова, П. Макаренка, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, Л. Мармуль, П. Саблука, В. Юрчишина, та багато ін. Але дискусійними залишаються питання існуючих форм та ефективності державної фінансової підтримки суб'єктів підприємництва, зокрема малого, в аграрній сфері.

Метою даного дослідження є оцінка фінансово-кредитних важелів підтримки розвитку фермерства державою та визначення основних напрямів їх удосконалення.

У 2014 р. на території України виробництвом сільськогосподарської продукції займалося 52543 аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, з яких 75,0% становлять фермерські господарства. Валувої сільськогосподарської продукції в них вироблялося на 19188,8 млн.грн., що становить 7,6%.

Одним із важелів впливу держави на розвиток фермерських господарств є допомога за рахунок державного і місцевого бюджетів, що здійснюється на поворотній та безповоротній основі та конкурсних засадах, у тому числі через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, за бюджетною програмою «Фінансова підтримка фермерських господарств» та «Надання кредитів фермерським господарствам». У спеціальному фонді державного бюджету на 2016 рік за бюджетною програмою «Надання кредитів фермерським господарствам» передбачено асигнування в обсязі 15,8 млн.грн., що на 36,8% менше, ніж у 2015 році, з них на Кіровоградську область припадає 1567,7 млн.грн. або 9,9% [3]. Проте, цієї допомоги не достатньо для ефективного розвитку фермерства. До того ж, процедура одержання фінансової підтримки є досить складною. Для участі у конкурсі на її одержання фермерському господарству доводиться подавати до конкурсної комісії більше десяти різних довідок і документів. Прагнення підвищити фінансову дисципліну при використанні бюджетних коштів шляхом ускладнення порядку надання фінансової підтримки часом призводить до втрати інтересу фермерських господарств до такої допомоги. Тому доцільним є обмеження кількості документів на отримання державної підтримки як на поворотній, так і на безповоротній основі. Важливо зазначити, що запорукою ефективності державної підтримки фермерських господарств в Україні є не лише збільшення розмірів бюджетного фінансування, а й забезпечення чіткого і зрозумілого порядку використання таких коштів. Тому в наступному бюджетному періоді слід удосконалити порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам [4].

Згідно з Законом України «Про державну підтримку сільського

господарства України» [1], фінансова підтримка суб'єктам господарювання агропромислового комплексу може надаватися, зокрема через: механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів; надання дотацій виробникам продукції тваринництва, бджільництва та шовківництва з метою підтримки рівня платоспроможного попиту українських споживачів такої продукції і запобігання виникненню збитковості українських виробників та інші. На практиці ж банківські кредити, ставки яких із супутніми послугами перевищують 30% річних, є мало привабливими для фермерів. За рахунок же бюджетних дотацій та ПДВ фермери у 2015 році отримали всього 34,4 млн.грн., або 1,1 тис.грн. у розрахунку на одне господарство.

Держава також здійснює регулювання цін окремих видів сільськогосподарської продукції, застосовуючи заходи, пов'язані зі стабілізацією цінової ситуації на внутрішньому ринку у період зниження цін, при дотриманні правил антимонопольного законодавства та правил добросовісної конкуренції з метою оптимізації споживчих цін та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Важливою передумовою ефективного розвитку фермерських господарств є державна підтримка страхування сільськогосподарських культур. Відповідно до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 09.02.2012 р. № 4391-17 [2], вона полягає у наданні з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхового платежу (страхової премії), фактично сплаченого ними за договорами страхування сільськогосподарської продукції. І, хоча державою зроблені суттєві кроки у розвитку ринку агрострахування в Україні, існує низка проблем, яка потребує негайного вирішення. Серед них можна виділити формальність страхування у певних випадках, неефективну роботу Аграрного страхового пулу, затягування процедури отримання ліцензії на страхування сільськогосподарської продукції, обмеженість програми страхування з державною підтримкою та ін. Вирішення цих проблем потребує певних дій з боку держави, зокрема у сфері нормативно-правового забезпечення, спрощення процедур отримання ліцензій у напрямі прозорості прийняття рішень, що дозволить фермерам та страховим компаніям бути впевненими в реальності отримання субсидій та збільшить довіру до уряду. Дієвим заходом є проведення роз'яснювальної роботи серед аграріїв щодо переваг агрострахування, що, в свою чергу, потребує підвищення кваліфікації фахівців страхових компаній. Розробка та запровадження нових страхових продуктів сприятиме розширенню програми страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою [5].

Чільне місце у системі державного стимулювання розвитку фермерства посідають інструменти податкової політики. Слід зазначити, що спеціальний режим оподаткування ПДВ є на сьогодні єдиним видом державної підтримки, який здійснюється в автоматичному режимі без втручання держави, що виключає корупційну складову та має важливе значення у спрощенні податкових відносин у галузі сільського господарства, зменшує трудомісткість

і витрати на адміністрування податків. Скасування зазначеного виду підтримки сільгосптоваровиробників в Україні є абсолютно неприйнятним та призведе до зниження конкурентоспроможності аграрного бізнесу, втрати обігових коштів підприємств та необхідності залучення кредитних ресурсів для покриття понесених втрат, що неодмінно вплине на зростання собівартості сільськогосподарської продукції [3].

Отже, сформована в Україні система фінансово-кредитної підтримки фермерства державою потребує подальшого розвитку та удосконалення. Це стосується вироблення ефективних механізмів державної підтримки у сфері формування та використання фінансових ресурсів, спроможних покращити стан фінансового забезпечення фермерських господарств, спонукати фермерів до запровадження інноваційних технологій ведення сільського господарства, що зміцнить їх конкурентні позиції не тільки в порівнянні з вітчизняними сільгоспвиробниками, але й на світовому аграрному ринку.

Література:

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. №1877-IV. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/page>
2. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 09.02.2012р. №4391-VI. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/17624>
4. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/11920>
5. Яцук О.О. Державна підтримка агрострахування в Україні: проблеми та перспективи. //Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - №4(24).-2013.-С.255-260.

Пугаченко О.Б.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СЛУЖБИ МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ ІЗ ЗАПАСАМИ

Функції служби матеріального забезпечення пов'язані зі структурами як зовнішнього, так і внутрішнього оточення. Зовнішні – визначають взаємовідносини підприємства з постачальниками, посередницько-збутовими організаціями, органами державного управління. Внутрішні функції характеризують взаємодію служби з виробничими цехами та службою управління, бухгалтерією, фінансовим відділом, відділом праці й заробітної плати, лабораторією, складами. Саме тому надзвичайно важливо встановити дієві взаємозв'язки всіх підрозділів підприємства між собою та відділом

матеріального забезпечення. Лише взаємодія структурних підрозділів підприємства, чітке розмежування обов'язків та відповідальності дозволять оптимізувати процес матеріального забезпечення.

Питанням організаційної структури служби матеріального забезпечення приділено увагу в статті [1]; функції та організаційну структуру управління матеріально-технічним потенціалом підприємства представлено у роботі [2]; пропозиції з вдосконалення управління матеріальними потоками промислових підприємств наводяться у статті [3]; організаційна побудова, характер і методи роботи служб постачання, а також взаємодія відділу матеріально-технічного постачання з іншими підрозділами та відділами узагальнено у матеріалах конференції [4]; концептуальні засади державного управління у сфері матеріально-технічного забезпечення збройних сил України досліджуються у статті [5]; раціональну організаційну структуру регіональної системи матеріального забезпечення для внутрішніх військ МВС України розглядали на конференції [6]. Все це свідчить про постійний інтерес до організаційної структури служби матеріально забезпечення.

Метою дослідження є визначення впливу організаційної структури служби матеріально забезпечення на облік операцій із запасами.

Організаційна структура, що інтегрує оперативно-виробничі та інформаційні функції управління процесами матеріального забезпечення запропонована нами в авторській дисертаційній роботі «Облік процесів матеріального забезпечення в системі управління хлібопекарними підприємствами». Основні завдання служби матеріального забезпечення покладено на три сектори: сектор закупівель, сектор зберігання та руху, економічний сектор.

Сектор закупівель відповідає за складання замовлень і специфікацій потреби матеріальних ресурсів, оскільки це початкова стадія організації процесу постачання. Кількість, якість та термін, протягом якого необхідно отримати ресурси на підприємство, доцільно визначати саме на цьому етапі процесу матеріального забезпечення. Замовлення формують на основі планової потреби ресурсів, визначеної з урахуванням норм запасів і запланованої виробничої програми. Специфікація передбачає складання переліку необхідних ресурсів із чітким зазначенням їх якості, обсягу, умов та термінів поставки. На даному етапі розробляють так звану, програму постачання, що передбачає всебічний аналіз умов споживання ресурсів, їх асортиментного складу, типу виробництва, визначення обсягів їх використання протягом одиниці часу згідно зі запланованими обсягами виробництва та розрахунок обсягів постачання, партії завезення, періодичності постачання. Обов'язковим на цьому етапі є коригування необхідного обсягу замовлення з матеріальними балансами, що враховують залишки ресурсів.

У секторі зберігання головну увагу приділяють організації процесу розміщення, підготовки до видачі та видачі матеріальних ресурсів відповідним підрозділам підприємства. При цьому передбачають забезпечення технологічної єдності транспортно-складського процесу, що означає: у момент, коли запаси доставлять на місця їх зберігання, там уже мають забезпечити

належне їх розвантаження та складування у відповідних місцях, спеціально підготовлених для цього. При цьому обов'язково необхідно з'ясувати, власні чи орендовані склади використовуватимуть, їх кількість, види, місця і розміри, налагодженість системи охорони. Збереження та схоронність запасів залежать від створення і дотримання оптимальних умов (температура, вологість, освітленість), що дасть змогу зменшити втрати ресурсів у межах природного убутку та уникнути втрат понад норми. Під час перебування матеріальних ресурсів доцільно періодично проводити раптові інвентаризації з метою усунення спокус можливих зловживань та крадіжок. Відпуск запасів зі складу передбачає з'ясування шляхів вибуття (у виробництво, на продаж), відбір із місць зберігання, підготовка до відпуску, відпуск. Не менш важливою є перевірка фактичної наявності за кількістю і номенклатурою, вказаною у документах постачальників, із фактичним надходженням запасів на підприємство і при їх оприбуткуванні на склади та документальне оформлення надходження у комори запасів, їх переміщення, вибуття і доставки до місця витрачання. Впровадження сучасних форм організації праці, створення нормальних умов праці й гарантування техніки безпеки сприяє оптимальнішій організації процесу розміщення, підготовки до видачі та видачі матеріальних ресурсів відповідним підрозділам підприємства.

На економічний сектор служби матеріального забезпечення покладено виконання наступних завдань: встановлення разом з іншими відділами обґрунтованих диференційованих норм запасів матеріальних ресурсів і доведення їх до відома працівників складів; планування потреби в матеріальних ресурсах із метою забезпечення безперервної роботи підприємства; поточний облік надходження матеріальних ресурсів, їх видача підрозділам, виявлення стану виробничих запасів; організація нагляду, інвентаризацій і систематичного контролю на всіх етапах процесу матеріального забезпечення; участь у розробленні заходів для раціональнішого використання матеріальних ресурсів.

Посилення інтеграційних процесів відбувається у двох основних напрямках. З одного боку, посилюється зв'язок між плановиками, економістами, контролерами та бухгалтерами. Для них спільним є об'єкт, тому вони співпрацюють дуже щільно, намагаючись вирішувати завдання з більшою ефективністю. Окремі групи секторів (виконавців) здійснюють функції планування, обліку, контролю, аналізу, і це призводить до пошуку оптимуму. З іншого боку, посилюється взаємозв'язок сектору з оперативно-виробничим персоналом інших секторів.

При цьому необхідне дотримання трьох особливостей бухгалтерського обліку як процесу.

Перша особливість полягає у тому, що кожен господарський факт, явище або процес мають бути насамперед зафіксовані на носії як доказ, тобто як документ, що закріплено у відповідному законодавчому акті.

Другою особливістю є те, що всі господарські факти, явища та процеси з первинних документів, тобто доказів про їх реальність, підлягають обов'язковому запису (реєстрації) і нагромадженню в облікових регістрах. Це означає, що облікові регістри після того, як у них буде зроблено записи про

відповідні господарські факти й інші математичні процедури – додавання, віднімання та визначення нового стану об'єкта обліку, автоматично стають носіями облікової інформації.

Третя особливість у тому, що облік як процес закінчується визначенням нового стану об'єкта в облікових реєстрах, а підсумкові дані необхідно перенести з облікових реєстрів у звітні форми, котрі після заповнення їх автоматично стають носіями облікової (підсумкової, звітної) інформації.

Література:

1. Пугаченко О.Б. Організаційна структура системи матеріального забезпечення з метою інтеграції обліку з іншими функціями управління [Текст] / О.Б. Пугаченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, вип. 27. – Кіровоград: КНТУ, 2015. – С. 246-255.
2. Ковальська Л.Л. Управління потенціалом підприємств [Конспект лекцій для студентів спеціальності «Економіка підприємства» денної та заочної форм навчання] [Текст] / Л.Л. Ковальська, К.І. Оксенюк. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2009. – 100 с.
3. Акулова Ю.О. Основні напрямки вдосконалення управління матеріальними потоками промислових підприємств [Текст] / Ю.О. Акулова, Л.А. Пруднікова // Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. / Севастоп. нац. техн. ун-т. - Севастополь : Вид-во Севастоп. нац. техн. ун-ту, 2011. – Вип. 116: Економіка і фінанси. – С. 3-8.
4. Зарудна Н.Я. Відділ постачання: організаційні структури, основні завдання та функції [Електронний ресурс] / Н.Я. Зарудна // Наукові конференції: – Режим доступу: <http://intkonf.org/zarudna-nya-viddil-postachannya-organizatsiyni-strukturi-osnovni-zavdannya-ta-funktsiyi/>.
5. Нагорнічевський О.А. Концептуальні засади державного управління у сфері матеріально-технічного забезпечення збройних сил України в контексті національної безпеки [Текст] / О.А. Нагорнічевський // Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. 42. – С. 223-229.
6. Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України: Збірник тез доповідей V науково-практичної конф. Х. 28 берез. 2013. / Секція 3. “Актуальні проблеми тилового забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку, місце і роль економічних наук”. – Х. : Акад. внутрішніх військ МВС України, 2013. – 52 с.

Рубан В.М.

к.е.н., доц. доцент кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

МОТИВАЦІЯ ВІДТВОРЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Розвиток економіки вимагає безперервного розвитку інтелектуального потенціалу. Цивілізація, яка розвивається завдяки знанням, інформації, інтелекту, створює інформаційне суспільство, в якому інтелектуальний капітал є основною продуктивною силою.

Знання фактично виявляються невичерпним ресурсом, тоді як земля, праця і капітал є обмеженими ресурсами. Інтелектуальні ресурси не тільки

невичерпні, але й швидко відтворюються і накопичуються. Тому епіцентр інтересів бізнесу у провідних країнах світу перемістився в сферу відтворення інтелектуального капіталу.

Методологічною основою дослідження економічного змісту інтелектуального капіталу є теоретичні концепції Л. Туроу, Ф. Махлупа, П. Дракера. Відтворення інтелектуального капіталу досліджується на базі синтезу таких концепцій, як теорія постіндустріального суспільства Д. Белла, теорія конкурентних переваг М. Портера та ін. Разом з тим, наведені теоретичні підходи вимагають критичного узагальнення, дослідження можливостей та умов їхнього застосування в економіці України. Проблеми формування і розвитку інтелектуального капіталу та інші аспекти постіндустріальної трансформації розглянуто в роботах українських вчених Г. Задорожного, А. Чухна, російських науковців В. Іноземцева, М. Критського. Однак проблеми відтворення інтелектуального капіталу та її мотивації досліджено недостатньо повно.

Метою дослідження є висвітлення мотиваційних основ відтворення інтелектуального капіталу, що сприяє підвищенню інноваційної активності працівників.

Базовими методами мотивації відтворення інтелектуального капіталу сьогодні є:

- використання комплексних мотиваційних систем, включаючи особисті форми і методи заохочення творчої та інноваційної діяльності та широкий набір заходів соціально-психологічного впливу;
- створення в організації інноваційного клімату, особливої творчої атмосфери, формування інноваційної бізнес-культури;
- всебічне сприяння новаторству, експериментаторству та раціоналізації на всіх рівнях і у всіх підрозділах;
- направленість інноваційної діяльності на потреби споживачів [2, с. 139].

Інноваційна діяльність характеризується певним рівнем інтелектуальної активності, орієнтованої за допомогою мотиваційної моделі інтелекту [2, С. 58-59]. Відтак, вкрай необхідно, щоб процес відтворення інтелектуального капіталу був безперервним, константним явищем. Можна сформулювати виробництво інтелектуального капіталу як процес споживання інтелектуальних чинників, який потребує регулярного поновлення. В свою чергу відтворення інтелектуального капіталу та його ефективність обумовлені ступенем застосування результатів наукових розробок.

Майбутній інноваційний розвиток України визначається здатністю бізнесу і держави адаптуватися до швидко мінливих внутрішніх і зовнішніх умов розвитку. Формування адаптаційного (гнучкого) потенціалу, тобто здатності економіки до оновлення, структурних зрушень, швидкого керованого зростання, може бути найбільш ефективним в контексті формування національної моделі відтворення інтелектуального капіталу.

Сама природа ринку нововведень, де інтелектуальний продукт орієнтований на конкретного покупця, дозволяє побудувати комунікації відповідно до вимог сучасного ринку, головний принцип якого полягає в тому,

що виробник виходить на ринок не з готовою продукцією для невідомого покупця, а зі своєю здатністю якісно виконати замовлення споживача.

На певному етапі розвитку результат інтелектуальної праці перетворюється в товар, об'єкт угод купівлі-продажу, тобто опосередковується ринковими відносинами. Найчастіше інтелектуальний продукт виробляється в умовах «природної монополії», що розуміється як унікальність людського ресурсу. І ця монополія обмежена можливостями розвитку людського інтелекту. Результати інтелектуальної праці персоніфіковані. Оскільки така самореалізація можлива лише в процесі суперництва з іншими суб'єктами бізнесу, вона, по суті, перетворюється в креативне самоствердження і розглядається як особливий мотив до конкурентних дій. Його відмінність від мотивів кінцевої і проміжної вигоди полягає в тому, що вигода від його реалізації не є очевидною.

Успіхи організації визначають її співробітники, персонал. Результативна праця приносить людині задоволення і викликає бажання працювати більш продуктивно, тому механізм мотивації грає важливу роль в процесі відтворення капіталу. Мотивація це спонукальна сила. Ефективний механізм мотивації праці можна створити тільки на основі врахування особистих інтересів і суспільних потреб людей. Механізм мотивації праці об'єднує мотиваційні моделі бізнесу, що впливають на здатність до діяльності і мотиваційні моделі інтелекту, що впливають на інтелектуальні здібності [1].

На ефективність відтворення інтелектуального капіталу величезний вплив справляє мотиваційна модель інтелекту, що є механізм, спрямований на активізацію інтелектуальних здібностей співробітників фірми і переростання їх в інтелектуальний капітал. Мотиваційна модель інтелекту і мотиваційна модель бізнесу тісно взаємопов'язані [1]. Важливою складовою мотиваційної моделі бізнесу є завдання самореалізації особистості. Навчання підвищує гнучкість співробітників, забезпечує їх адаптацію до мінливих умов, сприйнятливість до оволодіння новими технологіями і формами роботи. Духовне, моральне начало праці стає пріоритетним для найбільш цивілізованих країн світу, і сьогодні вже доцільно говорити не про мотивацію праці (це, скоріше, актуально на рівні фірми), а про мотивацію на макрорівні всієї суспільно корисної діяльності людини.

До факторів, що блокують нововведення, можна віднести:

- бар'єри організації (ступінь відповідності нововведень організаційній системі, що склалась, нормам поведінки; слабка підтримка вищого керівництва; надмірна централізація і т. д.);
- бар'єри комунікації (недостатньо розвинена мережа комунікацій);
- бар'єри компетенції (обмеженість досвіду, знань і умінь працівників);
- психологічні бар'єри (нововведення сприймаються як загроза звичного стану).

До факторів, що сприяють новаторству, можна віднести наявність творчої та пошукової атмосфери в колективі, підтримку з боку вищого керівництва, забезпечення необхідними ресурсами, надання належної свободи при розробці нововведень, ефективну систему комунікацій, забезпечення змістовної діловою

інформацією, наявність системи підвищення кваліфікації, створення атмосфери довіри і сприйнятливості до змін і ін.

Економічна мотивація вимагає, щоб люди як виробляли товари і послуги, які вони бажають спожити, так і отримували дохід, еквівалентний їхньому внеску у виробництво. Однією тільки трудової зайнятості недостатньо, оскільки частка доходу, що припадає на працю не може забезпечити послідовне зростання рівня життя, який можливий завдяки техніці. Праця виробляє як максимум кошти для існування. Капітал же здатний виробляти багатство. Робота працею тимчасова; робота капіталом забезпечує довічну зайнятість.

Найчастіше люди у своєму ставленні до роботи керуються одночасно декількома мотивами, але один з них завжди переважає. З огляду на це виділяють наступні основні типи мотивації [2, с. 42]:

- інструментальна мотивація. Працівник з цим типом мотивації цінує в роботі головним чином зарібок, переважно в грошовій формі. Він буде працювати з максимальною віддачею, якщо його праця буде справедливо і високо оплачуватися;

- професійна мотивація. Така людина бачить в роботі можливість реалізувати свої знання і вміння і тим самим отримати визнання оточуючих, досягти більш високого становища на підприємстві і в суспільстві. Для такого працівника головне цікава, змістовна робота, можливість проявити себе. Індикатором працівника цього типу є розвиток професійної гідності;

- патріотична мотивація. Тип працівника-«патріота», відданого своїй справі, колективу, країні. Ці люди намагаються добре працювати виходячи з високих моральних, релігійних або ідеологічних міркувань. Такий працівник найбільше цінує результативність спільної справи, в якій бере участь, і суспільне визнання своєї участі, виражене більше не в матеріальних, а в моральних заохоченнях і оцінках;

- господарська мотивація, на думку вчених, одна з найглибших і стійких. Працівник з таким типом мотивації буде виконувати свою роботу з максимальною віддачею, не наполягаючи на визнання її особливої цікавості або на високій оплаті, не вимагаючи ні додаткових вказівок, ні постійного контролю.

Для креативної діяльності характерне переважання професійного типу мотивації, що сприяє отриманню додаткових конкурентних переваг, як для працівників так і для організацій і стає пріоритетним ресурсом, забезпечуючи стабільність в умовах ринку.

Література:

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии / Пер. с англ, под ред. Л. Н. Ковачин Питер, 2001 - 288 с.
2. Иванюк И. А. Маркетинговая модель воспроизводства интеллектуального капитала: монография. М.: Высшая школа, 2003. 203 с.
3. The World Bank, knowledge for development Режим доступу:http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp

ЗМІНИ У ПОРЯДКУ ВИЗНАННЯ ТА ПЕРВИСНОЇ ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ОРЕНДИ ЗГІДНО МСФЗ (IFRS) 16 «ОРЕНДА»

Збільшення обсягу орендних операцій, сучасні євроінтеграційні процеси та наявні розбіжності у нормах чинного вітчизняного та міжнародного законодавства обумовлюють необхідність удосконалення обліково-контрольного забезпечення орендних операцій і своєчасного впровадження змін його нормативного регламентування у практичну діяльність підприємств для підвищення рівня якості формування звітної інформації та управління в цілому.

Як відомо, в якості основного нормативного документу з обліку орендних операцій тривалий час застосовувався спеціальний стандарт – МСФЗ (IAS) 17 «Оренда». 13 січня 2016 року Рада з МСФЗ опублікувала новий стандарт з обліку оренди – МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда». Нововведений документ скасовує дію МСФЗ (IAS) 17 та основних пов'язаних з ним інтерпретацій – тлумачень Постійного комітету з тлумачень МСБО – ПКТ 27 «Оцінка сутності операцій, які мають юридичну форму угоди про оренду» та ПКТ 15 «Операційна оренда: заохочення».

Основним критерієм розподілу в бухгалтерському обліку фінансової і операційної оренди є міра ризику і вигоди щодо права користування та володіння орендованим активом відносно сторін угоди. Вимога міжнародних стандартів обліку і звітності про порядок класифікації орендних операцій у відповідності з їх економічною сутністю, а не з юридичною природою призводить до того, що орендна операція класифікується її учасниками по-різному, оскільки розбіжності між фінансовою та операційною орендами досить умовні.

У 2002 році було започатковано процес конвергенції Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та Загальноприйнятих принципів обліку США (ГААП США). З часом хід даних процесів отримав критичну оцінку як безпосередньо фахівцями, які використовують результати такої співпраці у своїй практичній діяльності, так і науковцями. Орендні операції дотепер залишалися одним із аспектів, який потребував, за визнанням багатьох науковців, одночасного врегулювання обома обліковими системами.

Одним із наслідків модернізаційного процесу і став новий стандарт, який відтепер регулюватиме облік оренди. МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» вступає в дію для періодів, починаючи з 1 січня 2019 року, та, як очікується, поряд з новим МСФЗ (IFRS) 15 «Дохід від договорів з клієнтами», стане інструментом вирішення найбільш дискусійних проблем в обліку орендних операцій.

Існуюча раніше за МСФЗ (IAS) 17 «Оренда» модель вимагала від орендодавця та орендаря класифікації оренди на фінансову та операційну та

визначала відмінні підходи до їх відображення в обліку та звітності. Як зазначають самі розробники, дана модель була об'єктом критики зі сторони користувачів фінансових звітів як така, що не відповідає вимогам щодо достовірного подання операцій з оренди. Зокрема, вона не передбачала можливості визнання активів та зобов'язань з операційної оренди і тому, потребувала суттєвих змін.

На порядок визнання орендних операцій відтепер суттєво впливає оновлений підхід – новий стандарт передбачає розмежування між договором оренди та договором на надання послуг на основі того, чи може клієнт контролювати актив, який орендовано. Договір в цілому або окремі його елементи орендою, якщо угода надає клієнту право контролювати використання ідентифікованого активу протягом визначеного періоду часу за винагороду. Вважається, що контроль перейшов до клієнта, якщо він:

- має право отримувати практично всі економічні вигоди від використання ідентифікованого активу;
- має право управляти використанням даного активу.

Процедура визнання операції орендною угодою поділяється на два етапи. На першому етапі підприємство має визначитися самостійно, чи є угода в цілому або окремі її елементи договором оренди на дату початку орендних відносин. Другий етап полягає у повторному аналізі того, чи залишається договір орендним і відбувається таке повторне визнання лише у випадку зміни умов або термінів первинно укладеної угоди.

Датою початку орендних відносин визнається дата події, яка відбулася раніше:

- або дата укладання договору оренди;
- або дата прийняття сторонами зобов'язань стосовно основних умов та термінів орендної угоди.

Проблемою первісного визнання операції як орендної є розмежування її від операцій з надання послуг. Новий стандарт не містить визначення поняття «послуга», але в той самий час є прямі вказівки стосовно того, що оренда створює права і зобов'язання відмінні від права й зобов'язань, що випливають з договорів про надання послуг. Зокрема, орендар отримує та контролює актив, який втілює собою право на використання, протягом періоду надання активу у користування орендарю. З іншого боку, згідно договору на надання послуг, клієнт не отримує актив, який він контролює, на дату початку дії договору.

Отже, на дату початку оренди орендар визнає актив, який представляє собою право користування, та зобов'язання по його оренді. Дата початку оренди визначена у стандарті як дата, на яку орендодавець надає орендареві актив, що є предметом оренди, у користування.

Первісна оцінка активу, який втілює в собі право користування і є об'єктом оренди має низку особливостей. Орендар має включати у вартість активу, що є об'єктом оренди, наступні статті:

- суму первісної оцінки зобов'язань з оренди;
- орендні платежі, сплачені на дату початку оренди або до неї, за вирахуванням стимулів для укладання орендної угоди (порядок відображення

таких платежів раніше було регламентовано ПКТ 15 «Операційна оренда: заохочення»);

- первісні прямі витрати, понесені орендарем;
- оцінку витрат, які потенційно будуть понесені орендарем при демонтажі та вибутті активу, відновленні ділянки, на якій він був розташований тощо.

Аналіз змісту нового МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда» дозволяє зробити висновки, що його автори відмовилися від загальновідомого і прийнятого тривалий час поділу оренди на фінансову та операційну. Крім того, передбачається необхідність визнання орендарем у власних фінансових звітах всіх отриманих на умовах оренди активів, за виключенням двох випадків.

Перший з них – активи, термін використання яких становить менше 12 місяців з дати початку оренди, другий випадок – якщо вартість активів є несуттєвою.

Відсутність в проекті будь-яких вартісних обмежень щодо мінімального терміну корисного використання або вартості самого активу є, на нашу думку, додатковим свідченням того, що МСФЗ є здебільшого принципами, а не правилами. Дана оцінка, за задумом авторів, має бути предметом обговорення управлінського персоналу суб'єктів господарювання – учасників орендної угоди.

МСФЗ (IFRS) 16 використовує контрольну модель для визначення оренди, використовуючи розмежування між орендою та договором про надання послуг на основі наявності або відсутності виявленого активу під контролем клієнта (орендаря).

Впроваджено значні зміни в бухгалтерській облік з боку орендаря, скасовано поділ оренди на операційну і фінансову, впроваджено визнання активів і зобов'язань стосовно всіх орендних угод за виключенням обмеженого ряду випадків, а саме, нетривалої оренди та оренди активів з незначною вартістю.

В той самий час стандарт не містить значних змін вимог до бухгалтерського обліку оренди з боку орендодавця, зміни здебільшого стосуються обліку в орендаря.

В подальшому підприємства – учасники орендної угоди мають відстежувати вплив змін, внесених даним стандартом, наприклад, на інформаційні системи обліку та звітності та систему внутрішнього контролю орендних операцій.

Література:

1. IFRS Project Insights — Leases. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/publications/global/project-insights/leases>
2. Небильцова О.В. Проблеми та перспективи запровадження нового міжнародного стандарту з обліку оренди / О.В. Небильцова // Ефективна економіка. – Електронне наукове фахове видання. – Дніпропетровський державний аграрно-економічний ун-т. – 2015. – №12. – С. 218 – 224.
3. Быть или не быть бинарной модели лизинга по МСФО? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifrs.org.ua/byt-ili-ne-byt-binarnoj-modeli-lizinga-po-msfo/>

Савченко В.М.

к.е.н., проф., професор кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Селищева Є.В.

Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ОЦІНКА В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

Бухгалтерський облік відповідно з його сутністю та цільовою спрямованістю реалізує пізнавальну функцію, зокрема стосовно визначення оцінки облікових об'єктів та їх представлення у фінансовій звітності. Протягом всієї історії бухгалтерського обліку вчені намагались знайти справжню цінність об'єктів обліку.

Сутність та функціональне значення оцінки в бухгалтерському обліку постійно змінюється. Перш за все, це пов'язано з його історичним розвитком, розширенням сфери застосування інформації, що формується в системі обліку, з постійним збільшенням аналітичних можливостей самого обліку. Сучасний бухгалтерський облік - це не просто реєстрація інформації, а її обробка і систематизація з використанням специфічних прийомів і методів. Довгий час теорія і практика обліку не передбачали можливості формування вартості об'єктів безпосередньо в системі обліку. Для «традиційної» бухгалтерії оцінка надходила зовні і підлягала обліку як і інші облікові об'єкти. Такий підхід до розуміння оцінки панував в умовах, коли бухгалтерія передбачала лише констатацію фактів господарського життя, користувалась лише зовнішніми даними та не надавала інформацію різним групам користувачів. У сучасних умовах оцінка з «технічного елементу» трансформувалась у функціональне завдання обліку, і саме в системі бухгалтерського обліку має знайти відображення.

В умовах трансформування облікової системи України у напряму безпосереднього застосування МСФЗ проблематика оцінки є надзвичайно актуальною, що обумовлено безпосереднім впливом застосовуваних методів на показники фінансової звітності та можливістю їх вибору на мікрорівні. Для з'ясування сутності оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку цю категорію необхідно розглядати за етимологічним та філософським аспектами, а також відповідно до трактовки в економічній термінології. За філософським трактуванням, оцінка об'єкту пов'язується з цілями суб'єкта, що свідчить про її суб'єктивний характер.

На рівні довідкової літератури представлені визначення свідчать про складність категорії та її значення для системи облікового спостереження. Бухгалтерський облік відповідно з його сутністю та цільовою спрямованістю реалізує пізнавальну функцію, зокрема стосовно визначення оцінки облікових об'єктів та їх представлення у фінансовій звітності.

Відповідно, як і при розгляді сутності категорії оцінки за філософським

аспектом ми вважаємо визначальним акцентування уваги на зв'язок оцінки з цілями суб'єкта оцінки та відповідно об'єктивно обумовлено можливість та доцільність застосування різних підходів.

Формування методології бухгалтерського обліку обумовлене диференціацією фундаментальних і прикладних знань, зокрема стосовно оцінки. Бухгалтерський облік як економічна наука базується на знаннях економічної теорії, зокрема, з формуванням положень економічної теорії щодо вартості відбулося її прикладне застосування в одному з елементів методу бухгалтерського обліку – оцінці.

Оцінка є елементом методу бухгалтерського обліку і безпосередньо бере участь у формуванні облікової інформації, відповідно процес оцінки повинен відповідати усім вимогам, що ставляться до ведення бухгалтерського обліку, а набуті вартісні значення - якісним характеристикам бухгалтерської інформації.

В господарській практиці застосовуються різноманітні методи оцінювання та види оцінок. Кожна з оцінок необхідна для вирішення певного кола завдань.

Відповідно з цільовою спрямованістю суб'єктами оцінки та регламентацією її здійснення є можливим визначити різні форми та способи проведення оцінки на підприємствах, зокрема оцінки активів як об'єктів, що більш часто підлягає оцінюванню.

Розуміння відносності оцінки та можливості маніпулювання при її здійсненні обумовило серед іншого виникнення облікової політики та необхідність її закріплення на нормативному рівні, зокрема стосовно оцінки.

Процес глобалізації світової економіки, посилення захисту прав інвесторів та забезпечення прозорості функціонування міжнародних ринків капіталу зумовив нові підходи до удосконалення методології розкриття економічної інформації про результати діяльності суб'єктів господарювання, насамперед емітентів цінних паперів міжнародних фінансових ринків, що обумовлює регламентацію оцінки в системі обліку та звітності на міжнародному рівні.

Стосовно оцінки спостерігається певна відмінність між стандартами національними, зокрема українськими та міжнародними.

У МСФЗ і українських Положеннях по бухгалтерському обліку в певних стандартах використовують різні види вартостей. Тому у вітчизняній практиці при трансформуванні звітності за стандартами МСФЗ з'являється необхідність коректування цих значень. При цьому часто при проведенні таких коректувань необхідно проводити незалежну оцінку і залучати кваліфікованого консультанта – оцінювача. Для України такий суб'єкт оцінки як незалежний оцінювач є відносно новим.

Проблемним питанням стосовно оцінки є її застосування за таким об'єктом як цілісний майновий комплекс або вартість бізнесу. Основною функцією бухгалтерського обліку є розвиток бізнесу, що безпосередньо пов'язано із сучасною концепцією вартісного маркетингу, яка набуває розвитку в кінці XX – початку XXI століття. Її сутність полягає в тім, що інтереси власників уособлюються у збільшені вартості «бізнесу». В цьому зв'язку оцінка

«бізнесу» як результат облікового спостереження, набуває надзвичайної актуальності.

Оцінка в системі формування інформації за податковим аспектом застосовується відповідно з вимогами податкового законодавства, що обумовлює можливість різних методичних підходів. В Україні особливість оцінки з метою оподаткування визначається вимогами Податкового кодексу України стосовно регламентації ситуацій застосування та визначення звичайних цін.

Відповідно із загальним напрямом реформування обліку в Україні спостерігається стосовно оцінки трансформація вітчизняної методології у напрямку приведення у відповідність до вимог МСФЗ.

Оскільки оцінка є елементом методу бухгалтерського обліку і безпосередньо бере участь у формуванні облікової інформації, то процес оцінки повинен відповідати усім вимогам, що ставляться до ведення бухгалтерського обліку, а набуті вартісні значення - якісним характеристикам бухгалтерської інформації. Перш ніж використовувати в поточному обліку, а потім у звітності, інформацію отриману у процесі оцінки, необхідно з'ясувати її якість відповідно до характерних властивостей оцінки. З'ясування того, що розраховані вартісні значення мають ці властивості більшою чи меншою мірою дозволить прийняти рішення про можливість або застереження чи відмову від їх використання.

Розуміння відносності оцінки та можливості маніпулювання при її здійсненні обумовило серед іншого виникнення облікової політики та необхідність її закріплення на нормативному рівні. Рівні облікової політики розглядаються як науковцями так і практиками та їх традиційно поділяють у відповідності з суб'єктами регулювання обліку на міжнародний, національний, відомчий та макрорівень. Таким чином, оцінка є одним з найважливіших елементів облікової політики, що обумовлює необхідність подальших досліджень стосовно розробки науково - обґрунтованих пропозицій їх вибору з врахуванням організаційних та економічних особливостей діяльності суб'єктів господарювання.

Савченко О.С.

асистент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Дяченко Н.М.

старший викладач кафедри фінансів,
обліку і оподаткування
Кіровоградський інститут ПВНЗ «Університет сучасних знань»
м. Кіровоград, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ СКЛАДОВІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЧАСТИНІ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ЗА ПОДАТКАМИ ТА ПЛАТЕЖАМИ

Система обліку з метою оподаткування організовується платником податків самостійно, виходячи з принципу послідовності вживання норм і правил облікового забезпечення формування оборотів до оподаткування, застосовується послідовно від одного податкового періоду до іншого. Є суттєві особливості оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, що має знайти відображення у внутрішніх регламентах підприємств з ведення бухгалтерського обліку. Важливість методологічного обґрунтування формування прикладних аспектів облікової політики за врахування галузевих особливостей сільського господарства в умовах трансформації правового поля є актуальним. Відповідно до сутності обліку з метою оподаткування та трактування облікової політики потребує уточнення термінологія.

Так, наковці застосовують терміни: «податкова облікова політика», «облікова політика для цілей оподаткування», «облікова політика в частині податкового обліку». За умови виокремлення податкового обліку як організаційно, так і методично, доцільно застосовувати поняття «податкова облікова політика». Деякі науковці для визначення цього терміну використовують визначення, в основу якого покладено визначення облікової політики, а саме під обліковою політикою в системі податкового обліку підприємства розуміється прийнята підприємством сукупність способів організації і ведення податкового обліку.

У відповідності до змін чинного податкового законодавства після впровадження Податкового кодексу, зокрема стосовно податку на прибуток не є можливим розмежувати облікову політику в частині фінансового обліку та облікову політику в частині забезпечення формування прибутку з метою оподаткування. У цьому зв'язку, зважаючи на гармонізацію методології фінансового обліку та обліку з метою оподаткування та наявність розбіжностей, обумовлених різною цільовою спрямованістю формування доходів і витрат у фіскальних цілях та для потреб формування фінансової звітності виникає необхідність адаптації облікової політики підприємств до потреб

оподаткування. З огляду на це вважаємо прийнятним термін «облікова політика для цілей оподаткування». Такий підхід визначає необхідність врахування при розробці єдиної облікової політики цілей формування оборотів до оподаткування та складання податкової звітності, що є справедливим і стосовно податку на додану вартість та інших.

Ми приєднуємось до тих науковців, які вважають негативним стійку тенденцію спрямування в останні роки облікової праці на задоволення інформаційних запитів формування податкової звітності. Ця тенденція є об'єктивно обумовленою, а саме наявністю високого рівня тінізації економіки, недостатньою вимогливістю користувачів фінансової інформації в наслідок відсутності активного фондового ринку та інвестиційної діяльності, низьким рівнем зовнішнього контролю відповідності ведення бухгалтерського обліку вимогам чинного законодавства.

У цьому зв'язку, гармонізація методології фінансового і податкового аспектів бухгалтерського обліку може позитивно вплинути на якість формування облікової політики. При здійсненні контрольних процедур з метою встановлення достовірності фінансової звітності та її відповідності податковій звітності, як аудиторськими структурами, так і податковими органами, облікова політика, на нашу думку, має бути об'єктом вивчення, що обумовлює необхідність розробки відповідних методичних підходів, зокрема методики вивчення облікової політики при здійсненні аудиту та податкового контролю з врахуванням галузевих особливостей сільського господарства. Відповідно до пропозицій науковців стосовно необхідності наведення даних щодо методичної складової облікової політики підприємства в Примітках до річної фінансової звітності вважаємо необхідним до податкових декларацій підприємств додавати Наказ з облікової політики підприємств, що забезпечить при здійсненні камеральної та документальної перевірок більш ефективно організувати процедуру та виявляти методичні помилки, що можуть привести до похибок при формуванні податкової звітності.

Деякі автори вважають що облікова політика як явище та Положення про облікову політику, як її формалізований носій, не є показниками фінансової звітності, тому некоректним є використання терміну “аудит облікової політики”. Поряд з тим, вони погоджуються, що невід'ємною умовою здійснення аудиту є її вивчення для формування думки про достовірність фінансової звітності. Саме тому ми вважаємо, що при здійсненні аудиту обов'язковим об'єктом вивчення є облікова політика та необхідним є розповсюдження аудиторського висновку в рівній мірі і на обрані способи формування звітності (політику складання звітності).

У цьому зв'язку вважаємо, що невід'ємною умовою здійснення податкового аудиту є вивчення облікової політики для формування думки про достовірність податкової звітності. Є суттєві особливості оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, що зокрема стосується можливості вибору суб'єктом господарювання альтернативного варіанту: оподаткування прибутку або статус платника податків четвертої групи спрощеної системи. Дотримання вимог П(С)БО є обов'язковим в системі фінансового обліку та

формування фінансової звітності незважаючи на варіант оподаткування, проте на практиці спостерігається спрощення методології обліку формування фінансових результатів саме у тих господарствах які є платниками земельного податку.

В умовах відсутності контролю за відповідністю ведення обліку та формування фінансової звітності вимогам стандартів та спрощених підходів до формування оборотів до оподаткування спостерігається зниження якості облікової інформації. Низький рівень бізнес культури та невибагливість користувачів облікової інформації на рівні виробничого та фінансового менеджменту також об'єктивно обумовлюють невідповідність ведення обліку та формування звітності обліковим задачам. У цьому зв'язку, методологічне супроводження формування податкової звітності сільськогосподарських товаровиробників – платників податку на прибуток в частині формування та застосування облікової політики є перспективним напрямом наукових досліджень, що має практичне значення.

Для визначення проблемних аспектів формування обороту до оподаткування з податку на прибуток на етапі вивчення облікової політики є необхідним здійснювати перевірку відповідності сформованої облікової політики особливостям функціонування підприємства; перевірку дотримання встановленої облікової політики підприємства всіма структурними підрозділами та окремими виконавцями. Стосовно організації обліку з метою оподаткування важливим є розподіл службових обов'язків з його ведення та складання податкової звітності. Можливими варіантами тут є або делегування обов'язків одночасного ведення фінансового та податкового обліку бухгалтерам, що обліковують окремі операції, або виділення фахівця чи групи бухгалтерів, які б займалися виключно обліком з метою оподаткування і податковою звітністю.

У випадку застосування другого варіанту до складу обов'язків такого фахівця може входити не тільки цей облік, як підсистема, в межах якої формується база оподаткування податком на прибуток підприємства та податком на додану вартість, а й нарахування та відображення в бухгалтерському обліку інших податків і зборів, розрахунок податкових різниць за даними бухгалтерського обліку, складання та подання відповідної звітності. Основна частина розпорядчого документу з облікової політики - це безпосереднє висвітлення її елементів - наведення переліку принципів оцінки статей та застосування методів обліку відносно окремих статей звітності, щодо яких нормативна база передбачає більш ніж один варіант їх використання. Така варіативність є характерною і для податкових цілей.

Специфічним для обліку витрат у сільському господарстві є висока питома вага непрямих витрат та необхідність розподілу загальновиробничих витрат не щомісячно, а один раз на рік. Особливості сільськогосподарського виробництва як виду економічної діяльності обумовлюють необхідність застосування адекватних підходів до оцінки, що має бути враховано і за податковим аспектом. Здебільшого методи оцінки статей звітності в бухгалтерському і податковому обліку за законодавством чинним до впровадження Податкового кодексу не збігались.

Тому крім реєстрів бухгалтерського обліку було необхідним ведення реєстрів з метою оподаткування. Методологічне супроводження формування податкової звітності сільськогосподарських товаровиробників – платників податку на прибуток в частині формування та застосування облікової політики є перспективним напрямом наукових досліджень, що має практичне значення.

Смірнова І.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Смірнова Н.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ

Сучасні умови розвитку вітчизняного бізнесу свідчать, що збільшення доходності та збереження конкурентоспроможності на ринку досягається шляхом розширення асортименту продукції та активної розробки й впровадження інновацій. Проте, ця стратегія зумовлює, як правило, значне ускладнення організації виробничих процесів, комунікаційних зв'язків, системи управління діяльністю підприємства та його інформаційного забезпечення, появу окремих видів діяльності, які безпосередньо не збільшують споживчої цінності продуктів, а отже, спричиняє істотне зростання витрат.

Одним із сучасних інструментів управління, який на основі підвищення ефективності бізнес-процесів дає підприємству можливості вирішити проблеми непродуктивного зростання витрат, є аутсорсинг.

В Україні поняття «аутсорсинг» почали використовувати відносно недавно, а бухгалтерський аутсорсинг і зовсім тільки набирає свою популярність.

Узагальнення існуючих підходів до розуміння сутності аутсорсингу дозволило визначити значення цієї категорії Аутсорсинг - це оптимізація діяльності та зменшення витрат підприємства чи організації на базі концентрації на основних сферах діяльності і передачі вторинних або непрофільних функцій стороннім виконавцям.

На відміну від послуг сервісу і підтримки, що мають разовий, епізодичний, випадковий характер і обмежених початком і кінцем, на аутсорсинг передаються зазвичай функції по професійній підтримці безперебійної працездатності окремих систем і інфраструктури на основі контракту. Наявність бізнес-процесу є відмінною рисою аутсорсинга від різних інших форм надання послуг [1].

Області, в яких сьогодні найбільш поширений аутсорсинг, - це ІТ-послуги; бухгалтерія; маркетинг; управління кадрами; документообіг; впровадження проектів; логістика і т.д.

В Україні найбільш поширеними формами реалізації аутсорсингу є передача таких функцій:

- бухгалтерський облік і розрахунок податків;
- юридичне забезпечення діяльності;
- забезпечення повернення проблемної заборгованості;
- інформаційні системи і керування базами даних;
- маркетингові комунікації та зв'язки з громадськістю; - прибирання та обслуговування;
- управління транспортом, його технічне обслуговування та ремонт (повітряні та морські судна, автомобільний транспорт) [2].

Таким чином, можна зазначити, що серед сфер застосування аутсорсингу бухгалтерському обліку належить достатньо значне місце.

Проте, в Україні аутсорсинг розвивається не так активно, як у економічно розвинених країнах. Це пояснюється низкою причин, серед яких:

- недотримання прийнятих зобов'язань щодо рівня обслуговування;
- відсутність в управлінського персоналу стратегічного бачення;
- складність у досягненні зниження витрат;
- зростання цін після початку співпраці;
- зниження можливості впливу та контролю за функціями, переданими послугонадавачу.

Отже, ринок аутсорсингу, в тому числі і бухгалтерського, в Україні активно розвивається, і передача функцій сторонньому підрядчикові стає в даний час стандартною практикою для дедалі більшого числа компаній. Використання компанією аутсорсингу може підвищити ефективність роботи, відкрити принципово нові можливості для взаємовигідного співтовариства, суттєво посилити конкурентоздатність в умовах глобального економічного середовища.

Література:

1. Бравар Ж.-Л., Морган Р. Эффективный аутсорсинг. Понимание, планирование и использование успешных аутсорсинговых отношений / Ж.-Л. Бравар, Р. Морган. — М.: Баланс Бизнес Букс, 2007. — 176 с.
2. Нанівська В., Цісик Н. Майбутнє економіки України [Електронний ресурс] / В. Нанівська, Н. Цісик // Майбутнє економіки України - Київ, 2007 — 31-36. — Режим доступу: <http://www.icps.com.ua>.

Смірнова І.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

Смірнова Н.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ НЕЗАВЕРШЕНОГО ВИРОБНИЦТВА З МЕТОЮ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Однією із задач системи управління діяльністю суб'єкта господарювання є налагодження дієвої системи обліку витрат підприємства, важливою ділянкою якого є оцінка незавершеного виробництва.

Оцінка в бухгалтерському обліку традиційно вважається одним з основних елементів, який дає змогу отримати узагальнене уявлення про майновий стан та результати діяльності підприємства. При цьому, категорію «оцінка» розглядають у різних аспектах. Така різноманітність у підходах до трактування поняття, як результату узагальнення суттєвих ознак об'єкта, демонструє активний розвиток системи бухгалтерського обліку [3, С. 345].

На рівні чинного законодавства оцінку статей балансу регламентовано в Україні Законом «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» [1], а також відповідними П(С)БО. Згідно з П(С)БО 9 «Запаси» [5], незавершене виробництво у вигляді незакінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів і незакінчених технологічних процесів, відображається в бухгалтерському обліку та у фінансовій звітності оцінюється або за найменшою з двох оцінок – первісною вартістю або чистою вартістю реалізації у разі втрати такими запасами первісно очікуваної економічної вигоди, або за нормативними витратами. При чому первісною вартістю запасів, які виготовляються власними силами, є їх виробнича собівартість усталена з урахуванням вимог П(С)БО 16 «Витрати» [6]. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів [4], не перелічують конкретних методів оцінки незавершеного виробництва.

Згадані нормативні документи окреслюють оцінку незавершеного виробництва лише концептуально. У виборі методу оцінки підприємство має певний вибір.

Для обґрунтованого вибору допустимих варіантів оцінки незавершеного виробництва корисною є класифікація можливих його оцінок з точки зору різноманітних балансових теорій, які пред'являють різні вимоги до оцінки активів, принципів бухгалтерського обліку, а також якісних характеристик фінансової звітності [2, С.174].

На підставі аналізу впливу балансових теорій на оцінку незавершеного виробництва можна зробити висновки:

- у зв'язку з пріоритетом статичної теорії балансу для складання фінансової звітності в обліковій теорії і практиці спостерігається тенденція відходу від початкових оцінок у бік поточних. Оцінка незавершеного виробництва за нормативною виробничою собівартістю найбільшою мірою нейтралізує коливання обсягів виробництва і наближується до оцінки незавершеного виробництва за реалізаційною вартістю;

- динамічна теорія балансу найбільшою мірою відповідає вимогам складання внутрішньої звітності для безпосереднього управління підприємством, тому в управлінському обліку припустимі різноманітні оцінки незавершеного виробництва в залежності від конкретних задач, що вирішуються за допомогою таких оцінок.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Кривонога І. Г. Розвиток систем оперативного управління інноваційним промисловим підприємством. // Глобальні та національні проблеми економіки, Випуск 3. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2015. – С. 341-344.
3. Кутер М.І. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М. І. Кутер. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – М.: Фінанси і статистика, 2003. – 640 с.
4. Методичні рекомендації з обліку запасів: Наказ Міністерства Фінансів України від 10.01.2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <http://law.dt-kt.com/?p=4068>
5. П(С)БО 9 «Запаси»: Наказ МФУ від 20.10.1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
6. П(С)БО 16 «Витрати» : Наказ МФУ від 31.12.1999 № 318 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

Смірнов О.О.

к.е.н.

м. Кіровоград, Україна

ОСОБЛИВІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Для країн, які знаходяться в стадії розвитку, створення особливих економічних зон (ОЕЗ) повинно стати традиційною основою внутрішньої та зовнішньої політики з обґрунтуванням її інфраструктури. З точки зору політики, ОЕЗ може бути корисним інструментом в рамках загальної економічної стратегії зростання в цілях підвищення конкурентоспроможності промисловості і залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Через ОЕЗ уряд повинен прагнути розвивати і диверсифікувати експорт при збереженні захисних бар'єрів, щоб створювати нові робочі місця, і впроваджувати нову політику і підходи (в митних органах, правових, трудових, і державних аспектах приватного партнерства). ОЕЗ також дозволяють використовувати більш ефективний нагляд за підприємствами, забезпечення інфраструктури за межами майданчика, а також навколишнім середовищем.

Для початку необхідно розглянути саме поняття «особлива економічна зона». Згідно визначення, це частина суверенної території, яка отримала вільний режим для залучення іноземних інвестицій. Фактично це означає, що країна бореться за отримання закордонних інвестицій (рис. 1).

ОЕЗ в Україні, як і в світі, має особливий юридичний статус у ставленні до різних частин країни. Місцева влада, на територіях яких діє вільна економічна зона, відносно незалежна від центрального уряду, приймаючи економічні, а іноді навіть і політичні рішення самостійно.

Рис. 1. Загальна структура особливих економічних зон (ОЕЗ)

Для підприємців вільна економічна зона означає більш широкий спектр пільг. Зокрема, це і особливий валютний режим, і податкові знижки, а також низькі або взагалі нульові митні збори.

Метою створення ОЕЗ є залучення іноземних інвестицій і їх просування, активізація підприємницької діяльності, збільшення експорту товарів та послуг, поставки на внутрішній ринок продукції і послуг високої якості, залучення і впровадження нових технологій, ринкової практики, розвиток ринкової інфраструктури, підвищення ефективності використання природних та трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України.

Якщо інвестор вкладає фінанси в ОЕЗ, то він, в першу чергу, хоче створити експортне виробництво там, де є наступні переваги: дешева робоча сила, дешева сировина. Важливими чинниками, звичайно, є і пільгові податково-фінансові умови виробництва, і пільговий режим митних ставок.

Практика введення в Україні ОЕЗ проходила неодноразово. Але після того, як було створено 11 особливих економічних зон і 9 ТПР (територій пріоритетного розвитку), особливого сплеску інвестицій не спостерігалось. Варто відзначити, що, таким чином, дійсно розвивалися і оживали депресивні райони, де були проблеми з роботою і в цілому з рівнем життя. Функціонування пільгових режимів інвестиційної діяльності відігравали провідну роль у розвитку економіки регіону. Але за останнє десятиріччя кількість суб'єктів такої господарської діяльності скоротилось майже в два рази. Це пов'язано, насамперед, з відсутністю стратегії країни щодо розвитку ОЕЗ. Також дала свої плоди негативна громадська думка щодо створення особливих економічних зон та дифамація цієї ідеї ще на початку 2000-х років.

На даний час у світі існує близько 25 видів економічних зон, біля 2000 особливих економічних зон, понад 400 зон вільної торгівлі, наукові та промислові парки, більш ніж 300 експортно-виробничих площ та 100 спеціальних зон.

Світова практика включає в себе два варіанти розвитку:

- варіант "зверху" - створення зони відбувається за ініціативою центральної влади та/або Державної програми (Південна Корея).

- варіант "знизу" - створення ОЕЗ в порядку самоорганізації ринку (Домініканська Республіка, Польща).

Особлива увага під час встановлення зон зазвичай фокусується на критерії вибору ділянки, формуванні соціально-продуктивної інфраструктури, структури економіки регіону.

На вибір типу зон для певних територій впливають не тільки загальні, а й локальні чинники. Так, для промислово-виробничої зони потрібно використовувати існуючі підприємства або створювати необхідну нову інфраструктуру, яка була б забезпечена всім необхідним для швидкого старту. Вони, як правило, розміщуються в промислово розвинених регіонах країни.

При формуванні ОЕЗ на території України за мету ставилося підвищення економічного рівня депресивних регіонів, але не враховувались відповідні вимоги до створення та їх розміщення, тому така політика не дала необхідного ефекту і держава понесла збитки від вкладання коштів на запуск цих зон. Світова практика показує, що функціонування особливих економічних зон можливе при:

- якості наявної інфраструктури;
- політичній стабільності;
- інвестиційних гарантіях;
- кваліфікації робочої сили;
- спрощенні адміністративних послуг.

Тому, до початку діяльності ОЕЗ необхідно врахувати наступне: по-перше – особливі економічні зони не є панацеєю з оздоровлення економіки країни (в значній кількості випадків ці зони зможуть успішно вирішити локальні, регіональні економічні та соціальні задачі); по-друге – безконтрольний процес створення різноманітних економічних зон може порушити баланс між регіонами країни (як приклад, депресивні регіони

отримали невеликий економічний ефект, промислово-розвинені регіони залишилися на тому ж самому рівні); по-третє – при прагненні до отримання вигоди від залучених інвестицій місцева влада унеможливує ефективність функціонування зони та її вплив на економіку регіону в довгостроковій перспективі (як приклад, зменшення кількості особливих економічних зон на території України практично в два рази).

Смолева Т.М.

аспірант

Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ В УКРАЇНІ

Об'єктивна характеристика фінансово-економічного стану сучасного суб'єкта ринкової економіки є визначальною для прийняття доцільних та обґрунтованих рішень, є базовою при формуванні стратегії розвитку суб'єкта господарювання та слугує одним із ключових індикаторів для інвесторів і кредиторів. Динамічні зміни економічних взаємовідносин між різними учасниками ринку у сучасних процесах глобалізації світової економіки потребують адекватного інформаційного забезпечення про фінансово-економічне становище суб'єкта ринкової економіки. Фінансова звітність є основним джерелом інформації для оцінювання та аналізування фінансово-економічного стану підприємства.

У розвитку світової економіки поява спільних підприємств з іноземними партнерами, транснаціональних корпорацій, міжнародне інвестування капіталів потребують розробки єдиних підходів до формування фінансової звітності. Перш за все постає питання розробки та застосування такої методології бухгалтерського обліку і звітності, яка відповідала б міжнародним стандартам, які б відповідали уніфікованим вимогам до організації і ведення бухгалтерського обліку, що дає можливість наблизити національну систему бухгалтерського обліку до європейської.

Міжнародна практика свідчить, що прийняття і використання МСФЗ сприяє зниженню ризику прийняття неефективних рішень для користувачів (зокрема, для інвесторів), зменшує витрати на розробку власних стандартів, сприяє поглибленню міжнародної кооперації в галузі бухгалтерського обліку, однозначному розумінню і трактуванню показників фінансової звітності, зростанню довіри користувачів до її показників.

Поштовхом до реформування бухгалтерського обліку в Україні стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, що підписана в 1994 р..

Реформування системи бухгалтерського обліку в Україні розпочалось із прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови від 28.10.1998 року № 1706

«Програма реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності». Згідно з цією програмою головним завданням було приведення національної системи обліку і звітності до міжнародних стандартів.

Дане впровадження викликане тим, що українські стандарти не відповідали повною мірою потребам сучасних користувачів фінансової звітності – інвесторів, акціонерів, фінансових інститутів та ін. Це пов'язано з тим, що історично українські стандарти формувалися з врахуванням інтересів одного єдиного користувача – держави. Вітчизняна облікова система повністю відповідала моделі функціонування планової економіки і була достатньо ефективною в тих умовах, але не пристосована для відображення господарських фактів у нових економічних умовах. Фінансова звітність, складена згідно з МСФЗ, відповідає інтересам ринкової економіки та великому колу користувачів.

На виконання програми було розроблено і ухвалено Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV, який набув чинності 1 січня 2000 року. У зв'язку з прагненням України до членства в Європейському союзі 18 березня 2004 року було затверджено Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» № 1629. Цим Законом було визначено обов'язковість безпосереднього застосування підприємствами Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Гармонізації обліку та звітності України з міжнародними стандартами сприяло прийняття і запровадження Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.10.07 № 911-р., в якому визначено напрямки приведення системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні до норм та вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, а також законодавства ЄС.

Процес адаптації України до вимог МСФЗ та законодавства ЄС ставить нові вимоги щодо формування звітності, а також інформації, яка є вихідною для прийняття управлінських рішень. Так, важливим кроком в цьому напрямі є прийняття наказу Мінфіну № 73 від 07.02.2013 р., яким затверджено Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Цим положенням визначається принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам.

На сьогодні Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» регламентуються сфери і порядок застосування МСФЗ окремими вітчизняними суб'єктами підприємництва. Для складання фінансової звітності можуть застосовуватися міжнародні стандарти, якщо вони не суперечать чинному законодавству з питань бухгалтерського обліку та офіційно оприлюднені на веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики. Доцільність використання міжнародних правил для формування звітної інформації вітчизняними суб'єктами підприємництва визначається самостійно, за

винятком публічних акціонерних товариств, банків, страховиків, а також підприємств, які провадять господарську діяльність за видами, визначеними Кабінетом Міністрів України і зобов'язані складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність тільки за міжнародними стандартами.

Між МСФЗ та НП(С)БО снують значні відмінності, що призводить до суттєвих розходжень між фінансовими звітами, складеними за міжнародними і національними стандартами, хоча аудиторські докази в обох випадках залишаються тотожними.

Не дивлячись на наявність загально визначених методологічних положень в бухгалтерському обліку, методів обліку, кожна країна при формуванні національної облікової системи орієнтується на особливості власної економіки, розвиток соціально-економічних процесів, законодавче регулювання, що визначають вибір принципів обліку, підходів до оцінки активів і зобов'язань, методів їх визначення, необхідність уніфікації облікових процедур, форм реєстрів та звітів тощо

З метою зменшення впливу відмінностей в тлумаченні теоретичних основ складання та подання фінансової звітності, а також удосконалення якості фінансової звітності Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО) було прийнято Концептуальну основу складання та подання фінансових звітів, яка визначає основні засади складання та подання фінансової звітності користувачам. Документ був опублікований у 1989 р. Зараз РМСБО перебуває у процесі оновлення своєї концептуальної основи. Так, у вересні 2010 р. була видана Концептуальна основа фінансової звітності (надалі – Концептуальна основа), яка поетапно замінює Концептуальну основу складання та подання фінансових звітів.

В нормативних документах з національного бухгалтерського обліку відсутній окремий документ – Концептуальна основа НП(С)БО. Фактично принципи та теоретичні засади обліку містяться у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»

При формуванні НП(С)БО не були включені повні формулювання стандартів МСФЗ. Чинне українське законодавство ґрунтується на МСФЗ, однак воно не містить прямого перекладу відповідних стандартів МСФЗ. У визначеннях цих стандартів є багато пропусків, змін і доповнень, яких немає в МСФЗ, однак які, після їх ухвалення, стали частиною НП(С)БО. Якщо звітність ґрунтується на місцевих (національних) стандартах, які суттєво відрізняються від міжнародних, це незмінно призводитиме до розбіжності результатів, що унеможливило б надійне співставлення показників українських підприємств з показниками їх іноземних конкурентів без трансформування їх фінансової звітності.

Соколова З.С.
к.э.н., доцент кафедры
международных экономических отношений и бизнеса
Учебно-научный институт международных отношений
Национальный авиационный институт
г. Киев, Украина

УЧАСТИЕ МАЛЫХ И СРЕДНИХ ПРЕДПРИЯТИЙ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН В ГЛОБАЛЬНЫХ ЦЕПЯХ ПРИРАЩЕНИЯ СТОИМОСТИ ПРИ СОДЕЙСТВИИ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

В наше время устойчивому росту и развитию, особенно в развивающихся странах, способствуют глобальные цепи приращения стоимости (ГЦПС, англ. Global value chains - GVC). Очень важно, чтобы в эти цепи включались не только ТНК, но и малые и средние предприятия. Наиболее надёжный путь обеспечения их участия в ГЦПС – это государственно-частное партнерство, причём такое, которое будет стимулировать их к участию в ГЦПС. При таком подходе они должны не просто войти в состав глобальных цепочек, а и эффективно развиваться в качестве их звеньев.

Объединение государственных и частных ресурсов может обеспечить приращение стоимости в рамках конкретного процесса за счет сравнительных преимуществ каждого из партнеров. Изначально государственно-частное партнерство реализовывались преимущественно в инфраструктурных проектах. В последние года наблюдается расширение охвата сотрудничества государственного и частного секторов. В частности, государственно-частное партнерство активно проявляется в формировании местного производственно-сбытового потенциала малых и средних предприятий в развивающихся странах и их потенциала для приращения стоимости.

Это обусловлено тем, что малые и средние предприятия в развивающихся странах сталкиваются с двойной проблемой для участия в этих цепях: они не имеют достаточного производственно-сбытового и технологического потенциала, чтобы соответствовать стандартам и требованиям ТНК, а также страдают от слабо развитой транспортной инфраструктуры и высоких расходов на электроэнергию, что влияет на их производственные затраты. Решение этих проблем возможно в рамках государственно-частного партнерства, причем не только в высокотехнологичных отраслях, которые ассоциируются с ГЦПС, а во всех, включая базовые сектора: сельское хозяйство, добывающая промышленность, инфраструктура и др. Тогда вполне вероятно, что прямые иностранные инвестиции будут способствовать вовлечению местных предприятий в ГЦПС.

ГЦПС включают в себя все задачи и виды деятельности, выполняемые предприятиями и работниками в различных странах мира, чтобы довести продукт или услугу от концепции до конечного пользователя. Поэтому ГЦПС являются эффективным инструментом для оценки рыночных и стратегических препятствий в процессе интеграции какой-либо страны в мировую экономику.

По мере того, как предприятия постепенно начали “дробить” свои производственные цепи, звенья которых могут выполняться в разных местах, анализу ГЦПС стала отводиться более важная роль; к их типичным примерам относятся электронная промышленность, автомобилестроение и машиностроение.

Звенья ГЦПС включают в себя концептуализацию, разработку, производство, маркетинг, распределение, розничную продажу, научные исследования и опытно-конструкторские работы (НИОКР), т.е. весь комплекс операций вплоть до удаления отходов и вторичной переработки. Участие страны в ГЦПС измеряется степенью осуществления этих видов деятельности в пределах ее экономики, которые обеспечат добавление стоимости после предыдущих звеньев и её перенос к последующим звеньям.

При этом, необходимо учитывать, что добавленная стоимость соответствующей цепи может создаваться и за рубежом (например, производство волокна для пошива одежды). Добавленную стоимость, создаваемую в третьих странах, используют даже наименее развитые страны и включают ее в свой экспорт. Например, при экспорте одежды из Лесото используется добавленная стоимость, созданная в китайской провинции Тайвань (волокна), Индии (вязание), Малави и Ботсване (текстиль), а также в ряде европейских стран (оптовая торговля). Созданная за рубежом добавленная стоимость может составлять значительную часть в экспорте развивающихся стран, превышающую 40% даже в некоторых наименее развитых странах.

В прошлом в сравнительных исследованиях, посвященных конкурентоспособности малых и средних предприятий, внимание обычно акцентировалось либо на отдельных предприятиях, либо на их территориально-производственных объединениях (кластерах). Однако, теперь признается, что решающую роль играют взаимоотношения в рамках производственно-сбытовой цепи, а конкурентоспособность определяется эффективностью не отдельно взятого предприятия или кластера, а всей цепи.

В настоящее время многие страны по-прежнему применяют требования в отношении местных предприятий, несмотря на то, что подобные меры строго ограничены соответствующими соглашениями Всемирной торговой организации. Многочисленные исследования показали, что эти методы не приносят ожидаемых результатов, если они не согласованы с разумной экономической политикой и не подкреплены эмпирическим анализом. Лишь при определенных условиях требования к местным компаниям могут содействовать развитию производственно-сбытового потенциала и укреплению местных малых и средних предприятий, способных конкурировать на международном рынке. Эти условия определяются страновыми, отраслевыми и технологическими факторами.

Таким образом, понимание специфики ГЦПС и связанных с ними требований представляет собой ключевой аспект при развитии государственно-частного партнерства, связанного с правильной оценкой проблем и возможностей для участия и развития малых и средних предприятий в рамках

ЕТИКА В РОБОТІ ПРАЦІВНИКІВ АУДИТОРСЬКИХ ФІРМ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ

Одним із засобів дотримання постійно високої якості аудиторських перевірок є створення внутрішньої системи контролю якості. Мета розробки та впровадження Міжнародного стандарту з контролю якості 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудит та огляд історичної фінансової інформації, а також інше надання впевненості та надають супутні послуги» [2, с. 40-75] (МСКЯ 1) полягає у встановленні стандартів та наданні рекомендацій щодо відповідальності фірми стосовно її системи контролю якості для аудиту та огляду історичної фінансової інформації, а також іншого надання впевненості та надання супутніх послуг. Підкреслюється, що фірма встановлює політику та процедури, розроблені для підвищення внутрішньої культури та засновані на визнанні, що якість – це основне при виконанні завдання. Аудиторською палатою України було затверджено окреме Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг» [3] (ПНПКЯ 1). В МСКЯ 1 зазначено, що система контролю якості фірми повинна містити політики та процедури, які стосуються таких елементів: відповідальність керівництва за якість на фірмі; етичні вимоги; прийняття завдання, продовження співпраці з клієнтом та виконання конкретних завдань; людські ресурси; виконання завдання; моніторинг. Політика та процедури в сфері роботи з людськими ресурсами повинні надавати впевненість, що фірма має достатньо персоналу, здібності, компетентність та відданість етичним принципам якого надають змогу виконати завдання у відповідності до вимог професійних стандартів, законодавчих та регулятивних органів і дозволять фірмі надавати звіти, що відповідають обставинам.

У професійній сфері існують два етичні аспекти: загальна етика (духовний аспект) та професійна етика (практичний аспект). Для врегулювання питань професійної етики аудиторів Міжнародною Федерацією Бухгалтерів було розроблено та ухвалено в липні 1996 року Кодекс етики професійних бухгалтерів (аудиторів). З тих пір він постійно вдосконалюється, редагується і розширюється, а на даний час містить такий перелік фундаментальних етичних принципів: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка [1].

Принцип добросовісності означає зобов'язання всіх професійних бухгалтерів та аудиторів бути відвертими та чесними в усіх професійних та ділових стосунках.

Принцип об'єктивності означає зобов'язання всіх професійних бухгалтерів та аудиторів не ставити під загрозу їхнє професійне чи ділове

судження внаслідок упередженості, конфлікту інтересів або неправомірного впливу з боку інших осіб.

Принцип професійної компетентності та належної ретельності означає такі зобов'язання професійних бухгалтерів та аудиторів: підтримувати професійні знання та навички на рівні, необхідному для надання клієнтам або роботодавцям компетентних професійних послуг; діяти ретельно відповідно до застосованих технічних та професійних стандартів, надаючи професійні послуги. Професійну компетентність можна поділити на два окремі етапи: досягнення професійної компетентності та підтримання професійної компетентності. В Кодексі етики окремо етап досягнення професійної компетентності не розглядається. Зазначено, що підтримання професійної компетентності вимагає від фахівця постійної обізнаності та розуміння вдосконалення відповідних технічних, професійних знань та бізнесу.

Принцип конфіденційності означає зобов'язання професійних бухгалтерів та аудиторів утримуватись від: розкриття за межами фірми або організації-роботодавця конфіденційної інформації, отриманої в результаті професійних та ділових стосунків, без належного та спеціального дозволу або якщо немає юридичного чи професійного права або обов'язку розкривати її; використання конфіденційної інформації, отриманої в результаті професійних та ділових стосунків, на власну користь чи на користь третіх сторін.

Принцип професійної поведінки означає зобов'язання всіх професійних бухгалтерів та аудиторів дотримуватись відповідних законів та нормативних актів, а також уникати будь-яких дій, що можуть дискредитувати професію. Це стосується дій, щодо яких розсудлива та поінформована третя сторона, оцінюючи всі конкретні факти та обставини, доступні фахівцю на той час, ймовірно, дійшла б висновку, що вони негативно впливають на репутацію професії. Під час маркетингу та рекламування себе та своєї роботи, професійні бухгалтери та аудиторів не мають дискредитувати професію. Разом з тим, вони не повинні: робити перебільшені заяви про послуги, які вони в змозі запропонувати, про набуту кваліфікацію або отриманий досвід; зневажливо посилатись на роботу інших професіоналів або робити необґрунтовані порівняння з нею.

В якості окремого фундаментального принципу незалежність не розглядається, але саме вимогам щодо її дотримання присвячена основна частина Кодексу етики професійних бухгалтерів. Незалежність поведінки передбачає відповідні форми взаємовідносин аудитора з керівництвом замовника, персоналом замовника, користувачами аудиторського висновку чи аудиторського звіту, державними регуляторними чи фіскальними органами. Конкретний аналіз впливу на незалежність аудиторів у Кодексі етики наведений окремо для завдань з аудиту (розділ 290) та для інших завдань з надання впевненості (розділ 291) і стосується таких ситуацій: фінансові інтереси, позики і гарантії, ділові відносини, сімейні та особисті стосунки, працевлаштування у клієнтів з надання впевненості, тимчасове призначення працівників на посади у клієнтів з аудиту, нещодавня робота у клієнтів з надання впевненості, робота посадовою особою або членом Ради директорів

клієнтів з надання впевненості, тривалі стосунки вищого персоналу з клієнтами з надання впевненості, надання послуг, які не є наданням впевненості, клієнтам з надання впевненості, гонорари, політики винагороди та оцінки, подарунки та знаки гостинності, поточна судова справа чи її загроза.

Фірма зобов'язана провадити політику та процедури, які мають надавати достатню впевненість, що сама фірма, її персонал і, в разі потреби, інші особи, що підпадають під вимоги незалежності (зокрема, експерти, яких наймає фірма), дотримуються незалежності. Така політика та процедури мають надавати фірмі можливість визначати й оцінювати обставини і відносини, що створюють загрози незалежності, та здійснити заходи, які дадуть змогу усунути ці загрози або зменшити їх до прийняттого рівня за допомогою застережних заходів або, якщо це необхідно, шляхом відмови від виконання завдання. Характер загроз незалежності та застосованих застережних заходів для усунення або зменшення їх до прийняттого рівня залежить від характеристик конкретного завдання з надання впевненості, а саме: чи є воно завданням з аудиту фінансових звітів чи іншим завданням з надання впевненості, а також від цілі, інформації з предмету завдання та визначених цільових користувачів звіту. Обов'язково щонайменше раз на рік фірма зобов'язана отримати від усього персоналу, незалежність якого вимагається стандартами, кодексом та Законом України «Про аудиторську діяльність», письмове підтвердження дотримання своєї політики та процедур щодо незалежності.

Політика та процедури контролю якості в сфері людських ресурсів повинні розглядати наступні питання: наймання; оцінка персоналу; кваліфікація; компетентність; можливість кар'єрного зростання; посадові підвищення; винагорода; оцінка потреб персоналу. Розгляд кожного аспекту управління людськими ресурсами повинен обов'язково включати питання етики в цілому та незалежності зокрема. У ПНПКЯ 1, як і в МСКЯ 1, підкреслюється необхідність та важливість документального оформлення політики та процедур контролю якості і пропонується здійснювати його у вигляді: Положення з контролю якості; Посібника з контролю якості; Збірки внутрішніх стандартів та/або окремих положень фірми. Формування таких документів необхідно здійснювати з обов'язковим урахуванням вимог етики.

Література:

1. Кодекс Етики Професійних бухгалтерів 2009. Міжнародна Федерація Бухгалтерів [Текст] / Перекл. з англ. за ред. С. Я. Зубілевич. – К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2010. – 124 с.
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 1, видання 2013 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2013_1.pdf
3. Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг», затверджене рішенням Аудиторської палати України від 27 вересня 2007 року №182/4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/files/reestr/765047123.pdf>

Тетеринец Т.А.

к.э.н., доц.

доцент кафедры экономики и организации предприятий АПК
Белорусский государственный аграрный технический университет
г. Минск, Республика Беларусь

КРЕДИТОВАНИЕ КАК ФОРМА ИНВЕСТИРОВАНИЯ ВОСПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРОЦЕССОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Сложившаяся в экономике Беларуси экономическая ситуация свидетельствует об устойчивом росте потребностей в инвестициях. Низкая рентабельность большей части субъектов хозяйствования не позволяет им изыскать источники самостоятельного финансирования, технического перевооружения и реконструкции действующих производств, а также для модернизации и ввода новых мощностей.

Порядок организации долгосрочного кредитования инвестиционных проектов банками установлен Национальным банком Республики Беларусь. В настоящее время эта деятельность регулируется Правилами размещения банками Республики Беларусь денежных средств в форме кредита, Рекомендациями по долгосрочному кредитованию банками инвестиционных проектов, а также внутренними нормативными актами каждого банка. В соответствии с Правилами под долгосрочным кредитом понимается кредит, предоставленный на срок до 6 лет для целей, связанных с созданием и движением внеоборотных (долгосрочных) активов, включая кредиты на приобретение объектов для последующей передачи их в финансовую аренду (лизинг), срок которых ограничивается сроком действия договора финансовой аренды (лизинга).

Долгосрочные кредиты предоставляются, как правило, на реализацию проектов, связанных с созданием и увеличением производственных основных средств, если окупаемость проекта составляет не более 5 лет и погашение кредитов обеспечивается в течение 6 лет со дня выдачи первой суммы кредита, если иное не предусмотрено законодательством Республики Беларусь. В соответствии с Рекомендациями объектами долгосрочного кредитования являются вновь создаваемые и модернизируемые основные средства, которые включают в себя все затраты на новое строительство, реконструкцию производства, приобретение готовых и незавершенных строительством объектов производственного и непромышленного назначения, приобретение оборудования и т.д.

Источниками долгосрочных вложений могут служить прямые иностранные инвестиции и заемные средства, в т.ч. кредиты банков республики. В то же время инвестиционные запросы ряда предприятий сдерживаются отсутствием собственных средств, а также относительной дороговизной банковских кредитов (несмотря на постоянное снижение процентных ставок) (таблица). Кроме того, часть предприятий не может рассчитывать на получение банковского кредита вследствие нестабильного

финансового положения, отсутствия ликвидного обеспечения, иных причин, существенно увеличивающих кредитный риск.

Несмотря на достаточно большое количество источников инвестиционных ресурсов, основными из них, обеспечивающих технологическую модернизацию, являются средства государственного бюджета и кредитные ресурсы банков. Государственные структуры выступают крупнейшим заказчиком технологических проектов, т.к. обладают мощным потенциалом, финансовыми ресурсами, инструментами регулирования и контроля. Кроме того, внедрение прогрессивных технологий неразрывно связано с долгосрочными инновационными проектами, характеризующимися высокой степенью риска. Поэтому государство является не только заказчиком, но и гарантом реализации инвестиционных проектов, нацеленных на модернизацию приоритетных отраслей и сфер национальной экономики.

Таблица 1

Инвестиции в основной капитал по источникам финансирования
(в процентах к итогу) в Республике Беларусь

Показатели	Годы					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Инвестиции в основной капитал всего, в том числе	100	100	100	100	100	100
республиканского бюджета	9,3	6,0	7,0	10,0	6,5	5,0
местных бюджетов	9,4	6,4	9,1	10,7	9,3	8,1
собственных средств организаций	32,9	37,8	40,0	37,8	38,5	38,9
заемных средств других организаций	1,0	0,6	1,1	1,2	1,5	1,3
средств населения	7,6	5,9	6,9	8,3	10,0	12,3
иностранных инвестиций	2,1	3,0	2,9	3,2	3,7	3,9
кредитов банков	32,3	35,8	26,1	24,2	26,6	26,8
прочих источников	5,2	4,5	5,7	4,6	3,9	2,8

Источник: [1,2].

Реализация долгосрочных инвестиционных проектов невозможна без привлечения кредитных ресурсов банковских структур. Сложившаяся в экономике ситуация свидетельствует об устойчивом росте потребностей в инвестициях. Низкая рентабельность большей части субъектов хозяйствования не позволяет им изыскивать источники самостоятельного финансирования, технического перевооружения и реконструкции действующих производств, а также для модернизации и ввода новых мощностей. Несмотря на то, что доля кредитов банков занимает чуть больше четверти от общего объема инвестиционных ресурсов, их удельный вес постоянно сокращается. Наиболее высокий показатель зафиксирован в 2011 г – 35,8%, наименьший в 2013 – 24,2%, что свидетельствует о значительных колебаниях в структуре инвестиций. Отсутствие стабильности в свою очередь способствует негативной трансформации инвестиционной политики и снижении ее эффективности.

В целом сокращение банковского кредитования инвестиционной сферы в период предыдущей пятилетки составило 11 п.п., что в условиях стабилизации макроэкономической ситуации свидетельствовало бы о снижении закредитованности экономики и формировании у предприятий собственных инвестиционных ресурсов. Однако в сложившихся условиях данная тенденция обусловлена постоянным увеличением ставок по банковским кредитам (рисунок). За указанный период среднегодовые ставки по кредитам на срок более 1 года для юридических лиц увеличились более, чем в 4 раза [3].

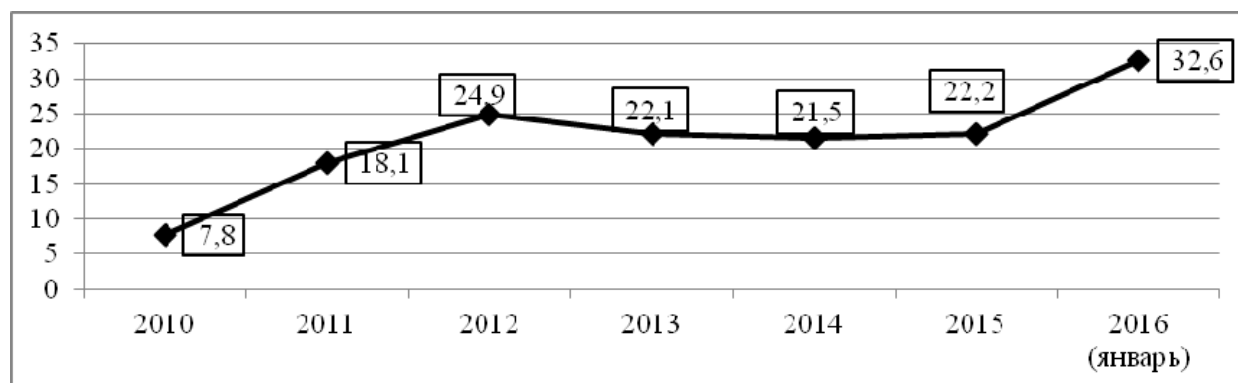

Рисунок 1 - Динамика среднегодовых ставок по кредитам на срок более 1 года для юридических лиц в Республике Беларусь, %

В такой ситуации доступность кредитных ресурсов существенно снижается, что негативным образом сказывается на формировании технологического задела в экономике посредством реализации воспроизводственных инвестиций.

Сложившаяся ситуация формирует замкнутый круг финансово-кредитной системы республики: нестабильное финансовое положение предприятий и организаций Беларуси, вызванное изменением конъюнктуры на внешних рынках, сужением потенциала основных торговых партнеров и существенным снижением цен на нефть, не позволяет им в полной мере использования свои инвестиционные возможности посредством банковского кредитования. В тоже время зависимость большинства банков от формирования стабильной и эффективной рыночной среды, создания надежного ресурсоемкого круга клиентов заставляет концентрировать свои кредитные ресурсы для реализации наиболее устойчивых, высоко rentабельных инвестиционных проектах.

Литература:

1. Инвестиции и строительство в Республике Беларусь. Статистический сборник // Национальный статистический комитет Республики Беларусь. — 2015. — 168 с.
2. Строительство и инвестиции // Национальный статистический комитет Республики Беларусь [электронный ресурс]. — http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/makroekonomika-i-okruzhayushchaya-sreda/natsionalnye-scheta/godovye-dannye_11/o-vtoroi-otsenke/o-vtoroy-otsenke-valovogo-vnutrennego-produkta-za-iii-kvartal-2015-g/. Дата доступа 15.05.2016.

3. Динамика ставок кредитно-депозитного рынка // Национальный банк Республики Беларусь [электронный ресурс]. — <http://www.nbrb.by/statistics/CreditDepositMarketRates/>. Дата доступа 15.05.2016.

Филюк Г.М.

д.е.н, проф., заслуженный экономист Украины
завідувач кафедри економіки підприємства
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНЦІЇ В ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Упродовж усього періоду незалежності України енергетична сфера залишається найбільш уразливим сегментом економіки. Жодна із стратегічних цілей – зниження енергоємності ВВП, диверсифікація джерел і шляхів постачання енергоносіїв, створення елементів ядерно-паливного циклу, розвиток альтернативної енергетики, залучення інвестицій – не була досягнута. З огляду на це, існує об'єктивна необхідність здійснення радикальних заходів щодо інноваційно-технологічного, фінансово-економічного та інституційного оздоровлення енергетичної галузі. Це завдання може бути успішно реалізоване лише за умови створення сприятливих умов для розвитку конкуренції в галузі, інституційного забезпечення прозорих, рівноправних і недискримінаційних «правил гри» для усіх учасників конкурентного процесу.

Розвиток конкуренції на ринку енергопродуктів, запобігання її усуненню та обмеженню як з боку окремих підприємств чи їх об'єднань, так і з боку держави є одним із головних зобов'язань, які взяла на себе Україна до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [1]. Це зумовлює необхідність удосконалення правового регулювання конкуренції, приведення її у відповідність розробленим в ЄС принципам. Крім того, в рамках підписаної у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [2] наша країна взяла на себе зобов'язання дотримання міжнародних зобов'язань щодо забезпечення принципу прозорості, недискримінації та процесуальної справедливості у застосуванні норм конкурентного законодавства.

Серед основних перешкод, які стримують розвиток конкуренції в галузі електроенергетики України можна назвати такі основні.

1. Інертність трансформаційних процесів у галузі. Як відомо, електроенергетична галузь України функціонує на основі створеної у 1990-х рр. моделі оптового ринку електроенергії за зразком моделі пулу електроенергії Великобританії та Уельсу. В основу існуючої моделі закладені принципи збереження Об'єднаної електроенергетичної системи (ОЕС) країни та централізованого управління нею. З 1996 р. оптовий ринок електроенергетики функціонує за схемою ринку «єдиного покупця» (пулу). Модель базується на тому, що генеруючі компанії виробляють електроенергію і продають її ДП

«Енергоринок», яке одразу реалізує її розподільчим компаніям (обленерго і незалежним постачальникам). Далі обленерго та незалежні постачальники розподіляють електроенергію між роздрібними та великими промисловими споживачами.

2. Надмірне державне регулювання галузі, надзвичайна роль інституційного монополізму. Інституційний монополізм є однією з основних причин того, що негативні соціально-економічні умови, які ведуть до закономірного гальмування реформ, періодично відтворюються. При цьому, як правило, не помічають, що між монополізмом і неефективністю здійснюваних перетворень існує тісний взаємозв'язок, і це спотворює ринковий механізм саморегулювання, стримує формування адекватних механізмів регулювання, деформує усю систему економічних відносин не лише на даному ринку, у даній сфері діяльності, але й негативно впливає на економічні процеси в цілому.

3. Відсутність політичної волі щодо розвитку ефективної конкуренції в галузі з боку державного апарату.

Нерозвиненість конкурентних відносин у галузі електроенергетики призводить до виникнення багатьох проблем її подальшого функціонування. Серед них можна виділити такі:

По-перше, значна технологічна відсталість галузі та високий ступінь зношеності основних засобів. Так, за даними ДП «Енергоринок», станом на 1 січня 2016 р. фізично зношеними й морально застарілими є 84,3 %, енергоблоків ТЕС і ТЕЦ (86 енергоблоків), які відпрацювали свій граничний ресурс (200 тис. год.) та потребують модернізації або заміни, ще 6,9 % (7 енергоблоків) планується вивести із експлуатації протягом 2019-2021 рр. В атомній енергетиці близько 80 % енергоблоків (12 із 15) введено в експлуатацію також кілька десятиліть тому, ще за часів СРСР. Відповідно, їх проектні (30-річні) експлуатаційні терміни завершилися або близькі до закінчення. Причому, на сьогодні НАЕК «Енергоатом» не має ресурсів для зняття з експлуатації жодного з енергоблоків. Понад 90 % ліній електропередачі напругою 220 кВт і вище та 55 % основного устаткування підстанцій відпрацювали розрахунковий технічний ресурс (25 років), а 56 % ліній електропередач і 17 % підстанцій експлуатуються понад 40 років [3].

По-друге, висока енергозатратність. Так, споживання первинних паливно-енергетичних ресурсів на одиницю ВВП в Україні залишається у 3,4 рази вищим, ніж у країнах ЄС, у 2,8 рази – ніж у сусідній Польщі, у 1,5 рази – ніж у Китаї, в 1,2 рази – ніж у Росії.

По-третє, відсутність достатнього обсягу інвестицій для технологічної модернізації підприємств галузі. За попередніми оцінками, потреба в інвестиціях на 2016-2018 рр. оцінюється в 274,8 млрд.грн.

По-четверте, високий рівень втрат енергії в мережах, який вдвічі перевищує аналогічний показник у країнах Європи.

По-п'яте, неефективна цінова політика. На сучасному етапі НКРЕКП створена система цінового регулювання, яка включає ряд нормативно-правових актів, що забезпечують контроль за ціноутворенням на кожному етапі формування тарифів на електроенергію – на етапах виробництва, передачі та

постачання електричної енергії. Втручання у конкуренцію серед виробників електричної енергії адміністративними методами з боку державних органів не дає змоги формувати ефективну ринкову ціну на електричну енергію, що призводить до неоптимальних цінових сигналів для учасників ОРЕ, споживачів та потенційних інвесторів. Однією з головних причин, яка обумовила тотальне державне регулювання галузі, стала державна політика підтримання низьких цін для населення за рахунок перехресного субсидування.

Успішне розв'язання цих та ряду інших проблем у галузі можливе лише за умови переосмислення підходів до системи державного регулювання галузі та сприяння розвитку конкуренції у потенційно конкурентних сегментах галузі. Зокрема, важливо реалізувати такі кроки:

– подолання інституціональної загрози конкуренції – інституційного монополізму, який негативно впливає на підприємницьку ініціативу, залучення інвестицій у галузь, а відповідно – і рівень енергетичної безпеки держави. У нинішніх умовах необхідною передумовою реалізації конкурентної політики у галузі має стати зміна філософії регулювання – перехід від «регулювання заради регулювання» до регулювання заради розвитку і підвищення конкурентоспроможності галузі й економіки в цілому;

– зниження бар'єрів на шляху появи нових незалежних виробників електроенергії та незалежних постачальних енергокомпаній, які працюють за нерегульованим тарифом, у регіонах;

– поетапний перехід від адміністративних до ринкових механізмів ціноутворення з усуненням перехресного субсидування між різними групами споживачів електроенергії тощо.

Насамкінець, підкреслимо, що будь-які реформи в електроенергетичній галузі не досягнуть очікуваних результатів, якщо їм не передуватиме максимальне обмеження корупції в усіх органах державної влади, включно із судовою, детінізація економіки, обмеження можливостей виведення капіталів в офшорні зони, а також відмова від політики дешевої робочої сили, встановлення адекватної ціни праці, підвищення платоспроможності суб'єктів внутрішнього ринку.

Література:

1. Україна набула статусу Договірної Сторони в Енергетичному Співтоваристві Південно-Східної Європи 1 лютого 2011 року. Протокол про приєднання України було підписано 24 вересня 2010 року і ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» від 15.12.2010 № 2787-VI // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a27;
2. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_926
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820
4. План розвитку Об'єднаної енергетичної системи України на 2016-2025 роки // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BwZR8kgLwyBtSUV0MTJ0eGtPZHM/view>

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Проблема розвитку внутрішнього аудиту в Україні полягає у виробленні комплексного, системного підходу і пов'язаних з ним методичних рішень, які б забезпечили практичні умови для створення та ефективного функціонування служб внутрішнього аудиту на підприємствах України. Важливою складовою загальної проблеми розвитку внутрішнього аудиту в Україні є майже повна відсутність його методичного забезпечення, що призводить до прогалин в частині його практичного застосування.

Проблеми методики і організації внутрішнього аудиту неодноразово піднімалися вітчизняними та зарубіжними вченими [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8], але більшість з них визначала лише його теоретичний аспект, а саме: проблеми термінології, класифікації, визначення об'єктів, мети, завдань тощо. Найбільшу проблему, з нашої точки зору, становить методичне забезпечення внутрішнього аудиту. В країнах з розвинутим державним апаратом проблемам внутрішнього аудиту приділяється достатня увага. Існує Міжнародний інститут внутрішніх аудиторів, в якому є підрозділ, відповідальний за розробку стандартів аудиту. В Україні ж стандарти внутрішнього аудиту відсутні.

З обґрунтованих вище позицій метою даного дослідження є розробка методики внутрішнього аудиту розрахунків з оплати праці, яка може бути використана працівниками служб внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит розрахунків з оплати праці передбачає застосування перевірку:

- відповідності законодавчим вимогам форм і систем оплати праці, які використовуються на підприємстві;
- відповідності законодавству Колективного договору;
- порядку документального оформлення приймання та звільнення працівників;
- порядку збереження документів, пов'язаних з обліком особового складу;
- наявності штатного розкладу;
- відповідності штатному розкладу певних сум заробітної плати;
- дотримання норм витрачання трудових ресурсів на одиницю продукції та відповідність законодавчим вимогам обраного для нормування методу;
- правильності формування фонду основної та додаткової заробітної плати.

Внутрішній аудит правильності формування величини основної заробітної плати при відрядній формі оплати праці передбачає перевірку:

- правильності застосування тарифної сітки та відповідності її встановленій у колективному договорі;

- правильності застосування тарифних ставок та відповідності їх встановленим у колективному договорі;
- правильності обчислення сум заробітної плати за відрядними розцінками;
- порядку нормування оплати праці;
- правильності обчислення заробітної плати за непрямою відрядною системою оплати праці;
- правильності обчислення заробітної плати за бригадною системою;
- правильності складання первинних документів, які визначають підстави для нарахування заробітної плати за відрядною формою;
- доцільності, обґрунтованості та ефективності відрядної форми оплати праці для підприємства.

Внутрішній аудит правильності формування величини основної заробітної плати при почасовій формі оплати праці передбачає перевірку:

- правильності застосування посадових окладів;
- правильності обчислення відпрацьованого часу;
- правильності обчислення нарахованого заробітку;
- правильності складання первинних документів, які визначають підстави для нарахування заробітної плати за почасовою формою;
- доцільності, обґрунтованості та ефективності почасової форми оплати праці для підприємства.

Внутрішній аудит правильності формування фонду додаткової заробітної плати передбачає перевірку:

- наявності та відповідності законодавчим вимогам Положення про преміювання;
- відповідності законодавчим вимогам підстав для нарахування премій та інших виплат, які згідно законодавства становлять фонд додаткової заробітної плати та інші заохочувальні та компенсаційні виплати;
- перевірка первинних документів, які визначають підстави для нарахування додаткових виплат працівникам.

Наступні етапи внутрішнього аудиту правильності розрахунків з оплати праці передбачають перевірку:

- правильності здійснення законодавчо встановлених утримань із заробітної плати працівників;
- відповідності законодавству проведених утримань із заробітної плати працівників;
- наявності та строків заборгованості із розрахунків з оплати праці;
- правильності здійснення нарахувань на фонд заробітної плати;
- повноти та своєчасності сплати відповідних утримань та нарахувань;
- правильності обчислення та відповідності законодавству сум лікарняних та порядку відображення їх в первинному обліку, регістрах аналітичного та синтетичного обліку;
- порядку надання відпусток та обчислення сум відпускних;
- порядку нарахування заробітної плати та здійснення утримань з неї за працівниками-сумісниками;

- своєчасності виплати заробітної та порядку її індексації;
- порядку оподаткування додатково виплачених сум працівникам (матеріальна допомога, надання путівки на санаторно-курортне лікування, інші додаткові блага);
- правильності формування фонду депонованої заробітної плати;
- правильності відображення операцій із розрахунків з працівниками в регістрах аналітичного та синтетичного обліку;
- правильності складання бухгалтерських проведення з обліку розрахунків з працівниками по заробітній платі та страхування;
- правильності складання, повноти, своєчасності подання відповідної звітності до контролюючих органів.

Перспективи даного дослідження зводяться до визначення параметрів, об'єктів, способів і прийомів контролю та моделей його організації за всіма господарськими процесами, що відбуваються на підприємствах різних галузей економіки з урахуванням висвітлених нами позицій. Це підтвердить ступінь їх практичного значення для створення ефективної та дієвої системи внутрішнього контролю.

Література:

1. Бурцев В.В. Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации [Текст] / В.В. Бурцев. – М.: «Экзамен», 2000. – 320 с.
2. Валуев Б.И. Управление экономикой в производственных объединениях легкой промышленности [Текст] / Б.И. Валуев. – М.: Легкая индустрия, 1977. – 216 с.
3. Калюга Є. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : [Монографія] / Є. В. Калюга. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
4. Контроль в системе внутрипроизводственного хозрасчета / Б. И. Валуев, Л. П. Горлова, В. В. Муравская и др. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 239 с.
5. Кочерин Е. А. Контроль в системе управления социалистическим производством. Вопросы теории и практики / Е. А. Кочерин. – М.: Экономика, 1982. – 216 с.
6. Нападівська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : [Монографія] / Л. В. Нападівська. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224 с.
7. Сотникова Л. В. Внутренний контроль и аудит : [Учебник] / Л. В. Сотникова / ВЗФЭИ. – М.: ЗАО «Финстатинформ», 2000. – 239 с.
8. Суйц В. П. Внутрипроизводственный контроль / В. П. Суйц. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 127 с.

Цимбал Л.І.

к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ІНДИКАТОРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА КРАЇН

Циклічність розвитку економіки показує, які країни реалізують дійсно ефективні інструменти для налагодження роботи. Економічна криза викликає потребу реформування та реструктуризації економіки, що приводить до її

зростання, в свою чергу це призводить до певної безпечності та деформації системи у відтермінованому періоді і знову виникає необхідність нового реформування. Такі процеси викликають необхідність використання певного набору інструментів, які сприяють становленню нових країн-лідерів на світовій арені, які використовують самі ефективні інструменти в обставинах, що складаються.

В ході становлення нових технологічних укладів все більше уваги приділяється інтелектуальним ресурсам як джерелу потенційного зростання. В сучасному світі лідерство, що ґрунтується на інтелектуальних ресурсах є об'єктивною потребою. Оцінка рівня інтелектуального лідерства в таких умовах є необхідною, що можливо на основі системи індикаторів, проте чітка їх класифікація відсутня.

Всі індикатори оцінки інтелектуального лідерства враховують або процес реалізації інтелектуальних ресурсів або ж його результати. Окрім того, всі індикатори поділяються на універсальні та специфічні. Універсальні індикатори застосовуються для всіх груп країн, в той час як специфічні є об'єктивними лише для окремих національних економік.

Така оцінка необхідна для визначення орієнтирів розвитку провідних країн світу. Визначаючи значення індикаторів варто відмітити, що для кожної країни-лідера існує своя система і набір інструментів, які привели її до успіху.

Глобальні лідери сьогодні це США, Німеччина, Китай, Японія та ін. Кожна з цих країн величезну увагу приділяє розвитку власних інтелектуальних ресурсів а їх залученню з інших країн. Розуміння цінності і вартості інтелекту є спільним для всіх високорозвинених країн.

Виміри інтелектуального лідерства проводяться як на рівні національних економік так і на мезорівні. На рівні національних економік така оцінка проводиться в рамках Індексу розвитку людських ресурсів, Індексу соціального прогресу, Глобального інноваційного індексу, Індексу глобальної конкурентоспроможності, Індексу процвітання, Індексу задоволення життям та ін.

На мезорівні оцінка проводиться через рейтингування: академічний рейтинг університетів світу; вебметричний рейтинг університетів світу; рейтинг країн за кількістю патентів; рейтинг кращих університетів світу.

Окрім цього для оцінки рівня інтелектуальних ресурсів використовуються окремі індикатори. Ці індикатори можуть оцінювати як рівень готовності чи участі країни в процесі переходу до економіки знань, так і рівень участі інтелектуальних ресурсів в цих процесах.

Здатність країн приймати активну участь у розбудові економіки знань оцінюють через визначення: кількості користувачів Інтернету; кількості користувачів мобільними телефонами; рівень експорту високотехнологічної продукції; швидкість передачі інформації, Кб/с на одного користувача; показники готовності до змін.

Участь людських ресурсів в сучасних економічних процесах визначається як: кількість (частку) населення з вищою освітою (за різними віковими оцінками); кількість студентів (за різними рівнями підготовки); частка

населення, охопленого освітою; рівень грамотності населення; частка населення зайнятого у високотехнологічних секторах економіки; частка працівників, що підвищували кваліфікацію [1].

Окрім того, на національному рівні участь держави у формуванні інтелектуального потенціалу проявляється через:

- рівень витрат на НДДКР;
- рівень витрат на освіту і на вищу освіту, зокрема;
- рівень (частка) витрат на освіту на одного студента [2];
- частка підприємств, що впроваджують інновації.

Окрім вищезазначених індикаторів варто розглядати лідерство залежно від сектору його реалізації. Це може бути виробниче, факторне, торговельне, фінансове, соціально-економічне, інформаційне, науково-технічне, технологічне лідерство та ін. [3].

Таким чином розробка цілісної системи індикаторів інтелектуального лідерства країн потребує значного доопрацювання, для врахування всіх потенційних складових та резервів такого типу лідерства. Інтелектуалізація економіки при переході до «знаннєвої економіки» стає об'єктивною необхідністю, що викликає потребу напрацювання системи індикаторів та орієнтирів розвитку. Це дозволяє оцінити сучасний стан накопичення інтелектуальних ресурсів, динаміку їх розвитку, перспективи реалізації; виокремити основні напрями підвищення ефективності їх реалізації та подальшої інтелектуалізації економічної системи.

Літератури:

1. Седляр Д.О. Інтелектуальний капітал національної економіки: методичні засади вимірювання / Д.О. Седляр // Глобальні та національні проблеми економіки. -- №2. – 2014. – С.17-22. <http://www.global-national.in.ua/archive/2-2014/03.pdf>
2. Каленюк І.С. Развитие высшего образования и экономика знаний: монография / И.С. Каленюк, О.В. Куклин – Киев : Знання, 2012. – 343 с.
3. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія. – у 2-х т. – Т. II./ За заг ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – 592 с.

Черновол О.М.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ІЗ СИСТЕМОЮ КОНТРОЛЮ

У зв'язку з тим, що на кожному підприємстві здійснюється складний комплекс витрат, пов'язаних із використанням основних фондів, сировини та матеріалів, заробітної плати, з витратами на енергію, паливо та з іншими витратами, очевидною стає необхідність створення системи управління цими

витратами. З даних позицій дана тематика є завжди актуальною.

Питаннями, пов'язаними з вирішенням проблем управління, обліку та контролю витрат займалися видатні зарубіжні та вітчизняні економісти, зокрема: Х. Андерсон, Р.М. Антоні, Ф. Вуд, К. Друрі, Д. Колдуелл, Б. Нідлз, М. Чумаченко, І.А. Басманов, П.С. Безрукіх, В.Б. Івашкевич, А.М. Герасимович, М.В. Кужельний, М.С. Пушкар, В.Ф. Палій, В.В. Сопко, Б.І. Валусев, Г.М. Давидов та інші. Разом з тим, окремі питання залишаються невирішеними і потребують більш поглибленого вивчення у зв'язку з сучасними економічними умовами.

Метою даного дослідження є з'ясувати основні засади побудови системи управління витратами та надати пропозиції щодо її вдосконалення.

На думку деяких авторів [1, с. 53] дана система повинна реалізувати такі завдання:

- чітко визначати величину витрат підприємства (включаючи і те, де і в яких обсягах витрачаються ресурси підприємства);
- визначати додаткову потребу у фінансових ресурсах для забезпечення безперервного фінансування витрат на виробництво;
- ефективно використовувати грошові кошти, які вкладені у витрати на виробництво.

Отже, процес управління витратами виробництва можна визначити, як уміння економити ресурси та максимізувати віддачу від них.

У свою чергу ефективне управління витратами виробництва дозволяє забезпечити:

- якісну та реальну інформацію про собівартість окремих видів продукції та їх позицій на ринку у порівнянні з продукцією інших виробників;
- можливість використання гнучкого ціноутворення;
- надання об'єктивних даних для складання бюджетів підприємства;
- можливість оцінки діяльності кожного структурного підрозділу підприємства з фінансової точки зору;
- управління собівартістю реалізованої продукції.

На сучасному етапі розвитку економіки з'явилися такі нові типи соціально-економічних систем, як асоціації, холдинги, промислові групи і т.п. У вказаних системах відбувається управлінський процес (рух інформації та прийняття управлінських рішень), між учасниками якого розподіляються задачі та функції управління, а відповідно і права та відповідальність за їх виконання.

З цих позицій організацію управління витратами необхідно розглядати як форму розподілу та кооперації управлінської діяльності, у рамках якої відбувається процес, направлений на досягнення намічених цілей [2, с. 33].

Звідси слідує, що організація системи управління витратами підприємства включає в себе цілі, які розподіляються між окремими структурними підрозділами підприємства, взаємозв'язки між якими забезпечують координацію відповідних дій з приводу їх виконання. Зв'язок організації з ключовими поняттями управління – його цілями, функціями, процесами, людьми і їх повноваженнями – показує її величезний вплив на всі сторони

роботи підприємства. Саме цьому потрібно приділяти велику увагу принципам і методам формування організації управління, вивченню тенденцій у її побудові та оцінці її відповідності поставленим цілям та завданням.

Організація управління включає в себе керовану та керуючу підсистеми [2, с. 34]. У нашому випадку керованою підсистемою є витрати підприємства на виробництво, керуючою підсистемою виступає орган, який управляє витратами на виробництво на підприємстві. Керуючий орган представляє собою сукупність визначених структурних підрозділів, яким надаються конкретні управлінські функції, і які діють на різних рівнях організаційної системи.

На думку В.О. Піскунова [2, с. 34] ефективна система управління витратами підприємства передбачає виконання ряду умов:

- знання фактичного стану керуючої підсистеми;
- чітке формулювання мети управління витратами;
- визначення реальних варіантів досягнення зазначеної мети;
- оперативний вплив керуючої підсистеми на керовану для того, щоб своєчасно реагувати на зміни всередині підприємства та за його межами;
- наявність зворотного зв'язку, який представляє собою реальну інформацію про стан керованої підсистеми після впливу на неї.

Дані умови, органічно поєднані в системі управління, потребують комплексного підходу до питань, пов'язаних із побудовою організаційного забезпечення системи управління витратами.

Можливість впливу управлінських рішень на рівень витрат передбачає виконання ряду обов'язкових умов, без яких система управління не може виконувати свої цілі.

По-перше, процес управління на підприємстві реалізується через відповідну організаційну структуру. Поняття організаційної структури включає в себе:

- визначену кількість відповідних функцій апарату управління, в обов'язки якого входить планування, облік, контроль та аналіз показників роботи підприємства;
- сукупність підрозділів, які є відповідальними за формування планових показників та за їх виконання.

По-друге, підприємство повинно мати у своєму розпорядженні відповідну методологічну і методичну базу розробки планових показників, ведення обліку, контролю та аналізу їх виконання, а працівники управлінських служб повинні мати достатню кваліфікацію, щоб уміти правильно застосовувати цю методологію і методику на практиці.

По-третє, на середніх та великих підприємствах процес розробки, обліку, контролю та аналізу планових показників передбачає оброблення значної кількості інформації, що дуже ускладнюється в умовах ручної праці. Таким чином, рівень оперативності та якості обліково-аналітичної роботи суттєво підвищується, коли на підприємстві використовуються програмно-технічні засоби. Всі ці три умови тісно пов'язані між собою і складають інфраструктуру управління витратами підприємства.

Література:

1. Крячкова Л.И. Издержки производства и их оптимизация в сельском хозяйстве./Л.И. Крячкова. – Курск: Изд-во Курской гос. с.-х. акад., 2000. – 159 с.
2. Пискунов В.А. Учет и контроль расходов коммерческой организации: проблемы теории и практики /Владимир Александрович Пискунов. – СПб.: Изд-во Р. Асланова: ЮЦП, 2004. – 277 с.

Шайкан А.В.

д.е.н., проф., директор
Криворізький економічний інститут
Державного вищого навчального закладу
«Криворізький національний університет»
м. Кривий Ріг, Україна

ІНСТРУМЕНТАРІЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

В сучасних умовах розбудови держави, реформування сфери вищої освіти, наявності складних економічних процесів питання зміни підходів до управління вищими навчальними закладами освіти стає як ніколи актуальним.

Доводиться визнати, що підходи до управління вищими навчальними закладами в Україні особливо державної форми власності, за останні 25 років практично не змінилися. Зміни торкнулися питань організації навчального процесу, але не процесу управління. Здебільшого, вищі навчальні заклади працюють за принципами та схемами планової адміністративно-командної економіки. При цьому філософія управління залишається такою, нібито вищі навчальні заклади стоять поза економікою та ринковою інфраструктурою. Так, звичайно є певна категорія вищих навчальних закладів, на яких вплив ринкових процесів повинен амортизуватися державою. Наприклад, вищі навчальні заклади військового, або поліцейського спрямування, тощо. Проте, вся сукупність інших вищих навчальних закладів, з точки зору ринкової економіки, є підприємствами, які надають послуги населенню, установам, підприємствам та організаціям.

Але для того, щоби таким підприємствам (вищим навчальним закладам) бути успішними, їм необхідно грати за правилами ринкової економіки. Необхідно застосовувати відповідний управлінський інструментарій, в тому разі і технології стратегічного управління та обліку.

Серед дієвих інструментів стратегічного управління та обліку, які повинні обов'язково використовувати в своїй діяльності вищі навчальні заклади, перш за все, необхідно відмітити бюджетування. Практика доводить, що впровадження в діяльності організації (підприємства) бюджетування навіть на рівні звичайного планування надходжень та витрат на певний період у розрізі синхронізації фінансових потоків, дозволяє значно поліпшити фінансову

дисципліну та оздоровити фінансове становище. Це вже само по собі є фундаментом подальшого розвитку підприємства. І це ще не є сучасним інструментом управління та обліку. Тобто, ми говоримо про мінімально необхідні речі для функціонування підприємства.

Якщо вести мову про перспективу розвитку вищих навчальних закладів в умовах сучасної ринкової економіки, то необхідно брати на озброєння такі інструменти стратегічного управління та обліку як система ключових показників діяльності (Key Performance Indicators, KPI), зокрема у варіанті системи збалансованих показників ефективності (Balanced Scorecard, BSC).

Застосування BSC роботі вищого навчального закладу дозволяє адміністрації проведення аналізу як фінансових, так і нефінансових показників ефективності діяльності. Практикою доведено, що саме збалансована система показників (The Balanced Scorecard, BSC) є найкращим сучасним інструментом бухгалтерського обліку з метою стратегічного управління підприємством у ринкових умовах господарювання. Це гнучкий інструмент бухгалтерського обліку та стратегічного управління, який уможливорює будь-які коригування залежно від потреб управління конкретним підприємством. В дослідженнях вітчизняних авторів з питань стратегічного управління та обліку доведено необхідність доповнення збалансованої системи показників групою показників, що можна об'єднати у окремий напрямок «Інноваційний розвиток» за яким доцільно розглядати роботу підприємства[1]. Взагалі, питання впровадження в практичну діяльність вітчизняних управлінців таких інструментів стратегічного управління і обліку як BSC є широким полем для досліджень.

Зволікання з модернізацією управління та обліку у вищих навчальних закладах України може призвести до незворотних наслідків. Наприклад, до таких, як припинення діяльності або поглинання одних навчальних закладів іншими. Успішне функціонування та розвиток в умовах ринкової економіки можливо тільки при наявності адекватного інструментарію і системи управління та обліку.

Література:

1. Гушко С.В., Шайкан А.В., Іщенко М.І., Шкіря Н.Л., Сагайдак М.П. Методологія та організація обліково-аналітичної системи управління холдингових компаній: Монографія // С.В. Гушко, А.В. Шайкан, М.І. Іщенко, Н.Л. Шкіря, М.П. Сагайдак / Кривий Ріг: Діоніс (ФОП Чернявський Д.О.): КЕІ ДВНЗ «КНУ». - 2012. – 645 с.

Шалімов В.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів та планування
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Місцеві податки і збори є невід'ємною частиною податкової системи

держави, тому особливу увагу при здійсненні податкової реформи приділяють правому регулюванню саме місцевого оподаткування, яке має певну специфіку, оскільки здійснюється на двох рівнях: загальнодержавному і місцевому. З одного боку, держава визначає вичерпний перелік таких обов'язкових платежів, коло платників, об'єкти оподаткування, граничні розміри ставок, тобто встановлює основи їх справляння, надаючи повноваження органам місцевого самоврядування на введення таких податків і зборів на відповідній території. З іншого боку, місцеві органи влади, реалізуючи надані державою повноваження, встановлюють і детально регламентують механізм справляння окремо кожного з податків і зборів, а також вводять їх в дію (відповідно до ст. 12 Податкового кодексу України (ПКУ) [3]).

В сфері місцевого самоврядування Радою Європи розроблено низку документів («Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями», «Європейська конвенція про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні», «Європейська хартія участі молоді в муніципальному та регіональному житті», «Європейська хартія міст»), але центральне місце серед них займає Європейська хартія місцевого самоврядування [1]. Відповідно до дев'ятої статті Хартії, місцева влада має право в рамках національної економічної політики на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вона може вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень. Європейською хартією місцевого самоврядування окремо не висувається вимога щодо самостійності бюджетів місцевих влад, лише визначається їх автономія щодо здійснення своїх функцій, а також право на власні фінансові ресурси, право встановлювати в межах закону розмір місцевих податків і зборів як частини фінансових ресурсів місцевих бюджетів, формувати власні фінансові ресурси. Закон України «Про місцеве самоврядування» [2] в складі повноважень сільських, селищних та міських рад передбачає загальні положення: встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України, прийняття рішень щодо надання згідно чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку.

Основні особливості вітчизняної системи місцевого оподаткування також полягають в тому, що при відносній простоті нарахування та сплати (у порівнянні з більшістю загальнодержавних податків і зборів) вимоги щодо їх справляння встановлюються рішеннями місцевих рад. Згідно з п. 10.4 ст. 10 р. І ПКУ місцеві ради в межах повноважень, визначених цим Кодексом, вирішують питання відповідно до його вимог щодо встановлення місцевих податків і зборів. Згідно з підпунктом 12.3.2. пункту 12.3. статті 12 ПКУ при прийнятті рішення про встановлення збору обов'язково визначаються об'єкт оподаткування, платники збору, розмір ставки, податковий період та інші обов'язкові елементи, визначені статтею 7 ПКУ, з дотриманням критеріїв, встановлених статтею 268 розділу XII ПКУ. Під час встановлення зборів можуть передбачатися податкові пільги та порядок їх застосування (пункт 7.2. статті 7 ПКУ), але не дозволяється сільським, селищним, міським радам

встановлювати індивідуальні пільгові ставки місцевих податків та зборів для окремих юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців і фізичних осіб або звільняти їх від сплати таких податків та зборів (підпункт 12.3.7. пункту 12.3. статті 12 ПКУ). Згідно із пп. 12.3.3 п. 12.3 ст. 12 р. І ПКУ копія прийнятого рішення про встановлення місцевих податків чи зборів надсилається у десятиденний строк з дня оприлюднення до органу державної фіскальної служби, в якому перебувають на обліку платники відповідних місцевих податків та зборів.

Аналіз впливу місцевого оподаткування на формування доходної частини місцевих бюджетів дозволяє зробити наступні висновки: по-перше, значну питому вагу в структурі доходів місцевих бюджетів мають офіційні трансферти, що підкреслює значну централізацію розподілу бюджетних фінансових ресурсів, пряму залежність від Державного бюджету України та низьку фінансову самостійність місцевих бюджетів; по-друге, питома вага місцевих податків і зборів в структурі доходів місцевих бюджетів залишається дуже низькою, що спричиняє значну фінансову залежність місцевих бюджетів від загальнодержавних джерел фінансування. Серед основних проблем, що перешкоджають зміцненню фінансової основи місцевих бюджетів, можна виділити такі: суперечності у формуванні суб'єктного складу платників податків і зборів, відсутність чітко сформованої бази і об'єкта оподаткування. Разом з тим, в значній мірі неефективність системи місцевого оподаткування на Україні спричинена недосконалою системою адміністрування цих податків. Саме внаслідок цієї проблеми, навіть, при закріпленні достатнього кола платників податків і раціональної ставки податку, місцеві бюджети недоотримують значні кошти.

Наприклад, на ефективність збору за місця для паркування транспортних засобів значний вплив має розвиток сучасної вітчизняної інфраструктури, яка має значні недоліки саме в сфері паркування, зокрема: відсутність майданчиків та місць для паркування за межами вулиць; відсутність дорожньої ієрархії та спеціально призначених маршрутів транспорту; відсутність позначень границь землекористування; відсутність пріоритетності руху громадського транспорту; нечітке законодавство, що визначає порушення правил паркування; нечіткі політика та стратегія паркування; хаотичний, некоординований та неефективний збір плати за паркування; низька пріоритетність управління паркуванням та примусових заходів до порушників. Правила паркування транспортних засобів [4] зазнали критики як такі, що порушують громадські свободи, а основні суперечки розгорнулися навколо повноважень компетентних органів на здійснення евакуації та утримування автомобілів на штраф-майданчиках. Правила не містять жодних положень про стягнення штрафів, штрафні талони або несплату плати за паркування. Правила паркування надають право операторам у разі повної або часткової несплати збору за паркування та вартості послуг з утримання майданчиків для платного паркування перешкоджати виїзду транспортного засобу з майданчика шляхом застосування спеціальних пристроїв-шлагбаумів або технічних засобів для перешкоджання виїзду (блокувати колеса автомобілів), проте це стосується

позавуличних гаражів та стоянок, обладнаних шлагбаумами/автоматичними в'їзними та виїзними терміналами. В Правилах паркування транспортних засобів нічого не йдеться про перевищення часу паркування. Головним чином, зазначені Правила паркування транспортних засобів стосуються користування надземними автостоянками, які знаходяться за межами вулиць, та описують процедури, що є більш придатними для позавуличного паркування. Ці процедури є складними або надто дорогими для вирішення проблем вуличного паркування. Будь-які вимоги щодо використання паркувальних майданчиків для будівництва або тимчасового зберігання регулюються неформальними домовленостями і не регулюються законодавством. Подібним чином, використання шлагбаумів на тротуарах та дорогах для пропуску клієнтів, як, наприклад, на прилеглих територіях до банків або ресторанів регулюється не Постановою, а неофіційними домовленостями, які не мають юридичної сили.

Визначаючи напрямки підвищення ефективності системи місцевого оподаткування, слід враховувати, в першу чергу, шляхи забезпечення їх повного та своєчасного надходження, практична реалізація яких дозволяє більш раціонально визначатися з критеріями визначення складу місцевих податків і зборів. Пошук шляхів збільшення обсягу місцевих податків і зборів повинен йти не лише в напрямку простого збільшення кола платників податків та розширення бази оподаткування, а в напрямку вибору таких податків і встановлення таких платників, які б забезпечували невеликі адміністративні витрати та ефективний податковий контроль при достатньому обсязі надходження, що надасть можливість створити надійне джерело доходної частини місцевих бюджетів.

Література:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036
2. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Правила паркування транспортних засобів, затверджені постановою КМУ від 3 грудня 2009 року №1342. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1342-2009-п>

Шалимова Н.С.

д.э.н., проф.

заведующая кафедрой аудита и налогообложения
Кировоградский национальный технический университет
г. Кировоград, Украина

ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КАЧЕСТВЕННЫХ ХАРАКТЕРИСТИК АУДИТОРСКОГО ОТЧЕТА

Основным документом, который поступает в распоряжение пользователей результатами работы аудиторов, является аудиторский отчет, который, как и любая информация, должен соответствовать определенным характеристикам. Специфические особенности аудита как профессиональной услуги проявляются в следующем: 1) результат выполнения заданий по аудиту - это комбинация овеществленных (аудиторский отчет) и неовеществленных (устные объяснения аудитора, его общение с руководством) элементов, которые не являются антиподами, а представляют собой две стороны единого целого; 2) основной результат аудита (аудиторский отчет) является материальным объектом, который может храниться, демонстрироваться и использоваться без участия исполнителя (аудитора, аудиторской фирмы); 3) при выполнении заданий по обязательному аудиту результат аудита (аудиторский отчет) имеет публичный характер и является общедоступным.

Вопросы качественных характеристик аудита рассматриваются фрагментарно, несколько эклектично и в основном применительно к информации в целом или к таким объектам как «учет» и «финансовая отчетность». В Международных стандартах аудита (International Standards of Auditing) речь о таких категориях, как качественные характеристики аудиторского отчета, не идет. Эти вопросы упоминаются в Международных стандартах профессиональной практики внутреннего аудита (International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing [3]). Так, в стандартах деятельности (Performance Standards) отдельный параграф посвящен качеству информации (2420 – Качество отчетов, 2420 – Quality of Communications), в котором выделены такие характеристики: точность, объективность, четкость, сжатость, конструктивность, исчерпываемость, своевременность. Учитывая непосредственную связь аудиторского отчета и финансовой отчетности, следует обратить внимание на качественные характеристики самой финансовой отчетности, изложенные в международных стандартах [4-6], и в национальных документах Украины [1-2]. На сложность и многовариантность качественных характеристик делается акцент в Положении о концепциях финансового учета №8 «Концептуальная основа финансовых отчетов» (Statement of Financial Accounting Concepts No. 8 “Conceptual Framework for Financial Reporting”), в котором выделен раздел «Качественные характеристики, которые не включены» (Qualitative Characteristics Not Included). К таким качественным характеристикам, которые трактуются как «желаемые», но лишь «дающие характеристику выделенных характеристик другими словами», отнесены:

прозрачность, высокое качество, внутренняя последовательность, истинное и правдивое мнение или правдивое представление, правдоподобие.

В целом отсутствует единое понимание характеристик конечного результата работы аудитора (аудиторского отчета), нет ясности в вопросах качества информации, упускается из вида очень важный аспект исследования, а именно: многозначность и многоуровневость самих понятий, определяющих качество аудита, их динамичность и внутренняя мобильность. Сложность проблемы усиливается отсутствием единого подхода к определению цели аудита и требований, предъявляемых к нему, а также информационной несогласованностью между аудитором, клиентами и другими заинтересованными пользователями. Результатом может быть «размывание» общих нормативных требований в сознании конкретного пользователя и (практически) снижение качества аудита.

Целесообразно выделить следующие принципы подготовки и представления аудиторского отчета. Во-первых, аудиторский отчет должен содержать только объективную информацию, ведь без соблюдения принципа объективности любые другие характеристики информации теряют смысл. Во-вторых, в аудиторском отчете обязательно должна быть именно прагматическая (полезная) информации, которая будет способствовать принятию определенных решений, а не просто описательная информация об аудиторе и субъекте аудита, их правах, обязанностях и ответственности. В третьих, аудиторский отчет должен содержать как новую информацию (сложившееся мнение аудитора о степени достоверности финансовой отчетности), так и доказательную информацию, которая должна быть достаточной для ее обоснования. В четвертых, при формировании структуры и содержания отчета, определении порядка его представления следует обеспечить устранение так называемых «шумов». «Физический шум» может быть устранен через своевременность опубликования аудиторского отчета в доступной и удобной для пользователей форме; «семантический шум» - применением понятной для пользователей формы высказываний и уместной по содержанию и сущности информации; «прагматический шум» - использованием нейтральных (беспристрастных) высказываний и недопущением отвлечения внимания пользователей аудиторского отчета от раздела, посвященного мнению аудитора, что может происходить по таким причинам, как неуместная структура отчета и значительный объем вступительной информации. В пятых, следует учитывать необходимость обеспечения гармонизации качественных характеристик, что предполагает анализ отношений между ними, учет наличия некоторой условности и зависимости.

Качественные характеристики аудиторского отчета можно представить в виде нескольких групп, выделение которых позволяет показать существующие между ними связи и взаимоотношения, и может стать основой для дальнейшей их детализации: 1) соответствующие принципу объективности и учитывающие социально-психологические свойства информации; 2) основополагающие и усиливающие; 3) определяющие содержание информации в аудиторском отчете и определяющие форму ее представления. Аудиторский отчет должен

соответствовать таким качественным характеристикам, как достоверность, полнота, адекватность, нейтральность, которые охватывают необходимость обеспечения объективности информации, и уместность, понятность, сопоставимость, обеспечивающие учет социально-психологических особенностей информации. Основное различие первых двух групп качественных характеристик (соответствующих принципу объективности и определяющих социально-психологические свойства информации) состоит в том, что обеспечение первых является ответственностью только аудитора, а в разработке путей соблюдения качественных характеристик второй группы могут участвовать пользователи. Эти характеристики определяют содержание и форму представления информации в аудиторском отчете так, чтобы это представление, с одной стороны, уменьшало информационный риск пользователей в отношении степени достоверности финансовой отчетности, а с другой - обеспечивало уверенность аудиторов в адекватном восприятии такой информации пользователями. Формирование иерархической системы качественных характеристик аудиторского отчета не является единственной и главной целью, важным является разработка оптимальных механизмов ее влияния на основы менеджмента с целью уменьшения доли субъективизма в управлении и выработка практических рекомендаций.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-IV (із змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
2. Національне положення (стандарт) фінансової звітності 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (2012) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/IPPF%202013%20English.pdf> (29 May 2015).
4. Statement of Financial Accounting Concepts №8 “Conceptual Framework for Financial Reporting. Chapter 1, The Objective of General Purpose Financial Reporting, and Chapter 3, Qualitative Characteristics of Useful Financial Information” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs&blobkey=id&blobwhere=1175822892635&blobheader=application/pdf>
5. The Conceptual Framework for General Purpose Financial Reporting by Public Sector Entities [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/Public%20Sector%20Conceptual%20Framework%20Ch%20%201-4%20Jan%20%2011%202013%20FINAL.pdf>
6. The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ifrs.org/News/Press-Releases/Documents/ConceptualFW2010vb.pdf>

Шегда А.А.

аспірант

Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В.Птухи НАН України
м. Київ, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

В сучасному мінливому світі відбуваються стрімкі зміни, пов'язані з появою все нових знань та необхідністю їх освоєння. Важливим фактором економічного розвитку виступає формування трудових ресурсів, адекватних сучасному типу виробництва і здатних не тільки пристосовуватися до нових змін, а й продукувати нові знання та зміни.

Формування мобільної та конкурентоспроможної особистості є актуальною проблемою для економічної теорії і практики за будь-яких часів. В сучасних же умовах, коли відбувається становлення знанневої економіки, проблема мобільності набуває нового сенсу. Сучасний ринок праці ставить до молодого покоління фахівців дуже високі вимоги як щодо рівня їх професійної підготовки, так і щодо особистісних характеристик: здатності до навчання, креативності, інноваційності тощо. Однією з ключових характеристик сучасного працівника є здатність і готовність до змін, до постійного навчання протягом життя. Саме тому, професійна мобільність працівників стає актуальною в дослідженнях закономірностей та тенденцій розвитку сучасного ринку праці.

Феномен професійної мобільності є складним і багатовимірним. Здатність і можливість людини протягом життя навчатися і змінювати вид діяльності, зумовлюється цілим рядом причин, зовнішніх та внутрішніх. Зовнішні причини визначаються змінами у середовищі його життєдіяльності, які мають об'єктивний характер і зумовлені процесами соціально-економічного, політичного, інноваційного розвитку. Під впливом останнього відбуваються постійні зміни в структурі економіки, з'являються нові і відмирають старі галузі, наповнюється новим змістом процес праці у всіх сферах діяльності. Причому в наш час ці процеси надзвичайно прискорюються і викликають постійні зміни на ринку праці, що, відповідно, потребує змін і у професійно-кваліфікаційній структурі зайнятого населення.

Під впливом стрімкого поширення новітніх технологій відбуваються кардинальні зміни у змісті трудового процесу. Здійснення процесу праці із застосуванням сучасної техніки і передових технологій потребує інших якостей працівників. Вони повинні володіти не тільки спеціалізованими знаннями, а й бути здатними до постійного навчання, оволодіння новими методиками, технологіями, навичками. Причому – готовими до навчання не тільки в межах своєї спеціальності, а взагалі – отримувати нові спеціальності. Внаслідок цих процесів неминуче відбуваються переміщення працівників до інших професійних груп.

Циклічний характер розвитку економіки, у свою чергу, викликає зрушення на ринку праці. Безробіття, рівень якого коливається протягом економічних циклів, змушує багатьох людей змінювати місце роботи, проживання, кваліфікацію та професію. Постійно відбуваються і демографічні процеси у складі населення, які можуть суттєво змінювати його вікову і статеву структуру, зменшуючи або збільшуючи частку найбільш активної до мобільності частки працездатного населення.

Важливим чинником професійної мобільності, виступає система освіти, яка розширює можливості працівника до здійснення різноманітної трудової діяльності. Підвищення рівня освіти неминує збільшує діапазон можливостей зайнятості. Підтвердженням вищенаведеного виступають дані щодо зайнятості окремих груп працівників. В 2000 році чисельність безробітних з базовою і повною вищою освітою (325,2 тис.) була майже втричі меншою, ніж чисельність безробітних із повною та неповною середньою освітою (942,1 тис.); в 2014 році чисельність безробітних з вищою освітою зросла до 513,7 тис., але все рівно залишається майже вдвічі меншою, ніж чисельність безробітних (950,2 тис.) із повною і неповною середньою освітою. [1]

Достатньо показовими є дані щодо розподілу зайнятих у формальному та неформальному секторах економіки. Так, у неформальному секторі економіки в 2013 році зайнято всього 6,4% всіх осіб з вищою освітою, 33,8% всіх зайнятих з повною середньою освітою та 61,1% осіб з базовою середньою освітою. В 2014 році кризові явища в економіці дещо погіршили показники зайнятості, але тим не менше у неформальному секторі було зайнято 11,9% осіб з повною і базовою вищою освітою та 72,4% осіб з професійно-технічною, повною і базовою загальною середньою освітою.

Ці дані означають, що особи з вищою освітою зайняті, як правило, у більш статусних та організованих формах діяльності. Ця тенденція також стає наочною, якщо проаналізувати зайнятість у формальному і неформальному секторах у складі груп населення з відповідним рівнем освіти.

Можливості ефективної зайнятості визначаються не тільки отриманим рівнем формальної освіти (бакалавр, магістр та ін.). Процеси професійної мобільності можуть суттєво активізуватися за допомогою програм працевлаштування вивільнених працівників, вирішення проблем зайнятості в депресивних та інших регіонах, підтримки програм перекваліфікації, стимулювання перспективних напрямів підготовки фахівців тощо. В усіх вищенаведених випадках мобільність виступає механізмом збалансування попиту і пропозиції на ринку праці, зменшення диспропорцій та розширення можливостей зайнятості для всіх категорій працівників.

З іншого боку, саме освіта та виховання є вирішальними факторами формування внутрішніх механізмів людини до розвитку. Здатність до професійної мобільності тісно пов'язана з якістю робочої сили, що проявляється в процесі праці й включає: кваліфікацію та особисті якості працівників – стан здоров'я, здатність адаптуватися, гнучкість, мобільність, мотивованість, інноваційність, професійну придатність, здатність та схильність до постійного навчання, адекватне сприйняття та мобільне реагування на нові

фактори, самостійність та оперативність у прийнятті рішень, готовність швидко адаптуватися до нових умов праці тощо. Всі ці якості закладаються як вихованням (в сім'ї та формальній освіті) та технологіями загального і професійного навчання в системі освіти.

Важливою характеристикою сучасного працівника стає креативність як здатність до творчої праці. Зростання значення цих якостей знаходить прояв і у збільшенні частки працездатного населення, зайнятого креативною працею. Так, проведене американськими соціологами дослідження дозволило виявити наступні тенденції. Частка осіб творчих професій, задіяних у виробничому процесі у 1904 році складала 1,5-2%, а в середині 1990-х років – вже досягла 30%. Саме це дозволило одному з авторів цього дослідження Чарльзу Флориді вперше заявити про формування «креативного класу» в сучасному суспільстві.[2]

Так, у 2011 році із загальної кількості зайнятих в економіці України віком 20 - 40 років 58,7% працювало не за своєю спеціальністю. Це середні дані, які дуже різняться за різними спеціальностями: працює не за фахом 95,1% керівників та менеджерів, 77,4% фахівців сільського господарства, лісництва та рибальства, 88,6% фахівців з фінансів і торгівлі, 97,6% фахівців у галузі транспорту та зв'язку, 92,7% фахівців у галузі туризму, готельного, ресторанного та санаторного господарства, 55,2% фахівців у галузі управління, правознавства та соціального захисту. Найменшою частка працюючих не за фахом є у галузі медицини – 5%, інженерів – 13,8%, будівництві - 18,9% та у галузі фізико-математичних наук – 34%. [3]

Достатньо вагома частка працюючих не за фахом спеціалістів свідчить про невідповідність обсягів і структури їх підготовки системою освіти потребам ринку праці. З іншого боку, ці фахівці не залишилися безробітними, а завдяки сформованим якостям гнучкості змогли знайти себе в інших сферах.

Професійна мобільність працівників виступає складним і багатовимірним процесом на ринку праці, виступаючи механізмом збалансування попиту і пропозиції на ринку праці. З іншого боку, професійна мобільність виступає важливою характеристикою сучасних працівників, яка полягає у здатності пристосовуватися до нових викликів і вимог ринку праці, постійно навчатися і розвиватися.

Література:

1. Економічна активність населення України 2014: Стат. збірник /Державна служба статистики України: – 207 с. // Електронний ресурс. – режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
2. Без креативної економіки творческие люди не реализуются в Украине. 05.09.2015 – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.facenews.ua/news/2015/290081/>
3. Каленюк І.С., Ямковий В.А. Особливості впливу освіти на забезпечення соціальної мобільності в сучасних умовах // Демографія та соціальна економіка. - №2 (24) 2015 р. – С. 98.

Шегда М.В.

аспірант

Київський національний університет будівництва та архітектури
м. Київ, Україна

ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИЙ МАРКЕТИНГ ЛАКОФАРБОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

В сучасних умовах зростає значення не просто забезпечення економічного розвитку, скільки забезпечення екологічно орієнтованого, ресурсо- та природо заощадливого типу розвитку країн. В цій стратегічній спрямованості відбуваються зміни в усій системі економічної діяльності, у тому числі і в маркетингу. Вітчизняні підприємства також відчувають ці нові тенденції та виклики, що потребують масштабних соціально – економічних перетворень. Однією із найважливіших складових перетворень є впровадження екологічно орієнтованого маркетингу на підприємствах України.

В контексті перспектив входження в світовий економічний простір, найбільш успішні українські підприємства усвідомлюють необхідність формування та реалізації моделей соціально відповідального бізнесу. Незважаючи на економічну кризу, українські споживачі стають більш розбірливими та соціально зрілими, тому все частіше виробляють та пропонують споживачам товари і послуги з певним екологічним та соціальним змістом. Дуже важливими стають екологічні аспекти діяльності підприємств, як при виробництві, так і у процесі реалізації продукції. Саме тому актуальним є виробництво екологічно безпечної для споживачів та всього суспільства продукції.

Дослідження проблем екологічно орієнтованого маркетингу та екологічної безпеки підприємництва відображається у наукових працях таких відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, як В. Шлемко, О. Барановський, Г.С.Степанюк, М. Єрмошенко, О.І.Бородін, П. Крайнев, Б. Кравченко, А. Качинський, І.М.Смоленський, А. Сухоруков, Д. Ляпін, Т. Хайлова та ін.

Розробка екологічно орієнтованої концепції маркетингу є необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності, соціальної та екологічної відповідальності підприємства. Екологічна складова підприємництва відіграє значну роль у забезпеченні стабільного економічного, соціального та інноваційного розвитку будівельного сектору країни. Найважливішими факторами посилення екологічно орієнтованого маркетингу виступають: досконалість законодавчої бази, специфіка оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Екологічно орієнтований маркетинг передбачає захист від руйнівного впливу природних, техногенних чинників і наслідків господарської діяльності підприємства. Діяльність підприємства має гарантувати безпеку суспільству від наслідків господарювання, як виробничого, так і комерційного. Саме тому виробники повинні ретельно дотримуватись прийнятих норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє середовище, та

екологічних параметрів продукції, яка виготовляється чи реалізується. Забезпечення екологічної складової має стати частиною загальної антикризової програми і економічної безпеки всіх підприємств.

Екологічний маркетинг (англ. *green marketing*) — специфічний вид маркетингу, який передбачає орієнтацію усієї діяльності підприємства (розробки продукції, її виробництва, пакування, транспортування, реалізації, просування, переробки та утилізації) на формування та задоволення екологічно орієнтованого попиту з метою отримання прибутку та збереження довкілля і здоров'я людей.

Будівельний сектор є одним із значущих та перспективних напрямків розвитку української економіки. Розвиток ринку лакофарбових матеріалів (ЛФМ) значною мірою визначається обсягами будівництва і реконструкції житлового фонду. Високі темпи їх зростання зумовлюють збільшення потреби у будівельних матеріалах, одним з яких є лакофарбова продукція. Водночас, в сучасних умовах зростає значення такої продукції, яка характеризується високою якістю та відповідністю екологічно чистим стандартам. На світовому ринку лакофарбових матеріалів сформувалися певні вимоги до їх якості та екологічності, чого прагнуть як виробники, так і споживачі. Виробництво екологічних ЛФМ стає пріоритетним складником розвитку світової економіки. Сьогодні, щоб бути конкурентоспроможним на зовнішньому та внутрішньому ринку виробникам ЛФМ потрібно мати не тільки потужне і нове обладнання, а ще й володіти передовими технологіями.

В Україні сектор лакофарбових матеріалів є досить молодим, але перспективним і привабливим для інвесторів. Залучення високоякісної та конкурентоспроможної продукції іноземного виробництва буде сприяти подальшому розвитку ринку ЛФМ. Дуже важливим є і залучення іноземних інвестицій для відкриття в Україні підприємств з виробництва продукції на основі новітніх технологій. Найпоширенішими екологічними ЛФМ є: водорозчинні матеріали; ЛФМ на основі органічних розчинників; масло, масло – віск.

З точки зору соціальної відповідальності та екологічності перевага надається саме водорозчинним матеріалам. Це зумовлено, у першу чергу, посиленням міжнародних обмежувальних вимог щодо вмісту летких органічних сполук (ЛОС). Так, в країнах ЄС прийняті Директиви 1999 та 2004 року, які обмежують вміст ЛОС в певних матеріалах, у тому числі в більшості ЛФМ. По-друге, у складі водорозчинних матеріалів відсутні органічні розчинники (толуол, ксилол, уайт-спірит, ацетон), які негативно впливають на навколишнє середовище. По-третє, ця група ЛФМ характеризується зручністю у використанні, можливістю полімеризації при кімнатній температурі, високими експлуатаційними можливостями покриттів тощо .

Україна поставила за мету інтегруватися у Європейський Союз, а це передбачає виконання вимог та норм ЄС. Як відомо, екологічна політика ЄС сьогодні налічує понад 300 правових актів, у тому числі директиви, постанови, правила та рекомендації. У країнах європейського Союзу реалізується стратегія

"Integrated Product Policy (IPP)" (Комплексна політика продукту), метою якої є сприяння розвитку ринку екологічно чистих продуктів.

Дана стратегія зосереджується на трьох етапах процесу прийняття рішень, які значною мірою впливають на життєвий цикл продуктів: 1) вплив на ціни – за допомогою таких заходів, як зниження ставки податку на "зелені" продукти або державні субсидії; 2) стимулювання попиту – надання споживачам повнішої інформації про продукти, які вони купують, в тому числі використання екологічного маркування та заохочення державних підприємств і установ в прийнятті стратегії зелених закупівель; 3) сприяння екологічно чистому виробництву – шляхом стимулювання еко-дизайну, просування інформації про продукцію під час життєвого циклу та врахування екологічних розумінь в європейські стандарти продукції.

Доцільно звернути увагу, що екологічно орієнтований маркетинг передбачає оптимальне використання обмежених не відновлюваних ресурсів, зменшення техногенного навантаження на природне середовище та поліпшення його екологічного стану, розробку програм рециклінгу та утилізації відходів з залученням інноваційних технологій. У сфері будівництва використання екологічних лакофарбових матеріалів має довгострокові наслідки для населення, оскільки не приносить шкоди державі, споживачам, населенню та персоналу, не призводить до погіршення якості навколишнього природного середовища.

Поява екологічно орієнтованого маркетингу є результатом підвищення вимог споживачів до якості та екологічної чистоти продукції, яку вони купують, її впливу на здоров'я людини і довкілля. Тому, найвагомішою умовою для формування екологічно орієнтованого маркетингу є інноваційний розвиток підприємства за рахунок оновлення техніко-технологічної бази виробництва. Це стосується впровадження новітніх ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій, сучасного виробничого обладнання та установок. Одночасно екологічна складова забезпечується шляхом переходу до тотального еко - виробництва лакофарбових матеріалів, що відповідають прогресивним екологічним нормативам та законодавству.

Шелковникова О.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Кіровоградський національний технічний університет
м.Кіровоград, Україна

ПОБУДОВА СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

У створенні сучасного підприємства можливо виділити два взаємопов'язані процеси: формування виробничо-організаційної структури і структури, що керує інформаційними потоками, які виникають внаслідок

діяльності підприємства. Необхідним атрибутом останньої є інструментарій у вигляді комп'ютерної інформаційної системи. Широке впровадження у практику засобів обчислювальної техніки та комп'ютерних технологій не є причиною впровадження структурної перебудови економічної служби та розробки достатньо складної узгодженої інформаційно-матричної моделі витрат. Останні є дійсно незалежними від рівня автоматизації підприємства, дієвими практичними рішеннями поглиблення інтеграційних процесів, ефективність впровадження яких значно підвищується за умови необхідного та відповідного проектування комп'ютерних інформаційних систем. За цих умов, перш за все, постає питання про принципи створення зазначених систем, яке звичайно можливо вирішити з огляду на існуючі підходи та їх узгодженість з власним авторським підходом.

Аналіз відповідних джерел з питань побудови комп'ютерних інформаційних систем дає можливість зробити наступні висновки. По-перше, зустрічаються роботи присвячені проектуванню інформаційних систем, які не містять взагалі такого важливого розділу як принципи. По-друге, існує коло авторів, які розглядають тільки принципи побудови комп'ютерних систем бухгалтерського обліку, а не комп'ютерної системи управління взагалі. Таким чином, автоматично підтримується функціональний підхід, який авторами націлений як на окремі принципи побудови інформаційних систем для окремих функцій управління, так і на окреме їх існування у вигляді незалежних автоматизованих технологій. Підтвердженням останнього є спроби розробити систему управлінського обліку, систему бюджетування тощо. Але такий підхід початково приречений, тому що не підтримує системності та комплексності, які здебільш ігноруються при ручній обробці, проте яких неможливо уникнути при комп'ютерній. Сьогодні більшість керівників розуміють, що використання сучасних методів управління – важливий фактор підвищення ефективності діяльності підприємств. Але самі по собі ці перспективні технології мало що дадуть. Щоб досягти успіху у діяльності, необхідна точна й оперативна інформація та ефективні інструменти її реєстрації, накопичення й обробки. Тому якісне управління в сучасних умовах можливе тільки при наявності на підприємстві автоматизованої інформаційної системи, програмне забезпечення якої підтримує рішення усієї взаємопов'язаної сукупності завдань планування, обліку, контролю й аналізу. Крім того, прихильники вищезазначеного підходу не мають єдності думок щодо переліку необхідних і достатніх принципів автоматизації обліку: економічна доцільність, гнучкість, захист і безпека даних, сумісність, універсальність, системний підхід, надійність, збиральне проектування, моделювання; децентралізована організаційна форма, використання функціонального змісту автоматизованої форми обліку, автоматизація складання документів первинного обліку, експлуатація засобів автоматизації обробки облікової інформації безпосередньо обліковими працівниками, формування інформації у режимі запиту; децентралізована організація інформаційної бази немережних систем, децентралізована або централізована організація інформаційної бази мережних систем, інтеграція даних в мережних та немережних системах, відкритість системи для багатьох

користувачів. По-третє, визначаються принципи проектування систем лише окремих об'єктів обліку. Прикладом можуть бути принципи автоматизованого формування облікових даних про собівартість: оптимальності, попередження, комплексності, аналітичності, ажурності, надійності, гнучкості, безперервної автоматизованої обробки даних зворотнього зв'язку, типовості нових завдань.

Наслідком наукової невизначеності та різноспрямованості підходів у проектуванні комп'ютерної системи є відсутність позитивних результатів на практиці. Дійсно, велика кількість підприємств використовує комп'ютери в управлінській діяльності, але процес комп'ютеризації здебільш носить стихійний характер: програми, що дозволяють вирішувати певні завдання, встановлюються розмежовано на окремі робочі місця. Звісно це не може слугувати основою для ефективного управління.

Метою дослідження є обґрунтування принципів проектування автоматизованої управлінської інформаційної системи і формування концептуальної моделі автоматизованої системи підприємств.

Як показує аналіз існуючих підходів до вдосконалення управління в умовах автоматизації, найбільш раціональним є використання комплексної інтегрованої системи управління підприємством, а не окремих функцій, і тим паче окремих об'єктів.

Найбільш доцільним у ході проектування автоматизованих систем підприємств є дотримання принципу підпорядкованості структури інформаційної системи принципам організації та моделювання. У галузі організації обліку це принципи: доцільного введення облікового персоналу у виробничі й інші структури, в яких безпосередньо відбуваються процеси; органічного поєднання в цих структурах функцій планування, обліку, контролю, аналізу, регулювання з метою поглиблення інтеграційних процесів у інтересах розвитку системи управління в цілому. Принципи розробки інформаційних моделей включають: принципи адекватності моделей внутрішньому складу та змісту економічного об'єкта; спадкоємності інформації різних видів обліку в просторі та часі; достатності інформації в центрах прийняття рішень і відповідальності; узгодженості змістовних характеристик інформаційних моделей, що відносяться до різних функцій управління.

Підпорядкованість процесу проектування принципам організації дає можливість розробити систему, що створює умови для посилення контролю за діяльністю підрозділів за рахунок оперативного спостереження і своєчасного реагування на відхилення, які знижують можливість досягнення цілей підприємства.

Практична реалізація в умовах автоматизації підприємства принципів організації, пов'язана з комбінуванням форм організації облікового персоналу, що дає можливість зосереджувати функції планування, обліку, контролю, аналізу, регулювання у ключових центрах підготовки та прийняття рішень. Серед таких центрів виділимо, наприклад, основне виробництво підприємств, в якому потребують ефективного управління витрати служби 1 та служби 2, які мають обліковуватися як в розрізі послуг, так і у розрізі окремих виробничих стадій.

На кожній стадії виникнення та просування інформації по автоматизованій системі, вона підпадає під дію усіх функцій управління, в тому числі вона обліковується, а саме знаходить своє відображення у первинних, аналітичних, синтетичних і звітних документах, які слугують інформаційною базою для розробки та прийняття рішення у ході оперативного, поточного та перспективного управління в залежності від потреби на певній стадії проходження інформації.

Не менш важливе значення у процесі проектування системи має узгодженість з принципами моделювання, що забезпечує формування будь-якої потрібної інформації, яка є дійсно адекватною, достатньою, узгодженою та спадкоємною. Для цього створюється концептуальну модель системи, яка суттєво поглиблює інтеграційні процеси. Така модель дає перелік груп витрат, які обов'язково мають формуватися у автоматизованій системі підприємств з метою задоволення управлінських потреб на усіх рівнях. Тожність інформації щодо витрат, вказує на її тісний взаємозв'язок і узгодженість. Так облікова інформація формується не з метою обліку, а з метою управління. Те саме можна сказати про планову інформацію й інформацію про відхилення. Фактично облікова інформація про витрати є базою для порівняння з аналогічною інформацією, що планувалася з метою встановлення відхилення за даною ознакою. Тому автоматизована система містить узгоджену інформацію, що вчасно й оперативно надходить до місць прийняття управлінських рішень.

Таким чином, на підставі проведеного дослідження обґрунтовано доцільність дотримання принципу підпорядкованості структури інформаційної системи принципам організації та моделювання. Це дає можливість розробити систему, що створює умови для посилення контролю за діяльністю підрозділів за рахунок оперативного спостереження і своєчасного реагування на відхилення, які знижують можливість досягнення цілей підприємства. На цій підставі запропоновано підхід до організації процесу управління витратами основного виробництва підприємств у проектуванні автоматизованої системи, що узгоджується із концептуальною моделлю автоматизованої системи підприємств. Остання передбачає організаційну й інформаційну інтеграцію функцій планування, обліку та контролю в центрах, де безпосередньо здійснюються господарські операції та виникають витрати і сприяє створенню якісно нових можливостей прийняття управлінських рішень щодо витрат діяльності.

Юрченко О.В.

асистент кафедри бухгалтерського обліку,
Кіровоградський національний технічний університет,
м. Кіровоград, Україна

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

В сучасних умовах господарювання необхідність дослідження проблем управління витратами на людський капітал визначається посиленням місця людського фактору в підвищенні конкурентоспроможності діяльності підприємств. В умовах переходу світової цивілізації до постіндустріального суспільства відбувається досить значне зниження ролі матеріальних факторів виробництва та зростає роль нематеріальних факторів в процесі утворення вартості підприємства, визначення його конкурентоспроможності та частки ринку. Потенціал вартості бізнесу зміщується в бік нематеріальних активів компанії.

Управління витратами на виробництво і реалізацію продукції є одним з найважливіших умов забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Витрати на людський капітал займають значну питому вагу в загальних витратах підприємства і необхідні для використання на заохочення, винагороду, навчання і розвиток, вирішення соціальних проблем, забезпечення нормальних умов праці працівників. Вони структурно дуже неоднорідні і по-різному пов'язані з виробничо - господарською діяльністю підприємства, зумовлені діючим законодавством, сформованою практикою, вимушеними обставинами або добровільно здійснюються роботодавцем з метою гарантування стабільності складу працівників підприємства .

В країнах з розвинутою економікою, що має соціально – орієнтовану направленість, ефективний економічно - соціальний розвиток підприємства відбувається за рахунок інтенсивних факторів. Вони, насамперед, передбачають надання персоналу соціальних зобов'язань, які підприємство надає відповідно до законодавства. Разом з тим вони не обмежуються тільки обов'язковим набором соціальних послуг, тому що конкуренція на ринку праці стимулює підприємства розвивати такі сфери, які могли б залучити нових працівників або утримувати вже працюючих. Чим вище потреба у висококваліфікованих працівниках, тим більше потрібно додаткових витрат та пільг для залучення та утримання кадрів, так як рівень надання цих витрат підприємством впливає на його становище з позиції привабливості на ринку праці.

В Україні основним джерелом доходів більшої частини працюючих є заробітна плата та соціальні виплати, пов'язані з трудовою діяльністю на підприємств, які працівник використовує для задоволення своїх потреб на ринку споживчих товарів та послуг. Працівник зацікавлений в гідній заробітній платі, в забезпеченні соціальних гарантій в період роботи та при виході на пенсію, а також в нормальних умовах праці, в навчанні і розвитку.

Роботодавець же, в свою чергу, зацікавлений в максимальному скороченні витрат на оплату праці та соціальних виплат, які він несе на кожну одиницю виробленої продукції, так само, як він зацікавлений в скороченні і всіх інших видів витрат, якщо вони при цьому не призводять до зменшення обсягів виробленої продукції і або погіршенні її якості.

Держава зацікавлена як в підвищенні рівня життя населення, зростання його доходів, зниження соціальної напруженості в суспільстві, в забезпеченні нормальних умов праці, так і в зростанні конкурентоспроможності продукції, що випускається та підприємств в цілому .

Отже, дохід працівника на підприємстві повинен бути компромісом між інтересами роботодавця і працівника, який досягається в ході багаторівневих переговорів на державному, галузевому, місцевих рівнях і на рівні кожного підприємства .

У сучасній науці і практиці менеджменту, відбувається постійний процес вдосконалення, оновлення і пошуку нових підходів, концепцій, ідей в області управління людським капіталом як ключовим і стратегічним ресурсом підприємства. На вибір тієї чи іншої управлінської моделі впливають тип бізнесу, корпоративна стратегія і культура, організаційне середовище. Модель, яка успішно функціонує в одній організації, може виявитися зовсім не ефективною для іншої, так як не вдалося її інтегрувати в організаційну систему управління.

Тому, у цих умовах важливе теоретичне і практичне значення має розробка методичного підходу управління витратами на людській капітал, для забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням соціальної відповідальності бізнесу та задоволення інтересів трьох сторін (працівника, роботодавця і держави).

Література:

1. Амосов О., Дегтяр А. Формування людського капіталу в умовах інноваційної економіки: Методологічний аспект. – Публічне управління: теорія та практика. Збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х.: Вид-во «ДокНаукаДержУпр». – 2011. – № 3(7). – 230 с. – С.164- 172.
2. Добрынин А. И. Человеческий капитал в транзитной экономике. Формирование, оценка, эффективность использования: Учеб. пособие [Текст] / Добрынин А. И., Дятлов С. А., Цыренова Е. Д. – СПб.: Наука, 2011. – 309 с. – С. 174-175
3. Захарова О. К. Розвиток теорії інвестування в людський капітал [Текст] / О. Захарова // Україна : аспекти праці. – 2012. – 45–51 с.
4. Рісін І. Є. Інвестування коштів у персонал як фактор підвищення ефективності діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Рісін І. Є. Режим доступу: <http://www.top-personal.ru/issue.html?2126>
5. Уманців Г. Облікова інтерпретація інтелектуального капіталу в контексті становлення інформаційної економіки [Текст] Г.Уманців // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 9. – С.9-15.

Яковенко Р. В.

к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, маркетингу
та економічної кібернетики
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кіровоград, Україна

ВИМІРЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ

Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю у найближчому майбутньому зазнають суттєвих принципівих змін. Це пояснюється цивілізаційними зрушеннями в сучасному суспільстві, яке багато хто називає постіндустріальним, а то й пост-економічним.

Справа полягає у трансформації суспільного мотиву, відокремленні економічних стимулів суспільної активності від усіх інших, що супроводжується збільшенням частки нематеріального виробництва, зміною структури зайнятості з переважанням у ній сфери послуг, а саме тих галузей діяльності, які безпосередньо слугують розвитку здібностей і можливостей людини, а саме: освіти, науки, культури, медицини, соціального захисту тощо.

Якщо в умовах домінування матеріального виробництва та економічних стимулів людської діяльності визначальну роль відігравав традиційний матеріальний капітал, який дав назву цілій формації (капіталізм), то в умовах нового сучасного світу, відбувається дематеріалізація виробництва та застосовуваних ресурсів. Це пояснюється новими основоположними принципами економічного та суспільного розвитку, в основі яких лежить використання інформації та здібностей людини, як визначального фактору виробництва та суспільного життя.

Інформація і знання як фактори виробництва, що реалізують і примножують людський розумовий потенціал, втілюється у поняттях „інтелектуальна власність”, „людський та інтелектуальний капітал”, „соціальний капітал”, які здебільшого є нематеріальними. Якщо низка категорій і понять виражає наявність матеріальних і нематеріальних відносин (продуктивні сили включають в себе і матеріальні, і нематеріальні фактори виробництва, виробничі відносини мають місце у матеріальному і нематеріальному виробництві, товари можуть бути матеріальними, послуги – нематеріальними), то ці поняття, особливо людський капітал, соціальний капітал – нематеріальні [1, с. 169].

Проблеми вимірювання вартості виробництва виходять на передній план, оскільки інформація, винаходи, твори мистецтв тощо унеможливають формування єдиної системи цінностей, яка б формувала стійку систему оцінки витрат виробництва. Продукти праці, що відбивають талант майстрів, що їх створили, існують в однині [4, с. 85-86]. Твори мистецтва є унікальними та неповторними, тому масове серійне виробництво таких речей є неможливим. Таке твердження є справедливим якщо ми говоримо про створення нових

товарів естетичного та розумового споживання, а не про їх копіювання чи тиражування.

Цінність фундаментальних досліджень не підлягає вартісній оцінці [4, с. 224]. Такі відкриття та винаходи можуть бути оцінені набагато пізніше, ніж вони будуть впроваджені у виробництво, справжнє розуміння їх ціни для суспільства може бути усвідомлене протягом століть; також воно може змінюватись з позитивного на негативне.

І нарешті, в процесі становлення інформаційного постіндустріального суспільства вартість як економічна категорія послаблюється. Для суспільства стають важливими не витрати виробництва, тобто вартість продукції, а її корисність, якість, тобто здатність задовольняти суспільні потреби. Вартість була ключовою категорією в умовах обмежених ресурсів, потужним фактором їх ефективного використання. В умовах становлення інформації і знань як головного виробничого ресурсу, який долає обмеженість і є за своєю природою необмеженим, на перший план виходить корисність речі чи послуги [1, с. 51]. Для цього в економічній теорії застосовується одиниця виміру „утиль”, яка має виключно суб’єктивний характер, бо корисність кожного товару для кожної людини в різні моменти часу є різною.

За умов панування матеріального виробництва Марксом було введено поняття „суспільно необхідні витрати праці”, і якщо індивідуальні витрати конкретного підприємства були (€) меншими за них – це давало можливість отримувати прибуток. Визначення „суспільно необхідного рівня задоволення від товару” є неможливим через те, що вже було зазначено вище.

Це стосується попиту, але чи зникне при цьому проблема вимірювання вартості та витрат виробництва? Однозначно – ні, до того часу, поки існуватимуть підприємства та суб’єкти підприємницької діяльності. Відтак, в умовах домінування ринку в системі суспільного господарського механізму, особливо гостро постає проблема вимірювання витрат виробництва в структурі нової економіки.

Утвердження інформації і знань як нового фактора виробництва зумовило те, що інтелектуалізація праці і зростання її творчого характеру стали поширеним явищем, важливою рисою нової економіки. Проте, інтелектуалізація праці і зростання її творчого характеру – процеси взаємопов’язані, але не тотожні. Відомо, що є роботи, які виконують люди з вищою освітою, хоч це – рутинні процеси, наприклад, облік, де немає творчості. І навпаки, з нашої практики відомо, що були робітники, які не мали вищої освіти, але удосконалювали техніку і технологію виробництва, впроваджуючи раціоналізаторські пропозиції та винаходи [2, с. 4]. Відтак, враховуючи те, що в умовах нової економіки межа між творчої та інтелектуаломісткою працею стирається, сподівання на розв’язання цієї проблеми лягають на кваліфікованих фахівців саме у справі обліку та контролю господарської діяльності.

Особливо істотні зміни відбуваються у людині та її праці в умовах переходу від індустріальної до постіндустріальної економіки. Віками, навіть тисячоліттями людина була „економічною”, засобом виробництва, головними

були продуктивні якості людини, її здатність до праці. Саме вони визначали значення людини, її місце і роль у виробництві, зумовлювали відображення цих якостей людини у специфічних категоріях: товар „робоча сила”, вартість товару „робоча сила”, трудовий потенціал країни чи регіону, відтворення робочої сили тощо [3, с. 186]. При цьому визначальну роль у процесі ціноутворення відігравав аспект пропозиції, тобто врахування витрат виробництва. В умовах постіндустріальної системи господарювання багато вчених наполягають на необхідності формування ціни виключно на основі фактору попиту, тобто ступеня задоволення від товару.

Залишається відкритим ще одне питання, яке необхідно поставити перед прихильниками дуалістичної концепції (взаємодії попиту і пропозиції). Якщо ціна будується на основі обліку не лише витрат праці, а й якісної характеристики товару (корисного ефекту), то як, відмежовуючись від цих протилежних начал, пояснити загальний механізм ціноутворення? Якщо якість зростає, а витрати падають, то як буде змінюватись ціна: зростати, падати чи залишатись незмінною [4, с. 84]?

Становлення нового інформаційного технологічного способу виробництва, інформації і знань як нового виробничого ресурсу, який, будучи формою реалізації та примноження розумового потенціалу людини, визначає утвердження інноваційного типу розвитку, інтелектуалізацію виробництва та праці. Нова техніка і технологія змінюють характер праці, поряд з продуктивними якостями зумовлюють дедалі ширший розвиток і використання інтелектуальних, соціальних і духовних якостей людини. Для успішного розвитку економіки необхідно не просто удосконалення продуктивних якостей людини, але й зростання інтелектуального, соціального і духовно–культурного рівня людини, перехід людського чинника на якісно новий ступінь, адекватний новому етапу соціально–економічного прогресу [3, с. 186].

Отже, актуальною проблемою економіки сьогодення є вимірювання витрат виробництва в нових суспільно-цивілізаційних умовах. Для формування нової бази обліку витрат, треба остаточно відмовитись від теоретико-методологічної бази діалектичного матеріалізму і безповоротно перейти до діалектичної філософії, що поєднує в собі матеріальні та нематеріальні чинники: зміст і форму, сутність і явище, принцип „заперечення заперечення”. Абсолютно зрозуміло, що раціональні числа та існуючі математичні моделі для цього є непридатними.

Література:

1. Чухно А. А. Економічна теорія : [у 2-х т.] / А. А. Чухно. – К. : ДННУ АФУ, 2010. – ISBN 978-966-2380-05-7. – Т. 1. – 512 с.
2. Чухно А. Іституціоналізм : теорія, методологія, значення / А. Чухно // Економіка України. – 2008. – № 7. – С. 4–12.
3. Яковенко Р. В. Людський капітал та людський потенціал / Роман Яковенко // Наук. праці Кіровоградського нац. техн. ун-ту : Економічні науки. – Кіровоград : КНТУ. – 2013. – Вип. 24. – С. 186–193.
4. Политическая экономия : проблемы, воззрения и их отражение в социально-экономической политике. Вып. 1 : Общие начала экономической теории / Под ред. П. Г. Олдака. – Новосибирск : Изд-во Новосиб. ун-та, 1989. – 240 с.

Шановні колеги!

Запрошуємо подавати наукові статті у фаховий збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету, включений до переліку видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних досліджень в галузі економічних наук:

«Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки» (ISSN 2413-340X Print)

Вимоги до матеріалів розміщені на офіційному сайті збірнику:

<http://economics.kntu.kr.ua>

Dear colleges!

Authors/researches are invited to submit research papers to the collection of scientific works:

«Scientific works of Kirovohrad National Technical University. Economics” (ISSN 2413-340X Print)

Requirements for materials are at the official website of the collection:

<http://economics.kntu.kr.ua>

Уважаемые коллеги!

Приглашаем подавать научные статьи в сборник научных трудов Кіровоградского национального технического университета, включенный в перечень изданий Украины, в которых могут публиковаться результаты диссертационных исследований по экономическим наукам:

«Научные труды Кіровоградского национального технического университета. Экономические науки». (ISSN 2413-340X Print)

Требования к материалам размещены на официальном сайте сборника:

<http://economics.kntu.kr.ua>

Тези доповідей наукової конференції

**ОБЛІК І КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ**

Матеріали
IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(19 – 20 травня 2016 р.)

Редактор – Л.В. Кононенко

Технічний редактор – В.В. Будулатій

Комп'ютерний набір і верстка - І.М. Каліч

Підписано до друку 26.05.2016р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Офсетний друк. Умов. друк. арк. 17.9. Тираж 110 прим. Зам. № 0105

*Приватне підприємство «Ексклюзив-Систем»
Свідоцтво № ДК 4470 від 17.01.2013р.
25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 25
тел./факс 24-35-53*